

VEDA

vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

© Lenka Rišková, PhD., Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava
© VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019

Edícia vyšla ako výstup grantového projektu VEGA 2/0117/17 Príležitostná básnická tvorba Juraja Palkoviča, Bohuslava Tablica a Pavla Jozefa Šafárika.

Recenzenti:

Prof. PhDr. Miloslav Vojtech, PhD.

Prof. PhDr. Peter Káša, CSc.

Editorka textovej časti, autorka komentárov a štúdie:

Lenka Rišková, Ústav slovenskej literatúry SAV

Jazyková redakcia: Adelaida Mezeiová

Preklad resumé: Martin Aksamít

Preklad z latinčiny: Oľga Vaneková

ISBN 978-80-224-1798-3

Bohuslav Tablic

POEZYE

Editor: Lenka Rišková

VEDA

vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied
Bratislava 2019

Obsah

Úvod	7
Básnik a jeho <i>Poezye</i>	8
<i>Bohuslav Tablic: Poezye</i>	
<i>Poezye. Díl první</i>	73
<i>Poezye. Díl druhý</i>	213
<i>Poezye. Díl třetí</i>	331
<i>Poezye. Díl čtvrtý</i>	469
Na závěr... ..	607
Edičná poznámka	608
Resumé	617
Zoznam prameňov a použitej literatúry	618
O editorke	623

Úvod

Štyri zväzky básnickej zbierky Bohuslava Tablica (1769 – 1832) s jednoduchým názvom *Poezye* vychádzali postupne v rokoch 1806, 1807, 1809 a 1812. Tablic mal zámer pripraviť aj ich piate pokračovanie, to sa mu však už nepodarilo zrealizovať. I napriek tomu, že Tablicove rôznorodé aktivity púťali pozornosť literárnej histórie už dlhší čas, až doposiaľ bola táto zbierka dostupná len v niekoľkých exemplároch originálov a v elektronickej transliterovanej podobe.¹ V dôsledku toho mala širšia čitateľská verejnosť značne obmedzené možnosti poznať Tablica ako básnika.

Táto reedícia vychádza pri príležitosti 250. výročia básnikovho narodenia sprevádzaná voči Tablicovi pocitom akéhosi zadost'učinenia. Ide totiž o jedno z kľúčových diel tejto významnej osobnosti nášho literárneho a vôbec kultúrneho diania v období prelomu 18. a 19. storočia. V istom zmysle je aj kľúčovým dielom v procese formovania novodobej modernej slovenskej poézie. (Spoločne s *Muzou ze slovenských hor* Juraja Palkoviča, ktorej prvé vydanie sa datuje rokom 1801 a prvá reedícia až rokom 2016, prípadne so zbierkou *Tatranská múza s lýrou slovanskou* Pavla Jozefa Šafárika z roku 1814 sú vôbec prvými básnickými zbierkami svetského charakteru v dejinách slovenskej literatúry.) Dlhodobá (viac než dve storočia trvajúca) praktická nedostupnosť týchto zbierok (s výnimkou tej Šafárikovej, ktorá vyšla už vo viacerých reedíciách) je pritom zrejme jednou z hlavných príčin pretrvávania nie vždy celkom korektného hodnotenia nielen Tablica a Palkoviča ako básnikov, ale celej domácej básnickej produkcie z konca 18. a začiatku 19. storočia. Literárnohistorický výskum literárnej tvorby rôznorodého charakteru z tohto obdobia pritom čoraz presvedčivejšie potvrdzuje, že ide o obdobie skutočne prelomové – tak v umeleckých, t.j. poetických, tematických, motivických či žánrových, ako aj ideových súvislostiach.

Cieľom tejto edície je preto v prvom rade sprístupniť Tablicovu básnickú produkciu, ktorej väčšiu časť zhrnul do svojej štvorzväzkovej zbierky, širokej skupine čitateľov, aby bola umožnená jej čo najintenzívnejšia a najbezprostrednejšia či najpresnejšia recepcia.

---

¹ Všetky štyri zväzky sú dostupné v elektronickej podobe na portáli www.ceska-poesie.cz. Okrem toho je na internete dostupná aj fotokópia originálu 1. a 2. zväzku – zdroj [https:// books.google.com](https://books.google.com)

Básnik a jeho Poezye

Bohuslav Tablic (6. 9. 1769 České Brezovo – 21. 1. 1832 Kostolné Moravce) patrí medzi výrazne aktívne osobnosti slovenského literárneho, kultúrneho i vedeckého života v období prelomu 18. a 19. storočia. Mal prehľad v domácej a svetovej literatúre, sám sa venoval literárnohistorickej, editorskej i prekladateľskej činnosti, rovnako je známy aj ako iniciátor a organizátor kultúrneho i vedeckého života v slovenskom prostredí. Nezanedbateľnou súčasťou jeho rôznorodých aktivít je aj jeho vlastná literárna, osobitne básnická, tvorba.

Narodil sa 6. septembra 1769 v novohradskej obci České Brezovo (dnes okres Poltár), neďaleko Rimavskej Bane, ktorá je rodiskom Juraja Palkoviča, jeho neskoršieho dlhoročného priateľa. Mal pomerne dobré možnosti vzdelávania. Súbežne s domácim jazykom (hovorovou slovenčinou a knižnou bibličtinou) si osvojil aj maďarčinu. Otec Martin Tablic bol učiteľom a jeho záľuba v histórii sa preniesla aj na mladého Bohuslava (učiteľmi Martina Tablica v Bratislave boli napríklad známi historici Jozef Bencúr či Ján Tomko Sásky, pokračovateľ Mateja Bela, a jeho spolužiakmi boli napríklad Ján Chrastina či historik Pavel Valaský).¹ Počas svojich gymnaziálnych štúdií v Dobšinej sa mladý Bohuslav Tablic zdokonalil v latinčine a nemčine (keďže tu najšie obyvateľstvo bolo prevažne nemecké) a zrejme tu, v rámci výučby latinskej rétoriky, prvýkrát hlbšie spoznáva latinských a gréckych klasikov.

V roku 1783 prichádza Tablic do Bratislavy, kde následne absolvuje filozofický, právnický a teologický kurz na tunajšom evanjelickej lúceu. (Filozofiu mu prednášal Štefan Fábry, ktorému v roku 1786 spolu so svojimi spolužiakmi venoval príležitostnú báseň *Důvod vděčné mysli*² – je to vôbec prvá báseň, pri ktorej sa zachovalo Tablicovo meno, hoci „len“ v menoslove podporovateľov jej vydania.) Štúdium na lúceu malo veľký podiel na formovaní Tablicových

---

¹ Viac o tom BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a dielo*. Bratislava : VEDA, 1974, s. 15 – 20.

² *Důvod vděčné mysli: kteroužto ... Štěpánovi Fábrymu, ... když památku jména svého dne 26. prosince léta 1786. ... světil, ... od Jiřího Furdika vysvětený ; skrze Michala Kolbáního, Jana Pauera, Jiřího Boboka, Bohuslava Tablice. V Prešpurku : vytištěno u Šimona Petra Wěbera, 1786.*

Vo fondoch Lyceálnej knižnice, sig. BB 432, prív. 2.

raných literárnych názorov, avšak svoju úlohu zohralo aj samotné bratislavské prostredie, ktoré bolo práve v tomto čase pre mladého adepta poézie veľmi podnetné. Okrem štúdia na lýceu ho v mnohom inšpirovalo aj bohaté spoločenské a kultúrne dianie v meste; vďaka intenzívnym kontaktom evanjelickej inteligencie s nemeckým prostredím bola atmosféra mesta v mnohom ovplyvnená nemeckou kultúrou.³ Tablic tu mal možnosť napríklad čítať súdobú tlač, predovšetkým nemecké *Pressburger Zeitung* s ich literárnou prílohou *Moralischen Wochenschriften*, v ktorých boli uverejňované diela západoeurópskych autorov, a tak sprostredkúvali aktuálne literárne trendy napríklad poéziu anglických básnikov Jamesa Thomsona a Alexandra Popea. Preto už v pomerne mladom veku možno predpokladať u Tablica záujem nielen o klasickú, ale aj novšiu európsku literatúru.

V Bratislave mal Tablic ako budúci básnik, resp. perspektívny záujemca o literárnu tvorbu rôzneho druhu, dostatok možností stretnúť sa s významnými osobnosťami nášho kultúrneho života, napríklad s Jánom Chrastinom, so Samuelom Čerňanským či so Štefanom Leškom, ktorý bol v čase Tablicovho príchodu do Bratislavy redaktorom *Prešpurských novín* a tiež dlhoročným korektorom slovenských kníh. Kontakt so Štefanom Leškom bol neskôr pre Tablicove básnické aktivity jedným z rozhodujúcich, pretože zrejme práve Leška bol tým, kto sprostredkoval Tablicovu básnickú tvorbu v českom prostredí. (V čase pôsobenia na poste pražského kazateľa a neskôr superintendenta českých a.v. cirkevných zborov organizoval Štefan Leška v Prahe a neraz aj priamo vo svojom dome stretnutia básnikov a povzbudzoval k tvorbe mladých nádejných autorov aj zo slovenského prostredia – medzi nimi i Bohuslava Tablica či Juraja Palkoviča. Nadviazal tak množstvo dôležitých kontaktov s českými básnikmi. Antonín Puchmajer v roku 1798 zaradil niekoľko jeho básní do svojho almanachu *Nové básne*⁴ a neskôr do ďalšieho zväzku z roku 1802 aj básne Tablica a Palkoviča.⁵)

³ Viac o tom TANCER, Jozef: Pamäť a kánon. Apológia literárnych suvenírov. In: *OS*, roč. 10, 2006, č. 1 – 2, s. 34 – 41.

⁴ PUCHMAJER, Antonín Jaroslav: *Nové básně 1*. Praha, 1798, s. 29, 36, 74, 91, 106, 116, 167.

⁵ PUCHMAJER, Antonín Jaroslav: *Nové básně 2*. Praha, 1802, s. 23, 103 – 107 a 115 – 118.

V Bratislave mal Tablic tiež príležitosť priamo sledovať literárnu produkciu katolíckych bernolákovcov v generálnom seminári a ich aktivity nasmerované na podporu domáceho, t.j. pôvodného slovenského jazyka, s ktorými často aj súhlasil, no jednoznačne odmietal ich projekt samostatného slovenského spisovného jazyka. Svoj postoj k nim neskôr priamo prezentoval v básni *Slávia věncem zdobená*,⁶ v ktorej im priamo vyčítal to, že sa vzdávajú bohatej tradície češtiny a kráčajú po nevyšliapanej ceste – po blate a bodľáci:

*„Vy učedníci Bernolákovi!
Než kdo to vám, co píš, dopoví?
Preč vrzte psání způsob smyšlený,
a zvolte od tří set let schválený.
Proč jdete mezi husté bodláčí,
kamž pěkná Slávia jet' neráčí.
Jak naleznout tam vonné květiny,
kde země vyvodí jen trniny?
Zdaž českých jednověrců šlepěje
vás nectí? O, již máme koleje!
Proč v bahně kolej novou šlápáte,
kyž cestou ustlanou již taháte.
Ach, lép jest hladkou stezkou choditi,
než po rozcestí špatně blouditi!“⁷*

Týmto obrazom Tablic jasne prezentoval svoju výčitku voči Bernolákovmu rozhodnutiu kodifikovať celkom novú podobu jazyka. A to i napriek tomu, že vychádzala z domáceho základu, čo istým spôsobom aj oceňoval. Uvedomoval si však náročnosť tejto cesty. Vzhľadom na zložitú situáciu slovanských národov v multietnickom prostredí Habsburskej monarchie koncom 18. storočia vytrvalo presadzoval ideu ich zjednocovania sa. Spojenie s bohatšou a vyspelejšou českou tradíciou vnímal ako prostriedok jednoduchšieho presadenia sa aj Slovákov v rámci Uhorska a zároveň aj za základ ich formujúceho sa národného sebavedomia.

⁶ TABLIC, Bohuslav: *Slávia věncem zdobená*. In: *Poezye. Díl čtvrtý*. Vacov, 1812, s. 13 – 27.

⁷ Tamže, s. 26 – 27.

V Bernolákovom záujme však bolo „*vypracovanie pravopisu a výslovnosti panónsko-slovenskej a ich očistenie od chýb prenesených do nášho jazyka z výslovnosti a pravopisu českého. Oveľa menej nech sa rozhorčuje nad nami niekto preto, že pravopisné poučky (...) prispôsobujeme výslovnosti Slovákov žijúcich v Uhorsku, a nie Čechov. (...) my sme si museli všimnúť výslovnosť Slovákov žijúcich v Uhorsku, aby sa nezдалo, že sme zanedbali ono všeobecné a základné pravidlo celého pravopisu, aby sa pravidlá písania a tlače (pre panónskych Slovákov) vyvodzovali z výslovnosti (panónskych Slovákov).*“⁸ Jeho kodifikácia slovenčiny ako samostatného spisovného jazyka Slovákov v roku 1787 bola teda bezprostrednou reakciou na dobovú prax používania češtiny v slovenskom – predovšetkým evanjelickom – prostredí vo funkcii literárneho jazyka už po dlhé stáročia. Vedomie spoločného literárneho jazyka pre Slovákov aj Čechov posilňovalo tu pocit nielen literárnej, ale aj kultúrnej (nie však národnej!) spolupatričnosti, a tak bolo v týchto kruhoch vnímané aj ako jeden zo základných prvkov budovania národného sebavedomia Slovákov v Uhorsku. Autorov z protestantského prostredia – a medzi nimi i Tablica – tak viedlo k rozhodnutiu sa pre češtinu predovšetkým vedomie, že jazyk s bohatšou literárnou tradíciou, ktorú dokumentovala dávna tradícia českých gramatík i dávna a pomerne bohatá literárna produkcia v tomto jazyku, je oveľa presvedčivejším reprezentantom kultúrnej vyspelosti národa. Navyše, okrem bohatej historickej a literárnej tradície bola dôležitým argumentom odôvodňujúcim príklon k češtine aj jej úspešná konfrontácia s nemeckou rečou, o ktorej písal vo svojej apológii Jan Hrdlička: „*Toho času zajisté, když česká řeč již vyzdobena byla, Němci ještě ani o vypravení své řeči nesmýšleli. A kdy Čechové hromadně historické, právní, lékařské a duchovní knihy v pěkné češtině skládli, Němci ještě o učených věcech v svém jazyku ani mluvití nesměli.*“⁹ Vďaka tomu, že táto Hrdličkova úvaha bola uverejnená aj v *Starých novinách literního umění* v roku 1785,¹⁰ bezpochyby našla

⁸ BERNOLÁK, Anton: Predhovor. In: *Grammatica slavica*. Bratislava 1790, s. III – XIV. Cit. podľa KRAUS, Cyril: O slovenskom pravopise. In: *Kritika v slovenskom národnom obrození*. Bratislava: VEDA, 1990, s. 37 a 39.

⁹ HRDLIČKA, Jan: Vznešenost řeči české neb vůbec slovenské. In: *Staré noviny literního umění*, 1785, s. 417 – 438. Cit. podľa KRAUS, Cyril: *Kritika v slovenskom národnom obrození*. Bratislava: VEDA, 1990, s. 30 – 36.

¹⁰ *Staré noviny literního umění*, 1785, s. 417 – 438.

veľký ohlas aj v slovenskom prostredí, prostredie bratislavského lýcea nevyneímajúc.

Literárnohistorický výskum potvrdil, že aj Tablicovo vlastné rozhodnutie sa pre češtinu možno hodnotiť skôr ako výlučne pragmatické rozhodnutie sa pre „jednoduchšiu“ cestu – teda pre jazyk už osvedčený v literárnej tradícii, ktorý mal už ustálené a v literárnej praxi overené pravidlá. (Jeho vzťah k češtine pomerne zreteľne naznačuje jeho vlastná charakteristika češtiny zo spomínanej básne ako jazyka „od tří set let schválený“,¹¹ čím jasne poukázal na to, že si uvedomoval práve dôležitosť a význam dávnej, pevnej a bohatej tradície gramatických príručiek češtiny.

V súvislosti s Tablicovým vzťahom k češtine treba osobitne poukázať na to, že on sám označoval jazyk, v ktorom písal, nie iba ako český jazyk, ale systematicky používal zložený výraz *československý*, resp. *česko-slovenský jazyk*. Pri interpretácii tohto výrazu treba rešpektovať dve samostatné línie. Na jednej strane mohol tradične označovať príslušnosť jazyka k slovanskému prostrediu, pričom prefixom *česko-* presne špecifikoval, že išlo o slovanské územie obývané českým obyvateľstvom, čiže v takom význame by bolo možné tento výraz vnímať ako identický s výrazom čeština. Na druhej sa ale mohol – a v Tablicovom prípade je táto možnosť oveľa viac pravdepodobná – celkom zámerne používať ako výraz pozostávajúci z dvoch rovnocenných častí, v ktorom prvá časť slova *česko-* označuje príslušnosť k českému prostrediu a druhá časť *-slovenský* zase príslušnosť už ku konkrétnemu slovenskému (teda nie všeobecne slovanskému) prostrediu. V tom prípade je treba Tablicov výraz *československý jazyk* interpretovať ako spoločný jazyk dvoch jazykových a národných spoločenstiev: českého a slovenského. V prospech takejto interpretácie napovedá skutočnosť, že viaceré Tablicove výroky jednoznačne naznačujú jeho osobné presvedčenie o vhodnosti takéhoto spoločného jazyka pre obe spoločenstvá. Podľa jeho predstavy mal totiž takýto jazyk vykazovať rovnako znaky češtiny, ako aj slovenčiny – čeština mala tvoriť gramatickú základňu a slovenčina mala obohatiť tento jazyk po lexikálnej stránke, pretože bol presvedčený, že v slovenčine

---

¹¹ TABLIC, Bohuslav: Slávia věncem zdobená. In: *Poezye. Díl čtvrtý*. Vacov, 1812, s. 26.

sa zachovalo oveľa viac pôvodných slovanských prvkov, ktoré už v živej češtine zanikli, resp. boli vytlačené vplyvom iných jazykov, predovšetkým nemčiny.¹² Zachovali sa napríklad doklady o tom, ako aj on sám inicioval slovenských vzdelancov, aby zbierali a zaznamenávali pôvodné slovenské slová – „*dobrá slovenská, Čechům neznámá a v slovářích se nenacházející slova*“.¹³ Jedine tak sa podľa neho podarí zachovať domáci jazyk v jeho najpôvodnejšej podobe.

Na formovaní Tablicových názorov o jazyku, jeho úlohe a podobe, ale aj o význame literárnych aktivít v ňom mal počas lyceálneho štúdia azda najväčší vplyv bratislavský evanjelický kazateľ, osvietenský spisovateľ, zberateľ a vydavateľ kníh v bibličtine, Michal Institoris Mošovský, ktorý na lýceu učil mravnú teológiu a homilektiku. Mošovský bol navyše v tom čase jednou z rozhodujúcich osobností bratislavského prostredia, a to i napriek tomu, že celý život bol „len“ vo funkcii uhorsko-slovenského kazateľa v Bratislave. V tejto funkcii zotrval bezmála polstoročie (1758 – 1803). Od začiatku svojho pôsobenia vo funkcii bratislavského farára sa navyše veľmi intenzívne angažoval v školstve, aj keď členom profesorského zboru sa stal až v roku 1786. I napriek tomu, že nikdy nezastával nejakú dôležitejšiu funkciu v cirkevnej správe, predsa len bol uznávanou morálnou a teologickou autoritou rešpektovanou nielen v slovenskom a uhorskom prostredí, ale aj za hranicami Uhorska (predovšetkým však medzi českými vzdelancami): „Jeho práca presahovala rámec etnika, z ktorého vyšiel, pričom sa však výrazne angažoval aj v jeho prospech. Táto aktivita niesla všetky črty dobového osvietenského vzdelaneckého záujmu: miera a formy osvietenia tých, v prospech ktorých pracuje, sú určované vzdelancom, ktorý sám artikuluje potreby „národa“ (...) Podporoval morálne aj finančne tých, ktorí sa aktívne zapojili do procesu slovenského národného hnutia. (...) Prekrývalo sa, a pritom neprotirečilo u neho viacero vrstiev vedomia príslušno-

---

¹² Ako však ukázal nasledujúci vývin, požiadavky obohacovania češtiny o slovenské prvky nenašli v českom prostredí výraznejšiu odozvu. „Tablic pak žádá na Češích v zájmu jazykové jednoty určité reformy, nebo spíše modifikace, které sa částečně shodují se snahami českých buditelů, částečně jsou nedůležité, částečně však pozoruhodné (...) Čeští jazykoví zákonodarcí neučinili tyto a podobné slovenské náměty ani věci diskuse.“ ČAPEK, Jan Blahoslav: *Československá literatura toleranční I*. Praha : Čin, 1933, s. 377.

¹³ TABLIC, Bohuslav: Paměti... In: *Poezye. Díl čtvrtý*. Vacov, 1812, s. LXIII.

sti k rôzne štruktúrovaným komunitám, čo bolo znakom osvietenскеj doby.¹⁴

Michal Institoris Mošovský bol známy ako zásadný zástanca češtiny vo funkcii literárneho jazyka Slovákov a zrejme práve vďaka kontaktom s ním sa začal angažovať v tejto otázke aj Tablic; vďaka Mošovskému a jeho bohatej knižnici sa zoznámil aj s českými gramatikami Vavrinca Benedikta Nedožerského (1603) a Václava Rosu (1672) i s novšou gramatikou Pavla Doležala (1746). Prostredníctvom Mošovského spoznal teda Tablic staršiu i novšiu literárnu produkciu českej a slovenskej proveniencie. Zároveň mal možnosť obznámiť sa s českou súdobou tlačou, aj s novými (najmä jazykovoobranými) ideami, rezonujúcimi v českom prostredí, ktoré ho v mnohom inšpirovali aj v osobnom angažovaní sa v domácej – teda slovenskej literárnej a kultúrnej sfére.¹⁵

Mošovský bol však priam charizmatickou osobnosťou vo viacerých ďalších oblastiach a svojimi aktivitami a názormi v mnohom inšpiroval nielen Tablica, ale mnohých mladých študentov tamojšieho lýcea, ba nielen ich, ale dokonca i katolíckych študentov generálneho seminára. (Je napríklad známe, že aj bernolákovci si požičiavali knihy z bohatej Mošovského osobnej knižnice.) O tom, aký veľký vplyv mohol mať Mošovský na Tablica, svedčí Tablicovo vyznanie z básne *Na smrť Michala Institorisa Mošovského*, ktorú napísal pri príležitosti jeho pohrebu (zomrel 7. októbra 1803).¹⁶ Vo veršoch cítiť intenzívny osobný vzťah mladého zanietenca pre rozvoj všeobecne uhorského, ale aj celkom konkrétne slovenského umeleckého i vedeckého života. Ako dosvedčujú Tablicove slová, Mošovský mu bol evidentne zdrojom inšpirácie a vzorom v oblasti morálky, vzdelania i v literárnej činnosti.

Uvedomujúc si jeho význam pre mladých študentov, pre domácu evanjelickú cirkev, ale aj pre rozvoj celej spoločnosti či krajiny, v básni priamo vyzýva:

---

¹⁴ KOWALSKÁ, Eva: Michal Institoris Mošovský a jeho miesto v evanjelickej a.v. komunitě v 18. storočí (Pokus o portrét osobnosti). In: KOWALSKÁ, Eva: *Evanjelické a.v. spoločenstvo v 18. storočí. Hlavné problémy jeho vývoja a fungovania v spoločnosti*. Bratislava : VEDA, 2001, s. 141 – 165, tu s. 155.

¹⁵ BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a dielo*. Bratislava : VEDA, 1974, s. 23.

¹⁶ TABLIC, Bohuslav: *Na smrť Michala Institorisa Mošovského*. In: *Poezye. Dil čtvrtý*. Vacov, 1812, s. 84 – 91.

*„Postavte mu, štědrí Prešporčané,
sloup cti, sáhající k věčnosti,
při němž dobrý krajan pozastane,
probudí se k vděčnosti.“¹⁷*

Nezachovalo sa veľa dokladov o vzájomnej spolupráci Mošovského a Tablica, ani o ich kontaktoch, avšak Tablic sám – a to nielen v tejto básni – zanechal dôležitý signál o tom, akú úlohu zohral Michal Institoris Mošovský v jeho osobnom živote, predovšetkým však v národnoobrodzujúcom procese slovenského jazykového spoločenstva, teda o tom, aké hodnoty si na ňom vážil a zrejme považoval aj za nasledovaniahodné a stotožnil sa s nimi. V treťom zväzku svojich *Paměti...* (1809) ponúkol pomerne obsiahly portrét Mošovského na takmer desiatich stranách.¹⁸ Hneď po tradičnej biografickej pasáži nasleduje dôležitá veta: „*Celý pak tento čas o rozšíření a zvelebení česko-slovenské literatury horlivě pracoval, byv své mateřské řeči velikým milovníkem.*“¹⁹ Zoznam diel v domácom jazyku, ktoré Mošovský zredigoval, preložil i sám napísal, resp. pričínal sa o ich vydanie a doplnil ich svojimi komentármi, predhovormi či poznámkami, začína Tablic tiež neprehliadnuteľným konštatovaním: „*i sám, jak v latinském a uher-ském, tak obzvláště v mateřském svém, sobě mezi všemi nejmile-jším, jazyku knihy pilně vydával, i jiným učeným Slovákům k vydání kněh, kteréž sepsali, všelijak napomáhal.*“²⁰ Mošovského zámer, s ktorým túto činnosť vykonával, pritom Tablic osobitne zdôrazňuje nenápadnou, no o to viac vypovedajúcou poznámkou, že tieto knihy „*v řeči česko-slovenské pro své milé vlastence (...) vydat*“.²¹ Podľa týchto Tablicových poznámok možno teda usudzovať, že mu konvenovalo predovšetkým Mošovského zacielenie na podporu domácej literárnej produkcie. Uvedomoval si, že všetky literárne a vydavateľské či rôznou formou podporné aktivity pri vydávaní kníh domácich autorov vykonával predovšetkým v záujme

---

¹⁷ Tamže, s. 90.

¹⁸ TABLIC, Bohuslav: *Paměti...* In: *Poezye. Díl třetí.* Vacov, 1809, s. 54 – 63.

¹⁹ Tamže, s. 55 – 56.

²⁰ Tamže, s. 56.

²¹ Tamže.

všeobecného (v konečnom dôsledku rovnako tak kultúrneho, ako aj hospodárskeho i politického) rozvoja národa.

V dobe, v ktorej sa intenzívne riešili otázky jednoty jazykovej, literárnej i konfesionalnej, sa tak Tablic práve vďaka Mošovskému – vďaka jeho literárnej a editorskej činnosti – mohol dostať aj k celkom praktickým aktivitám a problémom slovenského vydavateľského, publicistického a knižného podnikania. (Možno dokonca uvažovať aj o tom, že Tablic ako aktívny študent na lýceu priamo vypomáhal Mošovskému pri vydávaní a korigovaní niektorých kníh, aj keď sa o tom zatiaľ nenašli žiadne priame dôkazy.)²² V každom prípade však možno súhlasiť so slovami Ruda Brtáňa: „Slovom, podnecovateľom národného povedomia u Tablica a sčasti aj jeho historizujúcich záľub, podnecovateľom lásky k česko-slovenskej literatúre, k skladateľom piesní v *Tranosciu* a k poézii vôbec bol v Bratislave predovšetkým Institoris.“²³

Počas Tablicovho pobytu v Bratislave sa ale nedá celkom vylúčiť ani možný vplyv Štefana Lešku, ktorý bol v čase jeho príchodu na lýceum Mošovského kantorom a súběžne aj redaktorom *Prešpurských novín*. Na ich stránkach – práve vďaka premyslenej redaktorskej činnosti Štefana Lešku a neskôr Jána Vyskydenského, ktorý sa po Leškovom odchode do Čiech (v roku 1784) stal ich novým redaktorom – mohol Tablic rovnako nájsť množstvo podnetov pre svoju vlastnú literárnu tvorbu. Okrem spravodajstva z domáceho prostredia i zo zahraničia totiž prinášali tieto noviny informácie aj o literárnom a kultúrnom dianí v slovenskom a českom prostredí (informovali o vydaní slovenských a českých kníh, o bratislavských divadelných predstaveniach a pod.).

V inej sfére ho k aktívnej literárnej činnosti a predovšetkým k pevnému vzťahu k antickej klasickej poézii viedli profesori Štefan Sábél a Ján Juraj Strečko, vtedajší rektor lýcea, či profesor filozofie Štefan Fábry. Práve títo traja bratislavskí profesori sprostredkujú Tablicovi dôležitý základ nielen v teologickom, filozofickom či právnickom vzdelaní. Na bratislavskom lýceu totiž Tablic absolvuje aj klasické literárne vzdelanie – podľa Ruda Brtáňa sa tu učil aj

---

²² Prinajmenšom mal príležitosť sledovať Institorisa pri jeho redaktorskej a vydavateľskej činnosti. BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a dielo*. Bratislava: VEDA, 1974, s. 22.

²³ Tamže, s. 23.

„filológiu a pre svoje básnické záľuby veľmi dôležitú interpretáciu gréckych a rímskych klasikov“.²⁴ Základným princípom literárnej výchovy na gymnáziách bola tzv. latinská výchova, to znamená, že v rámci rétoriky a poetiky sa pravidlá elokvencie žiakom vysvetľovali na príkladoch z diel antických autorov, v latinskom jazyku, s rešpektovaním pravidiel latinskej gramatiky. Avšak okrem povinnej rétoriky a poetiky navštevoval Tablic aj špeciálne prednášky profesora Štefana Sábela o pravidlách latinského veršovania a klasických metier. Podľa *Ratia educationis*, ktoré presne určovalo rozsah literárneho vzdelávania, resp. zachovalo tradičné zásady literárnej výchovy, sa totiž mohol na škole zaviesť osobitný predmet na precvičovanie elokvencie záujemcov o vlastnú tvorbu: „predsa len bude osožné – v prípade, že sa niektorí poslucháči rozhodli osobitne ju pestovať – aby im ochotne podal pomocnú ruku jeden alebo dvaja z tých profesorov, ktorí stoja na čele jazykového krúžku.“²⁵ *Ratio educationis* obsahovalo teda aj také zásady, podľa ktorých sa malo podporovať vrodené nadanie žiakov pre literárnu, resp. básnickú tvorbu.²⁶ Možno teda predpokladať, že Tablic takýmto nadaním disponoval a svojej záľube v básnickom umení sa systematicky venoval už od svojich študentských rokov.

V tomto období intenzívneho štúdia povinnej dobovej lektúry teda s najväčšou pravdepodobnosťou možno hľadať počiatky Tablicovho hlbokého vzťahu k latinským a gréckym klasikom. Napokon, o jeho vytrvalej a celoživotnej úcte ku klasickým poetickým pravidlám a aj jeho vlastnom úsilí o ich čo najdokonalejšie zvládnutie i napodobenie vo vlastnej tvorbe svedčí napríklad aj jeho vyjadrenie zo záverečnej fázy literárnych aktivít, a to v predhovore k svojmu prekladu Boileauovho *Básnického umenia* (1832). Upozornil

---

²⁴ BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a dielo*. Bratislava : VEDA, 1974, s. 21.

²⁵ *Ratio educationis 1777 & 1806*. Prel. Ján Mikleš a Mária Novacká. Bratislava : SPN, 1988, s. 173.

²⁶ „Ak sa predsa len nájdu takí, ktorí z vnútorného potešenia skladajú verše a z akéjsi prirodzenej prichylnosti a náklonnosti túžia po poézii, tu je vhodné podporiť takúto zapalujúcu sa iskru a poskytnúť práchno i potravu vrodovým ohníčkom (...) Treba sa postarať o to, aby tým žiakom, ktorí budú mať prirodzený záujem a vzťah k poetike a rétorike, poskytovala sa osobitná pomoc pri ich vyučovaní, a takto sa stali pripravenjšími so želateľným úspechom počúvať na stupni vyšších škôl prednášky z poetiky a elokvencie.“ Tamže, s. 142 a 151.

v ňom na spojitosť Boileauových poetických princípov s antickými prameňmi, konkrétne s Horatiom (čo napokon potvrdil aj v bohatom poznámkovom aparáte k tomuto prekladu, v ktorom presne dokumentuje konkrétne analógie s princípmi Horatiovej poetiky). V predhovore dokonca aj priamo upozornil na to, že Horatiova poetika si zasluhuje, aby sa ju „*mladí básniři z paměti učili*“.²⁷

Do obdobia štúdia na bratislavskom lýceu s najväčšou pravdepodobnosťou rovnako možno zaradiť aj úplné začiatky Tablicovej vlastnej literárnej aktivity, predovšetkým v podobe príležitostnej poézie. Ako dôkaz tohto predpokladu sa zachovala jedna príležitostná báseň venovaná práve jednému zo spomínaných bratislavských profesorov – Štefanovi Fábrymu, pri názve ktorej sa nachádza aj Tablicovo meno (*Důvod vděčné mysli: kteroužto ... Štěpánovi Fábrymu, ... když památku jména svého dne 26. prosince léta 1786. ... světil, ... od Jiřího Furdíka vysvětlený; skrze Michala Kolbáního, Jana Pauera, Jiřího Boboka, Bohuslava Tablice. V Prešpůrku : vytištěno u Šimona Petra Wěbera; 1786*²⁸).

Ďalšie doklady o Tablicovej vlastnej literárnej a zvlášť básnickej aktivite z tohto obdobia sa, žiaľ, doposiaľ nenašli.

Na jar roku 1790 (teda len krátko po revolučných udalostiach vo Francúzsku) odchádza Bohuslav Tablic na trojsemestrálne štúdium teológie na univerzitu v Jene, kde okrem povinných predmetov z teológie a filozofie navštevoval aj prednášky z medicíny či histórie (prednášal ju Friedrich Schiller) a venoval sa aj štúdiu moderných jazykov (angličtiny a francúzštiny). Vďaka tomu mal možnosť spoznať – či už priamo alebo sprostredkované prostredníctvom nemeckých prekladov – autorov a diela vyspelejších západných literatúr i stretnúť sa s novými myšlienkovými prúdmi (napríklad s filozofiou Voltaira, Jeana-Jacquesa Rousseaua, Immanuela Kanta a s dielom Johanna Gottfrieda Herdera), ktoré výrazne ovplyvnili kultúrny vývoj súvekej Európy. I keď bol Tablicov pobyt v Jene pomerne krátky, mal zásadný vplyv na formovanie jeho poetických názorov. Ocitol sa v ovzduší osvietenskej racionalistickej filozofie, v ktorej rezonovali predovšetkým myšlienky Jeana-Jacquesa

---

²⁷ TABLIC, Bohuslav: Předmluva. In: BOILEAU, Nicolas: *Umění básniřské*. Budín, 1832, nepag.

²⁸ Vo fondoch Lyceálnej knižnice, sig. BB 432, priv. 2.

Rousseaua, ktorý hlásal návrat k prírode, príklon k ľudu a oslavoval krásy vidieckeho života. Tieto myšlienky sa neskôr objavujú aj ako základné idey jeho vlastnej literárnej, konkrétne aj básnickej tvorby.

K tomuto obdobiu sa viažu aj Tablicove prvé výraznejšie pokusy o vlastnú tvorbu. Jena bola totiž na konci 18. storočia pomerne populárnym univerzitným mestom, v ktorom tradične študovalo aj veľa študentov z Uhorska, a teda i zo slovenského prostredia. (Približne desať rokov pred Tablicom tam študoval Juraj Ribay či Samuel Čerňanský a Tablicovými nasledovníkmi boli napríklad Juraj Palkovič či Michal Godra.) Ako spoluorganizátor študentského samovzdelávacieho spolku *Societas Slavica* usiloval sa Tablic podnecovať k literárnej činnosti viacerých svojich slovenských i českých spolužiakov a takmer s istotou možno predpokladať, že aj sám na stretnutí spolku prezentoval svoju literárnu tvorbu. Jenské prostredie tak umožnilo Tablicovi nadviazať na idey jazykového uvedomovania sa, ktoré mu už počas bratislavského štúdia vstúpil Michal Institoris Mošovský. Pre následný rozvoj jeho literárnych aktivít malo osobitný význam aj osobné zblíženie sa s Jurajom Palkovičom. V Jene sa stretli v lete roku 1792 (Palkovič prišiel do Jenu v máji 1792 a Tablic odchádzal v septembri 1792) a zrejme už tu našli vzácnu zhodu svojich názorov na smerovanie slovenského kultúrneho života.

Práve počas štúdií v Jene a najmä počas cesty tam a neskôr z Jenu domov po rôznych slovenských zboroch a kolóniách v nemeckom či maďarskom prostredí mal možnosť získať početné kontakty s viacerými poprednými českými osvietencami a vzdelancami, ale predovšetkým literárne činnými osobnosťami, s ktorými neskôr udržiaval čulý korešpondenčný styk. Napríklad v máji 1792 navštívil Jenu Josef Dobrovský, cestou z Jenu sa Tablic zastavil v Prahe, kde navštívil napríklad Františka Tomsu, Matěja Kramera, bratov Karla a Václava Thámovcov. Navštívil dokonca aj už starého Juraja Petrmanna, autora známej poetickej príručky *Čechořečnost* (1783).²⁹

---

²⁹ Viac o tom Rudo Brtáň, ktorý rekonštruoval Tablicou cestu podľa jeho denníka z albizačnej cesty uloženého v Literárnom archíve SNK v Martine (Rôznej proveniencie č. 700) BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a dielo*. Bratislava : VEDA, 1974, s. 33 – 35.

Pri nadväzovaní Tablicových kontaktov s českým prostredím pravdepodobne zohral významnú úlohu opäť Michal Institoris Mošovský. Na jeho odporúčania Tablic navštívil slovenských exulantských kazateľov i významné osobnosti českého kultúrneho života, medzi nimi aj Štefana Lešku, v tom čase už pôsobiaceho ako kazateľ v Prahe, kde sa osvedčil aj ako nadaný spisovateľ. Zrejme podľa jeho príkladu sa Tablic priklonil k prízvučnej prozódii Jozefa Dobrovského. (Dobrovský svoje názory na jazyk zhrnul v práci *Geschichte der Böhmischen Sprache und Literatur* (1792)³⁰. Jeho požiadavka všeobecnej zrozumiteľnosti jazyka sa stala určujúcou aj pre básnickú tvorbu českých i slovenských literátov. Presadzoval názor, že českému veršu najlepšie zodpovedá prirodzený slovný prízvuk. Podľa toho stanovil aj základné prozodické pravidlá českej poézie, ktoré prezentoval v stati *Prosodie* – vyšla v roku 1795 ako príloha *Základov českej gramatiky* Františka Martina Pelcla.³¹)

Počas tejto cesty mal Tablic možnosť utvrdiť sa jednak vo svojom presvedčení o potrebe literárnej produkcie v domácom jazyku a tiež sa v mnohom inšpirovať aj pre vlastnú literárnu tvorbu. S poetickou orientáciou či umeleckými a konkrétne literárnymi zámermi českých básnikov sa Tablic mohol oboznamovať postupne už od bratislavských lyceálnych štúdií. Aj vďaka aktivitám *Societas Slavica* v Jene získal prehľad o českej literárnej produkcii. No zrejme najdôležitejšiu úlohu pri formovaní jeho básnického profilu (popri priamych kontaktoch s modernou západoeurópskou literatúrou) zohrali zborníky českej poézie. Najprv to boli dvojzväzkové *Básně v řeči vázané* (1785) Václava Tháma. Neskôr na ne nadviazali Puchmajerove almanachy *Sebrání básní a zpěvů* (1795 a 1797) a *Nové básně* (1798, 1802 a 1814), ktoré zhŕňali tvorbu väčšiny súdobých autorov z českého prostredia (napr. Šebastiána Hněvkovského, Václava Nejedlého, Jana Nejedlého, Josefa Františka Reutenkanza, Věnceslava Hanku, Antonína Mareka a i.). V týchto zborníkoch sa objavujú aj verše Štefana Lešku, Juraja Palkoviča i Bohuslava Tablica, čo svedčí o tom, že aj české prostredie reflektovalo literárne a osobitne básnické aktivity slovenských po česky píšucich autorov.

³⁰ DOBROVSKÝ, Josef: *Geschichte der Böhmischen Sprache und Literatur*. Praha, 1792

³¹ DOBROVSKÝ, Josef: *Prosodie*. In: PELCL, František, Martin: *Grundsätze der Böhmischen Grammatik*. Praha, 1795, 209 – 246.

Po návrate z univerzity v roku 1793 pôsobil Bohuslav Tablic počas dvoch rokov ako kazateľ v Horných Rykynčiciach. Počas tohto obdobia sa v roku 1794 oženil so Zuzanou Zúbkovou, dcérou trenčianskeho kazateľa Jána Zúbka. Rudo Brtáň upozorňuje, že z tohto obdobia je známy jediný dôkaz Tablicovej vlastnej literárnej činnosti – jeho *Nábožné písně, které církev evanjelická Hornorykynčická při posvěcování svého chrámu 1795 zpívala*.³²

Od roku 1795 pôsobí Tablic už ako kňaz v dolnozemskej slovenskej obci Ača, v peštianskom senioráte, kde bol pomerne početný slovenský zbor na maďarskom území. Obdobie siedmich rokov strávených v Ači možno z literárneho hľadiska hodnotiť ako pomerne aktívne a aj plodné – a to nielen pre Tablica, ale aj pre Juraja Palkoviča, s ktorým sa tu opäť stretli, pretože Palkovič získal miesto vychovávateľa v rodine grófa Gabriela Prónaya. Vďaka dobrým vzťahom s touto rodinou mohli obaja nielen rozvinúť svoju spoluprácu v literárnej oblasti, ale aj udržiavať kontakt so svetovou literatúrou; knižnica Prónayovcov bola totiž veľmi dobre zásobená nielen uhorskými, ale aj zahraničnými nemeckými, francúzskymi, anglickými a inojazyčnými dielami. Do tohto obdobia spadajú počiatky ich prekladov z nemčiny, latinčiny a u Tablica aj z angličtiny a francúzštiny. „Tu si robili prvé poetické, literárne a popularizačné aj utilitárne plány, tu pestovali češtinu, bez kontaktu so živou rečou českého ľudu, na báze strednej slovenčiny tunajších kolonistov i svojho rodiska (...) odoberali české noviny a časopisy, kupovali a čítali české knihy, začali si písať s českými vlastencami a osvietencami, s ktorými sa zoznámili na svojej ceste z Jeny (...) Obom bol autoritou Josef Dobrovský, bol im spoločným vzorom a v tom ich utvrdzoval aj blízky Juraj Ribay na Cinkote a v Pešti, ktorý poznal Dobrovského aj osobne, práve tak ako vzdialený Štefan Leška, ktorý prešiel v auguste 1798 z Prahy na slovenskú Eďhazu (...) Ich vzormi boli aj Václav Matěj Kramerius a profesor Jan Nejedlý, profesor češtiny na pražskej univerzite a prekladateľ Homerovej *Iliady*, udržiavali styky s Thámovcami a Puchmajerovcami (...) Tak sa záujem o český jazyk a literatúru (...) začal rozmáhať aj v Uhorsku novou a dovtedy nevídanou silou, a to nielen v literatúre, ktorá spĺňa-

---

³² Brtáň sa pri tomto údaji odvoláva na Bibliografiu slovenského písomníctva Jána Mišianika: MIŠIANIK, Ján: *Bibliografia slovenského písomníctva do konca XIX. storočia, doplnky k Riznerovej bibliografii*. Bratislava : SAV, 1946, s. 273. BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a dielo*. Bratislava : VEDA, 1974, s. 38.

la teologickú funkciu, ale počínajúc Ribayom a Leškom, Tablicom a Palkovičom aj v literatúre svetskej, ktorá mala alebo ráz popula-rizačný a osvietensko-utilitárny, alebo si kládli vyššie umelecké a es-tetické ciele.³³

A zrejme práve v Ači – v čase intenzívnej spolupráce s Palkovi-čom i Ribayom – sa rodí projekt bratislavskej Katedry česko-slo-venského jazyka, resp. kultúrno-vedeckej inštitúcie, spoločnosti čes-ko-slovenskej medzi Slovákami v Uhorsku, pri ktorej by následne bola zriadená aj katedra. (Podobných projektov bolo viac, no nerealizoval sa z nich žiaden, jeden z nich mal napríklad pripravený už v roku 1793 Juraj Ribay.) Ich názory na podobu a fungovanie takejto inštitúcie sa však už od samého začiatku začali rozchádzať. Dôsledkom toho bolo zrejme postupné vzdáľovanie sa Tablica a Palkoviča, ktoré vyvrcholi- lo v ich osobnom spore a takmer tri desaťročia trvajúcim vzájomnom prehladaní sa. Podľa Márie Vyvítalovej bolo základným dôvodom ich vzájomného sporu neustále oddáľovanie realizácie projektu učenej spoločnosti, ktorá mala vzniknúť v Bratislave pri Katedre reči a lite- ratúry česko-slovenskej: „Tablic sa postupne separoval od Ústavu a postupne sa zameriaval na realizáciu učenej spoločnosti, ktorá mala pôsobiť izolovane od bratislavského Ústavu. Toto počínanie potom celkom zmarilo ešte stále tlejúce snahy založiť učenú spoločnosť v rámci pôvodného projektu pri bratislavskom Ústave spojenom s Katedrou jazyka a literatúry.“³⁴

Tou poslednou a definitívnou zámienkou ich nezmieriteľného rozporu však mohlo byť zrejme Palkovičovo uverejnenie anonimnej kritickej recenzie Tablicových *Poezyí* na stránkach svojho *Týdenníka* v roku 1815.³⁵ Dôsledkom toho bola následná nepríjemná polemika, v ktorej Tablic nie celkom korektne obvinil Palkoviča z obohacovania sa na úkor Katedry reči a literatúry česko-slovenskej. Týmto vyvrcholi- lo ich vzájomné nepriateľstvo, ktoré trvalo až do roku 1827, keď Tab- lic navštívil Palkoviča a údajne sa s ním zmieril – aspoň tak o tom informoval Palkovič v rámci svojej správy o úmrtí Tablica vo svojej

³³ BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a dielo*. Bratislava : VEDA, 1974, s. 41.

³⁴ VYVÍTALOVÁ, Mária: *Juraj Palkovič (1769 – 1850). Kapitoly k ideovému for- movaniu osobnosti a pôsobeniu v národnom hnutí*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1968, 143 – 145.

³⁵ *Týdenník*, roč. IV, 1815, č. 41, s. 255 – 256.

Tatranka z roku 1832.³⁶ Ako konštatuje Rudo Brtáň, výsledkom ich vzájomných rozporov napokon bolo to, že „robili kroky izolovane na vlastnú päsť, čo ich nevyhnutne postavilo na dve koľaje na ceste za jedným cieľom a prehĺbilo rozpory i priepasti osobné“.³⁷

Vďaka niekoľkoročnej spolupráci s Palkovičom v prvej fáze svojich tvorivých aktivít však stihol ešte Tablic vo Vacove vydať tri svoje preklady) *Knihu spovední...* od Hermesa, *Kratičků summu práv...* od Kövyho a *Určení člověka* od Spaldinga)³⁸ a zatiaľ prvú známu tlačou separátne vydanú príležitostná básneň *Dva zpěvy ... Danieli Krudymu*.³⁹ V tomto období tiež vychádzajú niektoré jeho básne v puchmajerovskom almanachu *Nové básne IV* – konkrétne básne *Csövár*; *hrad Raškův* a *Pravá blaženost*,⁴⁰ ktoré neskôr zaradil aj do svojej vlastnej básnickej zbierky.⁴¹

V roku 1802 prichádza Tablic do Skalice, ktorú možno z pohľadu jeho literárnych, a zvlášť básnických aktivít považovať za najplodnejšie pôsobisko. A to aj kvôli tomu, že tamojšie prostredie malo dlhú literárnu tradíciu a aj tradíciu tlačiarenskú, okrem iného aj vďaka bohatým kontaktom s blízkou Moravou, odkiaľ pochádzala aj slávna rodina tlačiarov Škarniclovcov. Okrem kázňovej tvorby, ktorá mala medzi skalickými veriacimi veľký ohlas, venuje Tablic veľkú časť svojich tvorivých síl písaniu príležitostných básní rôzneho charakteru: za všetky možno spomenúť napríklad *Zpěv pieridských muz skalickým Zuzanám...* (1802), *Zuzana babylonská, zpěv ctnostným Zuzanám* (1803), *Na smrt Alžběty Majerové roku 1803. dne 9ho června sesnulé...* (1803), *Zlaté poutko... Ondřejovi Vengerickému a ... Jo-*

³⁶ PALKOVIČ, Juraj: Literární zprávy. In: *Tatranka*, roč. I, 1832, s. 115.

³⁷ BRŤÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832) Život a dielo*. Bratislava : VEDA, 1974, s. 47.

³⁸ TABLIC, Bohuslav: *Knihy zpovědní, obsahující v sobě nábožná přemýšlování, modlitby a písně pro spovědníky*. Vacov : U Antonína Gottlíba, 1801.

TABLIC, Bohuslav: *Kratičká suma práv*. Vacov : U Antonína Gottlíba, 1802.

TABLIC, Bohuslav: *Určení člověka*. Vacov: U Antonína Gottlíba, 1802.

³⁹ *Dva zpěvy, kteréž důstojnému a vznešenému dvojctihodnému pánu, pánu Danieli Krudymu, sl. Prešpurské evanjel. a.v. cirkvi nejpřednějšímu Sl. b. kazateli a vel. bratrstva Prešpurského výborně zasloužilému seniorovi, když roku 1802. dne 12. ledna za superintendenta Předdunajského okolí, větším počtem hlasův zvolen a posvěcen byl, svým a veleb. duhovenstva jménem oBěToval Bohuslav Tablic. Ve Vacově 1802. Tištěno u Antonína Gottlíba.*

⁴⁰ *Nové básně 2* (Zost. Antonín Puchmajer). Praha, 1802, s. 103 – 107 a 115 – 118.

⁴¹ TABLIC, Bohuslav: *Poezye. Díl druhý*. Vacov, 1807, s. 56 – 65 a TABLIC, Bohuslav: *Poezye. Díl první*. Vacov, 1806, s. 23 – 27.

haně z Poleřeky (1803), Popelu... Alžběty Brodské (1803). V roku 1803 píše aj známú báseň *Světlo literního umění*, ktorú dedikuje Jurajovi Palkovičovi pri príležitosti jeho nástupu na miesto profesora na bratislavskej Katedre reči literatúry česko-slovenskej; v nasledujúcom roku zase píše verše *Te deum laudamus*, ktorými doplnil svoju *Řeč při příležitosti chval božích... Františka Ilho... zvelebení* (1804), ďalej valedickiu *Slzy vroucí lásky, popelu Martina Laučeka* (1804) či elégiu *Elegie na smrt D. P. Pavla Ježoviče* (1804). V roku 1805 ešte vydal aj prvý zväzok svojej edície *Slovenští veršovci*, ktorým nadviazal na svoj prvý edičný pokus a to vydanie Pilárikovho *Sors Pilarikiana* (1804). Možno tiež predpokladať, že už v tomto čase pracuje na príprave prvého zväzku svojej básnickej zbierky *Poezye*, ktorej súčasťou je aj literárnohistorický prehľad *Paměti česko-slovenských básníkův aneb veršovcův, kteří se buďto v Uherské zemi zrodili aneb aspoň v Uhrích živi byli*. (Svedčí o tom fakt, že predhovor k tomuto prvému zväzku datuje 11. novembrom 1805 a následne prvý diel Tablicovej básnickej zbierky vychádza vo Vácove s vročením 1806.) „Celé skalické obdobie nesie pečať prevahy poézie vlastnej a prekladanej, uloženej v separátoch a v *Poezyách*, so zrejmovou historickou orientáciou na obľúbené komentáre a memorabilia, ktoré mení prvý v našej literatúre na *Paměti*.“⁴²

Na jeseň roku 1805 odchádza zo Skalice a na dlhé roky (až do svojej smrti v roku 1832) sa usádza v Kostolných Moravciach, kde nastúpil na miesto po svojom predčasne zosnulom švagrovi Jánovi Polereckom. (Sám bezdetný stará sa o sestru Zuzanu spolu s jej štyrmi deťmi a tu doopatruje aj svoju matku.) Na jednej strane tu získava podporu príslušníkov slávneho rodu Zmeškalovcov, ktorí sa stali jeho mecénmi, no na druhej strane postupne ochabujú kontakty nielen so Skalicou a Ačou, ale aj s Bratislavou i s inšpiratívnym českým prostredím (udržiava ich výlučne v korešpondenčnej forme). Svoju pozornosť orientoval viac na Banskú Štiavnicu. Za podpory svojich nadriadených superintendentov Martina Hamaliara, Krištofa Lyciho a Adama Dávida Lovicha sa venuje rôznorodým aktivitám v oblasti kultúrneho a vedeckého života – predovšetkým v roku 1810 realizuje svoj dávny projekt vedeckej inštitúcie (s celoslovenským, resp.

---

⁴² BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a dielo*. Bratislava : VEDA, 1974, s. 74.

česko-slovenským dosahom) a zakladá Učenu spoločnosť banského okolia a na lýceu v Banskej Štiavnici Katedru česko-slovenského jazyka. Okrem dokončenia ďalších troch zväzkov *Poezyí a Paměti* (aj tie vytlačil vo Vacove v rokoch 1807, 1809 a 1812) pripravil v tomto období aj pokračovanie *Slovenských veršovcov* (1808). Jeho záujem o históriu potvrdzuje dielo *Augšpurská konfesí s kratičkou historiou augšpurského vyznání* (1808). Ľudovýchovné tendencie jeho činnosti zase dokumentuje *Lidomil poučující* (1813) a *Kratičká dietetika* (1815). V roku 1821 vydáva *Sbírku svatých řečí*.

Svoj záujem o poéziu v tomto období dokumentuje okrem vydania vlastnej básnickej zbierky aj tým, že priebežne pracuje na prekladoch z angličtiny a francúzštiny, ktoré však vydáva až na samom sklom svojho života: *Anglické Múzy v česko-slovenském oděvu* v roku 1831 (údajne mal v pláne vydať aj ich druhý zväzok⁴³) a o rok neskôr preklad poetiky N. Boileaua *Umění básniřské* (1832). Popri tom sa aj naďalej venoval písaniu príležitostnej poézie – v roku 1820 vychádza jeho *Lidomil veršemi vyobrazený*, báseň pri príležitosti uvedenia Alexandra Rudnaya na post ostrihomskeho arcibiskupa, či rokom 1823 datované *Radostné jubileum*, báseň, ktorou gratuloval Pavlovi Šramkovi k jeho životnému jubileu a ktorú s najväčšou pravdepodobnosťou možno považovať za jeho poslednú vytlačenú pôvodnú báseň. (Zaujímavosťou je, že sa v nej – zrejme pod vplyvom názorov Josefa Jungmanna a možno aj tvorby Michala Godru – vrátil k časomiere.)

Bohuslav Tablic napokon v Kostolných Moravciach aj zomiera, a to 23. januára 1832 vo veku 63 rokov.

*****

Meno Bohuslava Tablica ako pozoruhodnej literárnej činnosti z prelomu 18. a 19. storočia nezostalo v dejinách slovenskej literatúry (a v literárnej historiografii vôbec) celkom neznáme. Viacerí literárni tvorcovia priamo odkazovali na Tablicove rôznorodé aktivity a literárni historici si neraz všimli nielen jeho literárnohistorické práce

---

⁴³ Informoval o tom Juraj Palkovič vo svojej správe o Tablicovom úmrtí v *Tatranka* z roku 1832: „Mám list od něho, v němž sobě stěžuje, že mu tuto práci přátelé pešřanští proti jeho vůli z častky zřinačili, čehož v druhém dílu podotknouti minil“ (PALKOVIČ, Juraj: Literární zprávy. In: *Tatranka*, roč. I, č. 1, 1832, s. 112 – 115, tu s. 115).

(*Paměti česko-slovenských básníkův aneb veršovcův, kteříž se buďto v uherské zemi narodili aneb aspoň v Uhřích živi byli či Slovenští veršovci*), ale zastavili sa aj pri jeho básnickej tvorbe. Názory na ňu sú však rôzne. V literárnohistorickom po(d)vedomí vytrvalo rezonujú predovšetkým hlasy popierajúce akúkoľvek vyššiu hodnotu jeho poézie, a to i napriek tomu, že Tablica uznávajú ako jedného z našich najusilovnejších básnikov obrodeneckého obdobia.⁴⁴ Pozornosť väčšinou pútajú nanajvyš jeho početné preklady z anglickej a francúzske literatúry (*Anglické múzy v česko-slovenském oděvu* (1831) a *Umění básnířské podle Nicolasa Boileaua* (1832)). Jeho vlastná básnická tvorba býva charakterizovaná napríklad ako básne „bez vyššieho vzletu a uhlazenosti jazykové“.⁴⁵ Často sa mu vyčíta, že zostal pevne zviazaný pravidlami prísnej osvietenkej didaxe a mravokárnosti. Tieto názory majú pritom zrejme svoj pôvod v silnej tradícii hodnotení Jaroslava Vlčka z konca 19. storočia: „Každé hnutie srdca, každá myšlienka, každý zjav prírodný vychodí (...) na mravné poučenie. Tak a tak rob, to a to nerob. Nasleduj cnosť, varuj sa vášne a náruživosti. Pozri, kam zavádza hriech – hľa, aký je hnusný! (...) Kadenáhle však začne na výstražných príkladoch ukazovať morálku, upadá v nechutnosť a surovosť (...) Tablic chváli chudobu, šťastie prostej mysli, staré dobré mravy, čisté svedomie, spokojnosť s vlastným osudom, rozoberá otázku osobnej nesmrteľnosti, haní lakomstvo, ospevuje pravdu, ‚dceru boží‘, priateľstvo a ľudomilnosť – a hoc v tom všetkom poézie ani máčny máčik, predsa v týchto a takýchto veršoch aspoň reč tečie prosto a rozumne. No akonáhle vyberá deje a postavy zo života a na nich chce demonštrovať svoju pravdu, je nechutný a nízký ani starý jarmočný alebo krčmový spevák.“⁴⁶ Jaroslav Vlček upieral poézii Bohuslava Tablica a spolu s ním i Juraja Palkoviča akúkoľvek estetickú hodnotu:

⁴⁴ Meno Bohuslava Tablica si už pomerne skoro našlo natrvalo miesto aj v rámci českej literárnej historiografie, keď ho spolu s Palkovičom zaraďovali k najlepším spisovateľom svojej doby (napríklad podľa TIEFTRUNG, Karel: *Historie literatury české*. Praha, 1874, NINGER, Karel: *Historie literatury české*. Praha, 1880 či BAČKOVSKÝ, František: *Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové I*. Praha, 1886): „Skrátka, všetci radi kvitovali, že Tablic s Rožňayom a Palkovičom patri-li do českej literatúry“ (BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a díelo*. Bratislava : Tatran 1974, s. 9).

⁴⁵ *Riegrův slovník náuční IX*. Praha : L. I. Kober 1872, s. 245.

⁴⁶ VLČEK, Jaroslav: Palkovič a Tablic ako veršovci. In: *Slovenské pohľady*, roč. XI, 1891, s. 93 – 99, tu s. 94.

„U nich poézia nebola voľná hra obraznosti, ani hlboký, pravdivý cit vo voľnej, originálnej forme, lež užitočná didaktika, rozumné naučenia vo vydratých kofajach pohodlného napodobenia, nútená anakreontika a galantné nehanblivosti.“⁴⁷ Oboch síce evidoval ako dôležité literárne činné osobnosti v slovenskom jazykovom prostredí, ich význam videl však predovšetkým v prácach historiografických, prekladových či lexikografických; ich poéziu takmer celkom zaznával: „I Palkovič i Tablic majú veľké zásluhy, nakoľko privykali obecnstvo pospolité na knihu, učili čítať. No ťažisko ich nenie vo veršoch: Palkovič ako vydavateľ ‚Týdenníka‘ a skladateľ svojho dvojdielneho slovníka, Tablic ako biograf a bibliograf i prekladateľ vecí cudzích majú platné značenie. Smerom i formou svojich pôvodných rýmovaných skladieb prislúchajú ku škole, ktorú zvykli v Čechách nazývať idylickou, k družine Puchmajerovej; ale sú v nej z najostatnejších.“⁴⁸

István Fried však v tejto súvislosti upozornil, že na konci 18. storočia nebola ešte estetická funkcia dominantnou funkciou literárnej tvorby. Literárna produkcia mala v prvom rade poskytovať človeku zdokonaľovanie ducha (teda vzdelávať ho a zdokonaľovať po mravnej stránke) a estetický zážitok mal byť pri tom „len“ podporným prostriedkom. Za literatúru bolo považovaná každé dielo, ktoré poskytovalo človeku vzdelanie či istú formáciu.⁴⁹ Neboli to teda umelecké diela v dnešnom zmysle slova, v ktorých by dominovala estetická funkcia. Pavel Bujnák podobne uvažoval vo svojej štúdií o estetických snahách Bohuslava Tablica, keď jednoznačne formuloval, že „poézia totiž a vôbec umenie... je len nástrojom a prostriedkom osvety“.⁵⁰ Umenie malo podľa neho na prelome 18. a 19. storočia, teda v čase Tablicových literárnych aktivít zobúdzat lásku k sebazvdelávaniu, pod ktoré spadalo všetko, čo „človek rukami vytvorí a k čomu trocha rozumu potrebuje, ba i ku všetkým druhom vied potrebuje človek umenie, aby totiž umel“.⁵¹

Hlasy volajúce po prehodnotení Tablicovej básnickej tvorby, resp. Tablicovho básnického potenciálu i zručností, či dokon-

---

⁴⁷ Tamže, s. 94.

⁴⁸ Tamže, s. 99.

⁴⁹ FRIED, István: K počiatkom slovenskej a maďarskej literárnej histórie. In: *Tradície a literárne vzťahy* (Ed. R. Chmel). Bratislava : SAV, 1972, s. 116 – 121.

⁵⁰ BUJNÁK, Pavel: Estetické snahy Bohuslava Tablica. In: *Prúdy*, roč. 7, 1923, s. 340.

⁵¹ Tamže, s. 341.

ca talentu ako skutočného poetického nadania zaznievajú v poslednom období čoraz intenzívnejšie, pričom priamo apelujú na potrebu sprístupniť Tablicovu pôvodnú básnickú produkciu širokej literárnej verejnosti a etablovať tak Tablica nielen medzi literárne činných predstaviteľov slovenského kultúrneho života v čase výrazných národnoobrodzujúcich aktivít, ale celkom rovnocenne aj medzi umelcov plne rešpektujúcich estetické kritérium pri tvorbe literárneho diela – teda celkom legitímne aj medzi básnikov, dokonca medzi významných básnikov, ktorí stoja pri počiatkoch formovania modernej slovenskej poézie.⁵²

Prvá písomná zmienka o Tablicových literárnych aktivitách sa nachádza v druhom vydaní literárnohistorického prehľadového diela Pavla Valaského s názvom *Conspectus republicae literariae in Hungaria ab initiiis regni ad nostra usque tempora delineatus a Pavlo Walaszky*, z roku 1808.⁵³ Valaský tu Tablica zaraďuje do zoznamu literárne činných autorov v rámci celého Uhorska spolu so Samuelom Čerňanským či Jurajom Palkovičom.⁵⁴ A hoci Valaský vo svojej reflexii uplatňoval odlišné kritériá ako súčasná literárna história (za literárne dielo považoval aj vedeckú knihu, ktorá sa dnes vylučuje z pojmu umenie), predsa len poskytuje dôležitý materiál pre komplexné poznanie Tablicovej osobnosti ako literárneho tvorcu. Valaského metóda tak síce uzatvára jednu epochu literárnej histo-

---

⁵² Z aktuálneho obdobia možno pripomenúť napríklad štúdie: VOJTECH, Miloslav: Osudy jedného básnického textu (česko-slovenské súvislosti poézie Bohuslava Tablica). In: *Literatura v kontaktech (jazyk – literatura – kultura)* (Ed. I. Pospíšil). Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 88 – 97, VOJTECH, Miloslav: K otázke prototextu Tablicovej balady Lubinský z Lubině a Rozina Milovská. In: *Literárnohistorické kolokvium IV. Klasicizmus* (Ed. E. Brtáňová). Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2017, s. 19 – 42, MRÁZ, Peter: Príležitostná poézia Bohuslava Tablica. In: *Poetika príležitostnej poézie Bohuslava Tablica a Jána Hollého*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010, s. 20 – 59, RIŠKOVÁ, Lenka: Zuzana Babylonská – Tablicov literárny experiment? In: *Slovenská literatúra : revue pre literárnu vedu*, 2009, roč. 56, č. 4, s. 249 – 270, RIŠKOVÁ, Lenka: K otázke žánrovej charakteristiky Tablicovej básne Lubinský z Lubině a Rozina Milovská. In: *Slovenská literatúra : revue pre literárnu vedu*, 2012, roč. 59, č. 4, s. 277 – 296, RIŠKOVÁ, Lenka: Princíp „ordo bonus“ v básnickej tvorbe Bohuslava Tablica. In: TUREČEK, Dalibor – ZAJAC, Peter: *Český a slovenský literárni klasicizmus : synopticko-pulzační model kulturního jevu*. Brno : Host, 2017, s. 409 – 430 ai.

⁵³ VALASKÝ, Pavol: *Conspectus republicae literariae in Hungaria ab initiiis regni ad nostra usque tempora delineatus a Pavlo Walaszky*. Budín, 1808.

⁵⁴ Tamže, s. 362.

riografie, no ním zosumarizovaný materiál je zároveň živnou pôdou pre novú metódu. „Pokúsil sa o literárnohistorický súhrn ešte pred rozvojom estetiky v Uhorsku (...) až víťazstvo estetiky, postupné udomáčnenie spôsobu estetického chápania poskytnie možnosť písať literárnu históriu v dnešnom slova zmysle.“⁵⁵ Zásadné však je, že Pavol Valaský upozorňuje aj na Tablicov záujem o poetickú tvorbu, keď ho pri údajoch o *Citare sanctorum* uvádza ako autora niekoľkých piesní.

Tablicove básnické prvotiny boli tlačou uverejnené už na konci 18. storočia aj v českých almanachoch, takže jeho meno ako literárne činnej osobnosti tu bolo nielen známe, ale aj priamo spájané s básnickým umením. Bolo to prirodzeným dôsledkom jeho pomerne intenzívnych vzťahov s viacerými predstaviteľmi z českého prostredia – či už priamo s Josefom Dobrovským, alebo sprostredkované s puchmajerovskou skupinou básnikov – prostredníctvom jeho priateľa a vtedajšieho pražského kazateľa Štefana Lešku.

V slovenskom prostredí boli z Tablicovej básnickej produkcie čitateľskej verejnosti známe separátne vydania básní príležitostného charakteru – s veľkým ohlasom sa zrejme stretlo napríklad vydanie gratulačnej meninovej básne *Zuzana babylonská* z roku 1803. V podobe ucelenej zbierky, presnejšie zatiaľ jej prvého zväzku zo štyroch, boli Tablicove básne vytlačené až v roku 1806. (Na vydanie ich mal ale zrejme pripravené už v roku 1805 a nie je vylúčené, že aj skôr – rokom 1805 je totiž datovaný básnikov predhovor k tomuto vydaniu. Ďalšie tri zväzky vyšli s vročením 1807, 1809 a 1812 rovnako ako prvý zväzok vo Vacove u Antonína Gottlíba.)

Tablicovo básnické dielo podrobnejšie reflektoval v slovenskom prostredí z jeho súčasníkov Karol Juraj Romy. Svoju recenziu na prvý zväzok básnickej zbierky *Poezye* uverejnil v roku 1810 (teda štyri roky po jeho vyjdení) s tým, že v nej celkovo pozitívne hodnotil Tablicove poetické zručnosti: „*Recenzent s radosťou čítal predmetné, v česko-slovenskom nárečí napísané Poezye pána Tablica. Výnikajú svojím spôsobom veršovania a obsahom. A viaceré z nich majú naozaj básnický vzlet (...) Týmto básňam nechýba rozmanitosť*

---

⁵⁵ FRIED, István: K počiatkom slovenskej a maďarskej literárnej histórie. In: *Tradičie a literárne vzťahy* (Ed. R. Chmel). Bratislava : SAV, 1972, s. 123.

a zmena.⁵⁶ Romy prijíma *Poezye* pozitívne – ako sám píše „s radostou“. Jedným z hlavných dôvodov jeho potešenia je zrejme fakt, že tento v slovenskom prostredí nezvyčajný literárny formát, akým zbierka poézie svetského charakteru bezpochyby bola, vychádza v domácom literárnom jazyku („v česko-slovenskom nárečí“). Formálnu, resp. technickú stránku („spôsob veršovania“) ako aj tematickú, motivickú či ideovú stránku básní (ich „obsah“) hodnotí ako výnimočné, čím naznačil mimoriadnosť Tablicovho básnického počínu. (Tablicove *Poezye* boli totiž po Palkovičovej *Muze ze slovenských hor* z roku 1801 v poradí „len“ druhou básnickou zbierkou svetského charakteru v dejinách slovenskej literatúry.) Radosť recenzentovi teda spôsobila nielen skutočnosť, že básne sú napísané v česko-slovenskom nárečí, ale aj samotná voľba básnickej formy, pričom básne podľa neho vykazovali istú kvalitu a rozmanitosť aj po stránke veršovej techniky aj po stránke obsahovej. Keď okrem rozmanitosti pripisuje Romy Tablicovým básňam ako pozitívum aj istú „zmenu“, možno predpokladať, že tým upozornil práve na tú skutočnosť, že Tablic svojou zbierkou svetskej poézie priniesol niečo nové nielen do svojej vlastnej literárnej produkcie, ale aj do slovenského literárneho života vôbec. Škoda, že svoju úvahu nerozvil podrobnejšie, čím by presnejšie naznačil, v čom podľa neho konkrétne spočívalo Tablicovo nóvum, resp. v čom spočíval onen „básnický vzlet“, na ktorý osobitne upozornil a ktorý podľa neho vykazovali „viaceré“ (teda nielen niektoré) Tablicove básne. Istým spôsobom by tak v mnohom napomohol presnejšie definovať (estetické, umelecké či funkčné) kritériá básnickej tvorby Tablicovej doby, teda doby prelomovej nielen z chronologického hľadiska, akým obdobie prelom 18. a 19. storočia bezpochyby bolo. Vniesol by tak svetlo do zložitého procesu formovania modernej slovenskej poézie a literatúry vôbec. V každom prípade je ale veľmi dôležitá jeho poznámka

⁵⁶ *Poesien. von Gottlob Tablitz. Erster Theil. (Poezye od Bohuslava Tablica. Díl první.)* In: *Annalen der Literatur und Kunst des In- und Auslandes*, 1810, zv. 2. s. 50 – 54. Cit. podľa prekladu Cyrila Krausa in KRAUS, Cyril: *Kritika v slovenskom národnom obrodení*. Bratislava : VEDA, 1990, s. 217 – 218. Recenzia vyšla bez uvedenia mena autora, no Kraus (odvolávajúc sa na tvrdenie Márie Vyvíjalovej – VYVÍJALOVÁ, Mária: *Juraj Palkovič*, Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1968, s. 191) pripisuje jej autorstvo (ako aj autorstvo nasledujúcich recenzií Tablicových *Poezyí*) Karolovi Jurajovi Rumymu. KRAUS, Cyril: *Kritika v slovenskom národnom obrodení*. Bratislava : VEDA, 1990, s. 284.

o tom, že Bohuslav Tablic a spolu s ním aj Juraj Palkovič „*sú jediní slovenskí básnici v Uhorsku, ktorí poctami ovenčení vystupovali na verejnosti ako básnici a vo svojich básňach sa prejavovali ako miláčikovia múz*“.⁵⁷ Týmito slovami totiž upozornil na to, že Tablic bol vo verejnosti vnímaný už celkom konkrétne ako básnik – teda nie iba ako tvorca literárnych diel s didaktickou, náboženskou či inou „praktickou“ funkciou, ale už ako autor literárnych textov s estetickou funkciou. Navyše, spolu s Palkovičom sa aj sami celkom vedome stavali do pozície miláčikov múz, teda tých ktorí sú obdarovaní istým – tu konkrétne básnickým – nadaním. Vzhľadom na presné vymedzenie, že spolu s Palkovičom boli v Uhorsku „*jedinými slovenskými básnikmi*“, upozorňuje Rummy zároveň aj na ich výnimočné postavenie v slovenskom literárnom, resp. kultúrnom prostredí a tak nepriamo aj na ich význam pre nasledujúci vývin domácej literatúry.

Žiaľ, stále nie je známe, čo spôsobilo takú zásadnú zmenu Rummyho pohľadu na Tablica a jeho básnickú tvorbu, akú signalizuje jeho recenzia na štvrtý zväzok *Poezyí*, v ktorej sa už o Tablicových básňach vyjadril diametrálne odlišne. Podľa tejto recenzie básne z tohto zväzku nevykazujú výraznejšiu hodnotu: „*v nich veľmi málo poézie vládne, väčšina týchto básní je povrchná a nudná, nikde niet v nich vyššieho ducha a poetického života, reč je tvrdá a metrika neobratná, myšlienky a výraz celkom priemerné*“.⁵⁸ Okrem nudného a povrchného obsahu kritizuje Rummy technické či jazykové nedôslednosti, no predovšetkým absolútnu absenciu „*vyššieho ducha*“ či „*poetického života*“. Týmito slovami chcel zrejme poukázať na Tablicov odklon od antickej tradície, ktorá v tom období v duchu silného prežívania klasicistických poetických a vôbec estetických princípov predstavova-

⁵⁷ Poesien. von Gottlob Tablitz. Erster Theil. (Poezye od Bohuslava Tablica. Díl první.) In: *Annalen der Literatur und Kunst des In- und Auslandes*, 1810, zv. 2. s. 50 – 54. Cit. podľa prekladu Cyrila Krausa in KRAUS, Cyril: *Kritika v slovenskom národnom obrodení*. Bratislava : VEDA, 1990, s. 217.

⁵⁸ (Štvrtý diel Tablicových Poezyí) In: *Intelligenzblatt zur Wiener allgemeine Literatur Zeitung*, 1815, č. 31, s. 251 – 252. Cit. podľa prekladu Cyrila Krausa KRAUS, Cyril: *Kritika v slovenskom národnom obrodení*. Bratislava : VEDA, 1990, s. 230. Recenzia vyšla bez uvedenia mena autora, no Kraus (odvolávajúc sa na tvrdenie Márie Vyvíjalovej – VYVÍJALOVÁ, Mária: *Juraj Palkovič*, Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1968, s. 191) pripisuje jej autorstvo (ako aj autorstvo ostatných recenzií Tablicových *Poezyí*) Karolovi Jurajovi Rumymu. Vyšla ako súčasť širšej poznámky s názvom *Slowakische Literatur*. Túto recenziu uverejnil aj Juraj Palkovič vo svojom *Týdenníku*: *Týdenník IV*, 1815, č. 41, s. 255 – 256.

la prototyp dokonalosti. (V básňach tak podľa recenzenta absentoval ten najvyšší level tvorivej osobnosti.) Avšak paradoxne, Rumyho prísna výčitka, že zbierka je dôkazom Tablicovej neznalosti rímskych a gréckych klasikov a koketovania s francúzskou beletristikou, čím kazí vkus a „ochrňuje“ ducha domáceho čitateľa,⁵⁹ je veľmi dôležitým a celkom jednoznačným signálom naznačujúcim smerovanie Tablicových básnických ambícií a poukazujúcim na postupné prenikanie nových tendencií vo vývinovom procese slovenskej literatúry. Údajný, Rumyho slovami definovaný, Tablicov prejav neschopnosti a pokus o „*avantúry v poézii*“ totiž možno vnímať nie ako dôkaz neschopnosti autora, ale skôr ako prejav premyslenej autorskej stratégie či vedomý zámer odpútať sa od antickej literárnej tradície a nasledovať moderné trendy v literárnom umení. To však podľa Rumyho nemalo v sebe „*nič skutočne poetického*“. Jediné, čo sa mu zdalo povšimnutia hodné, boli k *Poeziám* pripojené literárnohistorické reflexie „*slovensko-českých básnikov*“. Označením Tablica ako „*zaručeného slovenského prozaika*“ jasne naznačuje, že ho odmieta reflektovať ako básnika a odporúča mu, aby sa už prestal zaoberať „*nevďačným vyrábaním básní, ktoré jeho nevzdelaným krajanom málo pomáha*“ a „*pre vzdelaných je to nedostačujúce na to, aby sa tým zaoberali*“.⁶⁰ Rozhodujúcim kritériom pre posúdenie kvalít Tablicových básnických zručností boli teda pre Rumyho zrejme dobové školské princípy literárneho vzdelávania, ktoré stáli na pevných základoch antickej tradície a ničím ju neprekračovali. (Je stále otvorenou otázkou, prečo takéto kritérium zvolil Rumy v roku 1815, keď už v slovenskom prostredí naplno prenikajú vplyvy modernej západoeurópskej literatúry – v roku 1814 napríklad vydal svoju básnickú zbierku Pavol Jozef Šafárik s názvom *Tatranská múza s lýrou slovanskou*, ktorá je vnímaná ako jasný dôkaz postupného prenikania romantickej poetiky a tvorivých princípov do nášho literárneho a vôbec kultúrneho prostredia.⁶¹)

⁵⁹ (Štvrtý diel Tablicových Poezií) In: *Intelligenzblatt zur Wiener allgemeine Literatur Zeitung*, roč. 31, 1815, č. 31, s. 251 – 252. Cit. podľa prekladu Cyrila Krausa KRAUS, Cyril: *Kritika v slovenskom národnom obrodení*. Bratislava : VEDA, 1990, s. 230.

⁶⁰ Tamže, s. 230.

⁶¹ HAMADA, Milan: Na prahu modernej lyrickej poézie P. J. Šafárika a J. Kollára. In: *Zrod novodobej slovenskej kultúry*. Bratislava : VEDA, 1995, s. 272 – 285; TIBENSKÝ, Ján: *Pavol Jozef Šafárik – život a dielo*. Bratislava : Osvetový ústav, 1975; MARČOK, Viliam: Vývinový prínos Šafárikovej poézie. In: *P. J. Šafárik a slavistika*. Prešov : Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika, 1997, s. 131 – 132; KÁŠA, Peter:

V tom istom roku Karol Juraj Rummy uverejňuje na stránkach *Wiener allgemeine Literatur Zeitung* aj svoju komplexnú recenziu všetkých štyroch zväzkov Tablicových *Poezyí*,⁶² a hoci v nej Tablica označuje za „priekopníka slovensko-českej literatúry a úspešného slovenského spisovateľa“, jeho básnickej tvorbe neprpisuje vážnejšiu hodnotu: „*Básne tejto zbierky, ak sa na ne dívame z náležitého hľadiska, nezodpovedajú celkom dostačujúco požiadavkám kritiky.*“⁶³ Čo presne mal Rummy na mysli pod onými „požiadavkami kritiky“, možno identifikovať z jeho nasledujúceho vyjadrenia: bol totiž presvedčený, že pre slovenské publikum v Uhorsku treba písať v prvom rade knihy pre ľud („*Volksbücher*“)⁶⁴ – teda zrejme knihy s ľudovými a výchovnými funkciami, t. z. knihy s nenáročnou formou a tematicky blízke problémom bežného života. Vo svojej výčitke ďalej pokračuje: „*Ale ak chceme vydávať také diela, ktoré majú zodpovedať aj vzdelanej časti publika, majú celkom zodpovedať požiadavkám umenia, aby nenudili takých čitateľov medzi Slovákmi (Slawen), ktorí sa vzdelávali na klasikoch iných národov.*“⁶⁵ Opäť však nekonkretizoval, aké básnické autority („*klasikov iných národov*“) či poetické, resp. estetické princípy („*požiadavky umenia*“) považoval za nasledovania hodné. Tablicove básne sú podľa Rummyho len „*plytké, všedné, s nie presne vyhraneným filozoficko-poetickým názorom a nedokonalé aj po formálnej stránke.*“⁶⁶ Za vydatené považuje len niektoré príležitostné básne, básne s anakreontskou tematikou i klasické duchovné piesne. Ak podľa Rummyho boli anakreontská poetika či žáner duchovnej poézie tie správne kritériá dokonalého umenia, nie je sa čo čudovať, že (aj keď možno nie so zlomyseľnosťou) odsúdil svojim kritickým pohľadom Tablicovu poéziu na dlhý čas zamietnutia a zabudnutia. Variácie jeho hodnotenia sa totiž pravidelne opakovali až donedávna. Dôležité je však to, že

---

Raná poézia medzi invenciou a zručnosťou. In: KÁŠA, Peter – RUSNAK, Juraj: *Dve štúdie o Pavlovi Jozefovi Šafárikovi*. Prešov : Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika, 1995, s. 28 – 35.

⁶² Poesien von Gottlob Tablicz. Viert Theil. In: *Wiener allgemenie Literatur Zeitung* 1815, s. 1581 – 1582. Recenzia opäť vyšla bez podpisu so značkou Xy. Cit. podľa prekladu Cyrila Krausa KRAUS, Cyril: *Kritika v slovenskom národnom obrodení*. Bratislava : VEDA, 1990, s. 236.

⁶³ Tamže.

⁶⁴ Tamže.

⁶⁵ Tamže.

⁶⁶ Tamže.

práve týmito výčitkami Karol Juraj Rummy predsa len istým spôsobom nasmeroval pozornosť súčasného literárnohistorického výskumu na dôležité indicie pre čo najkorektnejšiu charakteristiku Tablica básnika, ktoré celkom jasne poukazujú na to, že vo svojej básnickej tvorbe sa celkom vedome usiloval prekročiť dobový ideovo i poeticky zakonzervovaný model literatúry a poéziu vnímal ako dôležitý prostriedok (nielen) estetického formovania domácej spoločnosti.

Je len na škodu, že Tablicova tvorba zostala na dlhé roky tzv. terra incognita pre Juraja Palkoviča. S týmto dlhoročným priateľom a spolupracovníkom Tablic s najväčšou pravdepodobnosťou zdieľal mnohé názory na podobu poézie, súdiac už len podľa toho, že ich básnické zbierky vyšli v pomerne blízkom slede za sebou a vykazujú aj mnohé identické znaky – či už po stránke ideovej, ale aj motivickej, poetickej a i. Aj na základe tohto chronologického usúvzťažnenia oboch básnikov možno konštatovať, že spoločne stáli pri počiatkoch modernej slovenskej poézie, čo napokon potvrdzujú aj súčasné interpretácie jednotlivých básnických textov. Podľa nich možno viaceré básne oboch autorov hodnotiť ako premyslené a po umeleckej stránke aj dôkladne a efektívne i efektne vystavané literárne diela s tými najvyššími umeleckými ambíciami a neraz aj skutočne s pomerne vysokou umeleckou hodnotou. Obaja básnici vo svojej básnickej tvorbe vychádzajú z rovnakých ideových prameňov a ich básne sú svedectvom, že slovenskou literatúrou hýbali moderné myšlienkové prúdy súčasne so západnou Európou.⁶⁷

Žiaľ, osobný spor, pre ktorý zrejme Palkovič na dlhé roky odmietol akýmkoľvek spôsobom reflektovať Tablicove literárne a teda aj básnické aktivity, ochudobnil slovenskú historiografiu o dôležité informácie tohto relevantného a z pohľadu literárnokritickej recepcie priam strategického svedka Tablicových básnických aktivít. Až po Tablicovej smrti uverejňuje Palkovič vo svojej *Tatranke* spolu s informáciou o jeho smrti aj stručné hodnotenie nielen jeho dôkladnej znalosti domáceho jazyka, ale aj jeho bohatej a rôznorodnej literárnej činnosti, ktorou potvrdzoval svoj veľký záujem o domácu literatúru i prehľad v dobovej literárnej produkcii: „*Veliká stráta potkala nás Slováky a naši literaturu (...) On byl horlivý milovník a zástupce*

---

⁶⁷ FORDINÁLOVÁ, Eva: *Problematika a problémy slovenskej klasicistickej poézie*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2008.

*i vzdělávatel řeči slovenské, jejíž gruntovní známostí nad mnohé učené předčil. Byl jeden z nejpřednějších spisovatelů slovenských, znamenitý a na slovo vzatý netoliko u nás, ale i v Čechách a na Moravě. Knihy jeho, jichž mnoho vydal, důkazem jsou zvláštní učenosti, příčinnivosti a pilnosti.*⁶⁸

Isté indicie pre následné rekonštruovanie komplexného obrazu Tablica nielen ako literárneho tvorcu, ale celkom konkrétne ako básnika nám zanechali aj Tablicovi súčasníci z českého prostredia. Antonín Puchmajer v treťom zväzku *Nových básní* (1814) v teoretickej časti *O rýmu* (s. 3 – 34) registruje Bohuslava Tablica spolu s Jurajom Palkovičom ako básnikov píšucich v prízvučnej prozódii, resp. podľa pravidiel Josefa Dobrovského. Ukážky ich veršov používa ako exemplifikácie niektorých pravidiel tvorenia rýmov. Puchmajer oboch slovenských básnikov akceptoval ako básnikov hodných tohto mena, čo potvrdil aj tým, že niektoré z ich básní uverejnil vo svojich almanachoch.⁶⁹ Básnické zručnosti Tablica uznával aj Šebastián Hněvkovský, ktorý ho vo svojich *Zlomkoch o českém básnictví* z roku 1820⁷⁰ zaraďuje popri Janovi Nejedlom, Františkovi Štěpničkovvi, Josefovi Sedláčkovvi, Josefovi Jungmannovi, Antonínovi Marekovi, Matějovi Polákovi, Jurajovi Palkovičovi a Josefovi Rautenkranzovi k tvorcom „*mistrovských básní*“ podľa pravidiel Dobrovského prozódie.⁷¹ Výnimočnosť Tablica ako básnika opísal slovami: „*Ve vši rozmanitosti rozvinuv ducha svého okrasy, i lahodnými písněmi, i filosofickými básněmi okouzil duchy. VElegii na Pavla Ježoviče s římskými o závod běží, ve filozofických básních Čechie potud podobného nemá. On nám bude Tibulem a Hallerem, o jeho pracích všeobecno pochvala zní.*“⁷²

Tablic sa stal súčasťou aj veľkej literárnohistorickej práce Josefa Jungmanna *Historie literatury české*,⁷³ čím ho Jungmann zaradil do počtu českých spisovateľov a jeho už spomínanú báseň *Csövar*;

⁶⁸ PALKOVIČ, Juraj: Literární zprávy. In: *Tatranka*, roč. I, 1832, 1, s. 114 – 115.

⁶⁹ *Nové básně* 2 (Zost. Antonín Puchmajer). Praha, 1802, s. 23, 103 – 107 a 115 – 118.

⁷⁰ HNĚVKOVSKÝ, Šebastián: *Zlomky o českém básnictví zvláště pak o prosodii v šesti listech*. Praha, 1820.

⁷¹ Tamže, s. 26.

⁷² Tamže, s. 126.

⁷³ JUNGSMANN, Josef: *Historie literatury české*. Praha, 1849, s. 639.

hrad Raškův prezentoval vo svojej *Slovesnosti* ako reprezentantku elegického žánru. No i napriek tomu, že Jungmannov výpočet Tablicových diel patrí k tým najúplnejším, je bez akéhokoľvek hodnotiaceho náznavu.

Z Tablicových bezprostredných nasledovníkov z domáceho prostredia spomenul nielen jeho meno, ale aj jeho rôznorodú tvorbu Pavol Jozef Šafárik. Okrem intenzívneho záujmu o domáci jazyk osobitne ocenil jeho úsilie zachytiť zvyšky ľudových piesní (napríklad aj v podobe odkazov na nápevy konkrétnych piesní), ktoré sú pre Šafárika tým najdôležitejším prameňom k poznaniu povahy starého slovenského jazyka.⁷⁴

Azda najzásadnejšie však ovplyvnil Tablicov obraz v dejinách slovenskej literatúry Ján Kollár, a to tým, že ho (spoločne s Michalom Institorisom Mošovským) vo svojom rozšírenom vydaní básnickej skladby *Slavy dcera* z roku 1832 vykresľuje v nie práve najlepšom svetle, a to v kontexte svojich úvah o prezentácii (ne)záujmu o vlastný národ prostredníctvom finančných príspevkov na rôzne národné aktivity – napríklad na chod Katedry reči a literatúry česko-slovenskej pri bratislavskom lýceu. Jeho charakteristika Tablica spoločne so spomínaným Mošovským ako opovrhnutia a zatratenia hodných lakomcov, ktorí sa nezaujímali o potreby národa, sa stala na dlhé obdobie dominantným znakom literárno-historických reflexií oboch týchto významných a pre slovenský národ bezpochyby veľmi vzácných osobností. Kým v znelke 447 rozvíja Kollár ako jej hlavný motív fakt z Mošovského testamentu, podľa ktorého Mošovský poručil národu „iba“ sto zlatých: *Slavům však, měv poklad kresovský, / poručil jen mizerných sto zlatých,*⁷⁵ v nasledujúcej znelke (448) prostredníctvom slov dcéry matky Slávy, ktorá básnikovi prináša správy zo záhrobia, Kollár neskrýva svoje rozhorčenie nad tým, že Tablic v porovnaní s Mošovským dokonca neprispel žiadnou sumou:

---

⁷⁴ *Spisy Pavla Jozefa Šafárika – dejiny slovenského jazyka a literatúry všetkých nárečí*. Ed. K. Rosenbaum. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo Košice, 1992, s. 227 – 229.

⁷⁵ Cit. podľa vydania KOLLÁR, Ján: *Dielo I*. Ed. Cyril Kraus. Bratislava : Slovenský TATRAN, 2001.

*„Nu snad ten, co jiného kárá –
povím já – náš Tablic majetný,
národu, co boháč bezdětný,
ujmu tu se nahraditi stará;*

*tím víc pak tu naděje má hárá,
že jsem sama, list mu pamětný
psavši, zpomínala šlechetný
cíl ten, dokud starost jeho jará:*

*„By řeč nejen černidlem, než zlatem
naši krásžil!“ Vtom on tuliby!
přichází sem skoupým oděn šatem;*

*vy ste, řeknu, poručili mnohem
více Slávě bez vší pochyby?
„Já? Nic!“ tedy jdíte po svých s Bohem.“⁷⁶*

Podľa Kollára „krášlenie reči černidlom“ – teda zdokonaľovanie domáceho jazyka prostredníctvom rôznorodých literárnych aktivít v ňom – nebolo dostačujúce. Žiadal si, aby bola krásšená aj zlatom. Je smutné, že jeho sústredenie sa výlučne na problém finančnej podpory natoľko poznačil obraz Tablica ako osoby v nasledujúcich literárno-historických reflexiách, že na celé nasledujúce storočie tak výrazne ovplyvňoval aj jeho charakteristiku ako literárneho tvorca i básnika. (Otázka Tablicovho majetku a jeho osudu po básnikovej smrti totiž dominovala vo viacerých jeho životopisných portrétoch z 19. storočia – napríklad v Tablicovom životopise z pera Ondreja Szeberínyho z roku 1879.⁷⁷ Alexander Lombardíny v rámci svojho cyklu o slovenských spisovateľoch *Slovenský Plutarch*, uverejňovanom v *Slovenských pohľadoch*, v súvislosti s Tablicovým osobnostným portrétom, priamo sa odvolávajúc na Kollára, zase píše: „*Tablic bol veľkým milovníkom národa, ale i peňazí.*“⁷⁸)

---

⁷⁶ Tamže.

⁷⁷ SZEBERÍNÝ, Ondrej: Pantheon slovenských cirkevných augsb. vyznání spisovateľů. In: *Korouhev na Stonu II*, 1879, s. 322 – 323.

⁷⁸ LOMBARDÍNÝ, Alexander: Slovenský Plutarch. In: *Slovenské pohľady*, roč. 7, 1887, s. 180.

No zrejme najväčší dosah ovplyvňujúci Tablicov obraz v slovenskej (nielen) literárnej verejnosti mali slová Jozefa Miloslava Hurbana z jeho literárnohistorickej state *Slovensko a jeho život literárny*, uverejnenej na tri pokračovania v *Slovenských pohľadoch* v rokoch 1846, 1847 a 1851, ktorým rovnako nemožno uprieť istú inšpiráciu aj Kollárovým pohľadom, čo potvrdzuje Hurbanova narážka na Tablicovo lakomstvo: „*Tablic je druhý známejší slovenský skrbec. On tiež nazbieral zo slovenských mozoľov peňazí a kapitálu a svojmu opustenému národu nezanechal, neobetoval nič. Áno, Tablicove peniaze prešli na Maďarov a maďarónov, v rukách ktorých sa obrátili na vražedný meč tých samých myšlienok, ktorými chcel nebohý vzkriesiť svoj národ. Za života bol vraj Tablic celkom obyčajný skrbec, mizantrop, omrzlec, úžerník sebe neprajúci. Smútok napáda našu dušu, keď z tejto strany považujeme ráz našich učených mužov! Akože bude s národom, ak by sa táto nemoc mala i ďalej prasiť? Naši literárni vodcovia si sťažovali i sťažujú doteraz na nedostatok literárnych mecenášov a keď im šťastie popraje tak, že zbohatnú, vtedy už zabúdajú na národ a skrbný život k potupe svojej vedúc i pri smrti na svoj opustený národ zabúdajú. Večná škoda, že ideálnejšia postava Tablicova týmto závojom karhavej rozpomienky ostane prikrytá! (...) Písal si pekne, ale si špatne skončil život, bo my vieme, že si ho skončil bez skutkorodého pomyslenia na nešťastný slovenský národ, z ktorého si zbohatol. Lúto nám je od srdca, že takýto náhrobný nápis nášmu Tablicovi musíme klásť na hrob; ale nech je to aspoň výstraha živým. Tablic vyhováral túto hanbu na Mošovskom, ktorý tiež tak zomrel; obom ale spravodlivo vyčítal túto nečinnosť Kollár; my tiež nechceme okrásľovať, čo samo v sebe je nízkosť a poroba pred národom! Kázať a spievať a písať celým životom o láske k národu, a pri poslednej hodine žitia zabudnúť na národ, neodkázať mu nič – je horká satira, ktorá sa smeje celou budúcnosťou národa z takého kazateľa, básnika, spisovateľa, vlastenca. Na hrobch takýchto vlastencov smutno a clivo je človeku!*“⁷⁹

No i napriek takémuto kritickému postoju voči osobe Tablica, resp. voči jeho údajnému (navyše, odvodenému len na základe jed-

---

⁷⁹ Cit. podľa vydania HURBAN, Jozef Miloslav: Slovensko a jeho život literárny. In: *Jozef Miloslav Hurban – Dielo II.* Bratislava : Tatran, 1983, s. 143 – 144.

iného faktu⁸⁰) skupánstvu je v Hurbanovej charakteristike Tablica zjavné a nepopierateľné, že pozitívne hodnotil jeho úsilie vydávať čo najviac kníh pre národ. Jeho literárne aktivity v domácom jazyku vnímal ako jeden z najdôležitejších prejavov obrodenia národa: „*Jeho spisy budú večný pamätník znova sa kriesiaceho života na Slovensku. V žiadnom zo spoluvekých slovenských spisovateľov sa nezrkadlí národné povedomie tak ako v Tablicových spisoch.*“⁸¹ Uvedomoval si, že Tablic bol pre svojich nasledovateľov veľkým impulzom najmä svojou univerzálnosťou: „*Tablic samojediný bol všetko vo všetkom (...)* Historik, politik i básnik bude istotne meno Tablicovo dlho spomínať (...) Tablic sa stal národu svojmu básnikom, historikom, životopiscom, kritikom, mravokárcom, rečníkom, zábavníkom, spoločníkom, domácim radcom, prekladateľom cudzojazyčných plodov.“⁸² Z týchto slov je evidentné, že Hurban celkom očividne evidoval Tablica aj ako básnika. Ba dokonca, túto jeho charakteristiku kladie vo svojom výpočte Tablicových pronárodne orientovaných aktivít na popredné miesto – ešte aj pred historika a životopiscu. (A to i napriek tomu, že tento typ aktivít bol dlhodobo a ešte stále je v literárnej historiografii považovaný za Tablicov dominantný záujem.) Pri hodnotení Tablicovej básnickej tvorby spomenul Hurban publikovanie jeho básní v českých Puchmajerových almanachoch, v *Prvotinách pěkných umění* (1813 – 1817) či v *Kroku* (vedeckom časopise vydávanom od roku 1821), ktoré stoja na počiatku novej epochy českej literatúry. Vysoko ocenil jeho zvládnutie náročných pravidiel sylabotonickej i časomernej prozódie. No i tak uzatvára svoje hodnotenie jeho poézie zásadným konštatovaním, na ktorom neskôr postavil svoj obraz Tablica ako básnika aj Jaroslav Vlček: „*O Tablicovi ako o básnikovi vo vyššom zmysle sa nedá, pravda, veľa hovoriť, nebola to, pravda, úloha ani jeho veku, ani jeho génia. Vyššie nad veršovníka sa nepovzniesol, čo priam aj vznešenejšie, ideálnejšie svety sa mihotali jeho duchu.*“⁸³ Konštatovaním o neprekonaní

---

⁸⁰ Hurban akoby celkom prehliadol Palkovičov článok, v ktorom informoval o Tablicovom úmrtí spoločne s uverejnením jeho testamentu PALKOVIČ, Juraj: Vlastencům literatury naší milovným. In: *Tatranka*, roč. I, 1832, II. diel, s. 99 – 114, tu s. 113.

⁸¹ Cit. podľa HURBAN, Jozef Miloslav: Slovensko a jeho život literárny. In: *Jozef Miloslav Hurban – Dielo II.* Bratislava : Tatran, 1983, s. 137

⁸² Tamže, s. 137 – 140.

⁸³ Tamže, s. 142.

hranice „veršovníka“ poukázal Hurban na vysokú úroveň Tablicových zručností v oblasti veršovej techniky, no jedným dychom k tomu dodáva výčitku, že iba zvládnutie náročných pravidiel prozódie nepostačuje na dosiahnutie tých najvyšších mét – vyšší zmysel poézie totiž Hurban videl v niečom inom, v jej národnoobrodzujúcom rozmere. Hoci si uvedomoval, že Tablicove básne sa „milo čítajú a sú aj obecnosti zrozumiteľné“,⁸⁴ predsa len podľa neho nepatria do vysokej poézie. Úlohou poézie podľa Hurbana malo totiž byť to, aby podnecovali v čitateľovi národného ducha, budovali v ňom pocit vlastnej historicity a národnej hrdosti i vedomie svojho práva na národnú svojbytnosť: „aby totiž ňou vychytený bol národ na úslnie vyššieho života, ktorým počatá je jeho historická bytnosť a ktorý k jeho povedomosti má prichodiť vždy viac a viac.“⁸⁵ I napriek tomu všetkému ale Hurban napokon potvrdil istý nadhľad v konštatovaní, ktorým uznal dôležitú úlohu Tablicovej poézie vo vývinovom procese domácej literatúry – označil ju totiž za dôležitý most, ktorý spája starú dobu s novou: „on previedol veršovníctvo po Kollára a Hollého.“⁸⁶

Na hodnotenia Jozefa Miloslava Hurbana vo svojich literárnohistorických prácach v mnohom nadviazal už niekoľkokrát spomínaný Jaroslav Vlček. Pri reflexii Bohuslava Tablica ako literárne činnej osobnosti rovnako ako Hurban vyzdvihoval aj on jeho mnohostrannosť, no pri hodnotení jeho poézie a básnických zručností či poetických orientácií si všimol nanajvýš jeho anakreontizmus – Tablicove básne podľa Vlčka „hrajú všetkými farbami štipľavo-prekáravých, precukrených, roztopašne zmyselných veršov, ako vtedy prichodili k nám z Nemecka“.⁸⁷ Tiež označil Tablica za dobrého štylistu i veršovníka, čím pochválil jeho zvládnutie básnickej techniky: „Bol dobrý štylista, a hoci bez pravého básnického ducha, hladký veršovník.“⁸⁸ Dôvodom, kvôli ktorému Tablicovej poézii – rovnako ako Hurban – vo všeobecnosti neprpisuje vyššiu hodnotu, je to, že v nej podľa neho absentuje „pravý básnický duch“. Tablicovu zbierku ale nepodrobil zásadnejšej poetickej analýze, ktorou by konkretizoval svoju výčitku, a tak nie je celkom zrejmé, čo presne si predstavoval

---

⁸⁴ Tamže, s. 142–143.

⁸⁵ Tamže, 143.

⁸⁶ Tamže, s. 142.

⁸⁷ VLČEK, Jaroslav: *Dejiny literatúry slovenskej*. Martin, 1933, (3. vydanie), s. 43.

⁸⁸ Tamže, s. 46.

pod oným „pravým básnickým duchom“. Následne sa uspokojuje len so stručným konštatovaním, že v nej básnik veršuje o „živote a smrti pamätných osôb, o milých mu miestach, o miestnych skazách, o drobných slabostiach ľudí, o radošti z prírody, o spokojnosti s málom a pravej múdrosti života.“⁸⁹ Oproti Tablicovej pôvodnej básnickej tvorbe oveľa väčší dôraz kládol Vlček na jeho preklady z anglickej a francúzskej literatúry: „oveľa viac vážia jeho hladké preklady z anglických a francúzskych klasicistov.“⁹⁰

V *Dejinách českej literatúry* zaradil Vlček Tablica spoločne s Palkovičom do state *Slovenské rokoko*.⁹¹ Jeho poézii vyčítal, že je neprežitá, konvenčná a papierová a že vôbec nereaguje na mnohé podnety doby (predovšetkým na aktuálne politické udalosti). Jeho štvorzväzkovú básnickú zbierku hodnotil ako nepoetickú. Osobitne sa venoval jeho baladám, ktoré doslova odsúdil na absolútne zavrhnutie slovami: „skládal ich za účelom mravokárnosti, ale s takovým prebytkom všelikého dësu a hnusu, že bezdëky pôsobí dojmem pouze patologickým.“⁹² Svoj pohľad nezmenil Jaroslav Vlček ani v osobitnej štúdiu *Palkovič a Tablic jako veršovci*, ktorú uverejnil v *Slovenských pohľadoch* v roku 1891.⁹³ V nej – práve v súvislosti s baladami – píše, že Tablic je v nich nechutný a nízky „ani starý krčmový spevák“. A hoci v tejto štúdiu v porovnaní so staťami syntetického charakteru ponecháva väčší priestor na samotnú analýzu jednotlivých básní, predsa len oboch básnikov hodnotí nasledovne: „Básnikom nenarodil sa z nich ani jeden, nemali daru obraznosti, daru umenia, daru ušľachtilej reči (...) pri kolíske Palkoviča ani Tablica nikdy nestála múza básnická.“⁹⁴ Na záver vyslovuje prísny verdikt, ktorý opäť zanechal výraznú stopu na Tablicovom (a samozrejme i na Palkovičovom) básnickom portréte, keď ich básne spoločne označuje za „plané hry slov, pri ktorých duše nebolo“.⁹⁵

Následne po Jaroslavovi Vlčkovi sa rozboru Tablicovej poézie nevenoval ani Jozef Škultéty, vďaka ktorému bol v *Slovenských*

---

⁸⁹ Tamže, s. 46.

⁹⁰ Tamže, s. 43.

⁹¹ VLČEK, Jaroslav: *Dejiny české literatury*. Praha, 1960, (5. vydanie), s. 242 – 244.

⁹² Tamže, s. 243.

⁹³ VLČEK, Jaroslav: Palkovič a Tablic jako veršovci. In: *Slovenské pohľady*, roč. 11, 1891, s. 93 – 99.

⁹⁴ Tamže, s. 98 – 99.

⁹⁵ Tamže, s. 96.

pohľadoch vytlačený vôbec prvý Tablicov životopis (pôvodne od Maximiliána Holéčiho z roku 1871).⁹⁶ Vo svojej knihe *Z dejín slovenskej literatúry* reflektuje nanajvýš a predovšetkým jazykovú stránku Tablicovej tvorby.

Až Štefan Krčméry cielene zaostril svoj pohľad na problematiku poetiky tzv. osvietenскеj literatúry, resp. literatúry z osvietenského obdobia a v rámci toho neobišiel ani literárnu tvorbu Bohuslava Tablica. Vo svojom *Prehľade dejín slovenskej literatúry a vzdelanosti* z roku 1927 o jeho poézii poznamenal, že sa v nej „odzrkadľuje duch francúzskych encyklopedistov“.⁹⁷ V inej svojej úvahe, ktorá vyšla až v rámci syntézy *Dejiny literatúry slovenskej II.* v roku 1976, sa zase podrobne venoval osvietenškému chápaniu prírody, ktoré identifikoval aj u Tablica. Prírodu totiž podľa neho nezvelebujú ako prví romantici, ale už v osvietenstve mala svoje pevné postavenie, založené však na odlišných princípoch oproti výrazne citovému romantizmu: „Osvietenci stavali sa k nej hodne rozumovo, triežvo, disciplinovane, obdivujú ju v duchu deizmu, aj jej logické usporiadanie, jej teologickú istotu.“⁹⁸ Náznaky sentimentálneho charakteru vníma Krčméry len ako pozostatky baroka, pretože indikovali preňho akési „pološero“, zatiaľ čo pre osvietenstvo je typické svetlo a jasno. Protiklad svetla a tmy identifikuje Krčméry u osvietenecov aj v ideovej rovine – v duchovnom a etickom koncepte ich poetiky. Pozoruhodné je však Krčméryho celkom konkrétne zachytenie Tablicovho vnímania podstaty literárneho prejavu a literárnych diel rôznorodého charakteru, ale v tomto kontexte zvlášť poézie v rámci jeho analýzy Tablicových literárnohistorických reflexií v *Pamětiach* – postrehol totiž, že Tablic zosumarizované básnické/veršované diela nepovažuje len za mechanické produkty literárnej (teda liternej vo význame písmačkej) aktivity, ale „ľudí hľadá za knihami a zaujíma ho pri nich často nepatrná na oko maličkosť“.⁹⁹ Upozornil tak na

---

⁹⁶ ŠKULTÉTY, Jozef: Príspevky a doplnky k životopisom slovenských spisovateľov. Opravy textov literárnych diel. In: *Slovenské pohľady*, roč. 33, 1913, č. 3, s. 436 – 439.

⁹⁷ Cit. podľa KRČMÉRY, Štefan: Prehľad dejín slovenskej literatúry a vzdelanosti. In: *Štefan Krčméry – Výber I.* Bratislava : Tatran, 1982, s. 501.

⁹⁸ KRČMÉRY, Štefan: *Dejiny literatúry slovenskej II.* Bratislava : Tatran, 1976, s. 25.

⁹⁹ Tamže.

veľmi dôležitý aspekt nielen Tablicovej reflexie cudzích diel, ale bezpochyby aj na zásadný znak jeho vlastného literárneho prejavu.

Krčméry vysoko oceňoval aj formálnu stránku Tablicovej poézie, jeho dokonalé zvládnutie prozodických pravidiel („pedantnosť v prozódii podľa zásad Dobrovského“, keď „i antické strofy píše prízvučne“¹⁰⁰). Vysvetľuje to tým, že celé osvietenstvo bolo postavené na princípe poriadku a istej „matematickej jasnosti“, čo sa „nemohlo nezrkadliť na ich forme veršovej“.¹⁰¹ A v rámci osvietenstva v tomto aspekte prisudzuje prvé miesto práve Tablicovi. Okrem toho upozorňuje aj na prenikanie prstonárodných prvkov do jeho básnickej tvorby – predovšetkým motívy nenaplnenej lásky a všetko naprávajúcej smrti. Presvedčivým dôkazom toho sú podľa Krčméryho dve Tablicove básne: *Lubinský z Lubine a Rozina Milovská* a *Jakub Žibřid z Žibřidova*. Na rozdiel od Jaroslava Vlčka ich neoznačuje primárne za moralizátorské a svojou úrovňou rovné jarmočným piesňam, dokonca za nehodné mena balada. Najskôr ich označil za „realistické opisy“¹⁰² a neskôr si v nich všimal prvky mystiky, ruín a hrobov, ktoré už odkazujú na vplyv nových umeleckých smerov na Tablicov básnický výraz – upozorňuje na to, že Tablic pestuje baladu už pred „štúrovcami“, hoci u nich už mátožnosť, strašidelnosť a des dostali iný zmysel a inú chuť básnickú.¹⁰³

Estetické vzory a ambície Bohuslava Tablica zmapoval v osobitnej štúdii s názvom *Estetické snahy Bohuslava Tablica* aj Pavel Bujnák.¹⁰⁴ V súvislosti s podrobným sledovaním Tablicových básnických aktivít prisúdil mu dôležité prvenstvo: „on bol prvý, kto donášal do nášho písomníctva známosti estetické.“¹⁰⁵ Rovnako si veľmi vážil aj jeho hodnotiace poznámky v rámci literárnohistorických reflexií, považoval ich za dôležité indicie „prezrádzajúce jeho estetický vkus“.¹⁰⁶

---

¹⁰⁰ KRČMÉRY, Štefan: *Prehľad dejín slovenskej literatúry a vzdelanosti*. Turčiansky Svätý Martin, 1920, s. 37. (Cit. podľa KRČMÉRY, Štefan: *Prehľad dejín slovenskej literatúry a vzdelanosti*. In: *Štefan Krčméry – Výber I*. Bratislava : Tatran, 1982, s. 502.)

¹⁰¹ KRČMÉRY, Štefan: *Dejiny literatúry slovenskej II*. Bratislava : Tatran, 1976, s. 25.

¹⁰² KRČMÉRY, Štefan: *Prehľad dejín slovenskej literatúry a vzdelanosti*. Turčiansky Svätý Martin, 1920, s. 37.

¹⁰³ KRČMÉRY, Štefan: *Stopäťdesiat rokov slovenskej literatúry I*. Martin, 1943, s. 163.

¹⁰⁴ BUJNÁK, Pavel: *Estetické snahy Bohuslava Tablica*. In: *Prúdy*, roč. 7, 1923, s. 335 – 346 a 402 – 406.

¹⁰⁵ Tamže, s. 336.

¹⁰⁶ Tamže, s. 336.

Bujnák sa vo svojej štúdií podrobne venoval rôznym impulzom, ktoré mohli vplývať na formovanie Tablicových umeleckých názorov. O Tablicovom vnímaní umenia všeobecne konštatuje: „Umenie podľa neho je vlastne subjektívna schopnosť u človeka. Berie slovo v jeho mluvničnom význame, že človek má um a niečo pomocou umu svojho umí, a táto schopnosť je umením.“¹⁰⁷ Upriamil tak pozornosť výsostne na Tablicov takmer až racionalistický princíp uplatňovaný v jeho literárnej tvorbe, básnickú nevynímajúc. Uvedomoval si rozdiel medzi Tablicovým a dnešným vnímaním umeleckej činnosti: „Čo my dnes považujeme za podstatu umeleckého tvorenia, totiž tú božskú iskru, to Tablic považuje len za prostriedok, aby tvorba prehovorila k umu.“¹⁰⁸ I napriek takémuto vyčleneniu estetickú funkciu „len“ ako sekundárnej, resp. pomocnej a sprievodnej k dominantnej vzdelávacej funkcii, predsa len Bujnák jasne identifikoval isté Tablicove požiadavky na básnický prejav, a predovšetkým upozornil na jeho zvýrazňovanie úlohy fantázie literárneho tvorca, ktorá má byť základným východiskom a vôbec podstatou estetizácie literárneho prejavu autora a vtláčenia istých špecifických individuálnych a subjektívnych znakov jeho literárnej, resp. básnickej výpovede: „Tablic žiada od básnika, aby mal v sebe ‚božský vtíp‘, to jest invenciu, fantáziu, aby vedel ‚con amore‘ so zvláštnou láskou a rozkošou skladať spevy a tak sugestívnym byť, aby, čo povie, povedal jasne, pre rozum pochopiteľne a nie mysticky, s predsudkami, aby sa vyslovil čím čistejšie, jasnejšou rečou, aby mal dobré, nie nedbalé rýmy.“¹⁰⁹ Bujnák tak jasne identifikoval Tablicovo vedomé úsilie o estetizáciu literárneho prejavu nielen po stránke formálnej, ale aj po stránke výrazovej; všimol si jeho záujem o osobitnú schopnosť básnika zapôsobiť na city príjemcu jeho výpovede aj prostredníctvom aktivizovania a intenzívneho zapojenia jeho vlastnej predstavivosti. Poukázal tým na Tablicovo vedomé odlišovanie estetickú funkciu v literárnom prejave a jej špecifických schopností v literárnej komunikácii.

Tablicovu poetickú orientáciu sa presnejšie pokúsil identifikovať Ján Blahoslav Čapek v knihe *Československá literatura toleranční I* z roku 1933.¹¹⁰ V rámci svojej štvorstupňovej klasifikácie obdobia

---

¹⁰⁷ Tamže, s. 341.

¹⁰⁸ Tamže, s. 343.

¹⁰⁹ Tamže, s. 405.

¹¹⁰ ČAPEK, Jan Blahoslav: *Československá literatura toleranční I*. Praha : Čin, 1933.

národného obrodenia ohraničeného rokmi 1781 – 1861 zaradil Tablica do druhej fázy (1800 – 1820). Tú z pohľadu poetologického, resp. literárnosmerového v literárnej oblasti charakterizuje nasledovne: „proniká tu silněji klasicism s následnou přiměsí rokokové anakreon-tiky. Jinak toto údobí se nevýbojné projevuje v poesii světské idylis-mem a didaksi, v duchovní skládáním a opravováním starších písní. Význam tohto údobí jest hlavně organisátorský.“¹¹¹ Svoje hodnotenie tohto obdobia v česko-slovenskom kultúrnohistorickom kontexte vyjadruje nasledovne: „Ono svou silou překládá definitivně těžiště československé kultury do novodobé atmosféry.“¹¹² A význam Bohuslava Tablica v tomto období vidí Čapek v tom, že práve ním „vstupuje reformační Slovensko plně do kulturního života novodobého“.¹¹³

Čo sa týka konkrétne Tablicovej poetickej orientácie, Čapek na základe vlastných analýz básní prisúdil mu priekopnícke miesto v slovenskej, resp. česko-slovenskej poézii: „Tablic chtěl být především básnikem a poesii věnoval své nejlepší síly jako veršovec, sběratel i překladatel.“¹¹⁴ Poukázal na to, že práve Tablic odštartoval nové smery československého básnictva, a tak predstavuje akýsi organický prechod od staršej poézie, ktorá mala prevažne náboženský charakter, k poézii novodobej s motívmi svetskými, národnými, milostnými, prírodnými a podobne. Jan Blahoslav Čapek vôbec ako prvý ponúkol vo svojej reflexii Tablicovej básnickej tvorby jej komplexný obraz – sám svoj postup charakterizoval ako pokus „o přesné a vyčerpávající rozdělení všech Tablicových básnických projevů, aby tak určitě a celistvě vynikl jeho duchový profil“.¹¹⁵ Oproti dovtedajším analýzam zameraným len na vybrané typy básní pokúsil sa o systematickú analýzu Tablicových motívov a aj istú systematizáciu ním zvolených a sledovaných poetických postupov. Aj on však zotráva v hodnotení Tablicových balád ako trápnych a nechutných, rozvláčnych moralizovaní.¹¹⁶ Ako nezdar hodnotí aj epickú báseň *Smrt Ludvíka XVI*. Zato za

---

¹¹¹ Tamže, s. 19.

¹¹² Tamže.

¹¹³ Tamže, s. 379.

¹¹⁴ Tamže, s. 361

¹¹⁵ Tamže, s. 364.

¹¹⁶ Tamže, s. 365.

básnický cennejšie považuje elégie – napr. báseň *Pláč starce*.¹¹⁷ Osobitne upozornil na vysokú mieru Tablicovho sebvýjadrenia vo svojich básňach. Vyzdvihol jeho vnímavosť a hĺbavosť, dokonca postrehol jej postupné zintenzívňovanie v súvislosti s meniacimi sa pomermi vtedajšej spoločnosti. Osobitne sa však zamerl na sledovanie spirituálnej línie v Tablicovej poézii, pričom konštatuje, že „Čtvrtý svazek Poezyí jest vůbec nejbohatší na duchovní verše, zřejmě Tablic postupně se soustřeďoval plněji na život spirituální, ač nikdy nestál v posici dokonale racionalistické a protikřesťanské“.¹¹⁸ Veľkú pozornosť venoval Čapek Tablicovým inšpiračným zdrojom – okrem cudzojazyčných (predovšetkým z anglickej a francúzskej literatúry) identifikoval aj výrazné vplyvy z domáceho prostredia, napríklad z tvorby Juraja Tranovského, Samuela Hruškoviča, Daniela Krmána a predovšetkým Augustína Doležala. Ba dokonca, kriticky sa postavil voči tým hlasom, ktoré redukovali „význam Tablicův příliš stroje na dobrodušné filisterstvo, lačný didaktismus a nemůžnou lascivnosť“,¹¹⁹ pričom celkovo hodnotí Tablicovo básnické nadanie ako nevšedné. A odvolávajúc sa na Pavla Bujnáka dodáva: „I přísní kritikové uznávají Tablicův význam jako uskutočňovatele nových básnických forem na Slovensku.“¹²⁰

K Čapkovmu tvrdeniu o novátorstve poézie Bohuslava Tablica sa priklonil aj Władysław Bobek. V štúdiu *K problému periodizácie slovenských literárnych dejín*¹²¹ z roku 1937 síce spomína Tablica ako reprezentanta klasicistických poetických princípov,¹²² na druhej strane však eviduje uňho niektoré epické básne s jasným baladickým koloritom. Rovnako uňho upozorňuje aj na evidentný vzrast citu k prírode, čo vníma ako ďalší znak predromantizmu, ktorý sa naplno prejavil v postupnom upevňovaní sa citu v básnickom výraze.¹²³

Pretrvávajúci pohľad Jaroslava Vlčka na básnický prejav Bohuslava Tablica, a vôbec na slovenskú poéziu zo začiatku 19.

---

¹¹⁷ Tamže, s. 366.

¹¹⁸ Tamže, s. 368.

¹¹⁹ Tamže, s. 373. (Čapek tu reagoval na hodnotenia Jaroslava Vlčka zo štúdie VLČEK, Jaroslav: Palkovič a Tablic jako veršovci. In: *Slovenské pohľady*, roč. XI, 1891, s. 93 – 99.)

¹²⁰ Tamže, s. 373.

¹²¹ BOBEK, Władysław: K problému periodizácie slovenských literárnych dejín. In: *Sborník Matice slovenskej*, roč. XV, 1937, č. 4, s. 486 – 501.

¹²² Tamže, s. 498.

¹²³ Tamže, s. 499.

storočia, potvrdzujú hodnotenia Andreja Mráza z jeho *Dejín slovenskej literatúry* z roku 1948. Doslova bez akejkolvek známky úsilia o pozitívny náhľad na Tablica básnika ešte aj jeho preklady z anglickej a francúzskej poézie komentuje len strohým konštatovaním, že nenašli ohlas. V súvislosti s jeho pôvodnou básnickou tvorbou absolútne odmietol akýkoľvek Tablicov vlastný tvorivý vklad: „V pestrých veršových formách a strofických útvaroch najčastejšie parafrázuje ošúchané osvietenské poučenia, zavše poddávajúc sa i rýmu a výrazovosti ľudovej poézie (...) inokedy vplyvu a tradícii duchovnej piesne evanjelickej. Tablicove historické skladby (...) ukazujú, ako sa ani takto kultivovaný autor nevedel vymaniť spod sugescií periférnej literatúry staršieho dáta, ako na dosiahnutie morálne výstražného efektu používal veľmi desné motívy.“¹²⁴ Rovnako kriticky hodnotil aj prienik Tablicovej záľuby vsúvať do svojich básní aj historické údaje – Tablic podľa neho „celú báseň zredukuje len na kronikársky výklad“¹²⁵. (Zaujímavosťou však je, že Andrej Mráz nijako neocenil ani Tablicove literárnohistorické práce; vyčítal im poplatnosť typickým osvietenským metódam – „temer celkom obchádzajúc analýzu a charakterizovanie diel“¹²⁶)

Dvanásť rokov po Mrázovom prehliadaní akýchkoľvek kvalít Tablica básnika prichádzajú nové *Dejiny slovenskej literatúry* (ich druhý diel venujúci sa literatúre národného obrodzenia) z roku 1960 s konštatovaním: „Bohuslav Tablic v rámci českej i slovenskej literatúry je najvšestrannejším a najplodnejším básnikom osvieteneckého typu, z ktorého vyšiel Pavol Jozef Šafárik i Ján Kollár, a z ktorého čerpali i mladí štúrovci. U neho našli mnohé témy a motívy, ktoré rozvíjali v novom slohu, priam vášnivú túžbu rozvinúť literatúru v národnom jazyku, oslobodzovať ľud vzdelanosťou, národné ideály humanity, obranu utláčaných a biednych a napokon aj vedomie slovanskosti ako u Papánka, Fándlyho, Hrdličku i Plachého. No v nerozvinutom kultúrnom prostredí, za slabej účasti drobného meštianstva i jeho tvorba bola obetavým pokusom viac-menej osamelého jednotlivca.“¹²⁷ A hoci je Tablic v istej snahe o „zaškatulkovanie“ v týchto *De-*

¹²⁴ MRÁZ, Andrej: *Dejiny slovenskej literatúry*. Bratislava : SAV, 1948, s. 117.

¹²⁵ Tamže, s. 117.

¹²⁶ Tamže, s. 118.

¹²⁷ PIŠŮT, Milan – ROSENBAUM, Karol – KOCHOL, Viktor: *Dejiny slovenskej literatúry II. (Literatúra národného obrodzenia.)*. Bratislava : SAV, 1960, s. 90.

jinách charakterizovaný ako „typ osvietenského básnika, ktorý poéziu pokladal za nástroj vzdelania a mravnej výchovy“,¹²⁸ predsa len je jeho poézia vnímaná už ako niečo nové – jazykovo i štýlovo na vyššej úrovni ako veršovanie jeho predchodcov. Jeho štvorzväzkovej zbierke *Poezye* dokonca tieto *Dejiny* pripisujú veľký iniciátorský význam pre ďalší rozvoj literárneho procesu v slovenskom jazykovom prostredí.¹²⁹ Vysoko hodnotia predovšetkým veľkú žánrovú i tematickú rôznorodosť jeho poézie, ktorú odôvodňujú jeho snahou o podchytenie čo najväčšieho záujmu slovenských čitateľov. Upozorňujú tak na to, že Tablic intenzívne uvažoval o podobách a možnostiach literárneho prejavu a dôsledne zvažoval jednotlivé tvorivé postupy. Jeho básnická výpoveď už nie je prezentovaná len ako formálne naplnenie moralizátorských povinností, ale je vnímaná a aj širšej verejnosti prezentovaná ako výsledok skutočne tvorivého procesu samotného autora.

Dejiny z roku 1960 však upierajú Tablicovi akékoľvek zachytenie najnovších umeleckých prúdov vtedajšieho západoeurópskeho literárneho kontextu,¹³⁰ čo je dosť paradoxné vzhľadom na početnosť jeho prekladov práve z anglickej a francúzskej literatúry. V tomto ohľade akoby celkom nadviazali na Mrázovo konštatovanie o Tablicových prekladoch, keď sa na ich adresu vyjadrujú, že „nemali taký veľký účinok (ako napríklad Jungmannove preklady v Čechách), neboli takým dielom, ktoré by vplývalo na vývin domácej literatúry“. ¹³¹ Jeho poézii upierajú dokonca aj úlohy reprezentantky klasicizmu v našom prostredí – i keď v nej evidujú jednotlivé prvky klasicistickej poetiky, predsa len ju označujú za pseudoklasicistickú, v ktorej sa klasicizmus ako poetický systém neuplatnil v plnom rozsahu. A keďže ich neevidujú u Tablica v plnom rozsahu, odmietajú im pripísať akúkoľvek úlohu aj v jeho poetickom profile. Na druhej strane však akceptujú, že hoci prichádzajú tieto vplyvy oneskorene (v západoeurópskom prostredí sú klasicistické estetické princípy už prežitkom), v našom prostredí predsa len splnili svoju úlohu.¹³²

I napriek tejto protirečivosti práve tieto *Dejiny* osobitne poukázali na dôležitý a dosť zásadný aspekt Tablicovej básnickej tvorby,

---

¹²⁸ Tamže, s. 92.

¹²⁹ Tamže, s. 98.

¹³⁰ Tamže, s. 90.

¹³¹ Tamže, s. 105.

¹³² Tamže, s. 17.

a to na jej výpovednú hodnotu pri rekonštrukcii vývinového procesu literárneho života v slovenskom jazykovom prostredí: „ona v plnej miere odráža ideový postoj k súčasnosti, jeho vlastný charakter, morálku doby i vzťah k ľudu, k Slovensku ako kultúrnemu a etnickému celku.“¹³³

Hodnotenia Andreja Mráza s ešte výraznejšie vyvrátil Ján Mišianik, ktorý o takmer tridsať rokov neskôr formuloval význam Tablicových *Paměti* nasledovne: „Tablic vďaka svojim materiálovým možnostiam i teoretickým vedomostiam postúpil už od svojich starších vzorov nielen v tom, že od abecedných katalógov a sylabov, s akými sa ešte uspokojili Daniel Czwittinger, Michal Rotarides, Matej Holko st., Juraj Ribay, ba do istej miery aj Pavol Valaský, pristúpil k členeniu autorov podľa storočí, ale že mal aj cenné postrehy k literárnemu vývinu.“¹³⁴ Táto skutočnosť podľa Mišianika poukazuje na Tablicov záujem o mapovanie vývinu básnickej tvorby a predovšetkým o sledovanie a istým spôsobom už aj o systematizáciu kritérií básnického prejavu, čo napokon potvrdzuje jeho solidne zorientovanie sa v problematike základných princípov básnického umenia. Okrem toho upozornil Mišianik aj na veľký význam Tablicovej zberateľskej záľuby, ktorou rovnako demonštroval svoje intenzívne literárne a špeciálne aj básnické povedomie. (Ocenil predovšetkým jeho záznamy starých zbojníckych piesní v *Slovenských veršovcoch*.¹³⁵)

Doposiaľ najkomplexnejší portrét Bohuslava Tablica priniesol Rudo Brtáň vo svojej monografii *Bohuslav Tablic (1769–1832). Život a dielo* z roku 1974.¹³⁶ Avšak už vo svojej prehľadovej monografii *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry* (1970)¹³⁷ mu, resp. jeho básnickej zbierke, venoval pomerne veľkú pozornosť. Podľa Brtáňa bol síce Tablic viac historikom ako básni-

---

¹³³ Tamže, s. 92.

¹³⁴ MIŠIANIK, Ján: *Pohľady do staršej slovenskej literatúry*. Bratislava : SAV, 1974, s. 17.

¹³⁵ Podľa Mišianika sa tak Tablic výraznou mierou zaslúžil o rozvoj zbojníckej tradície v slovenskej literatúre. MIŠIANIK, Ján – MINÁRIK, Jozef – MICHALCOVÁ, Milena – MELICHERČÍK, Andrej: *Dejiny staršej slovenskej literatúry*. Bratislava : SAV, 1958, s. 289.

¹³⁶ BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769–1832). Život a dielo*. Bratislava : VEDA, 1974.

¹³⁷ BRTÁŇ, Rudo: *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1970, s. 159 – 205.

kom, no priznáva mu i v básnickom umení pevné miesto. Zaraďuje ho totiž do prelomovej etapy vo vývine slovenského verša, štýlu a estetického vkusu. Vysoko vyzdvihuje jeho priame kontakty s anglickou a francúzskou literatúrou a upozorňuje, že aj vďaka nim pozdvihol úroveň slovenskej poézie. Nielen že uňho dosiahlo vrchol slovenské rokoko, ale práve jeho zásluhou a zásluhou jeho kontaktov so západnou literatúrou sa v našej literatúre anticipovali romantické prvky. Vysoko oceňuje jeho poetické spracovanie prírodných i ľúbostných motívov, pričom poukázal na to, že práve tým položil základy intímnej osobnej lyriky v slovenskom literárnom a vôbec kultúrnom kontexte. Nezabudol ale zdôrazniť aj Tablicovu poetickú viacrozmernosť, resp. istú ambivalentnosť: „Všade, kde nazrieme do Tablicovho diela, zaráža nás a niekedy milo prekvapuje pestrosť, ale aj nesúrodosť výberu, rozmanitosť vo výbere verša a strofy, druhov a témy, rytmu a obrazov. Pred ním sa však nepodarilo ani jednému slovenskému básnikovi – popri Palkovičovom pokuse – urobiť z poézie a z literatúry vec spoločenského dosahu.“¹³⁸

V monografii venovanej Tablicovi zameriava Brtáň pomerne veľkú pozornosť nielen na jeho básnickú zbierku, ale aj na jeho príležitostnú básnickú tvorbu, z ktorej veľkú časť zaradil aj do zbierky: „Tablic s obľubou zamieňal veselé a smutné tóny, tak ako to život prinášal: raz v elégiách a valedikciách, inokedy si zaspieval veselo v družnom kole na iné radostnejšie svetské príležitosti, či už pri oslavách narodenín alebo menín, vedel sa vnútiť aj do slávnostných rečí a piesní na príležitosti inštalačné alebo nástupnícke, no najviac veselí badať v jeho svadobných a ľúbostných motívoch, kde prestáva obyčajná osvietenská a kazateľská didax a kde opúšťa načisto barokové umravňujúce rezíduá.“¹³⁹ Osobitne si pritom všímal a oceňoval aj Tablicove verzologické zručnosti. Vzhľadom na zvolený chronologický postup tvorí Tablicova príležitostná poézia akoby nosnú kostru Brtáňovho prehľadu Tablicovej básnickej aktivity v tejto monografii. Je to dané tým, že Tablic sa tejto tvorbe venoval nepretržite počas celého svojho života a jej súčasný výskum čoraz

---

¹³⁸ Tamže, s. 203.

¹³⁹ BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a dielo*. Bratislava: VEDA, 1974, s. 16.

presvedčivejšie potvrdzuje, že mu poskytla adekvátne možnosti na realizovanie toho, čo vnímal ako podstatu básnického prejavu – svojou úzkou previazanosťou so životom, s konkrétnymi udalosťami a aj s konkrétnymi životnými pocitmi mu ponúkla azda ten najvhodnejší priestor na jeho vlastné sebvýjadrenie. I napriek tomu, že nie celej jeho básnickej tvorbe pripisuje Brtáň výraznejšiu hodnotu, predsa len z istého nadhľadu komplexne hodnotí význam Tablica ako básnika v tom, že popri národnobuditeľských a vzdelávacích cieľoch sledoval aj ciele výsostne estetické, čím zásadne prispel k formovaniu pevných základov modernej slovenskej poézie – „všetky jeho pestré pokusy sú nielen zavŕšením dovtedajšieho literárneho vývinu, ale latentne už naznačujú ďalšie vývinové stupne a posunujú našu poéziu v každom prípade na nové cesty vpred“.¹⁴⁰

Za najplodnejšieho básnika a prekladateľa poézie svojej doby označujú Bohuslava Tablica *Dejiny slovenskej literatúry* z roku 1984.¹⁴¹ Okrem tohto superlatívu je v nich Tablic prezentovaný aj ako prvý historik slovenského básnictva či vydavateľ prvej básnickej antológie. Aj prostredníctvom týchto *Dejín* sa v literárnej histórii hodnotenie Tablica a jeho literárnych aktivít upevnilo a aj ako básnik sa stal pevnou súčasťou etapy tzv. národného obrodzenia v literárnohistorickom vývine našej literatúry. Hodnotenia jeho básnickej tvorby vychádzajú z faktu, že estetickú funkciu Tablic ešte vnímal ako pomocný prostriedok vzdelávacej mravoučnej funkcie. Osobitná pozornosť sa ale zameriava na jeho básne s národnou tematikou, ktorými „reagoval na podnety a potreby národného života“.¹⁴² Táto línia evidentných národných i spoločenských impulzov je v tematickej oblasti dokonca vnímaná ako ťažisková os jeho básnickej zbierky: „jeho kultúrne a národne mobilizujúce básne tvoria podstatu *Poezyí*“.¹⁴³ Negatívnym dôsledkom tohto intenzívneho a nie vždy celkom korektného zdôrazňovania evidentných národných intencií v Tablicovej literárnej tvorbe bolo súbežné obmedzenie jeho osobnostného i autorského portrétu len na tento aspekt jeho aktivít, čo značne limitovalo aj jeho obraz ako básnika.

---

¹⁴⁰ BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a dielo*. Bratislava : VEDA, 1974, s. 195.

¹⁴¹ *Dejiny slovenskej literatúry*. Bratislava: Obzor, 1984.

¹⁴² Tamže, s. 39.

¹⁴³ Tamže.

Nasledujúce literárnohistorické reflexie syntetizujúceho charakteru, ktorých autorom bol Stanislav Šmatlák, v súvislosti s hodnotením Tablicovej básnickej aktivity evidentne vykazujú znaky nadviazania na literárnohistorické práce Jaroslava Vlčka – a to predovšetkým v hodnotení jeho tzv. výstražných básní, ktoré prezentujú ako jasný dôkaz silných sklonov básnika k moralizovaniu a k didaktizmu. V *Dejinách slovenskej literatúry od stredoveku až po súčasnosť* z roku 1988 nazýva Šmatlák Tablicove pokusy o veršovanú epiku priam až „hrôzostrašnými moralitami“, v ktorých autorovým zámerom „nie je verné alebo len pravdepodobné zachytenie psychologickéj stránky opisovaných príbehov, ale iba ich čo najkriľavejšie podanie ako odstrašujúcich príkladov“. ¹⁴⁴ V nasledujúcich *Dejinách slovenskej literatúry* z roku 1999 však dochádza v Šmatlákovom hodnotení Tablicovej poézie k istému posunu, keď poukazuje na to, že Tablicove naturalizmy, typické pre ľudovo-populárne balady nie sú len prejavom nízkej úrovne Tablicovho básnického umenia, ale skôr jeho úmyselným a presne cieľeným štylistickým zámerom. Okrem toho upozorňuje aj na to, že pevné miesto v Tablicovej básnickej produkcii majú aj jeho básne s vlasteneckou tematikou, no vyčíta im, že ich „podáva bez priamej citovej zaangažovanosti a s určitým racionálnym odstupom“. ¹⁴⁵ Na inom mieste zase opätovne zacieliť Šmatlák ústredný pohľad na Tablicov hravý, ba až krajný anakreontizmus. Snahu o komplexnejší pohľad na Tablicovu básnickú produkciu však potvrdil tým, že tento anakreontizmus považuje len za jednu zo súčastí stavebnice jeho poézie a v súvislosti s tým zdôrazňuje aj jeho „úsilie vymaniť básnickú tvorivosť z predchádzajúceho funkčného synkretizmu a vysunúť do popredia estetickú funkciu ako jej vlastné špecifikum“. ¹⁴⁶ No i napriek tomuto pokusu o komplexnejšie hodnotenie básnického potenciálu Bohuslava Tablica v doterajšom výskume slovenskej literatúry ešte stále vytrvalo prežíva pri jeho mene a zvlášť pri hodnotení jeho poézie jedna pomerne známa Šmatlákova veta z oveľa staršej štúdie s názvom *Poznámky k vývinu slovenskej epickej poézie* z roku 1957, ktorou zásadne poznačil obraz Tablica básnika na dlhé obdobie:

---

¹⁴⁴ ŠMATLÁK, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry od stredoveku po súčasnosť*. Bratislava : Tatran, 1988.

¹⁴⁵ ŠMATLÁK, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry II*. Bratislava : NLC, 1999, s. 19.

¹⁴⁶ Tamže.

„Tablicova básnická tvorba sotva prináša nejaké trvalejšie umelecké hodnoty.“¹⁴⁷ Šmatlák ju vyslovil v kontexte svojej širšej úvahy o Tablicovej izolovanosti od okolitého sveta: „U Tablica badáme aj snahy o vybudovanie celého poetického systému, založeného na dôslednom izolovaní poézie od skutočného sveta a jeho skutočných rozporov.“¹⁴⁸ Je tiež evidentné, že mu príliš nekonvenoval Tablicov vzťah k monarchii či postoj k revolúcii, preto sa o ňom vyjadril, že zjavne nepochopil historický vývin a jasne zaujal protivývinové stanovisko.¹⁴⁹ I napriek tomu (a možno práve kvôli tomu), že k týmto svojim konštatovaniám sa už Šmatlák vo svojich nasledujúcich prácach nevrátil a nijako ich neprehodnotil, zostávajú stále veľmi dôležitým impulzom pre následný dôkladný a naozaj veľmi citlivý rozbor a výklad Tablicovej poézie, čo najkorektnejšej charakteristiky jeho básnickej výpovede či presnejšieho identifikovania jeho autorskej intencie.

Tablicovmu básnickému umeniu a jeho autorskému výrazu sa v osobitnej štúdií venoval aj Valér Mikula. Ako naznačuje jej názov *Bohuslav Tablic a osvietenstvo*,¹⁵⁰ Mikula sa v nej pokúsil sledovať zdroje Tablicových osvietenských ideálov a predovšetkým poukázať na poetický synkretizmus v jeho básnickej tvorbe. Východiskom jeho úvah sa stal Tablicov zoznam autorít, ktoré zaradil do svojej vysnívanej knižnice z básne *Svobodné volení*.¹⁵¹ Vo svojom rozbere upozorňuje, že v spomínanom Tablicovom menoslove sú okrem osvietenských autorov aj autori zo skorších i z neskorších období. Takáto estetická heterogénnosť podľa Mikulu preniká aj do Tablicovej vlastnej básnickej tvorby – „tu sa stretávame s takou mierou estetickej nesúrodosti, že to takmer spochybňuje tradovanú charakteristiku Tablica ako osvietenského básnika, pripravujúceho a sčasti i realizujúceho cestu klasicizmu (ak klasicizmus budeme spolu s rokokom považovať s istou mierou tolerancie za estetický výraz osvietenstva). Okrem básní, v ktorých vyjadruje osvietenské názory a postoje, nájdeme uňho veľmi často recidívy barokového vnímania sveta, no na druhej strane

¹⁴⁷ ŠMATLÁK, Stanislav: Poznámky k vývinu slovenskej epickej poézie. In: *Slovenské pohľady*, roč. 4, 1957, č. 1, s. 9.

¹⁴⁸ Tamže, s. 7 – 9.

¹⁴⁹ Tamže, s. 9.

¹⁵⁰ MIKULA, Valér: Bohuslav Tablic a osvietenstvo. In: *Slovenská literatúra*, roč. 44, 1997, č. 2, s. 153 – 163.

¹⁵¹ TABLIC, Bohuslav: *Poezye. Díl první*. Vacov, 1806, s. 3 – 21.

i názvuky preromantizmu v niektorých lyrických piesňach, inšpirovaných nemeckými predlohami“.¹⁵² Tento synkretický charakter Tablicovej poézie ako celku, ba dokonca pozorovateľný aj v jednotlivých básňach, však hodnotí Mikula ako negatívny prvok, pretože v jeho básnickom výraze postráda prítomnosť básnikovho „ja“ – Tablicovým básňam údajne chýba „pevný bod, z ktorého sa začína rozvíjať myslenie, resp. nechýba, len sa veľmi rýchlo mení, nie je jednotné a stále“.¹⁵³ Valér Mikula teda spochybňuje prítomnosť individuálneho subjektu v poézii Bohuslava Tablica, ktorý by prezentoval osobu autora a jeho myslenie: „Keď hovorí v *Poezyách* Tablic, nemôžeme si byť nikdy istí, či je to skutočne on, až priveľmi často totiž v Tablicovej básni hlas, postoj, stanovisko preberá namiesto autora žánr (...) Nie aspekt autora, ale aspekt žánru vládne básni.“¹⁵⁴ Mikula síce celkom nevyľúčil prítomnosť Tablicovej identity v jeho básňach, no pri celkovom hodnotení jeho poézie konštatuje: „Písanie poézie je tu skôr prejavom istého životného štýlu než sebvýpoveďou či tvorbou koncepcie alebo vyjadrením názoru.“¹⁵⁵ Popiera tak akúkoľvek originalitu Tablicovho básnického výrazu a azda až príliš zdôrazňuje jeho poplatnosť ideovým i poetickým konvenciam: „názorová či umelecká konvencia často presadí svoj názor i tam, kde by sme mohli a mali – vzhľadom na európsky kultúrny kontext – očakávať, že pôjde o prezentovanie originálnych stanovísk autora.“¹⁵⁶ I napriek tomu sú však práve tieto Mikulove úvahy dôležitým a veľmi inšpiratívnym impulzom pre nové analýzy Tablicových básní, pretože jedine tie môžu najviac prehovoriť o tom, akým bol skutočne človekom a predovšetkým básnikom.

Osobitnú skupinu literárnohistorických reflexií básnickej tvorby Bohuslava Tablica tvoria rôznorodé encyklopedické prehľady a významy mapujúce jeho osobnosť i tvorbu. Možno ich rozdeliť na dva typy. Jedny sa orientujú viac na faktografiu, pričom hodnotiace stanovisko minimalizujú – takým typom je napríklad heslo venované

---

¹⁵² MIKULA, Valér: Bohuslav Tablic a osvietenstvo. In: *Slovenská literatúra*, roč. 44, 1997, č. 2, s. 155.

¹⁵³ Tamže, s. 156.

¹⁵⁴ Tamže, s. 156.

¹⁵⁵ Tamže, s. 159.

¹⁵⁶ Tamže, s. 160.

Tablicovi v *Encyklopédii slovenských spisovateľov*¹⁵⁷ z roku 1984, ktoré len náznakovo odkazuje na Tablicove básnické, resp. technické – vo význame prozodické zručnosti: „Vyskúšal silu a nosnosť češtiny v rozmanitých klasicizujúcich i predromantických žánroch, v pestrých strofách spevných aj umelých, v rýmoch tradičných i novátorských; vedome sledoval nielen utilitárne, ale i umelecké ciele.“¹⁵⁸ Tablicovu básnickú zbierku *Pamětami* (pričom ju evidujú ako jeden celok spoločne s *Pamětami*) označujú za jeho vrcholné dielo a jeho básne so sociálnymi a národnými motívmi označujú za „dobovo progresívne“.¹⁵⁹ Druhý typ encyklopedických prehľadov sa okrem faktov usiluje priniesť aj hlbšiu a presnejšiu reflexiu umeleckej, resp. poetickej úrovne konkrétnych Tablicových diel a v neposlednom rade aj literárnohistorického i celospoločenského významu jeho literárnej tvorby – napríklad *Slovník slovenských spisovateľov*¹⁶⁰ z roku 2000 hneď po krátkom zozname biografických dát ponúka hodnotenie významu Tablicovej osobnosti v dejinách našej literatúry i v širšom kultúrnom kontexte nasledovne: „Šírkou svojich aktivít patrí Tablic k najtypickejším predstaviteľom osvietenstva, štýlovo hybridná povaha jeho básnického diela zase výstižne stelesňuje nevykryštalizovanú estetickú situáciu v slovenskej literatúre na začiatku 19. storočia.“¹⁶¹ Jeho pôvodná básnická tvorba podľa *Slovníka* síce len „občas“, ale predsa „výstižne vyjadruje nielen estetický, ale aj životný ideál doby na prelome storočí“.¹⁶² Za najhodnotnejšie básne sú označené tie, v ktorých Tablic „vyjadruje osvietenské názorové stanoviská i svoju preromantickú predstavu ideálneho života“.¹⁶³ Zaujímavé je však hodnotenie Tablicových prekladov, ktoré údajne „neboli schopné zohrať významnejšiu estetickú iniciatívnu úlohu“ kvôli tomu, že prezentujú skôr básnikovu „osvietensko-klasicistickú orientáciu“ a v čase ich vydania, keď v slovenskej literatúre začínala prevládať preromantický vkus, ani nemohli zaznamenať výraznejší ohlas“.¹⁶⁴ Záverečné hodnotenie Tablicových literárnych ak-

---

¹⁵⁷ *Encyklopédia slovenských spisovateľov*. Bratislava : Obzor, 1984, s. 181 – 182.

¹⁵⁸ Tamže, s. 182.

¹⁵⁹ Tamže.

¹⁶⁰ *Slovník slovenských spisovateľov*. Praha : Libri, 2000, s. 450 – 451.

¹⁶¹ Tamže, s. 451.

¹⁶² Tamže.

¹⁶³ Tamže.

¹⁶⁴ Tamže, s. 450.

tívít v *Slovníku* však jasne poukazuje na to, že jeho tvorbu nemožno vnímať len cez to, čo je v nej explicitne vyjadrené – Tablic si totiž „zreteľne uvedomoval dobovo najaktuálnejšie a najpotrebnejšie postoje, ktoré však ako básnik pod tlakom konvencií literárneho dedičstva nevládal realizovať“.¹⁶⁵

Najnovšie výsledky literárnohistorického výskumu literárneho diania v slovenskom prostredí v čase prelomu 18. a 19. storočia potvrdzujú výraznú a dôležitú pozíciu Bohuslava Tablica ako básnika a aj jeho tvorby vo vývinovom procese našej literatúry. Jej synkretický charakter výrazne rezonuje ako jeden z dôležitých znakov v monografii Miloslava Vojtecha *Od baroka k romantizmu. Literárne smery a tendencie v slovenskej literatúre v rokoch 1780 – 1840*.¹⁶⁶ V rámci svojho prehľadu rôznorodých umeleckých a poetických systémov Vojtech uvádza Bohuslava Tablica ako reprezentanta viacerých z nich. Veľkú pozornosť venoval aj významu Tablicových prekladov z tvorby západoeurópskych autorov, a to nielen z obdobia klasicizmu, ale aj tzv. preromantických básnikov, napríklad skladbu *Poustevník z Workworthu*, ktorú uverejnil v treťom zväzku *Poezyí* (1809) s chybným uvedením autora (Tablic ako autora uvádza Olivera Goldsmitha, no skutočným autorom je Thomas Percy) či preklady častí básní anglického básnika Edwarda Younga, ktorý výrazne ovplyvnil poéziu anglického romantizmu, v treťom zväzku *Poezyí* (1809).¹⁶⁷ Svoj najaktuálnejší ucelený pohľad na Tablica a v rámci toho aj na jeho básnickú tvorbu priniesol Miloslav Vojtech v monografii *Slovenská klasicistická a preromantická literatúra*.¹⁶⁸

Tablicovej poézii príležitostného charakteru venoval svoju pozornosť Peter Mráz,¹⁶⁹ ktorý sa osobitne zamerl na zmapovanie literárnosmerovej charakteristiky tohto stále ešte málo známeho okruhu

---

¹⁶⁵ Tamže, s. 451.

¹⁶⁶ VOJTECH, Miloslav: *Od baroka k romantizmu. Literárne smery a tendencie v slovenskej literatúre v rokoch 1780 – 1840*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2003.

¹⁶⁷ VOJTECH, Miloslav: Slovenská literatúra národného obrodenia a európsky literárny kontext. In: *Česko-slovenské vzťahy, Evropa a svet*. Brno : Masarykova univerzita, 2004, s. 171 – 189.

¹⁶⁸ VOJTECH, Miloslav: *Slovenská klasicistická a preromantická literatúra*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2017, s. 83 – 94.

¹⁶⁹ MRÁZ, Peter: *Poetika príležitostnej poézie Bohuslava Tablica a Jána Hollého*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010.

literárnej produkcie, ktorá má však v našom literárnom kontexte dôležitú pozíciu.

Jedným z dôkazov intenzívneho záujmu o básnickú tvorbu Bohuslava Tablica je napokon aj monografia *Básnické umenie podľa Bohuslava Tablica* z roku 2014¹⁷⁰, ktorá je pokusom o sprostredkovanie komplexného pohľadu na Tablicove názory o ideálnej podobe a predovšetkým úlohe básnického umenia. Sumarizáciou Tablicových poznámok rôznorodého charakteru (či už v podobe literárnohistorických reflexií, úvodných komentárov k dielam či poznámok v rámci poznámkového aparátu ponúka možnosť sledovať proces formovania kritérií novodobej poézie v slovenskom literárnom prostredí a jej postupného konštituovania ako samostatného druhu umeleckej činnosti. Poznanie týchto kritérií je dôležitým predpokladom korektnej analýzy jednotlivých básnických textov i komplexného a skutočne relevantného hodnotenia úrovne i významu Tablicovej básnickej tvorby, resp. Bohuslava Tablica ako básnika.

*****

Bohuslav Tablic svojimi vlastnými literárnymi aktivitami chcel prispieť k rozširovaniu vzdelania v širokej spoločnosti, ako aj podporiť domácu literárnu produkciu. S rovnakým zámerom sa rozhodol aj pre písanie básní, resp. prekladanie cudzojazyčnej poézie. V predhovore k prvému zväzku básnickej zbierky *Poezye* vysvetľuje svoje (na tú dobu pomerne smelé)¹⁷¹ rozhodnutie vydať zbierku svetskejpoézietým, žesamuprávepôsobivábásnickáformazdábyť najvhodnejším prostriedkom, „*kerak by láska k liternímu umění v srdci milých našich vlastenců nejjistěji a nejpůsoblivěji rozžata a toužení po knihách a všelijaké užitečné známosti vzbuzeno býti mohlo (...) básně mají něco do sebe, což srdce člověka až v nejhlubším jeho vnitřku jímá; ony – jakž i historie literatury jiných národů o tom svědčí – rozkřesávají onen svatý oheň lásky k liternímu umění*“.¹⁷²

¹⁷⁰ RIŠKOVÁ, Lenka: *Básnické umenie podľa Bohuslava Tablica*. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014.

¹⁷¹ Tablicova básnická zbierka *Poezye* bola vôbec jednou z prvých básnických zbierok svetského charakteru v dejinách slovenskej literatúry. Pred ňou vyšla ešte v roku 1801 zbierka Juraja Palkoviča *Muza ze slovenských hor* (Vacov, 1801).

¹⁷² TABLIC, Bohuslav: *Předmluva*. In: *Poezye. Díl první*. Vacov, 1806, nepag.

Uvedomoval si teda dôležitosť vysokej úrovne básnického umenia spočívajúcej v jej formálnej dokonalosti, resp. istej technickej náročnosti a vznešenosti, ktorej prirodzeným dôsledkom je estetická sugestívnosť literárneho prejavu a schopnosť zaujať čitateľa, resp. jej príjemcu, ba dokonca v ňom vyvolať istú odozvu a akciu. V ďalšej zo svojich úvah, tentoraz reflektujúcich vývin a podmienky literárnej tvorby v domácom prostredí, napísal, že práve básne ako literárne diela vystavané podľa presných pravidiel a s istou estetickou hodnotou „*srdcem lidským pohnouti a je k cnosti nakloniti mohou*“.¹⁷³ Uvedomoval si, že je v nich „*onen duch, který člověka od zeme jakoby vzhůru pozdvihuje*“.¹⁷⁴ Estetickú pôsobivosť teda považoval Tablic za účinný prostriedok aktivizácie čitateľa a jeho nasmerovania k vyšším ideám a cieľom. Básnická tvorba so svojimi presnými a prísnymi prozodickými a poetickými postupmi mala podľa neho najväčší predpoklad k tomu, aby to u čitateľa dosiahla. Tablic vytrvalo zdôrazňoval rovnocennosť všetkých troch funkcií literárneho prejavu – vzdelávacej, výchovnej i zábavnej. Jeho jasne prezentovaná predstava o tejto rovnocennosti svedčí o tom, že v čase Tablicových literárnych a teda aj básnických aktivít sa kritérium pôsobivosti literárneho prejavu ešte len pomaly vymaňovalo z pozície pomocného prostriedku na podporu vzdelávacej a výchovnej či mravoučnej funkcie. Obohacovanie literárnej výpovede estetickými prostriedkami malo podľa Tablica v prvom rade slúžiť na spríjemnenie hľadania ostatných hodnôt: pravdy a dobra. Bol presvedčený, že práve takéto diela najlepšie či najefektívnejšie „*rozkřesávají onen svatý oheň lásky k literárnímu umění, kterýž, jestli se jednou v srdci člověka snál, stává se v něm neuhasitelným, a pomalu celého člověka tak opanuje, že potom po knihách jako žíznivý po nápoji dychtí, k jejich čtení příležitosti hledá, a prázdné od povolání svého hodiny tímto užitečným zaměstnaním vyplňuje*“.¹⁷⁵

Pevné miesto medzi prvoradými zámermi Tablicových vlastných literárnych aktivít, a zároveň aj medzi jeho kritériami na literárneho tvorcu, si držalo úsilie sprostredkovať ako ideál absolútnej doko-

¹⁷³ TABLIC, Bohuslav: Reflexie o veršovcích století XVIIIho a o ceně jejich zpěvů. In: *Poezye. Díl třetí*. Vacov, 1809, s. 85.

¹⁷⁴ TABLIC, Bohuslav: Cena zpěvů básniřův století XVIIho slováckých. In: *Poezye. Díl druhý*. Vacov, 1808, s. XII.

¹⁷⁵ TABLIC, Bohuslav: Předmluva. In: *Poezye. Díl první*. Vacov, 1806, nepag.

nalosti jednotu pravdy a dobra spolu s krásou. Zdôrazňovaním hodnoty krásy, teda estetickej pôsobivosti literárneho prejavu sa Tablic postavil proti popisnosti literárnej tvorby, ktorá bola zameraná na plnenie praktických úloh v spoločnosti, predovšetkým na podanie čo najdokonalejšieho výkladu reálneho a hmotného sveta. Preto aj jeho vlastné rozhodnutie sa pre básnickú tvorbu možno vysvetliť tým, že tie najvhodnejšie podmienky na zobrazenie vznešených abstraktných ideí mu poskytli práve básne. Technická náročnosť básnického prejavu, ktorý mal byť vystavaný podľa presných prozodických pravidiel, bola podľa neho základným predpokladom jeho dokonalosti, ktorá korešpondovala so vznešenosťou prezentovaných myšlienok a vysokých ideálov.

Azda najzreteľnejšie vyjadril Bohuslav Tablic svoju predstavu o úlohe literárneho tvorca v básni *Spisovatel*.¹⁷⁶ V prvom pláne ju možno interpretovať ako básnikovu osvietenskými ideálmi výrazne ovplyvnenú oslavu spisovateľa, ktorý má v spoločnosti status morálnej autority. Túto báseň možno ale vnímať aj ako chválospev na oslavu samotnej literárnej tvorby, literárneho umenia, ktoré je dôležitým nástrojom na sprostredkovanie poznania, základných morálnych princípov a životných pravd. Motivicky je teda sumarizáciou horatiovských poetických princípov v zmysle hlavnej tézy „*estetica est etica*“.

Táto báseň ako Tablicova sebvýpoveď však nie je len „bezduchou“ mechanickou a konvenčnou sumarizáciou osvietenských ideálov, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Práve naopak, svojou do detailu premyslenou štruktúrou a poetickou kompozíciou, pevným ideovým ukotvením i triezvym prepojením s realitou života je svedectvom Tablicovho intelektuálneho rozhladu, vysokého mravného štandardu, schopnosti pragmatického pohľadu na problémy, ale aj jeho jemnoscitu, básnických zručností i estetických ambícií a v konečnom dôsledku i dôkazom jeho premyslenej autorskej stratégie. Vo svojej podstate je básnikovou poeticky pôsobivou, dôvernou a v najvyššej možnej miere zvnútornenou reflexiou poslania človeka ako takého. Prostredníctvom pohľadu na samotné jadro chápania *literárního umění* – či už vo význame vzdelania, alebo vo význame literárnej tvorby, ktorá má vzdelávanie sprostredkovať – v nej ponúka Tablic svoj pohľad na zmysel umenia, a to umenia v tom najširšom možnom

¹⁷⁶ TABLIC, Bohuslav: *Poezye. Díl čtvrtý*. Vacov, 1812, s. 104 – 107.

význame: vo význame istej schopnosti či zručnosti (*umět* totiž v Tablicovom slovníku všeobecne znamená niečo dokázať). Báseň je teda oveľa viac než len kazateľsky formulovanou úvahou o kráse, ťažkostiach a o zmysle činnosti spisovateľa. Úlohu spisovateľa Tablic totiž vnímal a v tejto básni ju aj presvedčivo predstavil ako skutočné povolanie a životné poslanie. Vedomie tohto poslania s obrovskou zodpovednosťou bezpochyby zásadne ovplyvnilo aj jeho pomerne obsiahlu literárnu – a v rámci nej aj básnickú – tvorbu.

Tablic v básni *Spisovatel* zostáva verný svojej predstave o hodnote literárnej tvorby, podľa ktorej by každý literárny prejav mal v prvom rade sprostredkovať poznanie stvoreného sveta a skrze neho aj jeho pôvodcu ako prameň všetkej dokonalosti. Analogicky k tomu tu tvorí obraz literárneho tvorcu, ktorý svojou činnosťou odkazuje na tie najvznešenejšie hodnoty: pravdu a dobro. Vďaka svojim dielam má spisovateľ možnosť prehovoriť k širokým masám ľudí a vďaka svojmu vlastnému poznaniu, ktoré v nich prezentuje, môže pomôcť pri poznávaní týchto hodnôt aj ostatným ľuďom. Doslova ich „*řídí na té cestě vysoké*“, keď im ju ukazuje – „*jeví*“, a tak ich ochraňuje od „*bludů cesty široké*“.¹⁷⁷ Preto Tablic spisovateľovi prisudzuje osobitné (akoby vyššie) postavenie medzi ľuďmi. A (vzhľadom na zvolený prísny tón) evidentne mu záleží na tom, aby si to všetci uvedomili.

Tablicov spisovateľ si však svoje postavenie medzi ľuďmi získava nie kvôli svojej autoritatívnosti – nie je mentorom, ktorý so zastrážovím a moralizátorsky diktuje ľuďom pravidlá dobrého života, nenúti ich slepo nasledovať svoje rozhodnutia, oprávnenosť ktorých zaručuje úroveň jeho literárnych schopností, jeho nadanie, či výnimočnosť jeho činnosti. Uznanie, vážnosť a úctu si získava vďaka iným hodnotám – rozhodujúce je predovšetkým jeho zameranie na druhého človeka, na celé spoločenstvá ľudí, ktorým má byť svojou činnosťou prospešný. V prvom rade je tým, kto ostatných „*světlem osvěcuje umění*“,¹⁷⁸ teda tým, kto ľuďom prostredníctvom svojich diel – zodpovedajúcim tým najnáročnejším kritériám – prináša poznanie a zdokonaľuje ich zručnosti, a tak ich učí, aby oni sami dokázali posudzovať hodnotu jednotlivých vecí. Okrem tejto pomoci na intelektuálnej úrovni je im tiež spoločníkom aj v ich emocionálnom prežívaní – „*potěšuje*“,

---

¹⁷⁷ Tamže, s. 105.

¹⁷⁸ Tamže, s. 105.

upokojuje ich: „*dá myslí pokoje*“ či na druhej strane zase povzbudzuje a podnecuje k aktivite: „*strojí do boje*“.¹⁷⁹ (V tomto kontraste pokoja a boja Tablic obsiahol celú škálu možností spisovateľovho pôsobenia v oblasti vnútorného prežívania človeka, prostredníctvom ktorého upevňuje jeho sebavedomie, teda vedomie o význame vlastnej existencie.) Opakovaním motívu boja – tak v intímnom osobnom, ako aj v širšom všeludskom kontexte – poukazuje Tablic na zásadný rozmer činnosti spisovateľa, a zvlášť básnika: pre jednotlivca i pre spoločnosť je, resp. mal by byť, vždy aktivizujúcim prvkom. Tým si získava prirodzenú autoritu. Je zárukou mravnosti a spravodlivosti. Spisovateľ v Tablicovom podaní je teda vodcom, resp. sprievodcom na ceste, ktorý podnecuje celé spoločenstvá ľudí k správnym hodnotám a povzbudzuje ich vo vytrvalosti. Nielen že sám kráča za spoznaným a vytúženým ideálom, vedie k nemu aj ostatných – svojou tvorbou sprostredkúva ľuďom poznanie a ponúka vzor.

Tablicova básnická výpoveď v tejto básni je pritom priam krutou reflexiou reálneho života spisovateľa, ktorý mu prináša množstvo rán, nepochopenia a odmietania i napriek oddanosti tým najsprávnejším a navznesenejším ideálom:

*„Mzda tvá nevděk jest a hana,
vážný lidský příteli,
ještos od života rána,
držels' s pravdy cititeli.“*¹⁸⁰

Zraňuje ho nielen to, že je v spoločnosti opovrhovaný on sám, ale predovšetkým to, že ľudia odmietajú ním sprostredkúvanú cestu k dokonalosti a znevažujú ponúkané hodnoty. Okrem vonkajších prejavov neprijatia mu spôsobuje bolesť predovšetkým to, že sa v spoločenstve ostatných ľudí častokrát cíti veľmi osamotený, nepoznaný, nepochopený – jeho vnútorný (duševný) ľudský pocit výstižne znázorňuje obraz „*mdlého blesku lampy v noci*“, pri ktorom spisovateľ trávi mnoho času, keď píše „*neznám, v samote*“.¹⁸¹ Ako protiváhu k týmto pocitom kladie Tablic spisovateľovi jeho dielo – upria-

---

¹⁷⁹ Tamže.

¹⁸⁰ Tamže, s. 106.

¹⁸¹ Tamže, s. 107.

muje pozornosť predovšetkým na jeho činnosť, ktorá jemu samému prináša uspokojenie a pocit naplnenia. Osobitne upozorňuje na jeho slová, ktoré opisuje ako „*múdre*“, „*krotké*“, „*opravdivé*“, teda rozumné a rozvážne, milé a prinášajúce pokoj a predovšetkým uveriteľné čiže dôveryhodné, vďaka čomu majú moc prehovoriť, teda priblížiť sa k ľudským srdciam, doslova sa ich dotknúť. V tejto charakteristike spisovateľových slov Tablic synekdochicky zhrnul základnú paradigmu jeho života – i napriek mnohým príkoriam má spisovateľ zostať verný ideálu a vznešeným hodnotám pravde a dobru, lebo vďaka nim (ich poznaniu) môže druhým vnášať do života pokoj a pocit šťastia: „*To tě nadevšecko zboží, / když se štěstí bližních množí.*“¹⁸²

V duchu klasicistického zamerania sa na absolútnu dokonalosť tak rozvíja Tablic v básni *Spisovatel* svoju predstavu o poslaní človeka, ktorý sa rozhodol i napriek mnohým protivenstvám vytrvať vo vernosti tým najvznešenejším cieľom. Táto báseň je sugestívnou demonštráciou básnikovho veľmi zodpovedného vnímania svojho vlastného života a v rámci toho aj vlastného životného poslania ako literárne činného človeka (teda i básnika), a rovnako aj jeho podmanivou sebaučinnosťou, ktorej intímny rozmer je natoľko rezonujúci, že túto báseň treba rešpektovať ako jeden zo základných kameňov modernej slovenskej poézie.

Konkrétne predstavy o básnickom umení zosummarizoval Tablic v jednej zo svojich tzv. programových básní, ktorej dal názov *Svobodné volení*. O jej význame vypovedá už to, že ju zaradil ako vôbec prvú, čiže úvodnú báseň celej svojej štvorzväzkovej zbierky (je prvou básňou v prvom zväzku).¹⁸³ Možno ju vnímať ako osobný nielen ideový ale aj poetický manifest mladého básnika. Je akoby mozaikou, do ktorej takticky vkomponoval svoj súbor hodnôt i tvorivých postupov, ktoré naplno potvrdzoval celou svojou básnickou produkciou.

Dominantným motívom básne je voľba mladého básnika – rozhoduje sa, čo by chcel dosiahnuť v živote. Zacielením pozornosti na vlastnú aktivitu básnického subjektu poukazuje Tablic na jeden zo svojich základných tvorivých princípov – odmieta pasívne, teda len prázdne a bezduché nasledovanie predpísaných pravidiel

---

¹⁸² Tamže, s. 106.

¹⁸³ TABLIC, Bohuslav: *Svobodné volení*. In: *Poezye. Díl první*. Vacov, 1806, s. 3 – 21.

a predkladaných vzorov a zdôrazňuje zásadu aktívneho prístupu ku všetkému, čo sa mu ponúka. Do popredia sa tak dostávajú básnikove túžby, jeho predstavy, jeho vnútorné „ja“. Táto subjektívna línia rezonuje už v úvode básne, keď sa mladíkovi ponúka priam exkluzívna možnosť vybrať si čokoľvek podľa svojho srdca, čo by mu prinieslo radosť:

*„Kdyby dobré Nebe na voli mi dalo,
čehož srdce mé by jenom požádalo,
kdyby řeklo : zvol si z veškerého světa,
co byt' spůsobilo přeradostná léta, (...)*¹⁸⁴

Akcentovanie radosti, potešenia srdca čiže maximálneho zamerania na subjekt bez ohľadu na akékoľvek dôsledky jeho voľby, to všetko evokuje pocit neobmedzenej slobody. Avšak tento motív slobody, resp. samostatnosti pri rozhodovaní je v Tablicovej básni vystupňovaný až do takej krajnosti, že z Nebom ponúkaných potenciálnych možností (pričom výraz Nebo používa Tablic vo význame Boha) si mladík nevyberá ani jednu. Nechce mať moc ako veľkí panovníci a králi, ktorú by potvrdzovali vzácne insígnie, nechce si získať slávnu povesť ako odvážni a chrabří hrdinovia, ktorých príbehy zvečňujú maliari a básnici, ani tešiť sa z milej pozornosti krásnych žien, a tak naplniť žiadosti srdca, nechce ani nadobudnúť múdrosť a prehľad v rôznych vedných odboroch ako známi vzdelanci, polyhistori a filozofi, ba dokonca odmieta aj možnosť získať si slávu svojim vychýreným rečníckym umením alebo dokonalým zvládnutím básnických pravidiel. Pred týmito možnosťami uprednostňuje či dokonca nad ne všetky stavia vlastnú voľbu, vlastnú predstavu toho, čo by skutočne v živote chcel dosiahnuť. Oproti ponúkaným možnostiam jeho voľba vyznieva celkom pragmaticky a navyše aj veľmi zodpovedne – chcel by byť človekom, ktorý by svojou činnosťou bol prospešný nielen sebe (sám sebe by dokázal svoju dokonalosť), ale predovšetkým by chcel byť nápomocný druhým, všetkým ľuďom vo svojom okolí. Uvedomuje si totiž, že všetky ponúkané možnosti samy o sebe neprinášajú človeku skutočné naplnenie, pretože sú zamerané len na sledovanie

---

¹⁸⁴ Tamže, s. 3.

jeho vlastných túžob, prameniáciach z vlastného pocitu dôležitosti. Skutočný zmysel majú jedine vtedy, ak je ich cieľom prospech širšej spoločnosti či dokonca celého sveta. Tak sa básnikova, v nasledujúcich obrazoch detailne vykreslená, celkom konkrétna túžba po dome s bohatou záhradou, v ktorom by našli útočisko všetci ľudia, núdzni nielen materiálne, ale aj hľadajúci intelektuálne či duchovné zázemie, stáva akousi alegóriou absolútnych hodnôt, ktoré by chcel básnik vo svojom živote dosiahnuť.

A tak aj sloboda je u Tablica v duchu racionalistickej filozofie korešpondujúcej s klasicistickou poetikou určená (ale nie obmedzená!) istým vnútorným poriadkom. V jeho básni nejde totiž len o akési nekoordinované a bezbrehé vyberanie si z možností bez ohľadu na ich dôsledky. Nie je ani obrazom nekritického prijatia rozhodnutia (ba dokonca priam „diktátu“) niekoho druhého, dôsledkom ktorého je absolútne spoliehanie sa na jeho správnosť, v krajnom prípade ústiace až do zbavenia sa svojej vlastnej zodpovednosti. Samotná sloboda výberu u Tablica totiž spočíva v tom, že subjekt sa sám na základe vlastného uvažovania a zváženia si dôsledkov jednotlivých možností (tak pre seba samého, ako aj pre celú spoločnosť) dopracuje k správne rozhodnutiu – správne v zmysle dobrému, teda takému, ktorého ovocím je pokoj, po ktorom túži.

Na prvý pohľad tak v básni akoby zvíťazil nad srdcom rozum a pocit zodpovednosti za druhých. Avšak dôležitý je efekt tohto víťazstva – Tablic ho umocňuje tým, že skutočným výsledkom básnikovej voľby je napokon aj jeho vlastná vnútorná spokojnosť (potešenie srdca). Hodnoty rozumu a srdca tak nie sú vo vzájomnom vzťahu podradenosti a nadradenosti, ale navzájom sa dopĺňajú a podmieňujú. Sú teda vo vzájomnej vyváženosti.

Keďže v Tablicovom obraze ide o voľbu nie hocakého mladíka, ale celkom konkrétne mladého básnika, je evidentné, že básnické umenie ako také zohráva dôležitú úlohu v jeho jasne definovanom programe približovania sa k dokonalému životu (pri hľadaní pravdy, podporovaní dobrých mravov a cností i pri dosahovaní všeobecného blaha v spoločnosti). S touto ideovou líniou priamo korešponduje neprehliadnuteľná, priam do najmenších detailov premyslená a strategicky v presnom poriadku vystavaná kompozícia celej básne, ktorá len potvrdzuje vysokú mieru Tablicovej vlastnej literárnej kreativity a básnického nadania. Po už spomínanej úvodnej

reflexívnej pasáži o rozhodovaní sa mladého básnika nasleduje totiž veľmi pôsobivá a možno konštatovať, že priam až typicky klasicistická drobnokresba vytúženého miesta, kde by chcel žiť. Poetický rozbor Tablicovho obrazu prináša množstvo dôkazov jeho záujmu o estetickú funkciu literárnej výpovede, resp. uvedomenia si jej významu v literárnom prejave.

V básni vykreslený obraz vysnívaného miesta pre život sa síce tradične zvykne interpretovať ako jasne čitateľná, priam až prvoplánová či „plytká“ metafora osvietenských ideálov a následne sa využíva (či zneužíva) ako rozhodujúci argument pre nekompromisné kategorizovanie Tablica ako typického osvietenského básnika, neprekračujúceho vopred určené koľaje mravoučnej či dokonca až moralizátorskej a didakticko-osvetovej poézie. Hoci bezpochyby treba rešpektovať aj tento aspekt, zároveň v tomto obraze nemožno prehliadať viacero znakov, ktoré takéto hodnotenia prekračujú a na rozdiel od len mechanického a „prázdneho“ napĺňania moralizátorského modelu potvrdzujú práve naopak Tablicov mimoriadne vycibrený poetický vkus či prehľad v aktuálnych dobových poetických postupoch, a zároveň aj jeho veľmi premyslenú autorskú stratégiu. Tento obraz je totiž jasným dôkazom jeho vedomého zámeru vytvoriť esteticky pôsobivý – technicky, teda prozodicky náročný, poeticky dokonalý a pomocou básnických obrazov pozornosť čitateľa pútajúci a aktivizujúci – literárny útvar, prostredníctvom ktorého by mohol sprostredkovať aj ostatné vznešené idey.

Dôležitú, priam symbolickú výpovednú hodnotu má už samotná forma tejto básne. Ide o astrofickú báseň so základnou prozodickou veršovou schémou dvanásťslabičníka, tzv. alexandrínu, ktorý je pre svoju náročnosť označovaný ako reprezentatívny verš klasicistickej poézie. Často sa používal pri zdôrazňovaní rozdielu medzi poéziou a prózou. Kvôli tomu možno uvažovať aj o tom, že ho Tablic použil zámerne ako manifest, ktorým obhajoval svoju voľbu venovať sa poézii.

Svoj obraz vysnívaného miesta Tablic zase vystaval podľa modelu tradičného toposu ľúbežného miesta – tzv. „locus amoenus“.¹⁸⁵ Toto miesto predstavuje ako jeden „*príhodný dům*“ na vi-

---

¹⁸⁵ CURTIUS, Ernst Robert: *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha : Triáda, 1998, s. 215 – 219.

dieku, a zároveň neďaleko mesta, s veľkou záhradou, kde by našiel pohodlie v každej dobe. Jeho opis úplne zodpovedá princípom klasicistickej krajinomalby vo výtvarnom umení. *Základná* kompozícia obrazu domu a jeho okolia má presnú, priam geometrickú líniu; svojou harmonickosťou evokuje čistotu a *lúbeznosť*. Tá je evidentná už v základnej priestorovej vizualizácii tohto miesta: dom by mal stáť na nevelkom briežku, teda na mierne vyvýšenom mieste, uprostred rozľahlej roviny. Ladnosť celého obrazu navodzujú Tablic priestorovou šírkou i dominantnou zelenou farbou (až ďalej, niekde v pozadí by sa mali týčiť vysoké vrchy):

*„Na nevelkém břížku sličně vystavený,
u hlavního města mistrně položený,
ohrazený vůkol rovinami mile,
jimž by velké hory kládly v zdálí cíle,
zelenými vždýcky koberci by byly
krásně pozastřeny, v jarní, letní chvíli.“¹⁸⁶*

Ničím nerušený (s jasnou vizuálnou líniou korešpondujúci) je aj pocit z tohto prostredia – panuje tu pokoj a možno sa tu cítiť v bezpečí. Je to teda miesto, kde sa chce žiť, kde nepatrí smrť. Tento pocit Tablic navodzujú priam idylickými opismi potôčkov s rybami, ktoré by pretínali zelené lúky, a predovšetkým obrazom neďalekého hája, obývaného zvieratami, ktoré by sa tu pokojne, bez strachu pásli. Letné dni by spríjemňovali svojim spevom slávik, drozd i hrdlička, hniezdiace v korunách stromov tohto hája. (Tablic tu opäť postupuje podľa modelu tzv. „locus amoenus“, do základnej výbavy ktorého okrem stromov, lúky a prameňa či potôčika patrili aj kvety, spev vtákov a jemný vánok.) Idylický rozmer opisu prostredia domu dodávajú aj autorove reminiscencie na detstvo – napríklad v obraze malého chlapca, ktorý by do spomínaného hája chodil zbierať orechy, či v obraze dievčienec spievajúcich si zvučne slovenské piesne pri pletení vencov z rôznych kvietkov na zelených lúkach.

Celkový pocit bezpečia má navodzovať aj umiestnenie domu v jeho širšom okolí. Okrem toho, že by sa mal nachádzať na mierne vyvýšenom mieste, neďaleký háj by ho mal chrániť pred severným

¹⁸⁶ TABLIC, Bohuslav: Svobodné volení. In: *Poezye. Díl první*. Vacov, 1806, s. 5.

vetrom. Z pravej i ľavej strany domu by zas mali rásť dve vysoké palmy siahajúce až k čiernym oblakom, aby ho chránili počas búrok pred hromami a bleskami. (Celému opisu navyše dodávajú akýsi exotický nádych.)

Osobitnú kategóriu tvorí Tablicova práca so svetlom, resp. svetelnosťou – aj tu sa pridáva základnej línie, ktorou je jasnosť celého obrazu: dom má byť otočený smerom na juh, aby bol na výslni a mal dostatok svetla. Zároveň má byť z neho dobrý výhľad na východ (pri opise ranného zore využíva Tablic antický obraz slnka na zlatom kočári s párom bielych koní, ktoré svojimi lúčmi dokáže dosiahnuť všade a zaháňa čierne tmy. (Protiklad svetla a tmy je jedným z ďalších toposov klasicistickej poetiky, korešpondujúci však aj so základnou osvietenenskou ideou prinášania svetla poznania medzi ľuďmi a zaháňania tmy nevedomosti a bludov.) Básnikovo vyjadrenie túžby po svetle v kontexte celého obrazu tiež evokuje pocit pokoja, bezpečia i slobody, pretože svetlo je symbolom istej prístupnosti, otvorenosti voči svetlu, voči ľuďom.

Je zaujímavé, že práve kvety (hyacinty, tulipány, ruže, rozmarín a i.) spomína Tablic na prvom mieste pri výpočte toho, čo bude pestovať vo svojej vysnívanej záhrade. Je to akoby symbolickým vyjadrením jeho prvoradého záujmu prinášať ľuďom radosť zo života, ktorú kvitnúce kvety evokujú. Až potom nasleduje presný výpočet zeleniny a ovocia, teda plodov zabezpečujúcich živobytie. Všetko v záhrade má pritom svoje presne vymedzené miesto, čo opäť potvrdzuje pomyselnú geometrickosť, čiže usporiadanosť a vyváženú proporcionalitu celého obrazu. Jej účelom je upriamenie pozornosti na rozhodujúci motív celej básne, a to na motív rozmanitosti. Plody svojej záhrady nechce totiž básnik užívať len sám, ale chce sa s nimi podeliť s čo najväčším počtom rôznych viac či menej jemu blízkych ľudí – jeho prvoradým cieľom je vidieť potreby druhých podľa hesla: „*Hanebný jest život, živu byť jen sobě.*“¹⁸⁷

Okrem čitateľsky veľmi pôsobivého (priam idylického) vonkajšieho opisu vysnívaného miesta, sa Tablicovi podarilo zachytiť aj jeho vnútornú harmóniu. Je to pokojné miesto aj pre jeho rodinný i spoločenský život – trávil by tu veľa času so svojimi priateľmi v učených rozhovoroch a pri čítaní kníh. V opise manželky a priateľov

---

¹⁸⁷ Tamže, s. 8.

prítom zhrnul tie najvzácnejšie hodnoty, ktoré považoval za základ dobrého fungovania celej spoločnosti.

Nadväzujúc na úvodnú reflexívnu časť básne vykresľuje svoje vysnívané sídlo ako miesto, v ktorom sa spájajú všetky Nebom ponúkané hodnoty – múdrosť, úspech, sláva, dobrá povest', láska i rozvíjanie vzácných schopností. Jeho dom by mal totiž byť miestom, kde nájde uspokojenie svojich vlastných potrieb a túžob – nájde tu vernú lásku milovanej osoby i úprimné priateľstvo, v kruhu priateľov zas nájde podporu aj na sebazdokonaľovanie v rôznorodých činnostiach a schopnostiach (aj v umení), a zároveň na tomto mieste nájde dostatok darov, s ktorými sa bude môcť podeliť a vďaka ktorým bude môcť naplniť aj svoju veľkú osobnú túžbu pomáhať druhým. Prostredníctvom toho si napokon získa nielen dobrú povest', ale nadobudne aj vlastnú spokojnosť a neskôr i šťastnú večnosť. Výsledkom naplnenia týchto túžob, resp. spojenia všetkých hodnôt je teda jeho vlastný vnútorný pokoj. Ten chce ďalej sprostredkovať všetkým, ktorí k nemu zavítajú. Uvedomuje si, že vysnívané hodnoty – múdrosť, láska, dobrá povest' – mu teda nie sú dané priamo, bez akejkoľvek zásluhy. Môže ich dosiahnuť jedine a práve v súčinnosti s ostatnými ľuďmi, vďaka spolužitiu s nimi a predovšetkým vďaka službe druhým.

Báseň *Svobodné volení* je tak vo svojej podstate monumentálnou alegóriou Tablicovho vnímania básnického umenia, pre ktoré sa vo svojom živote rozhodol a ktoré považoval za svoje životné poslanie. V obraze bezpečného domu a pokojného spolužitia s ľuďmi zhrnul tak svoju túžbu po zdokonaľovaní svojho vlastného poznania, ako aj po šírení vzdelania medzi ľuďmi, tiež túžbu po svojej mravnej dokonalosti i zušľacht'ovaní spoločnosti, a rovnako aj želanie vytvárať možnosti pre vlastné umelecké vyjadrenie i pre potešenie ostatných, a tak formovať estetické cítenie a vkus celého spoločenstva. Báseň *Svobodné volení* tak vyvracia hodnotenia básnickej tvorby Bohuslava Tablica ako len prísneho a prázdneho moralizovania či bezduchej hravej anakreontiky. Je dôkazom toho, že Tablic si vedome a cielene vyberá cestu veľmi pôsobivej literárnej výpovede, ktorá je vystavaná podľa presných estetických pravidiel, a pritom nesie aj dôležité poslanstvo. Svoju pozornosť zameril na aktivizovanie zmyslového vnímania i pocitového či vnútorného prežívania jej príjemcu, a v neposlednom rade aj na jeho prirodzenú túžbu po niečom, čo ho presahuje.

Svoju veľkú túžbu venovať sa básnickému umeniu priamo vyjadril v záverečnej časti básne, ktorou vrcholí výpočet toho, čo by chcel v živote dosiahnuť. Azda najznámejšia je pasáž, kde si žiada knižnicu so vzácnymi knihami slávnych autorov, pričom na roveň antickým klasikom dáva básnikov, filozofov, vedcov z Anglicka, Francúzska, Nemecka, Talianska, Ruska, i Poľska a Čiech. Podľa ich príkladu chcel by aj Tablic spolu so svojimi priateľmi vydávať takéto knihy v domácom jazyku, aby sa tak domáca literatúra vyrovnala ostatným a aby sa tak povzniesol aj domáci jazyk. Pri zdokonaľovaní domácej literárnej tvorby a pri jej vyrovnávaní sa s ostatnými cudzojazyčnými literatúrami mala podstatnú úlohu zohrať práve poézia (spevy, básne, piesne, teda všetko, čomu vládne boh Apolón):

*„Přátel mých a péč má ta by hlavní byla,
by se slovenská řeč zdarně velebila,
vydávali bychom spisy znamenité,
zpěvy, básně, krásné, milé, rozmanité,
příjemné by u nás múzy bydlo měli,
slovenské by v Uhřích písně libě pěli.
Brzy bychom měli juvenále české,
Goldšmidovy zpěvy, přemilostné hezké,
Miltonové vážní, líbí Horácové,
zpívali by u nás snad i Virgilové.
My bychom je všechny věnci bobkovými
hrdě ozdobili honosíc se jimi.
Apol by hral u nás na citaře sladce,
slovenská by byla požehnaná práce,
jazyk náš by nabyl v přemileném kvěť
slávy, kteráž by se rozmáhala v světě.“¹⁸⁸*

Tablicove názory na básnické umenie i jeho vlastný literárny prejav (nevnímajúc poéziu) presvedčivo dokumentujú, že jeho kritériá básnického umenia sú vystavané na základnom princípe klasicistickej poetiky, ktorým je idea jednoty pravdy, dobra a krásy. Prejavuje sa to predovšetkým v jeho požiadavkách dokonalej harmónie, vzájomného zladenia, akéhosi súzvuku základných funkcií básnického ume-

---

¹⁸⁸ Tamže, s. 13 – 14.

nia a hodnôt, ktoré by umenie ako také malo sprostredkúvať. Tablicova koncepcia básnického umenia mala teda očividne presný vnútorný poriadok, ktorý možno zhŕňajúco nazvať latinským výrazom „ordo bonus“.

*****

Pri hodnotení Tablicovej básnickej tvorby však rovnako treba brať do úvahy fakt, že v čase jeho literárnych aktivít sa v slovenskom kultúrnom prostredí, a teda celkom konkrétne aj v tvorbe slovenských autorov (či už píšucich podľa zásad Bernolákovho pravopisu, alebo pridŕžajúcich sa v rôznej miere slovakizovanej češtiny ako oficiálneho literárneho jazyka), dajú identifikovať vplyvy rôznorodých poetických diskurzov – od doznievajúceho baroka až po prvé impulzy romantizmu, vrátane evidentných stôp klasicistických poetických princípov, postupov a ideí. Pri analyzovaní literárnej tvorby z tohto obdobia zvyčajne možno konštatovať, že je v nej evidentná tendencia k viac či menej zámernému spájaniu rôznorodých umeleckých postupov a prostriedkov. Bohuslav Tablic je jedným z podstatných reprezentantov takéhoto poetického (ale ešte stále i funkčného) synkretizmu. V jeho básnickej produkcii možno identifikovať množstvo podnetov, s ktorými sa stretol nielen ako čitateľ, ale ktoré aj tvorivo využíval (prekladal, adaptoval, pretváral) vo svojej vlastnej tvorbe.

Tablicova básnická tvorba, rovnako ako aj jeho názory na básnické umenie sa preto touto optikou javia byť dôležitým svedectvom procesu formovania kritérií novodobej poézie v slovenskom literárnom prostredí v období prelomu 18. a 19. storočia, ktoré napokon prispeli k postupnému konštituovaniu sa básnickej tvorby ako samostatného druhu umeleckej činnosti.

Poezye

od

Bohuslava Tablice

Díl první

S povolením cís. král. cenzury

Ve Vacově 1806

u Antonína Gotlíba priv. knihtlačitele

*****

Poezye – v názve Tablicovej básnickej zbierky je zachovaná pôvodná (už zaužívaná) podoba s ypsilonom, avšak vo všeobecnom výraze označujúcom poéziu, resp. básnickú tvorbu či básne, prípadne básnický prejav je použitá súčasná podoba s jottou – „*poezie*“

*Vysoce urozenému pánu,
panu
Michalovi Žarnocaymu*

slavných stolic Nitranské, Trenčanské, Liptovské a Turčanské
soudní tabule asesorovi, panství Bráneckého spoluvládaři, církve
Senické a Přítržské výborně zasloužilému inšpektorovi, literního
pak umění horlivému a povědomému milovníku, pánu a patronu
mně laskavě příznivému.

Vysoce urozený pane!

Čím větší cena jest a platnost literního umění, tím větší vážnosti
zasluhují všickni ti muži, kteříž liternímu umění, buďže skrze vlastní
sebe v něm cvičení, aneb pilné jeho zdělávání, a ochotné ve vlasti roz-
šiřování i zvelebování, nápomáhají. Dokud svět trvati a v něm lidé
pravdy milovní

(nepag)

*****

asesor súdnej stolice – prísediaci súdu druhej inštancie v bývalom Uhorsku / **pa-
tron** – mecenáš / **platnosť** – hodnota / **literní umění** – synkretický pojem, súhrne ozna-
čujúci vzdelanie ako sumu vedomostí a zručností, ale aj proces vzdelávania či literár-
nu činnosť a produkciu; v tomto kontexte možno interpretovať ako vzdelanie, ale aj li-
terárna produkcia / **pilné jeho zdělávání** – jeho dôsledná výučba, usilovné zdokonaľo-
vanie sa v ňom

a toho, což užitečného a krásného jest, čitedlní nalézati se budou; tak dlouho to se o literním umění vyznávati bude, že ono králi i poddaným, církvi i obci, celé vlasti i zvláštním jejím oudům nevypravitedlný užitek přináší. A jistě ono jest i největší ozdoba každého rozumného člověka. Ono každý stav, každý věk míle šlechtí; ono chudým čest působí, bohatým vážnosti přidává. Ono mladosti jest okrasa, starosti potěšení. Literní umění štěstí člověka vysoce povyšuje; neštěstí pak a bídu jeho ne jen ulevuje, ale k skončení, nýbrž v zapomenutí uvodí. Ono vynalezením rozličných nových věcí a nástrojův dělání rolí a orbě nápomáhá, handli

(nepag)

*****

čitedlní – vnímající, citliví na

cestu klesť, řemesla k větší dokonalosti, svobodné kunšty k květu přivodí. Literární umění, jako Cicero praví: doma člověka obveseluje, venku mu nepřekáží, s ním noclehuje, putuje, hospodáří. Přitom pak ono člověka i k mravnosti a šlechetnosti vede, ono ho učí sebe jako cíl, a ne jako prostředek vážit; a kdo tak sebe považuje, a podle toho i v svém jednání se řídí, ten každého dne může říci: živ sem byl! Jako- vého člověka život i sám Horác za šťastný a radostný pokládá. Odtud- to jest viděti, že muži takoví, kteřížto literárnímu umění ve vlasti nápo- máhají a je všelijak v krajině rozšiřují, jsou zvláštní krajinského štěstí podpo-

(nepag)

*****

handli cestu klesť – obchodu kliesni cestu / **svobodné kunšty** – umelecké aktivity

ry a nástrojové. Oni to jsou ve vlasti, co nejdražší kamenové na královské koruně, kteráž od nich i veliké jasnosti, i vysoké ceny nabývá.

Mezi takoveto literního umění nápomáhatel s radostí naše milá vlast i Vaší vysoce uroz. milost počítuje, ješto ste i skrze upřímé učerých mužův sobě vážení i skrze horlivé všelikých užitečných známostí v milém tom slovenském kraji, v němž bydleti ráčíte, rozšířovaní, i skrze katedry slovenské prešpurské – k rozšíření a zvelebení literního umění v slovenských vlasti naší krajích směřující – štědré nadání, lásku svou k liternímu

(nepag)

*****

upřímé – úprimné / **v slovenském kraji** – „v slovenskom“, aj „v slovanskom“, v tomto kontexte možno interpretovať ako „v slovenskom“ / **skrze katedry slovenské Prešpurské** – prostredníctvom Katedry reči a literatúry česko-slovenskej, založenej v roku 1803 na bratislavskom evanjelickom lýceu / **v slovenských vlasti naší krajích** – možno interpretovať dvojako: buď všeobecne v slovanských oblastiach Uhorska, teda tých, v ktorých žilo slovenské obyvateľstvo, resp. v ktorých domácim jazykom bol niektorý zo slovanských jazykov, alebo konkrétne v tých oblastiach uhorskej vlasti, v ktorých žilo slovenské obyvateľstvo, resp. kde bola domácim jazykom slovenčina, v tomto kontexte zrejme „v slovenských“ / **štědré nadání** – štedré obdarovanie (dotovanie) majetkom

umění patrně dokázali a dokazovati neustále ráčíte. Chtě tuto znamenitou myslí Vaší vys. urozené milosti povahu a upřímou vlasti prospěti snažnost i u nejpozdnějšího potomstva v dobré a požehnané památce zachovati, a spolu i své srdečné vážnosti Vaší vysoce uroz. milosti i po mém z nitranských mně vždycky velmi milých krajův odchodě dokázati, vzal sem si svobodu tyto mé Poezye Vaší vysoce uroz. milosti, jakožto zvláštnímu a povědomému umění poetského milovníku dedikovati a přivlastniti. Račtež tedy, vys. urozený pane, vděčnou myslí tuto mou knihu přijíti a mne veleb. hontskému
(nepag)

*****

patrně – zjavně / **chtě** – chtiac, prechodník prítomný / **povahu** – úvahu, úmysel / **snažnost** – úsilie / **povědomému** – znalému / **dedikovati** – venovať, dať, zveriť / **račtež** – ráčte, koncovka -ž, zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

bratrstvu již navraceného v příznivé památce laskavě zachovati. Bůh zdržujž ještě dlouho naší milé vlasti Vaší vysoce urozenou milost u výborném zdraví, abych i já dlouho ještě mohl s znamenitou vážností a šetrností slouti

Vaší vysoce urozené milosti.

Psal sem v Kostelných Moravcích L. P. 1805, dne 26. prasince.

Ponížený služebník a ctitel

Bohuslav Tablic

(nepag)

*****

zdržujž – nech zachováva, nech ochraňuje, imperativ 3. os. sg. / **slouti** – byt' známý / **prasince** – decembra

Předmluva

Když sem asi před dvanácti roky oblíbiv sobě literaturu slovenskou a chtě její rozšiřováním na zdělání rozumu a srdce obyvatelův naší milé Slávie pracovati, často o tom v samotě přemýšlel i s jinými národu našeho učenými mluvil, kterak by láska k literárnímu umění v srdci milých našich vlastencův nejjistěji a nejpůsobilěji rozžata a toužení po knihách i všeliké užitečné známosti vzbuzeno býti mohlo; tedy se mně i jiným vydávání básní a nevinných zpěvů nejjistější k dosažení tohoto cíle prostředek býti zdál. Básně zajisté a zpěvy národ náš od přirození sobě libuje; básně mají něco do sebe, což srdce člověka až v nejhlubším jeho vnitřku jímá; ony – jakž i historie literatury jiných národů o tom svědčí – rozkřesávají onen svatý oheň lásky k literárnímu umění, kterýž, jestli se jednou v srdci člověka sňal, stává se v něm neuhasitelným a pomalu celého člově-

(nepag)

*****

oblíbiv – obľúbiac si, prechodník minulý / **literaturu slovenskou** – literárnu tvorbu v domácom literárnom jazyku / **chtě** – chtiac, prechodník prítomný / **na zdělání** – na vzdelaní/vzdelávaní, na zdokonaľovaní / **Slávie** – označenie společenstva slovanských národov / **kterak by** – ako by / **jímá** – chytá, uchvacuje, zmocňuje sa

ka tak opanuje, že potom po knihách jako žíznivý po nápoji dychtí, k jejich čtení příležitosti hledá a prázdné od povolání svého hodiny tímto užitečným zaměstnáním vyplňuje. I přičinil sem se tedy i já k překládání básní a zpěvů z cizích řečí a skládání původních, s jakovým štěstím a prospěchem, o tom souditi není má věc, ale jiných mužův básnířství česko-slovenského povědomých.

Když pak sem k této práci přistupoval, tedy přirozená věc byla na to pomyslet, co již medle v předešlých časích od našich Slováků v poetickém umění učiněno jest? A tu ptaje se na stará písma, a prohlédaje rukopisy církevní a literární historie přeběhlých století, natrefil sem na muže na literatuře slovenské výborně zasloužilé, jichžto jména, příběhy a práce hodny jsou té cti, aby jejich památka u vděčného potomstva v pozhénní pozůstala. Z té příčiny představil sem těmto poeziím paměti česko-slovenských veršovců, ješto buďže v Uhřích zrozeni, aneb aspoň v uherské zemi živi byli, abych tak

(nepag)

*****

zaměstknáním – zamestnaním, zaneprázdněním / **básnířství česko-slovenského povědomých** – znalých básnickej tvorby v domácom literárnom jazyku / **medle** – teda / **od našich Slováků** – tu vo význame etnických Slovákov / **ptaje ... a prohlédaje** – pýtajú sa... a prehliadajú, prechodník prítomný / **poeziím** – tu vo význame všeobecného pomenovania básnickej tvorby, teda básňam / **paměti česko-slovenských veršovců** – súhrn pamätí slovenských básnikov píšucich v češtine ako domácom literárnom jazyku

pěkným příkladem těchto dobře zasloužilých mužův své milé vlastence k následování jejich chvalitebných šlepějí probudil.

A tu mne má vděčná mysl zavazuje k připomenutí toho, že mi v sepsání těchto pamětí česko-slovenských veršovcův vysoce urozený pan Jan Petr Cerroni u císařsko-královského Moravsko-slezského gubernium první sekretář a kněh revisor, skrze propůjčení mi některých zpráv o Silvánovi a o Benediktimu z Nedožer; milý pak můj přítel, pan doktor Jan Prokopius skrze půjčení mi některých církevních protokolů, laskavě byli nápomocni, za kterou ke mně lásku a důvěrnost oběma zde veřejně upřímě děkuji.

Budeli se tato má práce a snažnost literatuře naší slovenské prospěti milým vlastencům mým líbiti – což se z odbytu exemplářů této knihy pozná – dám sobě na tom všechno záležeti, aby co nejdříve těchto poezií díl druhý na světlo vyšel.

(nepag)

*****

gubernium – správny úrad jednotlivých krajín v rámci monarchie / **snažnosť literatuře naší slovenské prospěti** – práca v prospech domácej literatúry, tu možno použiť oba významy: aj slovenskej, aj slovanskej / **poezií** – tu vo význame všeobecného pomenovania básnickej tvorby, teda básní

Dejž Bůh, aby i tato kniha k rozšíření a k rozhojnění naší literatury, z jakovéhož cíle na světlo se vydává, posloužila.

Psal sem v Kostelných Moravcích
dne 11ho listopada L. P. 1805.

Spisovatel
(nepag)

*****

dejž – nech dá, imperatív 3. os. sg. / **z jakovéhož cíle** – s akýmkoľvek zámerom

Obsah

	číslo strany v edicii	v origináli
Svobodné volení	87	3
Lidské nepravosti	98	14
Jaro	99	15
Monolog z Hamleta Šekspírova	100	16
Štěstí spokojené mysli	102	18
Chudý Janíček	103	19
Chvála starého věku	106	22
Pravá blaženost	107	23
Přestávání na svém losu	112	28
Česání ovoce	122	38
Smrt Ludvíka XVI. krále francouzského	123	39
Jakub Zdvíhal	127	43
Milínův háj	131	47
Pýcha	132	48
Na Roháče	134	50
Život po časně smrti	135	51
Nestálost života lidského	143	59
Oda na dub	145	61
Eškuláp s zlatou bradou	147	63
Nemnohověd	147	63
Potrestaná všetečnost	148	64
Dvěma přítelkyním	150	66
Svému příteli D. P. Michalovi Sepešimu	150	66
Na ženícího se pana Š. H.	153	69
Smrt Adonisova	154	70
Na tlustého sládka	154	70
Král franský zahanbený	155	71
Zpověď z hříchů	155	71
Lakomý ženích	156	72
On a ona	157	73
Mladý advokát	158	74
Obchod s krásenkami	158	74
Kloe od P. Pryora	159	75
Katinka	160	76
Chválořečník	160	76

K Bělce. Pamatuj na mne	161	77
Toužení po dětinské nevinności	162	78
Toužení po Bělce	163	79
Při odevzdání Evě M. obrazu manžela jejího	164	80
Na broskev, pod níž besídka	165	81
Mílek k Bělince	167	83
Plésal k Bělce	168	84
Mé děvče	169	85
Matka osličí	170	86
Svěcení prvního máje	171	87
Píseň pastýřská	173	89
Nevinné děvče	174	90
Procházka	177	93
Písně		
Povolání ke žni	179	95
V samém díle žně	181	97
Ověncování nejpilnější žnice	182	98
Uvedení nejpilnější ověncované žnice do vsy	184	100
Po vytrhání lnu	186	102
Šetření času mladosti	187	103
Loučení přátel na cestu se vydávajících	188	104
Probuzení k radosti	191	107
Světlo literního umění	193	109

Svobodné volení

Kdyby dobré Nebe na voli mi dalo,
čehož srdce mé by jenom požádalo,
kdyby řeklo: zvol si z veškerého světa,
co byť způsobilo přeradostná léta,
vše ti dám, rci směle, jakžkoli chceš mnoho,
slibuji ti svatě – neodepruť toho.
Císařem neb králem chceš-li slavným býti,
na blyskavý trůn se musíš posaditi,
do ruky ti berlu z ryzího dám zlata,
koruna se bude krásná, přebohatá
na hlavě tvé stkvíti s mnoha diamanty,
dám ti s přejasnými prsten brillianty,
k tomu ze samého roucho zlatohlavu,
smrteční budou hlásit čest tvou, slávu.

Chceš-li hrdinou být, vojsku největšímu
představím tě, v bojích nejzmužilejšímu,
vítězné tvé zbroji žádný odolati
nebude moct; všecko se tě strachovati
bude, království všech tejní osudové
složení v tvé hrsti budou. Císařové,
veleslavní králi, světa mocnářové
před tebou se budou jako mani kořit,
lidi ostrým mečem budeš hubit, mořit,

3

*****

Nebe – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom; vo význame oblohy, prípadne raja alebo sídla bohov by bolo s malým začiatočným písmenom / **na voli mi dalo** – ponechalo na mojom slobodnom rozhodnutí / **co byť** – čo by ti, enklitika -ť s datívnou platnosťou – nahrádza zámeno ti, tzv. kontaktná forma / **rci** – riekni / **jakžkoli** – akokoľvek / **neodepruť** – neodopriem ti, enklitika -ť s datívnou platnosťou – nahrádza zámeno ti, tzv. kontaktná forma / **zlatohlav** – tkanina pretkávaná zlatom / **mani** – poddaní, vazali

slávná města pálit, silné hrady bořit,
jedních štěstí kazit, jiných božsky tvořit.
Tak se v celém světě staneš nejslavnějším,
jako statný vítěz, rekem nejsilnějším,
malíři tvé činy krásně malovatí
budou, basniři je vtipně schvalovatí.

Pak-li místo Marsa Venušin si zvolíš
utěšený tábor, v rozkošech rád stolíš,
v Krásopanině chceš sedat měkém lůně?
Dám ti chutné její zakusiti vůně,
z lásky kalicha pít budeš sladkou radost
v hojně míře – splním srdce tvého žádost.
Utěšené dívky, na jichž lícech růže
kvetou, jichžto lůno nepoznalo muže,
vůkol tebe budou k rozkoši tvé sedat,
líbiti se tobě v závod snažně hledat.
Na tvé cesty budou sypat krásné růže,
čehož srdce lidské žádati jen může,
dajít', v kratochvílech s nimi budeš žiti,
Venuše což dát muž, vše to budeš míti,
tak se šťastným v světě staneš rozkošníkem,
mudrce Epikura věrným učedníkem.

Božskou učeností žádaš-li se stkvíti,
hvězd a nebeských těl běh chceš vyměřiti?
Polyhistorem slout, řečníka mít chválu,
v milém básnířství si nalézt věčnou slávu,

4

*****

rekem – hrdinom / **vtipně schvalovatí** – umne potvrdzovať, vychvaľovať /
v rozkošech rád stolíš – v rozkošiach rád stoluješ / **v Krásopanině lůně** – vo Venušinom lone / **dajít'** – dajú ti, enklitika -t' vo význame zámena ti / **čož dát muž** – čo môže dať / **Epikura** – gréckeho filozofa obdobia helenizmu / **slout** – menovať sa, nazývať sa

aneb filozofem nejmoudřejším býti,
 krásnými si spisy jméno zvelebiti?
 Všet' se stane, chci tě zvýšit nad Platona,
 nad Newtona, Loka, Huma, Mendelsoana;
 osvítím tvou mysl uměními krásně,
 nejtajnější věci poznáš právě, jasně,
 skryté podstaty ti všeckých věcí zjevím,
 neřekneš víc slov těch nikdy: toho nevím.
 Budeš světlem světa, jehož paprsleky
 osvěcovat budou nejpozdnější věky.
 Summu – co chceš? Řekni! Moudrost, jmění, slávu?
 Všeho důjdeš: vzdáš mi zato věčnou chválu.

Takto dobré Nebe kdyby promluvilo,
 plné svobody mi volit udělilo,
 jeden příhodný dům vyprosil bych sobě,
 v němž bych pohodlnost měl milou v každé době,
 na nevelkém břízku sličně vystavený,
 u hlavního města mistrně položený,
 ohrazený vůkol rovinami míle,
 jimž by velké hory kládly v zdálí cíle,
 zelenými vždycky koberci by byly
 krásně pozastřeny, v jarní, letní chvíli,
 hrčící by po nich točily se řečky,
 u níchž by se rybám zrádné kládly lečky.
 Háj by domu mého před velikou mocí

5

*****

všet' se stane – všetko sa ti stane, enklitika -ť s datívnou platnosťou, nahrádza zámeno ti, tzv. kontaktná forma / **zvýšit nad Platona, nad Newtona, Loka, Huma, Mendelsoana** – povýšiť nad filozofov: Platona, Isaaca Newtona, Johna Locka, Davida Huma, Mosesa Mendelssohna / **uměními** – rôznymi druhmi vied, vzdelanosti / **důjdeš** – dosiahneš / **Nebe** – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom / **sličně** – pekne, vhodne, primerane / **kládly cíle** – ohraňovali / **lečky** – nástrahy

studeného větru chránil od pŭlnoci,
v něm by tichý slavík měl své milé sidlo,
černý drozd by si zde nalez milé bydlo,
vlídná hrdlička by vděčně přebývala,
tu své smutné žalmy přes léto by lkala.
Durný zajíc by se bezpečně zde pásl,
zralé leskovce by chlapec směle třásl,
sem by nevkročila smrt s svou nohou bosou,
sic by neodešla s přeostrou svou kosou,
tu by měl svůj stánek svatý pokoj věčně,
tvor by každý v zvŭli živ byl nekonečně.

K poledni by čelo musilo být domu
obrácené. Abych před krutostí hromů
v vražedlné schránu nalez hrmavici,
z boku na levici tak i na pravici
vyvedlo by Nebe převysoké palmy,
na nichžto by ptáčky pěli milé žalmy,
černých oblaků by vrch jich dosahoval,
tak bych vraždné hromy k stromu přitahoval.

Výhled z pokojův mých vyprosil bych sobě
svobodný, bych viděl v milé ranní době
záři v zlatém voze na zem přicházeti,
bílounké své koně čerstvě poháněti,
kterak bleskem svým tmy černé zapuzuje,
kterak čaloun světla všudy roztahuje,

6

*****

od pŭlnoci – od severu / **durný** – divý / **v zvŭli** – v slobode, podľa ľubovôle /
k poledni – na juh / **schránu nalez** – našiel ochranu / **Nebe** – vo význame Boh, pre-
to s veľkým začiatočným písmenom / **čaloun** – pokrývka, koberec, záves (gobelín)

tak nám z nebe dolu přivází den jasný,
působí nám pohled povšem světě krásný;
potom jak se slunce s zemí rozlučuje,
do mořských se hlubin večer pohřžuje
za horami, kteréž jasným bleskem zlátí,
jak tu země truchlí, řkouc: kýž se mi vrátí
krásné slunce, v tom se noc k ní přibližuje,
v černou oponu ji smutně zaviňuje.

Pěknou zahradu bych u domu chtěl míti,
rozmanité dal bych květiny v ní síti.
Tu by z jara kvetly plné hyacinky,
vyrostli by v stromky pěkné rozmarínky,
tu by bydlo měli krásné tulipány,
hřebíčky a bíser, vonné majorány,
plné fialky též, rozmanité růže;
summou, vše, což Flora krásného dát může.
Sem by švárné dívky ze vsi chodívaly,
božských rozkoší by v létě požívaly,
trhaly by si tu rozmanité kvítky,
vily by svým hochům utěšené kytky;
tu by na trávníčku často sedávaly,
slovenské by písně zvučně zpívaly,
proniknuté citem dívské nevinnosti
požily by hojně rajské veselosti.

V druhé zahradě bych pro kuchyni zeli
vysazovat kázal, břicho mít' to velí;
tu by kartafiol bujné růže plodil,
cukrový by hrach, bob dlouhé struky rodil,

7

*****

pohřžuje – ponára sa / **řkouc** – rieknuc / **bíser** – konvalinka / **summou** – zhrnuté / **Flora** – bohyňa kvetov a jari / **slovenské písně** – piesne v domácom jazyku, tu konkrétne vo význame slovenské / **mít'** – mať (skrátенý tvar slovesa míti) / **kartafiol** – karfiol

sladkých řeckých dyní* rozmanité plémě
bohaté by ročně vyvedla mi země,
k tomu vše, co třeba z bylin pro kucháře,
k přípravě lidem chutné, zdravé váře.

Od dobrého Nebe štěpnice bych sobě
urodné též žádal. Strom by v mladé době
byl v ní; přinášeje krásná pokolení
ovoce, bycht' ho měl, když ho jinde není.
Tu by pěkných třešní velká síla byla,
hyšpanských by višni hojnost listí kryla,
rozmanité hrušky loudily by usta
k jedení, i broskve visely by zhusta:
mišňanky by se zde v září červenaly,
opatřit by moji přes zimu je znali.
Kaštany a slivky**, vše, co Céres dáti
smrtečným může, mohl bych tady bráti.

Dílu nejmenšího já bych z toho užil:
nebeskými dary rád bych lidem sloužil,
pro samého sebe skrbně nechť žiti,
ctnostný by měl z všeho u mne okusiti;
hanebný jest život, živu být jen sobě,
k břemenu jest obci soběc v každé době.
Zdarné prvotiny vždy bych dával knězi,
věda, učení že v časté nouzi vězí –

---

* Melouny Slovákům i Rusům dyně slují.

** Slivky jiným trnky slují.

8

*****

vyvedla – urodila / **váře** – vára, varené jedlo / **Nebe** – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom / **štepnic** – záhrada slúžiaca na rozmnožovanie stromov / **přinášeje** – prinášajúc / **bycht'** – aby, enklitika -t', tu odkazuje na informačné jadro výpovede / **hyšpanských** – španielskych / **loudily by** – mátili by, opájali by / **Céres** – bohyňa úrody / **skrbně** – skúpo / **zdarné** – dobré, vydarené / **věda** – vediac, prechodník prítomný / **slují** – sa volajú, nazývajú

by se každodenně laskavému Nebi
s svatou nábožností modlil za potreby.
Každý šlechtný muž do štěpnice této
svobodně by chodil celé boží léto.
Tu by chudý směle do kobele česal
ovoce, já z toho radostí bych plésal.
Tak by dobré Nebe žehnilo mým stromům,
když bych dobře činil ctnostných nuzných domům,
lid by hrobu mému s pláčem mysli vděčné
žehnal, žádaje mi v nebi štěstí věčné.

Ročních důchodků bych tolik žádal míti,
bych i sám moh s svými poctivě živ býti,
fedrovat i nuzné, v bídě žalostící,
denně krmit' v hladu, v žízni upějící,
opuštěné vdovy skutkem navštěvovat,
v hořkém zármutku je sladce potěšovat'.
Poctivé, však chudé děvečky bych vdával,
stroj a slušné věno vesel bych jim dával,
bídne sirotky bych nákladem svým zvedl,
schopná pacholata k umění bych vedl.
Nečekal bych proseb, sám bych nuzných hledal,
v nízkých jejich domích přečasto bych sedal.
Jsouť i oni lidé – rodina jsou boží,

9

*****

Nebi – vo význame Bohu, preto s veľkým začiatočným písmenom / **do kobele**
česal – do vedra oberal / **žádaje** – vyprosujúc, žiadajúc, prechodník prítomný / **roč-**
ních důchodků – ročných príjmov / **fedrovat** – podporovat' / v **žízni upějící** – trpia-
ci, nariekajúci v smáde (nedostatku) / **stroj** – odev, šat, ustrojenie / **zvedl** – pozdvihol /
pacholata – deti / **jsouť** – sú, enklitika -ť, zdôrazňuje význam slova, resp. odkazuje
na informačné jadro výpovede

ač se bída jejich každodenně množí.
Ač i na slamenném loži lihávají;
jednomu se Otci s námi modlívalí.
Ač si suché kůrky denně pláčem kropí;
ale méně zlosti, nežli boháč tropí,
vráskami ač zryla neřest jejich tváře;
jednoho však Krista s námi u oltáře
ctí, a lidské tělo mají, duši věčnou,
k ním se tedy přiznám, myslí vždycky vděčnou,
človečenství svého v nich si budu vážit,
věrně jako bratr jich prospět jím se snažit,
nebeskému Otci tím se podobiti
dítětem chtě dobrým jeho stále býti.
Nehoden jest Boha otcem jmenovati,
smí kdo nuzným bratřem pyšně pohrdati.
Před sirotkem bídným kdo se kryje, bočí,
vdovám přehořkých slz nechce setřet z očí,
před kvílících pláčem zacpává kdo uši;
věř mi, tenť má zlostí porušenou duši.
Neb kdo říká: lid že nikdy nemá zrůstat
v známosti, že musí slepý věčně zůstat,
přes století všacka v přehusté tmě jíti,
oči myslí tuze zavázané míti,
suchý chléb svůj denně slzami si vlašit,
na trápení horku ustavně se smažit;

10

*****

tropí – vystrája / **chtě** – chtiac, prechodník prítomný / **tenť** – ten, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova, resp. odkazuje na informačné jadro výpovede / **ustavně** – bez prestania

kdož to říká, ten se Nebi vysokému
rouhá, posměch činí přirození svému.

Života bych chtěl mít společnici milou,
ctnosti přítelkyni pravou, ušlechtilou,
gráciemi ženských štědře ozdobenou,
rozumem a srdcem všudy zvelebenou,
ta by nuzných bratří dobrou matkou byla,
Boha by i sebe v bídných lidech ctíla,
žebrákům by sama dvěře otvírala,
truchlivým by z očí slzy utírala,
vděčně by jim radu, pomoc, potěšení,
dala v strastných bídách milé občerstvení.
Trpkost zemských dnů mých ta by osladila,
radost jejich by mi chutně kořenila,
božských rozkoší bych v samotě s ní sedě
požil při stole svém, vně též na besedě.
Mou by pilnou čeled moudře zpravovala,
o živnůstku denní věrně pečovala,
mne by potěšila v černém smutku kříže,
polovici by z mé nesla zemské tíže;
péče by mi břímě v mnohém ulevila,
zemdleného těla když by zklela síla;
při skonání by mi oči zatlačila;
s těžkým hořem by mne k hrobu sprovodila,
ukropila by jej pláčem lásky vděčné,
obnovit chtíc se mnou v nebi svazky věčné.

11

*****

Nebi – vo význame Bohu, preto s veľkým začiatočným písmenom / **grácie-mi** – pôvabmi / **sedě** – sediac, prechodník prítomný / **vně též na besedě** – tiež vonku při družných stretnutiach a rozhovoroch / **čeled zpravovala** – riadila služobníctvo / **o živnůstku** – o živobytie / **péče by mi břímě ulevila** – pomohla by mi niest' bremeno starosti / **s těžkým hořem** – s ťažkým zármutkom; vo veľkom žiali

Dva ctné přátele bych ještě sobě prosil,
od dobrého Nebe, jež bych v srdci nosil.
Po zkušení dlouhém zvolil bych je pilně,
poznáv srdce jejich, nešámal bych mylně,
muže ozdobené duchem osvíceným,
od předsoudků, bludů, pověr očistěným,
vypulerovaným uměními časně,
jenž by o všech věcech myslii právě, jasně,
muže, jichž by srdce ještě víc se stkvělo
Božskou milostností, ctné vždy cíle mělo,
jenž by neznali se přetvářiti lstivě,
vždy by vyjevili mysl opravdivě.
Ti by vzáctnou pravdu více milovali
nežli drahé zlato, ti by pečovali
více o ctnost krásnou nežli o poklady
světa, nemající pro ně žádné vnady;
ti by špatné bludy v věčném záští měli,
samé chvály pravdy z ust by jejich zněly,
v smrtedlné by měli hřích i při přátelích
nenávisti, ctnost by ctili v nepřátelích.
Ty bych za přátele sobě šťastně zvolil,
v jejich společnosti s radostí bych stolil,
utěšené spisy čítával bych s nimi,
zdělili bychom se myšlénkami svými:
přesvaté bych pravdy hledal žádostivě
s nimi, nalezna ji, těšil bych se živě.
Někdy bych se hádal s vážnou horlivostí,

12

*****

Nebe – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom / **poznáv** – poznajúc, prechodník minulý / **nešámal bych mylně** – nevyberal by som chybné, netápal by som pri ich výbere / **vypulerovaným uměními časně** – zušľachteným vzdelaním tu na zemi / **myslii právě** – rozmýšľal podľa pravdy / **by vyjevili mysl opravdivě** – by prejavili svoje skutočné názory / **v věčném záští** – vo večnej nenávisti / **stolil** – stoloval, hodoval / **zdělili bychom se** – podelili by sme sa / **nalezna** – nájduc, prechodník prítomný

ale s přemilenou vždycky ustupností.
S tvrdou svéhlavostí učenou vést půtku
velkou ducha mdlobu prozrazuje v skutku.
Jen v tom jistě muži veliký duch bydlí,
v jehož myslí dotud nectný blud jen sídlí,
dokud nepozná ho, jenž jej zavrhuje,
jakmile mu jej kdo jasně ukazuje,
přijímá kdo pravdu, jakmile ji poznal,
ohavný blud od ní náležitě rozznal.

Knihovnou bych žádal znamenitou vlásti,
na výbor by do ní musily se klásti
knihy nejvzácnější v celém světě vyšlé,
z anglické a franské, z vlaské země příšlé,
denního jenž světla v Němcích docházejí,
i ty, jenž se z Polska, z Čech, Rus dovážejí.
Voltér, Šekspír, Pop, Jung, Víland, Lessing, Russov,
Géte, Garve, Šiller, Kant a Lomonosov
velké okrasy by knihovny mé byly
s Řeky, s Latiníky, ježto všickni ctíli.

Prátel mých a péč má ta by hlavní byla,
by se slovenská řeč zdarně velebila,
vydávali bychom spisy znamenité,
zpěvy, básně, krásné, milé, rozmanité,
příjemné by u nás Múzy bydlo měly,
slovenské by v Uhřích písně libě pěly,

13

*****

s ustupností – so znášanosťou, s poddajnosťou / **vést půtku** – viesť spor, potýč-ku / **vlásti** – vládnúť nad, vlastniť / **na výbor** – na výber / **z franské, z vlaské země příšlé** – pochádzajúce z územia dnešného Francúzska a Talianska (približne) / **denního světla v Němcích docházejí** – vychádzajú, prichádzajú na denné svetlo na území dnešného Nemecka (približne) / **Voltér, Šekspír, Pop, Jung, Víland, Lessing, Russov, Géte, Garve, Šiller, Kant a Lomonosov** – podľa súčasnej pravopisnej normy Voltaire, Shakespeare, Pope, Young, Wieland, Lessing, Rousseau, Goethe, Garve, Schiller, Kant a Lomonosov / **s Řeky, s Latiníky** – s autormi z antického Grécka a Ríma / **slovenská řeč** – všeobecne slovenská, ale aj konkrétne slovenská reč, v zmysle literárneho jazyka Slovákov (v období Tablicových básnických aktivít bola literárnym jazykom autorov z protestantského prostredia tzv. kralická čeština) / **zdarně velebila** – úspešne povznášala, zušľacht'ovala / **slovenské písně** – tu konkrétne slovenské, v zmysle v domácom jazyku slovenského obyvateľstva (či už v jazyku používanom v hovorenom styku, alebo v literárnom jazyku – jednou z jeho podôb bola aj v rôznej miere slovakizovaná čeština)

brzy bychom měli Juvenále české,
Goldšmidovy zpěvy, přemilostné, hezké,
Miltonové vážní, líbí Horácové,
zpívali by u nás snad i Virgilové.
My bychom je všechny věnci bobkovými
hrdě ozdobili honosíc se jimi.
Apol by hrál u nás na cítaře sladce,
slovenská by byla požehnaná práce,
jazyk náš by nabyl v přemileném kvěť
slávy, kteráž by se rozmáhala v světě.

Kdybych Slávii tak viděl krásně kvěsti,
slávou osloněnou k nebesům se vzněsti,
kdyžby cizí naším věnce z bobku pletli:
svobodné by kunšty v Slávii již kvetli,
Atropos by mohla času všelikého
krátkou odstříhnout niť živobyčí mého.

Lidské nepravosti

Men's evil manners live in brass, their virtues we write water.

Shakespeare

V přetvrdou měď ryjeme
lidí nepravosti,
s vodou jenom píšeme
jejich krásné ctnosti.

14

*****

Juvenále – tvorba antického básníka a satirika / **Goldšmidovy zpěvy** – tvorbu anglického básníka Olivera Goldsmitha / **věnci bobkovými** – vavrínovými věncami / **Apol** – Apolón, antický boh umenia / **slovenská práce** – práca slovenských autorov, autorov pochádzajúcich zo slovenského prostredia alebo píšucich v slovenskom literárnom jazyku / **Slávia** – spoločenstvo slovanských národov / **slávou osloněnou** – ožiarená slávou / **svobodné kunšty** – slobodné umenia, tu vo význame vzdelanost' / **Atropos** – antická bohyňa osudu

Jaro

Jarní slunečko již hory pozlacuje,
tichý slavík v lese libě prozpěvuje,
háj se v zelený plášť opět odívá,
krásné přirození znovu ožívá.

Žížaly z svých tmavých zemnic vycházejí,
věrné vlaštovky zas z vzdálí přicházejí,
na domích nám budou libě štěbetat,
v hnízdách s mladým plodem míle klevetat.

Outlé včeličky zas na květiny chodí,
v tmavém domečku svém mladé broučky plodí,
brzy silné roje budou pouštětí,
do mistrných plástů strdí snášeti.

Na zeleném drnu housatka se pasou,
tráva se jim směje přiodětá krásou,
mladí beránkové v poli skákají,
krásní motýlové všudy létají.

Tichá hrdlička si ratolístky suché
snáší, staví hnízdo prosté, jednoduché,
drozd si omazuje krásně blátem dům,
k bytu sobě volí pustovečka rum.

15

*****

přirození – příroda / **z zemnic** – z příbytkov v zemi / **klevetat** – rapotať, drkotat' / **do mistrných plástů** – do plástov majstrovisky utvorených, vybudovaných / **strdí** – med / **drn** – trávník, kus pažite / **ratolístky** – vetvičky / **pustovečka** – druh dravého vtáka podobný sokolovi / **rum** – zručanina

Švárné děvče sbírá roztomilé kvítky,
milému z nich vije utěšené kytky,
píšťalky si z vrby chlapani dělají,
v tichých houštěch drozdů, piněk hledají.

Pilný oráč k pluhu sáhá na usvitě,
s radlicí si kráčí na svou roli hbitě,
kopáč s motykou své kopá vinice,
chtěje nabýt vína plné pivnice.

Nové síly z jara všecko dosahuje,
tvorstvo k dílu svému snažně pokračuje,
i mne nutí básnit jaro přemilé,
nedejtež mi zbloudit, Múzy spanilé.

Monolog z Hamleta Šekspírova z anglického jazyka

Be or not be, that is the question &c.

Býti aneb nebýt, otázka jest vážná,
což jest vzáctnějšího, zlost-li rozvzteklených
osudů, jich tenat lstivě nalečených,
jejich ostrých šípů v mysli podnikati,
čili zbrání v rukou s bídou bojovati,
v boji pak tom skonat – skonat? Ach, jen spáti –

16

*****

hbitě – obratne, rýchlo, náhlivo / **chtěje** – chtiac, prechodník prítomný / **snažně** – usilovne / **nedejtež** – nedajte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **rozvzteklených** – rozzúrených / **tenat** – nástrah / **nalečených** – nastražených

sladké zadřímání jen jest a nic více,
což nám vytahuje z srdce na tisíce
šípů, do něhožto přehluboce váznou,
mysl trápení všech dělá lidem prázdnou,
jak jest nábožného hodné vinšování
smrtečných lidí, po tom potýkání
skonat – spáti – spáti? Snad sny také mítí?
Ach! zde jest ten uzel – ač i vyplniti
snové musí spání, když se vymotáme
z tenat živobytí. Tu se učíváme
dlouhých života let trpělivě nésti
těžké jho. Sic kdož by s hanbou boj chtěl vésti,
kdož by manství snášel, pyšných nadýmání,
přeupřímnou láskou špatné pohrdání,
kdyby nám meč jeden mohl pokoj dáti,
kdež jest blázen, jenž by sobě žádal státi
na štací, s níž břemen spojeno jest mnoho?
Než co následuje po smrti, strach toho,
krajina, z níž poutník víc se nenavrací,
bázlivé nás činí, mysl naší sklácí,
velíme zde známé bídy podnikati,
než se v nejistotu za hrob odebrati.

17

*****

váznou – prenikajú / **z tenat** – z nástrah / **jho** – jarmo, bremeno / **manství** –
poddanstvo / **nadýmání** – povyšovanie / **na štací** – na poste / **bázlivé nás činí** – robí
z nás nesmelých, opatrných

Štěstí spokojené mysli

Spokojnosti zlatá! Matko blaženosti,
ty mi zemské cesty sladíš odpornosti,
do kalicha smutku jen ty radost leješ,
ty, když oči pláčí, v mém se srdci směješ.

S nevinnou jdeš duší do temnice tmavé,
neštěstí když seje strachy, péče žravé,
jako nepřítel reky je zapuzuješ,
v poutech sedících ty mysl vyjasňuješ.

V nízké chaloupečce v tvé sem společnosti,
šťastný, od světského hluku v vzdálenosti,
necht' si páni mají nádherné své domy,
do nichž třískávají nepokoje hromy.

Mlsní lahůdkáři necht' si strojí kvasy,
necht' jim zvučných huslí denně znějí hlasy,
nezavidím toho; kdo dnes hody strojí,
zaludek si zítra pokažený hojí.

Necht' si rozkošníci mají marné tance,
necht' jim hrdé zámky ohrazují šance,
strastí střely i ty na hromadu boří,
ty je v silných hrázech bídně hubí, moří.

18

*****

péče – starosti / **rek** – hrdina / **zapuzuješ** – zaháňáš / **strojí kvasy** – chystají hostiny / **zaludek** – žaludek, zřejmě tlačová chyba / **ohrazují šance** – ohradzují hradby

Neznámý ač živ jsem velikému světu,
s tebou vesel kráčím k poslednímu létu,
když ty sprovázíš mne, tak dni života mi
plynou jako potok mezi květinami.

Chudý Janíček

Nechť se pyšný boháč směje
z chudoby mé veliké,
z Janíčka nechť, jakž se děje,
žerty strojí všeliké;
    v bídě své mu nezávidím
    šťěstí jeho zlatého;
    já ho v blesku slávy vidím
    v pravdě velmi bídného.

Ač i v domě silně zděném
sídlí v pouhé měkosti,
já jen z bláta vystaveném
bydlím v chudé sprostnosti.

    Ode mne však utikají
    černé péče z samoty,
    u pánů se meškávají
    nemajících roboty.

Ač i boháč na stoličce
hedbavné si sedává,
19

*****

v **domě silně zděném** – v dome s hrubými múrmi / v **pouhé měkosti** – len v pohodlí / v **sprostnosti** – v prostote / **péče** – starosti / **meškávají se** – zdržívají sa / **na hedbavné** – na hodvábněj, čalúnenej jemnou látkou

na ohništi, na lavici
Janek sedí, léhává;
    sladší já mám spočinutí
    na svém loži přetvrdém,
    svědomí mne nekormoutí,
    jako jeho na hrdém.

Rouchem ač se šarlatovým
boháč zpučně odívá,
špatným souknem kobercovým
Janek tělo přikrývá;
    pod šarlátem boháčovým
    černé péče šermují,
    pod kabátem Janíčkovým
    radosti se zdržují.

V kočáři ač přenádherném
na šesti se vozívá,
Janíček jen na chaterném
chudém koni jezdívá;
    žádost těla zhovadilá
    s ním se veze po poli,
    se mnou spokojenost milá
    stále chodí na roli.

Boháč stkvostně na každý den
při muzice kvasívá;
20

*****

spočinutí – oddych / **nekormoutí** – netrápi / **šarlátovým rouchem** – odevom
zo vzácnej látky výraznej červenej farby / **špatným souknem kobercovým** – škare-
dou, neprijemnou hustou vlnenou látkou / **černé péče šermují** – bijú sa ťažké staros-
ti / **na šesti se vozívá** – vozí sa na šest'záprahu / **na chaterném** – na biednom / **zho-
vadilá** – prízemná, bez vyššej hodnoty, zdivená, hrubá, bezcitná / **kvasívá** – hoduje

Janek suchý chlebiček jen
s starým sýrem požívá;
předce sprostičké mé jídlo
lép mi chutná v samotě,
bažantí než jemu křídlo
při muziky hřmotě.

Boháč sobě připravuje
v kuchyni své nemoci,
hořkých léků potřebuje
v krutých bůlech k pomoci;
Janek sprostý pokrm jídá
v přirozené skrovnosti,
růží jeho líc se vídá,
neb jest přítel mírnosti.

Když se boháč s marným světem
rozlučuje s žalostí,
život můj ač padá s květem,
já jdu k hrobu s radostí,
smrt mi temné hasí světlo;
rozžihá mi jasnější.
Jestli zde mi štěstí kvetlo,
zkvete mi tam krásnější.

Ku pohřbu boháče sic
obor panstva přichází;
21

*****

požívá – jedáva / **sprostičké** – jednoduché, skromné / **sprostý pokrm** – jedno-
duchý, chudobný / **v skrovnosti** – v mírnosti, skromnosti / **obor** – okruh, skupina

o smutku však nevědí nic,
kar* je na dvůr přivází,
chudí lidé přicházejí
ku pohřbu chudého,
ctným však pláčem zprovázejí
do hrobu jej tmavého.

Celý svět nechť, jakž chce, haní
milou, prostou chudobu;
nestydím se předce za ní,
mát' ač smutnou podobu;
s ní jen pravé štěstí chodí
nevidomé každému,
pokoj myslí s sebou vodí
udělený nuznému.

Chvála starého věku

Přeblažené byli starodávné časy,
básnířův je slaví jednotejně hlasy,
Hladolet v nich seděl na spanilém trůnu,
světa osudy v svém choval božském lůnu,
vraždné střely ještě okovány byly
v železých, ty lidstva ještě nesmrtily,

---

* Pohřební hody Slovákům, kde v obyčejí jsou, kar slují.

22

*****

přivází – privádza / **mát' ač** – hoc má aj / **jednotejně** – jednotné, svorné / **Hladolet** – označenie boha Saturna ako boha času / **Slovákům slují** – u Slovákov sa nazývajú

prudký, škodný příval nedělával zmolin,
přioděných žitem nepotloukly dolin
kroupy, zhoubné mrazy réví nekazily,
plodné housenky se ještě neplazily
po zelených stromích; prudká chumelice
lidí nezmařila zboží, hovad píce.
Dobré nebe bylo na každý den jasné,
déšť jen v noci kropil udolíčko krásné;
jaro bylo věčné, rozmanité květy
míle přikrývaly všecky loučné světy,
kruté války země lítě nehubily,
lidí drahé krve ostré necedily
meče; bolestných ran žádný neznal v světě,
žádný neskonával v krásném věku květě,
přemilého zdraví všickni požívali,
lidé marné pýchy zhouby nepoznali,
v nápoji a v jídlech vyhledaná stkvostnost
neplodila mdloby, všecky vedla sprostnost,
nestory se stali bydlitelé země,
šťastné bylo každé tvorů světa plémě.

Pravá blaženost

Nemniž, že by rozkoš, světská čest a sláva,
aneb krása tváří, velká síla těla,
aneb učeností vybroušená hlava,
aneb blyštící se Mogolovo zlato
23

*****

zmolin – miesta vymleté vodou / **hovad píce** – krmoviny pre dobytok / **lítě** – hrozne, ukrutné / **meče necedily krve** – meče neprelievali krv / **skvostnost** – nádhera, prepych / **sprostnost** – miernosť, jednoduchosť / **nestory se stali** – stali sa mudremi, učencami / **bydlitelé** – obyvatelia / **nemniž** – nemysli si, koncovka -ž zdôrazňujúca naliehavosť príkazu, želania / **Mogolovo zlato** – bohatstvo Ríše mogulov, ktorá patrila medzi najvýznamnejšie svetové mocnosti 17. storočia

blaženým tě věčně učinili zcela,
 vše jest pouhá marnost, pára, stín a bláto.
 Co jest ušlechtilost červených co růže
 lic, co lvová síla s srdnatostí ducha?
 Před nemocí těžkou což tě zcela může
 bezpečit, bys' nepad jako outla moucha?
 Krásné růžinky list vadne, žlutne, padá,
 první, než se toho marný člověk nadá.
 Červenost se děvčí v smutnou bledost mění,
 rděla se co růže, anť ji zítra není.

Obrové se ondy silou, zmužilostí,
 k nebi čelo pnouce, pyšně honosily;
 hrdinové v bojích těla udatností
 bobkových si věncův slavně nadobyli.
 Kdež jsou tito silní? Pověz, kam se děli,
 ty, jichž chvály zvučně po všem světě zněly?
 Padli! Vyznat musíš; klesla jejich síla,
 na hřbitov je nesli, těla jejich zhnila.

A což platí zboží, velké zemské jmění?
 Co blesk stříbra jasný, libý břinkot zlata?
 Smutné vždy se blíží smrti okamžení,
 v němžť nic více, než kus škaredého blata,
 blyštící se zlato spomocť bude moci,
 rányť srdci přidá, mrzutost ti zmnoží,
 bolestně když padna náhle do nemoci,
 ve dne smutně stonat, bídně upěť v noci

24

*****

bezpečit – ochránit' / **rděla se** – červenala sa / **anť** – ktorej, staršia podoba vzťažného zámena spolu s enklitikou -ť, ktorá zdôrazňuje význam tohto slova, resp. odkazuje na jadro výpovede / **ondy** – nedávno, raz / **pnouce** – vypínajúć, prechodník prítomný / **honosily** – vychvaľovali, pýšili sa / **bobkových věncův** – vavrínových vencov / **zboží** – bohatstvo / **zemské jmění** – pomínutelný majetek / **břinkot** – štrngot, cvengot / **okamžení** – okamih / **v němžť** – v ňom, enklitika -ť s datívnou platnosťou, nahrádza zámeno ti, tzv. kontakťová forma, zároveň zdôrazňuje význam tohto slova vo výpovedi, resp. odkazuje na jadro výpovede / **rányť** – rany ti, enklitika -ť s datívnou platnosťou, nahrádza zámeno ti, tzv. kontakťová forma, zároveň zdôrazňuje význam tohto slova vo výpovedi, resp. odkazuje na jadro výpovede / **zmnoží** – zväčší / **padna** – padnúć, prechodník prítomný / **upěť** – nariekat'

budeš, v bolestech svých cele bez pomoci:
poznáš zdraví cenu, poznáš marnost zboží.

Řekneš, já jsem zdrav, než v pokoji-li sladkém
trávíš krátká léta, los svůj slušně slavíš?
Cele spokojen jsa v srdci velkým statkem
vládneš? Aneb tak se na oko jen staviš?
Vyznej, že tvé srdce černá péče zžírá:
strach tě vraždných lotrů z sladkého sna budí,
svědomí zlé, červ ten, jenžto neumírá,
s skonáním tvým časným bolestně tě trudí.

Světských kratochvílí prospějet' co hledat,
do hlubin se moře cele pohřížiti
rozkoší, hned v lůně krásných děvčat sedat,
hned se hudby hřmotem prudce veseliti,
od rozkoší jedněch k jiným novým běžet,
při Venuši krásné každé noci ležet?
To vše mdlou ducha, těla unavení,
poslěz nepříjemné táhne zošklivení,
když pak láskou zpilý pozdě vytřízívá,
nad zmrhaným časem hořké slzy lívá.

25

*****

marnost zboží – daromnosť, zbytočnosť bohatstva, jeho pominuteľnosť / **los**
slavíš – osud oslavuješ / **spokojen jsa** – súc spokojný, prechodník prítomný / **se na**
oko jen staviš – sa robíš len akoby, predstieraš / **péče** – starosť / **trudí** – trápi, zarmu-
cuje / **prospějet'** – prospeje ti, enklitika -t' s datívnou platnosťou, nahrádza zámeno
ti, tzv. kontaktná forma / **poslěz** – napokon / **zošklivení** – sprotivenie / **zopilý** – opitý

Na zlatém což platí trůnu slavně sedět?
 Od millionů co božsky ctěnu býti,
 na chudoby bídu pyšným okem hledět,
 tisíc vrtkých sluh k svým službám denním míti,
 drahou korunou si ozdobovat hlavu,
 prsi zlatou hvězdou okrašlovat hrdě?
 Ach! I na zlatém jest trůnu sedět tvrdě.
 Strasti zastěnují hodností blesk, slávu,
 pod hvězdou též zlatou srdce smutně bije,
 často měkky šarlat žravé péče kryje.
 V přehořké pak smrti smutném okamžení
 král než bídný žebrák blaženější není.

Bleskem moudrosti což prospěje se stkvíti?
 Jasných hvězd běh skoumat, nočně s troubou bdíti,
 umět dávné časy na vlas spočítovat,
 tajné příčiny všech v světě případností,
 podstaty též skryté věcí vyzpytovat,
 na rozumu křídlech božskou učeností
 k podivení světu k nebi vyletovat?
 Což jest smrtedlných co rozum obmezený
 z nesmírné můž chápat říše vědomostí?
 Kapečka jen vzatá z moře nesmírností,
 malý z velké země prášek pozdvižený!
 Světílečko chatrné, jenž se přemdle třeptí

26

*****

což platí – za čo stojí, akú má cenu, čo osoží / **tisíc sluh** – tisíc sluhov / **zastěnují** – zatieňujú / **šarlat** – drahá látka výraznej červenej farby / **péče** – starosti / **žravé** – zožierajúce, stravujúce, rozrušujúce / **v okamžení** – v okamihu / **s troubou bdíti** – bdieť tak ako nočný hlásnik / **všech případností** – všetkých udalostí / **vyzpytovat** – vyskúmať

v temnici, když vězni slunce škárou svítí,
zdaž pak myslí mudrce hrozně pochybnosti
jako vítr lodí v bouři oceánu
strašně nezmítají? Takliž šilenosti
nedávají často smrtelnou jí ránu?
Ach! I mudrce zmítá hrozná myslí bouře,
víc než neumelé, častěji mnohem hůře.

Kdež se tedy prýští pramen blaženosti?
Ptáš se – nikde kromě v nesmrtné ctnosti.
S ní jen stále chodí sladké utěšení,
ctnost jest šťastná máťe milé spokojnosti;
ona v bouřech myslí plodí utišení,
ona tvoří stálost v těžké odpornosti,
po pohřbu smutném ona nezahyne,
na zemi již z ctnosti věčný život plyne,
na trpké dni naše ctnost jen radost leje,
přeslaskou nás těší v bídách budoucností,
ona k radostné žni símě hojně seje,
ona podává nám nebes blažeností.

27

*****

zdaž pak – či potom / **takliž** – či tak / **neumelé** – neznalých / **prýští** – vytrysku-
je, vyviera / **v odpornosti** – v překážkách

Přestávání na svém losu časného štěstí pramen

Dobrotivé Nebe ke každému stavu
míru dobrých věcí moudře připojilo;
sladkých radostí všem štědře nadělilo,
jedeněch ozdobilo korunami hlavu;
jiné představilo vojsku velikému,
jiným dalo moci lékem nemocnému
spomáhati; jiným lidstvo vyučovat
poručilo, jiným právům přísluhovat;
jedeněm dalo moudrost, jiným světské zboží,
jiným jiné věci, dar jest všecko boží.
Že pak každý na tom volně přestávaje,
což mu dobré Nebe moudře vyměřilo,
k štěstí zemskému mu přejně nadělilo,
jiných stavů štěstí nectně nežádaje,
špatnou v čilém srdci ještě nezkažený
závistí, můž býti v světě přeblažený;
byť byl chudičký jen orač nízké země,
chaterné byť bylo rodu jeho plémě,
tento starý příběh zřejmě představuje,
k štěstí co nám třeba, jasně ukazuje.

28

*****

přestávání – zotrúvanie / **na svém losu** – vo svojom osude / **časného** – pozemského / **Nebe** – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom / **zboží** – majetok / **přestávaje** – zotrúvajúc, prechodník prítomný / **nežádaje** – nežiadajúc, prechodník prítomný / **v čilém srdci** – v sviežom srdci, plnom síl / **byť byl, byť bylo** – aj keby bol, hoc by bol

V Římě, vlaské země starožitém městě,
v slavné vlasti tisíc nejslavnějších reků,
náhodou se sešli postavení v cestě
oráč, voják, kupec, doktor, advokát, mnich,
kterého pak se to přihodilo věku,
stará kronika nám světle nepovídá,
říká jen, že vešli do hospody. Tu smích
z peřesté si začnou dělat společnosti
všickni, jenž tu byli: ale to se vídá,
že se scházíávají lidé putující
rozmanitých stavů, nerovni jsouc dosti.

Hnedky vrtký šenkýř s velkou uctivostí
přijav jich, což všickni znamenitě vědí,
na plný však měsíc pilným okem hledí –
dokázal svým hostům zvláštní šetrnosti,
řka jím: milí páni, nechť se položejí
bytem v této jizbě. Co pak poručejí?
Oni s počestností k stolu posedali:
byvše unaveni chtěli spočinouti,
tělo schladit, hrdlo z prachu přepláknouti,
čtyři holby vína nalít sobě dali.

Při klenici věci rozličné se dějí,
jedni vtípné žerty strojíce se smějí:

29

*****

vlaské – talianskej, z územia dnešného Talianska / **reků** – hrdinov / **postavení v cestě** – odpočívající počas cesty / **z peřesté** – z pestrej / **putující** – putujúc, prechodník prítomný / **šenkýř** – krčmár / **přijav** – príjmac, prechodník minulý / **šetrnosti** – ohľad / **řka** – rieknuc, prechodník prítomný / **položejí bytem** – zaujmú miesto, usadia sa / **byvše** – súc, prechodník minulý / **holba** – stará jednotka objemu, približne trištvrté litra / **při klenici** – pri pohári / **strojíce** – strojác, chystajúc, prechodník prítomný

jíní pŕišlých hostů z zdálí pozorují;
cizozemcův mravů pilně považují.
Jíní rozmanité řeči k smíchu sejí.
Naší vzácní hosté, když se podnapili,
výmluvnosti sobě z dčbána navázili,
jedni druhých začnou vtípně vysmívati
stav, a satirami sebe verovati.
Voják z chudého se smál oráče stavu;
advokát a doktor mnícha svatou hlavu
vysmíváli; kupce všickni nejživěji
řečí ranili svou nejcitelněji.

Pořádkem tu každý stavu svého chvály
vyhledanou řečí mistrně vypravovat
začal, stav svůj chlubně k nebi vyvyšovat.
Řečnoval když jeden, rtové jiných stáli.
Pilný oráč začal, na kraji že seděl
stolu, Latinák mu pěkné bylo jméno,
ale posmíškem jen nectně přilepeno,
do školy že chodiv, latině též věděl.
„V celém světě,“ řekl, „já sem nejšťastnější,
v lůně náтуры mám utěšené sídlo,
v sprosté, ale tiché chaloupečce bydlo.
Nenarodil se mne člověk blaženější,
sladký slavičí hlas z sna mne ráno budí,
do libého spánku on mne ukolíbá.
Čtvero milých dítek tvář mou hladí, líbá,
škřivankův pak štěbet přidává mi chuti

30

*****

povazují – posudzují / **výmluvnosti** – výřečnosti / **z dčbána** – z dčbána, zřejme tlačová chyba / **navázili** – nabrali, načerpali / **sebe verovati** – zaprisahávat' sa / **nejcitelněji** – najvýraznejšie / **chlubně** – vystatovačne / **chodiv** – chodiac, prechodník minulý / **náтуры** – přírody / **v sprosté** – v jednoduchej / **nenarodil se mne člověk blaženější** – nenarodil sa človek odo mňa blaženejší

k přenesnadným pracím, strast mne nekormoutí,
zlodějův když hrůza bohatého truí,
po přetěžké práci suchý chléb mi chutná
lép než řemeslně přistrojená jídla
pánům, v jejichž nádrách černá péče doutná,
milá radost plyne z srdce mého vřídla;
já všem stavům dávám vezdejšího chleba,
měšťanům i kupcům, vojákům ho třeba.
Bydlitelé měst by bez oráče zašli
bídně, hrdina by hladem omdlel brzy,
kdyby chleba neměl zavřen v pevné tvrzy,
na moři by kupci smutný hrob si našli,
jakou by pak cenu panská sláva měla?
Což by prospělo všem sklady zlata mítí,
bez chleba pak hladem v hrdém domě mřítí?“

Voják, vykrutiv si dlouhé černé fúzy,
sotva Latinák že přestal řečnovati,
začal nadevšecky stav svůj schvalovati,
vyprosiv si tejně pomoc svaté Múzy.
„Stav můj nadevšecky,“ řek, „jest blaženější,
vojákem být věc jest v světě nejslavnější,

31

*****

řemeslně přistrojená – zručne pripravené / **černá péče doutná** – ťažká starosť
drieme / **z vřídla** – zo žriedla / **vezdejšího** – každodenného / **bydlitelé** – obyvatelia /
by zašli – by zahynuli, by sa pomínuli / **v tvrzy** – v pevnosti / **vykrutiv** – vykrútiac,
prechodník minulý / **schvalovati** – vychvalovať / **vyprosiv** – vyprosiac, prechodník
minulý / **tejně** – tajne

slavný Král jest Pán můj, ten mi rozkazuje,
z prachu potupy mne k slávě povyšuje.
Neplatím já daní, svoboden jsem cele
od myt, od třidcátků, chodím všudy směle.
Ochotně mi sedlák všecko musí dáti,
sivkovi co mému, osobě mé třeba,
jemu sena, ovsu, mně pak massa, chleba.
On mi ve dne, v noci k službě musí státi,
nalévat mi denně vína červeného,
já si sladce pospím na posteli jeho.
Já vždy v kamarádů milé společnosti
vesel živ jsem, když se oráč v prachu trudí.
K hrdinským mne činům přesilně čest pudí,
houffům nepřátelův s radostí vstříc táhnu,
k ostrému když meči silnou rukou sáhnu,
biji, raním, sekám s vážnou zmužilostí,
v tom svých zakušuji sladkost povinností.

Po vítězství slavném vlast mi plete vděčně
utěšený věnec nevadnoucí věčně.
Zmužilého vojska z ust všech chvály znějí:
básnířové o nás krásné zpěvy pějí.
Bídně zbitý všecko nepřítel mi dává.
Vítěz čehož nechce, jemu zanechává,

32

*****

Král – označenie Boha, preto veľké začiatkové písmeno / **od třidcátků** – od tri-dsiatkov, poplatkov vyberaných na bývalých hraniciach Uhorska / **trudí** – trápi / **pudí** – popudzuj, povzbudzuje / **zakušuji** – prežívam

ourodné se jeho rolí nám jen sejí,
krásné louky jeho nám se v létě smějí,
přemoženému já směle rozkazuji,
daně vzkládám, zlata, stříbra dosahuji.
Můj kůň, můj meč, můj štít, můj helm, můj šat, můj krok
nad jiné mne všechny stavy zvelebuj,
bleskem slávy můj věk jasně osloňuje,
když sem zverboval se, blahoslavím ten rok.“

Řekl. Mezitím si hbitý jazyk brousil
advokát, jenž vína byl již pookousil,
pro čest stavu svého začal allegovat,
prokuratorovo štěstí vychvalovat.
„Stav se,“ řekl, „žádný právně přirovnati
mému nemůž. Já sic práva zpytovati
musím, než dle práva za stav nejšťastnější,
držím zákoníctví za chval nejhodnější,
když se práva dají jak nos z vosku tahat,
k výkladu se musí zákona tam sahat.
U mne v zmotaných přích mocnář rady hledá,
ublížití zákon žebrákovi nedá.
Ochránci co svému, čest mi všickni činí,
sotva jeden odšel, hledají mne jiní,

33

*****

vzkládám – ukládám, stanovujem, vyrubujem / **dosahuji** – nadobúdám / **oslo-
ňuje** – ožiaruje / **hbitý** – obratný / **allegovat** – predkladať dôkazy / **zpytovati** – skú-
mať / **v přích** – v sporoch

smysl zákona v přích snažně zpytovatí,
 svatou spravedlnost před lstí zastávatí,
 kruté nepřátele spokojiti míle,
 nespravedlnosti klásti meze, cíle
 potlačených bránit, ochránit jich jmění,
 sud'těž sami, věc zdaž velmi vážná není?
 Já to činím – já jsem štěstí krajinského
 kamen uhelný, sloup, podpora ctná jeho.
 Za svou věrnou službu od všech principálů
 zlata dosahuji, slávy ode králů.
 Uměle kdo právům v soudu přisluhuje,
 zlatý most si k štěstí šťastně postavuje.“

Řekl. Strojný kupec nyní niti řečí
 advokátovi vzal, mluvil s pilnou péčí:
 „Vaším chlubným řečem, prý, se velmi divím,
 ješto známo má být všechněm tvorům živým,
 že jen kupecký stav smrtné blaží,
 bohatství si kupec z všech stran světa sváží,
 od končiny jedné k druhé země co má,
 to vše kupec drží, má to všecko doma,
 slané herynky jí, sladké kafe pije,
 na rozinkách, ficích přes celý rok žije,
 kupci panské tělo kmentem ozdobují,
 perlami krk paní sličně okrašlují,

34

*****

v **přích snažně zpytovatí** – v sporoch usilovne skúmat' / **sud'těž** – posúďte,
 koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **zdaž** – či / **od všech principi-
 pálů** – od všetkých hlavných žalobcov / **uměle** – učene, skúsene, dokonale / **přislu-
 huje** – napomáha / **strojný** – pekne upravený / **s pilnou péčí** – s naliehavou pozor-
 nosťou, s naliehavosťou / **herynky** – solené slede / **kment** – vžácna jemná tkanina /
slične – pôvabne, pútavo

na dalekých cestách rozmanitou radost
nalezajíc krmí každou srdce žádost.
Cizí moudrosti se zdarně vyučují,
mnohé zkušenosti z cest svých dosahují.
Navracujíce se dům svůj veselostí
plní; přinašeje peněz do hojnosti.
Jako pilná včela z tisíc bylin květa
táhne sladké strdí, tak já z krajín světa
to, co země jejich nejlepšího rodí,
dovážím, to se mnou do mé vlasti chodí.“

Zatím milý doktor pozdvih svého hlasu,
jenž již dlouho slyšel tuto chlubnou chasu.
„Co jest,“ řekl, „v světě dražšího než zdraví!
Na nemocném loži král jest nešťastnější
nežli, jináč zdravý, žebrák nejbídnější.
(Onen starý mudrec Sirach již to praví.)
Za drahý by život mnohý celý svět dal,
kdyby prodloužit ho o jedinký rok znal.
Já ten drahý poklad lidem zachovávám,
stonajícím v bůlech kunštem spomáhávám.
Zlatou dlouhověkost lékař způsobuje,
nemoci když vraždné od vás zapuzuje.
Nejpřednější stavy hledají mne všudy,
bolestná když nemoc zemdlela jich oudy.
K zlatému mne trůnu král sám často kyne,
když se v tuhých bůlech, jak červ bídně vine,

35

*****

zdarně – úspešne / **navracujíce se** – navracajúe sa, prechodník prítomný / **strdí** – med / **chlubnou** – vystatovačnú / **Sirach** – autor jednej z kníh Starého zákona / **vraždné** – vraždiacej, berúcej život / **zapuzuje** – zaháňa / **zemdlela** – oslabila / **mne kyne** – ma povolá (kynutie – posunok na znamenie príkazu) / **v tuhých bůlech** – v ukrutných bolestiach

překrátký věk zemský v milé společnosti
 slavných lidí trávím, živ jsa v lahodnosti.
 Odměny tak velké za tak snadnou práci
 nedává kunšt žádný co mně na mé štací;
 za pár krátkých řádků psaných v okamžení
 ducet dukatů mám, zdaž to mnoho není?
 A což větší radost smrtedlným plodí,
 než když mateři syn mým se kunštem rodí?
 Aneb když si člověk ve vodách hrob našel,
 za strašné již brány smrti téměř zašel?
 Aneb nebeským když ohněm omráčen jest?
 Já ho ze sna budím, sud'te, jaká to čest!
 Jaká božská radost, dítkám navrátiti
 otce, hrozící smrt, nemoc zapuditi,
 aneb otcům, matkám dítky zachovati?

Tak když lékařský stav přestal schvalovati,
 do šlepějí jeho vkročil v upřímnosti
 dobrý mnich, řka: „Nemůž větší blaženosti
 v světě žádném stavu, než v mém mníšském býti,
 se žádným bych s vámi nechtěl frejmačiti,
 od hřmotu jsa vzdálen velikého světa,
 v milé samotě mi živobyťi léta
 plynou, svodná rozkoš neklade mé ctnosti
 zrádné léči nikdy při mé nábožnosti.

36

*****

věk zemský – pozemský život / **živ jsa** – súc živý, žijúc, prechodník prítomný /
kunšt – druh ľudskej činnosti, povolanie, zručnosť, schopnosť / **na štací** – na pos-
 te, pozícii / **ducet** – tucet, dvanásť / **zdaž** – či / **zapuditi** – zahnať / **schvalovati** – vy-
 chvaľovať / **řka** – rieknuc, prechodník prítomný / **mníšském** – mníšskom, zrejme tla-
 čová chyba / **frejmačiti** – meniť / **jsa vzdálen** – súc vzdialený, prechodník prítom-
 ný / **léči** – nástrahy

V tiché komouřeče kochání své maje
s Bohem, nezávidím rozkošníkům ráje.
Velkého když Boha v přirození krásném
znamenám a vidím, v zrcadle jak jasném:
před jeho se slávou modle se mu kořím,
radostí v svém srdci živou plésám, hořím.
Bez stříbra i zlata, bez pokladů marných
pěkný přečkal sem květ již let svých zdarných.
Vzdálen od závisti srdce zžírající,
od černé též péče lidstvo stírající,
sloužím Nebi věrně na modlitbách vroucích,
u oltáře, doma, při zdravých i mroucích.
Jemu k libé vůni živobyті léta
obětovav vděčně, z marného již světa
vyhostím se brzy, půjdu s veselostí
přes udolí smrti k Bohu do věčnosti.

To řek, a aj! Kočí u vrat na znamení
bičem hrozně tleskl, by šli v okamžení.
Tu vzav každý hůl svou, sednouc na vůz, dále
šli a do Loretta přišli nenadále.

37

*****

kochání – radosť, potešenie, slasť / **maje** – majúc, prechodník prítomný / **v přirození znamenám** – pozorujem, poznávam v prírode / **modle se** – modliac sa, prechodník prítomný / **přečkal** – prežil / **zdarných** – vydarených, úspešných / **od černej péče** – od ťažkých starostí / **stírající** – ničiacej, hubiacej / **Nebi** – označenie Boha, preto veľké začiatkové písmeno / **obětovav** – obetujúc, prechodník minulý / **a aj!** – a hľa! / **vzav** – vezmúc, prechodník minulý / **do Loretta** – pútnické mesto v Taliansku / **nenadále** – nečakane, znenazdajky

Česání ovoce
dne 8-ho září r. 1802

Dobrá země
zdarné plémě
spanilého ovoce
vyvedla nám na hlas boží,
sladký nektar v hroznech množí
na vinicích široce,
žita skrbně naměřila,
jablek štědře nadělila.

V našem lese
na stromě se
červenají mišňanky,
broskve měknou, žlutnou, sladnou,
outlé lístky horkem vadnou,
chutné zrají bosňanky,
s radostí tam pojedeme,
plné koše načešeme.

Brzičko ten
vzejde nám den,
v němž my důjdem zralosti!
Člověk jako lístí, býle,
vytknuté má sobě cíle,
nemát' tu nic stálosti.

38

*****

zdarné plémě – vydarený plod / **spanilého** – pekného / **vyvedla** – priniesla / **skrbně** – skúpo / **naměřila** – nadelila / **důjdem** – dosiahneme / **vytknuté má** – má určené / **nemát'** – nemá/nemajúc, enklitika -t' zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

Padá z stromu jablko zralé,
po chvíli tak padnem malé!

Smrt nám bledá
věčné nedá
ovoce jíst na zemi,
to jen v lepším roste světě,
kvete v nebi v věčném letě,
v vlastním srdci zraje mi.
Božské ctnosti símě síti
musím, chcem-li hojně žíti.

Smrt Ludvíka XVI., krále francouzského

Nebesa přejte mi božského puzení,
s'atého Ludvíka zpívat chci souzení,
nevinnost jeho mi pomozte barviti,
zabraňtež osudům práce mé zmařiti.

V veškerém okršlku nejlepší panovník,
přesvaté mravnosti největší milovník,
žádostiv dítky své otcovsky zblažiti,
prameny neštěstí národu staviti.

Hlučný sněm zarazil v nešťastné Paříži,
veliká dobrota krále tu vyhlíží,

39

*****

puzení – vnuknutia / **zabrantež** – zabráňte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **v veškerém okršlku** – v širokom okolí / **žádostiv zblažiti** – žiadajúci si blaho / **zarazil** – zasadol / **vyhlíží** – je preverovaná, posudzovaná

stavů že vznešených ku sněmu povolal,
ukrutným neřestem vlasti by odolal.

Tlačila krajinu nesmírna břemena,
velikých neštěstí scházela semena,
dluhy se národu hromadně množili,
veškeré krajině zhynutím hrozili,

krajinské daně jen sedláci, měšťané
platili; panovník žádal, by zemané
s kněžími přispěli ochotně k pomoci,
přetěžké hojili krajiny nemoci.

Hlasů jest dvojí dán sedlákům, měšťanům
počet, ti milosti naproti zemanům
nevděčně užili, míníc je zkaziti,
nemohl vzniklého ohně král zhasiti.

Brzy se spíčili z stavů všech lotrové,
veliké meče si brousili vrahové,
do krve nevinné ruky své máčeli,
od mordu jednoho k druhému kráčeli.

Pohanský vůdce jich vývoda Orlean,
hanebných žádostí, naduté pýchy man,
přehojně nalívá na oheň oleje,
do jeho vstupují buřiči koleje.

40

*****

neřestem – nehanebnostiam / **veškeré krajině** – celej krajine / **spíčili** – vzopre-
li / **od mordu** – od vraždy / **man** – vazal, otrok

Brissot a Robespír prokletí zhubcové,
krutého morděství hanební mistrové,
na krvavé lešení tisíce vodili,
smrtečné různice v krajině tropili.

Na krále jako psy zuby již škřipěli,
z nestoudné huby jím jedové kypěli,
pokojný panovník z peleše lotrovské
utíká, zrazen jest na štací poštovské.

Zajatý přiveden do města vraždného,
v královském paláci do týdne osmého
držen byv, pozatím do Templu* vržen jest,
takovou pohané činili králi čest!

Štěstí mu poprálo v přetěžkém vězení,
s předrahou manželkou dělití trápení,
z očí jim tlačí pláč dítek los nešťastný,
neplodní! „Ach, vy jste,“ říkali, „přešťastní!“

Bezbožní buřiči na krk mu svalili
hrdelní proces; již nesmírně dychtili
po krvi nevinné. V vlastní při soudcové
zavřeli, by s'at byl, ukrutní vrahové!

---

*Tempel byla stará věže, od rytířů templářských, jimž před lety
přináležela, tak nazvaná, již potom místo žaláře užívali.

41

*****

Brisot a Robespír – podľa súčasnej pravopisnej normy Jacques Pierre Brissot a Maximilian Robespierre / **morděství** – vraždenia / **lešení** – drevená konštrukcia, vyvýšené pódium, tu popraviško / **různice** – spory / **tropili** – vyvádžali / **z nestoudné** – z nemravnej, nehanebnej / **zrazen** – chytený / **držen byv** – súc držaný, prechodník minulý / **zavřeli** – rozhodli

Ode svých nejmilších Ludvík se odbírá,
žalostí velikou téměř tu umírá,
outlivá manželka v slzách se rozplývá,
dceruška s Delfinem bolestmi omdlívá.

Odbila mocnáři poslední hodina,
hlásí se po městě žalostná novina:
„Kapet dnes bude s'tat!“ Valí se tisíce
měšťanů k popravě, plné jsou ulice.

Ludvík již vysedá, sprovozen od kněze,
na černý smrti vůz, když tam se přiveze,
na krvavé lešení vstupuje zmužile,
k nesčíslným tisícům řečnuje přemile:

„Národe francouzský! Nevinně umírám,
ukrutnou smrtí když život svůj zavírám,
vyceděnou krev mou vypomstí potomci,
já vám všem odpouštím.“ Katovi holmcí

pod gilotinu ho dali, již majíce
znamení, vojáci bubnují velice,
napráhna popravce ke hlavě králově
vražedlné železo, odťal ji hotově.

42

*****

outlivá – útlocitná, rozcitlivená / **s Delfinem** – dauphin (franc.), francúzsky ko-
runný princ / **Kapet** – priezvisko francúzskeho kráľa Ludovíta XVI. po detronizácii,
občianske meno odvodené od zakladateľa kráľovského rodu a prvého kráľa Francúz-
ska Huga Kapeta / **na krvavé lešení** – na drevenú konštrukciu popravniska / **napráh-
na** – napriahnuť, prechodník prítomný / **hotově** – hneď, pohotovo

Jakub Zdvíhal

Po předlouhém čase v nestřídmosti
promrhaném nešlechetně dosti,
Jakub Zdvíhal do nemoci
přetěžké pad, v kteréž ve dne v noci
bídne stonal na vnitřnosti,
v nížžto pánilo ho cosi s ukrutností.

Běta, mladá žena jeho,
převelikou žalost měvši z něho
mnohé hořké slzy vycedila,
ač se praví: že to učinila
na oko jen. V černém chodila
rouše sice, co se Jakub rozstonal,
ale myslila si: o, by spíš jen dokonal!
Po manželství s sousedem že toužila,
dokládají, že si tuze natřela
černé oči jedovatou cibulí,
kterouž s solí posypala po vůli,
až ji jako slivy víčka navřela.
Zlostna podvodnice! Tak se v světě děje,
taká potom pláče, v koutě pak se směje!

Bud' jak bud', dost, že přede' zkušeného
lékaře, a bravna velikého
ctitele si k muži přivedla,
k měké postele s nim přisedla,
právě v týž čas, v kterémž pacient náš z cklenice

43

*****

měvši – majúc, prechodník minulý / **tuze** – silno, tuho, výrazne / **bravna** – všeobecné pomenovanie odborníka v oblasti medicíny odvodené od anglického botanika a lekára Roberta Browna (1773 – 1858) / **z cklenice** – z pohára

pintu vína zdvíhal, žížniv velice.
Znamenitá pro lékaře indikací!
Lékař nelámal si hlavy těžkou prací,
zřejmě vida, že ho vodnotedlná nemoc
trápí, zkazivši mu těla ukrutně moc.

Lékař váživ věci dle své moudrosti,
muži nemocnému říká v krátkosti:
„Vy se v strašném stavu nacházíte, pane,
než se vám cos' hroznějšího stane,
stočíme tu vodu, kteréž velkou míru
v nemocném svém těle máte, na mou víru.

Do břicha vám zpravím díru.“
V tom mu s hněvem nemocný řeč jeho
přetrh, mněv, že posměch činí z něho:
„Blázne!“ řek mu, „nemoc vodnotedlná
být to nemůž, věc jest nepochopitedlná!
Vody nikdý, vždycky víno jen pít,
předce v vodnotedlnosti hníť!
Jdiž mi z očí – nechci hloupé rady,
za níž, šelmo, zasloužil si klady.“

Dobry lékař odšel, ale Jakubová
moudrá jeho sobě dobře slova
zachovala, vážic této věci pilně,
poznala to neomylně,
nemírnost že v víně shovadilá
ten má smutný konec, pokuta jest zasloužilá.

44

*****

pintu – stará jednotka objemu, približne 1,7 litra / **žížniv** – súc smädny, prechodník minulý / **vida** – vidiac, prechodník prítomný / **zkazivši** – kaziac, ničiac, prechodník minulý / **váživ** – zvažujúc, prechodník minulý / **mněv** – mysliac si, prechodník minulý / **jdiž** – choď, rozkazovací spôsob, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **klady** – odmeny / **shovadilá** – zverská, prízemná, surová

Neřekla ni slova svému muži,
viděla ač denně puchnout jeho kůži.
Vytopit ho vínem z světa umínila,
neb bid hořkých, že prý podstoupila
tisíc při něm, když se opil,
bil ji krutě, sváry tropil.
Ona zatím hojně nosívala
staré víno, pilně muži nalávala.
Muž piv hodně, každý den byl zpilý
jako huba, to byl život roztomilý.

To však dlouho netrvalo,
špatná jeho nemoc, čím pil více,
rostla, zduté bricho, obě líce,
opuchliny stupně nejvyššího
došli. Než co se teď stálo,
věc jest pro výstrahu přepamětná.
Když se jednou výstupku byl největšího
dopustil, tak že co břevno zpilý ležel –
památka jest ovšem smrti jeho nectná –
rozpukl se mimo nadání.
Špatný neřád z břicha jeho běžel,
bylot slyšet jeho volání.
Ale nemoh' žádný pro puch v jizbě ostát,
nelze bylo pomoci již dostát,
shnilé tělo v čtvrtý den se s zlostnou duší
špatně rozloučilo, opilcům jak sluší.

45

*****

ač – hoc / **sváry tropil** – robil nepríjemnosti, robil zle / **piv** – pijúc, prechodník minulý / **výstupku** – priestupku / **mimo nadání** – znenazdajky / **bylot** – pravdepodobne tlačová chyba, správne bylot', enklitika -t', zdôrazňuje význam slova vo výpovedi, resp. odkazuje na informačné jadro výpovede / **v jizbě** – v izbe

Ovdovělá Běta bez meškání
všemi zvony vyzvánět mu dala,
hrana hlučí bezpřestání,
dobrý soused její, jehož věrnost znala,
ochotně jí ve všem sloužil,
bezpochyby po ní toužil,
říká se, že zaň se potom vdala.

Pohřbu den přišel, lidstva došlo mnoho,
svědkové by hodnověrní toho
byli, jakou Jakub špatnou smrtí zešel,
jen kdo mdlý byl, pro špatný puch nešel.
Přišli však i svatí kněží,
jeden z nich měl jedno přehorlivé
kázání v ten výstražný čas,
text si zvoliv: „Strom, jak padl, leží.“
Lidu božský vyložil hlas,
srdce spasení všech maje žádostivé.
K zlaté středmosti všech věrně napominal,
žehral, prosil, ruce k nebi zpínal.
Po kázání svatém pospíchali
s mrtvým tělem, pak je pochovali,
na hřbitově každý Boha chválil,
z prostředku že živých Kubu vzdálil.
Jakýs' vtipec hrobový mu nápis zpravil,

46

*****

hrana hlučí – vyklepáva sa na hranu na oznámenie úmrtia / **zvoliv** – zvoliac si,
prechodník minulý / **maje** – majúc, prechodník prítomný / **žehral** – dohovárал, ká-
ral / **vtipec** – vtipkár

v němžto živou pravdu v tento rozum pravil:
Poutníče, zde leží svině,
utopená v starém víně.

Milínův háj

Hájek Milínův jest na rovině krásné
rukou přirození mistrně postavený,
lidem na odivu krásou ozdobený,
každého jej játra zlátí slunce jasné,
rozmanité kvítky vůni vydávají,
nad ambrosii v něm mnohem líbeznější
míle posita jest majoránem země,
na věky zde kvetou růže nejkrásnější,
s jejichž mladým listím míle pohrávají
libí větříčkové. Zpívající plémě
ptačat tu se mešká přes celý rok vděčně,
tichý slavíček v něm libě tluče věčně,
černý drozd a pinka přemilostně pějí,
nevinnoučkou radost v srdce lidské lejí,
čistí jako zlato pramenové tekou,
v přelíbezném hřmotě zemi svlažující.
Okrášlen jest háj i roztomilou řekou,
prostředkem jenž jeho přemile se točí,
dalekoť ji vidět téct – pak hyne z očí.

47

*****

rukou přirození – rukou přírody / **mistrně** – dokonale / **na odivu** – na obdiv /
tu se mešká – tu sa zdržiava / **tluče** – trilkuje / **dalekoť** – d'aleko, enklitika -ť zdôraz-
ňuje význam slova vo výpovedi / **hyne** – mizne

Tu se s pěknou Bělkou Vilím procházívá,
v tichém houští sedě, božskou rozkoš mívá,
sem i přátelé muz rádi přicházejí,
unavenou mysl míle vyrážejí,
nebeským ji ohněm k básněm podpalují,
k hrání na citaře sebe probuzují,
ke cti Apollovi tu já prozpěvoval,
od práci když sem si mysl vyjasňoval.

Pýcha

Jedenkaždý čas měl vlastní roucha kroje,
jinakší než nyní v starém věku stroje
byli. Staří Řeci jináč chořovali
nežli nyní živi. Oni nosivali
dlouhé pláště, tito tělo odívají
kabátem. I Uhří nové roucho mají,
mentýk jejich dlouhý po ledví se skrátí,
ač i proto ještě svět se nepřevrátí.
Hromovým si Slovák přikrýval ctnou hlavu
kloboukem, jenž nyní v rozumnějším stavu,
před slunečním horkem širákem svých chrání
očí, déšti, sněhu na tvář přšet brání,

48

*****

sedě – sediac, prechodník prítomný / **vyrážejí** – zabávajú / **Apollovi** – boh ume-
nia, vodca Múz / **stroje** – šaty, odev / **mentýk** – mentieka, ozdobný krátky kožuch /
po ledví – po bedrá

předce' i v starém věku mnohý pyšný býval,
nezdařilé dítky v každý čas Bůh míval.
Mnohý Řek s svým pláštěm, s kloboukem svým Slovák,
Uher s mentýkem svým sloul již pyšný novák.
Předvěky se lidé koží odívali
jako Kamčadáli, s holou chodívali
hlavou, bosou nohou, pozdějc krpce, boty
nosili, a předce z vysoka své noty
začínal si sedlák, pyšně v krpčích kráčel,
ač se v šarlatový oděv neobláčel.
Kde tu byla pýcha? V krpčích aneb botách?
Frašky! V mysli jenom jedovatých zlotách.
V hedbaví ni kmentě nehledejme pýchy,
ale v srdci zlostném, tam byt mají hříchy.
Otrhaný kabát pyšné srdce kryje,
přečasto i v nádrách šklubanových bije.
Pohleď na Cigána, jak si pyšně vede,
ač i v samých strapích na devliče* jede,

---

* Devla, devlička, hubený (chudý) ciganský kůň posmíškem slove.

49

*****

sloul – bol nazývaný / **novák** – novátor, kto zavádza novoty / **Kamčadáli** – zrejme obyvatelia Kamčatky / **noty** – piesne / **šarlatový** – výrazne červený / **hedbaví** – hodváb / **v kmentě** – v jemnej tkanine

o sobě víc smýšlet, nežli na nás sluší,
mudrcem chtít býtí s velmi hloupou duší.
Co ti dobré Nebe dává připsat sobě,
před jiným se chvastat chlubně v každé době,
na starých si předcích zakládati mnoho,
titulův kdož nemá, zlostně tupit toho,
na lidi jen z boku hledět okem křivým,
rovné aneb nižší jazykem vždy lživým
ranit, to jest, věř mi, nešlechtná pýchá,
která na zemi již horkým peklem dýchá.

Na Roháče

Náš pan Roháč není bohatý,
předce však jest pýchou rohatý,
špičaté má botky, zlaté ostrohy,
nový kastorový širák na rohy,
není divu, že tak hledá rohů
od širáka po ostrohu,
mát' když hlavu beraní,
ač i rohy neraní.
Roháč musí býtí rohatý,
ač i není bohatý.

50

*****

smýšlet – namýšľat' si, vymýšľat' / **Nebe** – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom / **kastorový** – plstený / **mát'** – má, enklitika -t' zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

Život po časné smrti

Můž-li to být, aby člověk po smrti na věky zhynul,
jemužto všemohoucí Bůh do chrípě života vdechl,
v hrudě když vyobrazil sebe samého nejřemeslněji,
do truple nevtiskl-li i božskou nesmrtnost?
Či snad rozumu nejvyššího zmařeno má být
dílo mistrovské, jenž div jest moudrosti samé?
Sněsti-li může se to i s láskou i s moudrostí boží?
Jeho-li spravedlivost můž zničití člověka ctného?
Nikoli! Moudrosti, spravedlnosti i dobrotě věčné
nelze jest člověka stvořeného oumyslem dobrým
setřeti bez rozmyslu, by na světě paměti jeho
nepozůstalo, co stát bude veškeren okršlek světa.

51

*****

po časné smrti – po konci pozemského života / **do chrípě** – do nozdier / **nejřemeslněji** – najdokonalejšíe, najzručnejšie / **do truple** – do hmoty / **setřeti** – zničit' / **veškeren okršlek světa** – celý šíry svet

Nato-li velikodušný kunstýř vytěsal živě
Venuše z Medicis v červeném pářížském mramoři obraz,
kterak čístonitá ven z lázně, chtíc sebe oblect,
vychází, aby mistrovský kus roztroskotán byl?
Byla by zlořečená ruka, ješto by nejsvětějšího
lidského rozumu ostatku naskrze nelitovala
zkaziti nešlechetně, a měla by zaživa býti
od těla upálená všem potomkům k výstraze věčné.

Kdyby pak vážného Peruna vtípný Fidiáš chtěl sám
zahubit, zdali by mu i hlupec neřekl: blázne!
Nebylo třeba ti rýti obrazu, chtěl-lis ho zkazit,
svrchovaný ten nejumělejší nad všechny kunstýř
člověka k dokonalé své vlastní podobě stvořil
z bídné hrudy jen, do kteréž předivně života vdechl,
anjelů menšího jej učinil na zemi pánem,

52

*****

Venuša z Medicis – slávna antická socha Venuše / **čístonitá** – nahá / **Fidiáš** –
slávny antický sochár (Feidias), autor Diovej sochy v Olympii

dav mu i rozum, i vtíp, i paměť, i svědomí k tomu,
sám se mu v přirození i v písmích zjeviti ráčil,
na křídlech sám rozumu může k oblakům létat,
lásku i božskou moc, i moudrost chápati velkou,
zpytovat všeliký tvor svým rozumem, skoumati nebe,
toho-li moudrý Bůh má zničiti navěky smrtí,
když jeho krátký věk tu na zemi postačil sotva
k poznání sebe samého, svrchovaného pak teprv
lásky i veliké moudrosti začal šlepci stíhat,
tvorce-li všemohoucí chce na věky před stvořením svým
krýti se, pak sebe zkázou člověka zbláznit věčně.

Mát' sic hrnčíř moc i s krásným činiti hrcem,
co se mu líbí, může ho, chce-li, zprašiti rázem,
kdož ale za to mu dá kdy moudrosti nejmenší chválu,

53

*****

dav – dajúc, prechodník minulý / **v přirození** – v stvoření / **zpytovat** – skúmat' /
mát' – má, enklitika -t', zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

jestliže s pilností svým hlubokým sformoval kunštem
nádobu roztomilou, až mílo jest hleděti na ní;
teď ale nemaje příčiny na jednou mrštil ji k zemi?
Nikoli! Moudrý nesformoval Bůh člověka k zkáze,
tvoru utěšeného a největší ozdoby světa.
Dílo roztomilé jest všelijak zblažiti moudrost,
zkaziti, což si udělal, schválně nemoudrost velká.
Může-li nemoudrý být Vševědoucího rozum,
světlo-li s temností můž snést se, studenost s ohněm?

Nato-li svrchovaná ruka hluboce do srdce mého
vštípila přenesmírné toužení po bytu lepším,
mne aby mučila ustavně žádost nenasycená,
otec-li laskavý ukáže hladnému dítěti pokrm,
zlobivě zpečuje se ho nasytit, jakžkoli pláče,
54

*****

nemaje – nemajúc, prechodník prítomný / **zpečuje** – zdráha sa, bráni sa nie-
čo vykonať

dá-li mu raději zcepenět hladem nemilosrdně,
aneb sám-li mu krev snad vycedí ukrutně z těla,
by živ raději nebyl, než aby ho sytiti musil?
Kat a ne otec by byl ten, jenžto by zmordoval syna,
jemužto drahého života zadržet moh, ale nechtěl.
Daleko nerozumný pták létá, svým aby mladým
vyhledal pokrmu potřebného, by nezahynuli.
Snášeje mořící hlad raději, ano i sám prv
umře, nežli by svého milého zanedbal plodu,
přirozením jen řídě se, plod svůj miluje věrně,
často ho brání naproti zhoubci nešlechtnému,
vlastního života, ač mu jest drahý, se opovažuje,
sám-li by zapřít lásky Bůh moh nejlaskavější,
krutě by nelitoval sám hladem umořit syna,

55

*****

zcepenět – zahynút' / **zmordoval** – zavraždil / **života zadržet moh** – mohol zachránit' život / **snášeje** – znášajúc, prechodník prítomný / **řídě se** – riadiac sa, prechodník prítomný / **opovažuje** – riskuje

nepřeje živobití mu, na věky znivočil by ho?
K čemuže dobrotivý jsa stvořil smrteľného,
jestli ho věčnému snu chce oddati v ukrutnou loupež?
Nikoli! Neznivočí mne bytnost nejlaskavější,
dítěti věčného života toužebně žádostivému
dobrotivý otec daruje věčnou nesmrteľnosť.

Nato-li spravdeľlivý Bůh bídníka sformoval ctného,
trápení vlnobytím aby zmítan byl oubohý časně,
pak aby, vystav neřesti kruté, zahynul věčně?
Viz tam spravdeľlivého, an v ukrutných bolestech vzdychá,
po všecy života dny jen upěním bídně ho trávě,
tráplivý nedostatek vždy snášeje v chaloupce nízké,
nemaje oubohý čím sebe sytiti ani svých dítek,
nah jsa i s manželkou i s maličkým, outličkým plodem,
56

*****

nepřeje – neprajúc, prechodník prítomný / **dobrotivý jsa** – súc dobrotivý, prechodník prítomný / **bytnost** – bytie, existencia, bytosť / **časne** – tu na zemi / **vystav** – vystaviac, prechodník minulý (tu zrejme vo význame tľpneho príčastia – vystavený) / **viz** – vid', hľad', pozri / **an** – ktorý (zastaralá podoba vzťazného zámena) / **upěním trávě** – tráviac nárekmi, prechodník prítomný / **snášeje** – znášajúc, prechodník prítomný / **nemaje** – nemajúc, prechodník prítomný / **nah jsa** – súc nahý, prechodník prítomný

každý den své tvrdé lože slzama ctnýma
kropí, u něho slyšeti hořké kvílení dítek,
dobrému otci se puká téměř citedlné srdce,
ssoužený ze všech stran, a předce se Boha nespustí,
nemaje milejšího nic na světě nad jeho službu,
denně se na kolenou koře se svými před stvořitelem,
nemoha dělati v vroucích modlitbách kochá se vždycky,
toho-li Bůh má trestati věčnou smrteľností?
Anebo daruje snad mu k odplatě nesmrteľnosť?
Ovšem do lepšího jej uvede po smrti světa,
z tváři uplakané jeho perlové slzy mu setře,
z kalicha rozkoší dá pít mu blaženost věčnou.

Tam již viz, jak bezbožnosť v šarlátě vykračuje si,
odvracujíc své vyzáblé oči od pobožného,
aneb nemůže-li mu vyhnout, zatvrdile naň
patří, bid jeho v zlobivém srdci svém necítě nikdy,
57

*****

citedlné – citlivé / **nemaje** – nemajúc, prechodník prítomný / **koře** – koriae sa, prechodník prítomný / **nemoha** – nemôžuc, prechodník prítomný / **viz** – vid', hľad', pozri / v **šarláte** – v drahej látke sýtočervenej farby / **patří** – vzhliada, pozerá / **necitě** – necítiať, prechodník prítomný

aniž mu pomáhá v jeho kříži nemilosrdný,
přečasto posměšník sobě strojí žerty jen z něho,
svět žeby veškeren pro něho stvořen byl domnívaje se,
nic sobě člověčenství v svém bratru neváží nuzném,
kūži mu zdírá oubohému nemilosrdně,
z krvavé loupeže své si nádherné obědy strojí,
kvase denně a v svodných rozkošech ustavně sedě,
u něho líbezný hluk muziky slyšeti věčně,
na Boha nevzpomínaje nikdy, tělu jen slouží.
Tento-li pro zlobivost svou nebude na věky trestán,
alebrž zničený ujde trestu zasloužilému?
Nikoli! Jestliže nebesa ctnosti neodměněné
nenechají, ale spravedlivě ji odplatit musí,
bez pomsty nenechají ani hanebné mrzkosti lidské,
kteráž nevinu potlačuje a nasycuje se
krví vyceděnou jeho přemilým na zemi dítkám.

58

*****

aniž mu pomáhá – bez toho, aby mu pomáhal / **domnívaje se** – domnievajúc sa, prechodník prítomný / **kvase** – hodujú, prechodník prítomný / **sedě** – sediac, prechodník prítomný / **nevzpomínaje** – nespomínajúc, prechodník prítomný / **alebrž** – alebo či, ba dokonca (stupňovacia spojka)

Míru naměří touž, již měřila sama i bratřím,
pokutu odloženou jí naloží v nešťastném místě,
tam kdež nešlechtné bude na věky svědomí zlého
mučícího je ukrutně pálení zžíravý plamen,
tam červ jedovatý, jenž srdce jich žrát bude zlostné,
nikdy neumře, nového života dostana denně.
Lup tedy, bezbožníče, a zdírej chudobě kůži,
i ty se před soud spravedlivého postavit musíš,
jenž tobě z důstojnosti své trůnu strašlivý ortel
vyřkne a odsoudí tebe, lupiče, v bezednou propast.

Nestálost života lidského

Stěl se v cestu ružinka,
strast buď zapuzena,
píď den času malinká
jest nám vyměřená;
ráno malý sameček
do hry ještě běží,

59

*****

touž – rovnakou / **dostana** – dostanúc, prechodník prítomný / **bezbožníče** – bezbožník, oslovenie / **lupiče** – zlodej, lúpežník, oslovenie / **strast buď zapuzena** – starosť buď zahnaná / **píď** – piad', stará dĺžková miera, vzdialenosť medzi palcom a malíčkom (alebo iným prstom) na rozťahnutej ruke (cca 21 cm)

večer krásny chlapec
na márach již leží.

Ráno Bětka milostná
v tanci ještě skáče,
večer máte žalostná
nad nemocnou pláče,
na zejťí pak truchlivá
jí již hrana hlučí,
na hřbitovu plačlivá
písnička jí zvučí.

Nánka s krásným ženíchem
k sobáši dnes jede,
na svadbě ho se smíchem
do minětu vede,
ale sotva jasná zář
zemi vratila den,
ružová ji zbledla tvář,
smrtí sklíčil ji sen.

Dokud tluče slavíček,
slyšte zpěvy jeho,
dokud voní hřebíček,*
snažně trhejte ho,
brzo ptačat líbezné
utichnou nám hlasy,

---

* Hřebíček Čechům karafiat, některým Slovákům i klinec sluje.

60

*****

hrana hlučí – vyklepáva sa na hranu, oznamovanie úmrtia / **zvučí** – znie / **do minětu** – do klobúka, zrejme v podobnom význame ako do chomúta / **tluče slavíček** – trilkuje slávik / **sluje** – sa nazýva

v starosti nám žalostné
skvetou hlavy vlasy.

Dokud kvete ružinka,
věnce sobě pleťte,
dokud mladá děvčinka,
s ní se těšit hled'te;
smrt se náhle přiloudí,
kosou svou nás raní,
k hrobu všecky osoudí
nemilostnou zbraní.

Oda na dub

Vznešený dube! Vážné vysokosti,
svědku nejstarší zašlé předešlosti,
tobě v májový tento růžový čas
harffy mé zniž hlas.

Ty svým čelem se k oblakům pneš hrdě,
ač i doráží vicher na tě tvrdě,
děšti, sněhu i krupám k vzdoru stojíš,
žerty z nich strojíš.

Když já v hrmavici trnu s celým domem,
ty se potýkáš s bleskem také hromem,
síla tvá tobě, ač tě oheň raní,
padnouti brání.

61

*****

přiloudí – priplazi sa vtieravo / **osoudí** – posúdi, odsúdi / **zniž** – nech znie, imperatív 3. os. sg. / **ač** – hoc

Na tvém větvoví ptáctvo přemilené
kunštem paláce staví utěšené,
na něm převděčně přeješ drozdům bydla,
pinkám i sidla.

Ty se veselíš z štěbetů jich krásných,
tančíš, libosti váže zpěvů hlasných,
lístím pohráváš, zelenáš se mile,
slyše jich třile.

V chládku pocestný tvém si odpočívá,
spí si sladičce, když mu tichý zpívá
slavík nad hlavou, raduje se jemu
hosti jak svému.

Tu se zmužilý Pongrác* zastavoval,
za Moravu když zlato zkořistoval,
v slavném triumfě vracuje se k hradu,
k pokladu skladu.

Tu i hrdina Palffy radovánky
přestkvostné držel, pobořil když stánky
zdobívajících města pyšných Němců,
dobyv si věnců.

---

* Pankrác aneb Pongrác, okolo roku 1445. zámek skalický, ješto na tom kopci byl, kde nyní kalvárie skalická stojí, držel, a odtud do Moravy na loupež se svými vybíhal. Viz Hájka list 420. str. 2.

62

*****

kunštem staví – dokonale stavia / **váže** – váziac si, prechodník prítomný / **slyše** – počujúc, prechodník prítomný / **třile** – trilkovanie / **zkořistoval** – kradol / **vracuje se** – vracajúc sa, prechodník prítomný / **dobyv** – dobyjúc, prechodník minulý / **viz Hájka** – odkaz na kroniku Václava Hájka z Libočan

Tu i já denně v stínu odpočívám,
na přirozenost rozkošnou se dívám,
básně skládaje, na fletně si pískám,
radostí výškám.

Eškuláp s zlatou bradou

Epidourští boha svého
otce kunštu lékařského
Eškulápa s uctivostí
s zlatou bradou malovali.
Mníte snad, že prospěšnosti
léků cti té dokázali?
I ne! Jiného tím chtěli
na mou pravdu ukázati.
Co pak by ste medle mněli?
To, že všickni doktořové
i jich bratří ranlékové
zlato zvykli milovati.

Nemnohověd

Moudrý Kestner vtipu svého střelami
přebolestně mnohé moudré doktori
ranil, vysokých škol rektori,
tak, že před nimi co před včelami,
ostrým žihadlem svým citedlně ranícími,
mnohý malosmělý doktor bočil.

63

*****

na přirozenost – na přírodu / **skládaje** – skladajúc, prechodník prítomný / **Eš-
kuláp** – boh lekárstva, Asklepios / **Epidourští** – obyvatelia starovekého gréckeho
mesta Epidauros, ktoré sa stalo centrom kultu boha Asklepieia; jemu bol zasvätený
tunajší chrám / **medle** – potom / **Kestner** – Christian August Kestner (1777 – 1853),
nemecký právnik, diplomat, milovník umenia a archeológ

Mistr Nemnohověd pravil, že by skočil
častěji k panu Kestnerovi k vyrazení,
mračné mysli vyjasnění.
Kdyby před jeho jen satyrami hanícími
směl – ač zajisté jen nedávno byl přišel
do Gettyngu, milého Múz sidla,
dostav si zde kunštem žádaného bydla,
o Kestnerovu však vtípu dávno slyšel,
přede však jednou navštívit
zeměměřiče se toho opovážil,
zalíbit se jemu snážil,
vstoupiv k němu, prosil, by mu ráčil odpustiti,
že své potud povinnosti dosti neučinil,
by sám sebe z toho vinil,
že se bodlavých vždy satyr jeho
bál, mněv, že by posměch činil z něho.
„I ne!“ řekl Kestner, „nemáte se čeho báti,
zvykl sem učené jen satyrisovati.“

Potrestaná všetečnost

Naše milá Bětuška
rozkošného Bertuška
drží denně na klíně
v páperové peřině.

64

*****

k vyrazení – aby sa zabavili / **do Gettyngu** – do mesta Göttingen, v ktorom bola v roku 1737 založená univerzita / **dostav** – dostanúc, prechodník minulý / **vstoupiv** – vstúpiac, prechodník minulý / **mněv** – mysliac si, prechodník minulý

Pětiletý Pavlíček
příběh, jeho bratříček
dal mu sladkou hubičku,
hladě mladou tvářičku.

Bertušek se usmívá,
zvláštní zvuče nabývá,
výská, tleská outlinkou
mlékočobilou ručinkou.

Když ho začal lektati,
chlapec počal plakati,
chtě ho kojit Pavlíček,
dal mu do ust malíček.

Bertušek se domnívá,
matky prs že požívá,
cucá, cucá maličký,
mléka nemá – sprostičký!

Tu se chlapec zamračí,
aniž víc se rozpáčí,
že ho sklamal všetýček,
pokousal mu malíček.

Zoubky má jak jehličky,
kouše hodně maličký,
bratříčkovu všetečnost
strestal citedlně dost.

65

*****

hladě – hladiac, prechodník prítomný / **zvuče** – roztopašnosť / **lektati** – štekliť /
chtě kojit – chtiac upokojiť, prechodník prítomný / **aniž víc se rozpáčí** – a viac sa už
nerozpakuje, neváha / **všetýček** – opovážlivý / **citedlně** – citeľne, nepríjemne

***Dvěma přítelkyním
matce i dceře k svátku jejich jména***

Nechť vás dobré Nebe živí,
matku s dcerou mnohá léta!
Sladiž Vám vždy radost světa,
ať se každý tomu diví,
kterak z hůry bez přestání
na Vás leje požehnání.

Jako řeka nezkalená
nechť Vám zemský život plyne,
nechť vždy štěstí na Vás kyne,
smrt ať Vám jest přeblažená,
krásný věnec spravedlnosti
ozdobujž Vás ve věčnosti.

***D. P. svému příteli
Michalovi Sepešimu
dne 29. září 1805***

Pilný štěpír vstana na usvitě,
kráčí do štěpnice hbitě
s pilkou, jejíž zostřil malé zoubky,
vyhledané stromu outlé vroubky,
uřezané s zvláštní šetrností,
do pařezu plani krásné
klade s velkou pozorností.

66

*****

Nebe – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom / **sladiž** – nech sladí, imperatív 3. os. sg. / **kterak** – ako / **z hůry** – zhora (z nebies) / **ozdobujž** – nech vás ozdobuje, imperatív 3. os. sg. / **štěpír** – štepár ovocných stromov / **vstana** – vstanúc, prechodník prítomný / **hbitě** – rýchlo, vrtko, svižne / **do pařezu plani** – do kmeňa plánky, do podpníka

Vzcházející slavně slunce jasné
v užitečné práci toho zastihá,
kterýž do děvítí nelihá,
denně záře ranní, když se krásně bříží,
s novou rozkoší se k němu blíží.
Raněnou plaň omazuje
kunštem připravenou přiskyřicí,
již vždy hotovou má ve štěpnici,
potom větchou rouškou pařez oviňuje,
silně šňůrou obvazuje,
štěp tak opatřený vzdechna Nebi poroučí,
ano samo ve všem prospěch dává,
lidským dílům požehnává,
chce-li ono, ani strom nám nepučí.

Štěpír ujatý štěp přesazuje,
ovoce tak planší napravuje,
starých stromů často pilně hlídá,
ty, jež mechem obrostené vídá,
snažně čistí, suché ratolesti
každé boží jaro klestí.
Nalezne-li stromy takové,
jenž jsou rok jak rok vždy jalové
aneb pro starobu ovoce
nenesoucí, předtím vychválené vysoce,
s snažným rozmyslem je vyrubuje,
štěpnici tak očisťuje,
pak je zžíravému ohni v loupež dává,
ani kořene z nich nenechává.

67

*****

bříží – brieždí / **plaň** – plánku / **kunštem připravenou** – dôkladne (odborne, fundovane) pripravenou / **přiskyřicí** – smolou / **opatřený** – ošetrený / **vzdechna** – povzdychnúc, prechodník prítomný / **Nebi poroučí** – odovzdáva do rúk božích, tu Nebo vo význame Boha, preto veľké začiatkové písmeno / **ujatý** – prijatý / **klestí** – prerezáva

Tak Vy, bratře, jenž jste štěpíř duchovný,
 zasloužilý na vinnici přesvaté,
 živých stromů milovný,
 aj, jak mnohé zdarně štěpujete,
 když je svatým krstem znovuzrozuje,
 ovoce tíť nesou církvi bohaté.
 Nožem zákona vždy pilně čistíte
 srdce hříšných, z mysli klestíte
 s mateřinským mlékem vsáté bludy,
 kteréž plodívali lidstvu péče, trudy.
 Ale i těm, jenž ovoce víry
 vydávati nechťi podlé míry
 známosti své, ohlašujete
 truchlivý los, jenž jich ve věčnosti
 očekává, oheň pokut ukazujete,
 jenž je zasloužile bez milosti
 v horkem pekle pálit bude,
 trápení kdež neubude.

To ste, bratře, stále kázali,
 z cesty hříchu lid zpět volali,
 jaké sladké máte potěšení,
 an ste dopomohli hříšným ku spasení.
 Dobré Nebe! Zdržujž církvi svaté
 výborného toho štěpíře,
 vzcházejž, boží simě, rukou jeho vsáté,
 zrůstejž každý štěpe u víře,

68

*****

š^štěpíř – štepár / a^aj – hľa / tíť – tie, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / k^klestíte – prerezávate / p^péče – starosti / a^an – pretože, tu vo význame príčinnej spojky / Nebe – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom / z^zdržujž – zachovávajú, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / v^vzcházejž – vzhádzaj, koncovka-ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu / z^zrůstejž – vzrastaj, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu

libé chuti přinášeje ovoce
v štěpnici té krásné široce,
požehnanou rosou slova svého
skropujž hojně zdarné štěpy jeho.

Přešťastnýtě štěpíř, ovoce jenž prací
na zemské již vidí nízké štací!
Mnohemť blaženější, kdož ho zakušuje
v společnosti těch, jež vyučuje –
ten, jenž s radostí v den soudný mnohou,
když by se věk tento pominul,
bude moci říci Bohu:
„Aj! Já, lid i můj, jež si mi zvěřil,
každý v Krista právě věřil,
nedbalostí mou ni jeden nezhyнул!

Na ženícího se pana Š. H.

Kruté děvčí boje krajan přehorlivý
živě vyobrazil dobrým pérem českým,
smělé Vlastislavy obraz opravdivý
vyryl mistrně dílem hezkým.
Že pak česká krev mu silně v žilách zvěřela,
neměl dosti, by jen boje zpíval,
s krásnou dívkou, ana se mu zpřela,
zápasil sám, kruté pŭtky míval,
slavný vítěz přemoh krásnou dívku,
jakou medle zbroj měl? Jenom cívku!

69

*****

přinášeje – přinášajúc, prechodník přítomný / **skropujž** – krop, polievaj, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť prikazu, želania / **přešťastnýtě** – přešťastný je, enklitika -tě, tu nahrádza sloveso je, zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **mnohemť blaženejší** – o mnoho je blaženejší, prípona -ť nahrádza sloveso je, zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **aj** – hľa / **právě** – podľa pravdy, úplne / **ana se mu zpřela** – ktorá sa mu vzoprela, bránila sa mu (ana – staršia podoba vzťahného záměna) / **pŭtky** – potýčky / **medle** – potom / **cívku** – obruč, obrúčku

Smrt Adonisova

Krásné múzy Adonisa rozkošného,
syna Cynaráše z Myrhy krvosmilné,
Venuši pak krásné hocha pověstného,
povanul když na ně lásky velmi silné
nepoctivým pro ně větrem,
bez milosti lítým vepřem
na polůvce usmrtiti daly!
Krásenky by naše hořce litovaly
takového muže přemilého,
k sladké lásce stvořeného,
ony by ho proti vepru divokému
bránily i proti draku pekelnému,
s lítou by se za něj šelmou bily,
pod svá roucha by jej skryly,
usmrceného by plakaly,
nebe by mu žádaly.

Na tlustého sládku

Sládek náš jest mnohovážný muž,
dva centníři váží, o rok více vážit můž.

70

*****

Adonis – syn cyperského kráľa, do ktorého sa zaľúbila bohyňa Afrodita (lat. Venuša), zomrel počas lovu, keď ho napadol diviak / **s lítou** – s divou, neľútosťou / **sládek** – remeselník, ktorý mal na starosti výrobu sladu, sladovník / **centníř** – cent, stará váhová jednotka, všeobecne obsahovala 100 menších dielov rôznej váhy, tu pravdepodobne 100 kg

Král franský zahanbený

František, král franský, jenžto nešťastný byl
v boji u Pavie, Karel krutě jej zbil,
chtěje zahanbiti jednu starou paní,
předtím v tváři krásnou, šťastnou v milování,
řek jí: drahá pání, kdy se navrátila
z země krásy, v nížto tuším předtím byla?
„Králi,“ řekla ona, „z ní sem vyšla znáhla
v týž čas, z Pavie když Vaše jasnost táhla.“

Zpověď z hříchů

Jedna roztomilá, milosrdná paní,
dobrá muži k stolu, do postele k spání,
svatému se knězi jednou zpovídala
z hříchů, všechno na vlas věrně vyznávala;
poctivé kněz její jméno vyzvěděti
chtěje, řek jí: zdaž by své mu pověděti
jméno chtěla? Ona – v tváři své se změnila –
řkuci: odpustite, hřích mé jméno není.

71

*****

franský – francúzsky / **v boji u Pavie** – bitka pri Pavii (1525), v ktorej Karol V. Habsburský porazil francúzskeho kráľa Františka I. / **chtěje** – chtiac, prechodník prítomný / **řkouci** – rieknuc, prechodník prítomný

Lakomý ženich

Hledejte mi ženy k boku,
ale necht' jest bohatá,
byť i přes sto měla roků,
necht' je třebas rohatá,
necht' má hodně peněz jen,
bych moh hrát, pít každý den.

Bude-li mít velkou hubu,
i co za to – to je nic.
Nebude-li míti zubů,
ani krásných tváří lic,
má-li hodně zlata jen,
osladí to onen blen.

Bude-li mít nohy křivé,
to nic – na to málo dbám,
oči jako kočka sivé,
však mám takové i sám,
necht' jen v měšci hodně má,
taková jest jistě má.

Pojmu si ji v okamžení,
žádá-li tak, ještě dnes,
aneb zítra bez prodlení
časně ráno necht' mne kněz
svatým svazkem svíže s ní,
prvé, než se rozední.

72

*****

byť – hoc by aj / **blen** – prudko jedovatá bylina horkej chuti / **pojmu si ji** – ože-
ním sa s ňou / **svíže s ní** – zviaže s ňou

Jestli budu břínkat moci
s kremnickými dukaty,
hrát se budu ve dne v noci
s rozkošnými děvčaty,
budu jíst a pítí jen
přes celičký boží den.

On a ona

O, přezázračná jednoto!
Co chce on, chce i ona to,
on pije rád, i ona též,
i on, i ona mluví lež.
On hody každý den chce mít,
i ona jen chce jíst a pít.
On do herny rád chodívá,
i ona tam se modlívá.
On za hrami a tanci mře,
i ona letí k každé hře.
On cizích loží hledává,
i ona k jiným běhává.
On naposledy zahyne,
i ji ten ortel nemine.
O, přezázračná jednoto!
Co chce on, chce i ona to.

73

*****
naposledy zahyne – napokon skoná

Mladý advokat

V pověstném Frankrajchu advokat učený,
od prezidenta však pro mladost zlehčený,
směle k své obraně řek: ač jsem mladý sic,
ale jsem nežli vy starých knih četl víc.

Obchod s krásenkami

V jisté mudrcův společnosti
byla s zvláštní opatrnosti
otázka ta předložena:
žákovstvu zdaž s panenkami,
s krásnými i nevěstami
schůzka má být povolena?
„Ovšem!“ řek z nich mudrec jeden,
„o, by každý k ní byl veden!
Neb v jich milé společnosti
mysl se brousí k zdvořilosti.“
„Dobře!“ řekl na to jiný,
čtveracké jenž žáků činy
znal, jak mnohá krásná Lila
při nich věnec utratila.
„Jen bych nechtěl, by má Běla
jejich brusem býti měla.“

74

*****

v pověstném Frankrajchu – v slávnom Francúzsku / **zlehčený** – podceňovaný /
čtverácké – figliarske / **brusem** – nástrojom na brúsenie, zdokonaľovanie

Kloe
z anglického jazyka p. Priora

Když onehdy Kloe ke mně přistoupila,
já sem přísně začal: kdež ste medle byla?
Jakživa jste nikdy nepozorovala
na hodiny – vy ste o dvou slibovala?
Hled'tež srdce mé jen – však tři dávno bily?
Na hodinky Vaše potřebné by byli
jenom krásné pentle, k tomu klíček zlatý,
cifrplat by mohl dolu býti sňatý –
kdož by mohl vystát mysl tak nedbanlivou?
Když sem toto vyřkl s tváří přezůřivou,
chraň Bůh, řekla, necht' i druhý něco poví,
tamto jeden ostrý trník růžičkový
spadl za má ňadra, tak mne pokrvavil,
že kdo to jen viděl, každý běda pravil.
Viztež sám zde (neb mi nikdy neveříte),
jaký šrám mi spravil, ale nevidíte
na prsníku levém? Když to odmluvila,
liliová ňadra zcela odekryla,
na ten rozkoší byt když jsem dlouho hleděl,
zapomněl sem všecko, což sem mluvit věděl.

75

*****

z anglického jazyka p. Priora – z anglického originálu, ktorého autorom je básnik Matthew Prior (1664 - 1721) / **medle** – teda, prosím / **hled'tež** – hlad'te, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **pentle** – mašle, stuhy / **cifrplat** – ciferník / **viztež** – vid'te, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

Katinka

Milovná Katinka s bratřem se vadila,
viníc ho, že skrz něj zdědilé stratila
tisíce, sama pak kvasila každý den,
ne ale s ženami, s krásnými hochy jen.
„Kdyže již, zlostníče, karbanit přestaneš,“
řekla, „kdy jmění mé mrhati ustaneš?“
Na to on řek: „Hned se přestanu kartovat,
jak mile frejjiře přestaneš milovat.“
Tu ona vpadla mu do řeči s žehráním,
řkouc: „Ty se přestaneš hrát jen s svým skonáním.“

Chválořečník

Jakýs' přehorlivý kazatel,
planých řečí skladatel,
Františka až k nebi vyvyšoval,
pravě: evanjelium že rozšiřoval
na nesmírně strašné poušti,
kde jen samé trní rostlo v houšti;
tu že deset tisíc duší obrátil,
pohanské pak chrámy z gruntu podvrátil.

76

*****

kvasila – hodovala / **karbanit** – hrat' karty / **s žehráním** – so šomraním /
jakýs' – akýsi / **pravě** – hovoriac, prechodník prítomný

K Bělce
Pamatůj na mne
podlé Týdga

Ach, vzpomeň na mne v tichém háji, vzpomeniž,
když smutnou začne slávik pěti písničku,
snad tehdy nejposléze – nejposléze již
mé srdce bude tlouct – pak pustím dušičku,
tvůj duch se zhrozí tehdy, všecko toto tuše,
a květy vůkol tebe zatřesou se tiše,
pak pocítíš, že vzdychá mroucí Mílek tvůj:
o, Bělko, na mne pamatůj!

Ach, pomni na mne, duše z lásky stvořená,
ty dítě anjelské, ty rajský květe můj,
přič půjdu jednou – jakžes' ozbrojená,
bys' obránila mne, když svět um zptýlí tvůj,
kdož v smutném srdci mém ti místa popřeje,
zdaž bídný obraz můj v tom ohni neztleje,
jenž zklíčí tě, když řekne vzdálený duch můj:
o, Bělko na mne pamatůj!

77

*****

podle Týdga – podľa Christopa Augusta Tiedgeho, nemeckého básnika / **vzpo-**
meniž – spomni, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **nejposléze** –
najneskôr / **tuše** – tušiac, prechodník prítomný / **zptýlí** – rozptýli / **neztleje** – nezhorí /
zklíčí – rozosmúti

Ach, pomni na mne! Dřevných časů překrásný
ten obraz – ráj, jenž ctnost si připravuje –
má zůstat na věky v mém duchu přejasný,
jenž božský jsa, v něm božství dosahuje.
Ha, jaký krásný ráj, kde v světech šťastnějších
květ ctnosti vydá vůni z srdcí světějších,
jímž jednou řekne v větříčku duch můj:
o, Bělko, na mne pamatuj!

Toužení po dětinské nevinnosti

O, Nebe! Bleskem osvětiž mne moudrosti,
to jestli ne, dej s dětinsku žít lehkostí,
vrať chlapci domy z karet, vrať mi čas,
v němž hříchu neznám byl mi hlas,
ten čas, když lehký duch mne všudy zprovázel,
když, k čemukoli chtěl, mne Nedbal navázel,
těch hodin let, když léto celé mi
tak přeběhlo jak voda po zemi;
když maje málo, na tom dosti sem měl,
když cele toho, co sem měl, sem užil,
když básnířství sám od sebe sem věděl,

78

*****

dřevných – dávných / **jsa** – súc, prechodník prítomný / **Nebe** – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom / **osvětiž** – osviet', koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **maje** – majúc, prechodník prítomný

když cítění mi teklo z srdce žil,
ty zlaté o mém štěstí sny,
ta o hodnosti myšlení
i slzy mé, i upění.
O, vrať mi chlapce šťastné dny!

Toužení po Bělce
podle německého

Jaro nám zas radost nese,
k nízké zemi skloňuje se,
    mladý trávník objímá,
leje v srdce potěšení,
v sladkém lásky okouzlení,
    všemu, což jen bytí má.

V milém rouše pobožnosti,
okrášlené červeností,
    tam se děvče prochází,
cele cítí lásku svého
mladenčeka anjelského,
    při něm jí nic neschází.

Každý lístek ružičkový
pije z rosy sousedovi,
    láskou s ním se spojuje,
bude mužem každý pouček,
jedenkaždý hrášku strouček*
    k druhému se skloňuje.

---

* Struk, strouček některým lusk slove.

79

*****
upění – stonanie, vzdychanie / **slove** – sa nazýva

V širém poli, v tichém háji
neskáče sám žádný v máji
pták, vše létá po páře,
révové se mile vinou
vůkol kolka, na se kynou,
dělají si oltáře.

Celá země novou cítí
lásku, ona kvete v kvítí,
věje v libém větříčku,
jenom já se bídne mořím,
Bělka, k které láskou hořím,
dát mi nechce ručičku.

Při odevzdání Evě M. obrazu manžela jejího

Ach, pověz, žádám prosebně,
má mlékobilá Evičko,
proč žádalas' tak toužebně
mít muže obrazu, nímž vládneš cele,
jež líbáš, s ním se hráš, kdy jak chceš směle,
ach, pověz, milá sestřičko.

Zdaž muže roztomilého
chceš aspoň obraz viděti
a lásku nepřítomného,
když od tebe by do světa jel,

80

*****

léta po páře – lieta v páre / **na se kynou** – na se mávajú / **mořím** – umáram
sa, trápim sa

neb umra s tebou loučit' se měl,
chceš obnoviti v paměti?

Nu, teď posílám, sestřičko,
to, čehož žádáš srdečně,
i jakž bych ti, má perličko,
moh toho odepřít, což tvé jest,
v němž záleží tvůj život, tvá čest,
jen přijmi obraz převděčně.

Já přemilého Jiříčka
v své srdce obraz před lety vryl,
kdež stkví se při něm Evička,
co krásná na obloze záře,
s nim spojena jsouc u oltáře,
tam sem si obraz obou skryl.

Tam nosím ustavičně ho,
a každé srdce tlučení
mi přítele tak milého
v mou živou paměť uvozuje,
a lásku vaší ohlašuje,
i vaše milé spojení.

Na broskev, pod níž besídka

Lidská pravice tě zaštěpila,
milá broskvičko má, v šťastný den,
ruka nejvyššího Boha jen
krásným ovocím tě zbohatila.

81

*****

umra – umrúc, prechodník prítomný / **uvozuje** – privádza / **besídka** – altánok

Blaze tomu, kdož se občerstvuje
chutným ovocím tvým v letní čas,
koho k tobě loudí pinky hlas,
jenž na větvičkách tvých obletuje.

Ale mnohem blaženější sluje,
v chladném stínu tvém kdož posedě
s Bělkou aneb v tiché besedě,
zamračenou tvář si vyjasňuje.

Každý večer v samotě s ní šepce,
k jiným, jí jen váže, nechodí,
nevinné s ní žerty provodí,
ač i zlobivý svět na to brepce.

Dávej besídečko páru tomu
k rozmlouvání bytu milého,
pokud milování věrné ho
do božího neuvede domu.

Kdež jej svazkem věčné lásky sváže
svatá ruka kněze dobrého,
přísáhnou si věrnost srdce ctnostného,
kráčíc k cíli člověčenství blíže.

Potom, broskvičko, je obohatíš
sladkým ovocím svým hojněji,
ročně rodit budeš volněji,
štedrosti své nikdy neukrátíš.

82

*****

sluje – sa nazýva / **posedě** – posediac si, prechodník prítomný / **jí jen váže** – ju si len pripútava / **brepce** – tára / **sváže** – zviaže / **volněji** – podľa svojej vôle / **neukrátíš** – nezmenšíš, neuberieš

Když i oni v přeblaženém stavu
zdarné vlasti zplodí ovoce,
větve rozloží své široce,
krásným věncem zšlechtí vlast jich hlavu.

Mílek k Bělince

Což v srdci mém tu lásku rozžihá,
níž hořím k tobě, Bělínko?
Jen jméno tvé se stále rozlívá
v mých uších, dobrá sestřínko.

Tvé srdce, jehož nenakazil jed,
jenž teče z hříchu pramene,
tvá libá řeč, jenž jak jen mluvíš, hned
i tvrdost měkčí kamene.

A modré oči, ješto zvěstují
tvé dobré duše vlastnosti,
v nichž láska s věností se pěstují
v své zřetelnice jasnosti.

Tvá mlékbílá tvář jest zrcadlo
tvých vnitřností čistoty,
do nichžto símě zlosti nepadlo,
jež v srdce sejí holoty.

To vše, co magnet silou velikou
mne k tobě táhne, sestřínko,

83

*****

zdarné – poriadne / rozžíha – rozhára / v zřetelnice jasnosti – v žiari zornice / holoty – úbohosti

ty nadevšecky ctností všelikou
se stkvíš, má krásná Bělíno.

Tvé dobré duše nezakalila
lest, jízto stihá zlostná zběř,
a závist ňader nenaplnila,
jenž z lidí činí lítou zvěř.

Tvá vlídnost přemíle se skloňuje
i k upějícím v chudobě,
tvůj laskavý vzhled obveseluje
i čeled živu v porobě.

Ach, zadrž, zadrž mi, má Bělíno,
tvé srdce mému nejbližší,
necht' vždy ti mohu říct: má dušínko,
tys' kochání mé nejvyšší!

Plésal k Bělce

Řekni, Bělko, co mne k tobě víže,
proč mé srdce k tvému lne vždy blíže,
řekni, milá dušínko?

Zdažs' mne nevidomě okouzčila,
kdyžs' mne makovníky nakrmila,
pověz, milá Bělíno?

Zda-li velikých tvých očí jasnost
aneb liliových lic tvých krásnost
za tebou mne zvábila?

84

*****

zběř – zberba / lítou – krutú / k upějícím – k stonajícím / živu – žijúcu / kochání – ľubosť, potešenie, slasť / zdažs' – či si / nevidomě – neviditeľne

Či snad rtů tvých cinobrových líčnost
aneb vlasů kadeřavých sličnost
tak mé srdce zmámila?
Tvé-li přelíbezné řeči sladkost
aneb slonová tvých ramen hladkost
lásku ve mne budí vždy?
Snads' mne pořkla, když sem u tebe byl,
že bych rád všech světů pro tebe zbyl,
cos' mi udělala kdy?
Nu! Bud' jak bud', jen mi srdce svého
neodjímej nikdy laskavého,
dokud život trvá mi.
Když pak skonám, navštiv někdy hrob můj
a tu, když se pohne dobrý duch tvůj,
skrop ho lásky slzami.
Budu po tobě já toužit věčně,
k tobě připojím se v nebi vděčně,
byť bys' za mnou přišla kdy.
Ty mi zdejší příkrou cestu hladíš,
ty mi v nebi věčnou radost ssladíš,
ty má Bělka budeš vždy.

Mé děvče

Když kdo děvče jmenuje
nadevšecky nejkrásnější,
říká: že je miluje
85

*****

rtů cinobrových líčnost – pŕvab pier výraznej červenej farby / **vlasů kadeřavých sličnost** – krása vlnitých vlasov / **pořkla** – uriekla / **zbyl** – opustil, vzdal sa / **ssladíš** – urobíš sladšou

každý z duše nejrůznější;
o, to jest má přemilá,
Bětolinka spanilá.

Jestli běločervená
jako lilium a růže
tváře její vznešená
lásku v každém vzbudit' může;
o, to jest má přemilá,
Bětolinka spanilá.

Má-li ručku maličkou,
rámě měkké k pohlázení,
okrouhlinkou bradičku,
nožičku, až k okouzlení;
O, to jest má přemilá,
Bětolinka spanilá.

Jestli velkých očí noc,
vlasy jako havran černé,
kouzelných rtů jejích moc,
chváliš prsy žertům věrne;
o, to jest má přemilá,
Bětolinka spanilá.

Matka osličí

Hnala žena osly z rolí,
bylo-liť jich osm, či víc,
86

*****
osličí – oslia

stará historie nepraví nic.
Študenti se potkali s ní v poli,
„Dobrý den vám,“ řekli, „matko osličí,
spěšně, spěšně, ať vám osly neříčí.“
„Děkuji vám,“ řekla, „přemilé mé děti.“
Z děkování toho mohli zrozuměti,
co jim chtěla pověděti.

Svěcení prvního máje

Vzhůru! Vzhůru, pilní žáci,
vypravme se na rekreaci,
navštívme dnes tichý háj,
světme krásný, nový máj.

Vizte, s jakou velebností
slunce vzhodí na výsosti,
pozlacuje blízky háj,
poďte, žáci, světit máj.

Z jara sobě vonné kvítky
vite v utěšené kytky,
v kvěťě milé mladosti
požívejte radosti.

Zelený list stromu padne,
nejkrásnější růže svadne,
zabílí nám hlavy mráz,
smutná starost skříví váz.

87

*****

rozuměti – pochopit' / **na rekreaci** – na oddych / **vizte** – hľad'te / **skříví váz** –
spôsobí zhrbenie

Nechte tedy knížek milých,
pocvičtež i oudů čilých;
vemtež hlasné píšťalky,
zvučné bubny, cimbálky.

Vezmete i míče k hrání,
chléb a masso k obědvání,
budeme se nejprv hrát,
potom v chládku hodovat.

Potom stíhat mladé ptáčky,
zas se hráti na běhačky,
přeskakovat šibénky,
zatím péct si poténky.

Tu se budou na nás dívat,
budou krásné písňe zpívat,
věnce víti z pupence
naše švárné děvčence.

V milém věku svého máji
živi bud'me jako v ráji,
nevinně a vesele
jako žáci uměle.

Přes příliš nic neužiti,
mírně jíst, hrát se i píti
káže zdravé učení,
hled'mež toho umění.

88

*****

pocvičtež – precvičte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **čilých** – sviežich / **vemtež** – zoberte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **uměle** – zručne, dokonale / **hled'mež** – učme sa, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

Utěšená ač jest růže,
bolestně však bodnout může,
nejsladší tak radosti
bodou srdce žalostí.

Když se slunce k horám skloní,
svět se mrakem pozacloní,
vrátíme se s plésáním
domů s zvučným zpíváním.

Nazejtří pak do školy zas
povolá nás zvonečka hlas,
nuže, tedy v blízký háj
podme, svěťme nový máj!

Píseň pastýřská

Švárné děvče! Život náš byl
jenom hříčka blažená,
krásné věnce každý z nás vil,
líbal líčka červená.

Stádo, hůl i žert i radost,
zpěv i věnce pryč jsou již,
ještě větrové tvou žádost
zvěstují mi i tvůj kříž.

Anděl – jestli být to může,
tvůj mi obraz maluje,

89

*****
hříčka – hádanka, tajomstvo, záhada

na lístečcích krásné růže
tebe duch můj spatřuje.

V hřebíčku tvé páry čiji,
když své vůně vydává,
ta když v oblacích se sbíjí,
tam tě duch můj vídává.

I v svém bdění, i v svém spání,
na lukách i v hájíčku
cítím v milém větrů vání,
ach, tvou cítím hubičku.

Ty vždy večer při mne sedíš,
přinášíš mi růžičku,
z hvězdy na mne dolu hledíš,
směješ se mi v měsíčku.

Ty, když mračno nebem táhne
času strašné hrmavice,
když až k horám dolu sáhne,
podáváš mi pravice.

Nevinné děvče

Čtrnáct let sem stará byla,
nevinná co jehňátko,
jenom předla sem a šila
jako mladé děvčátko.

90

*****
tvé páry čiji – cítím tvoju vůňu

Když k nám jinoch roztomilý
došel z Hontské stolice,
pentlíček mi donesl bílý,
prsténky a jehlice.

Vlasy jako havran černé
váz mu kryli bílounký,
oči modré, k ňadrům měrné
mládenček měl milounký.

Jako lilium a růže
utěšenou tvářičku
a kdož jeho opsat může
šarlátovou hubičku?

Slova jako med z ust jeho
plynula vždy sladička,
pronikala srdce mého
vnitřek jeho slovička.

O jakémsi milování
rozprávěl mi vzdychaje,
o procházkách, tancování,
v zahrádku mne volaje.

Silněji mé srdce bilo
vždy, čím sem s ním byla děl,
velmi divného cos' čilo,
nevím, radost-li či žel?

91

*****

pentlíček – stuhu / **měrné** – mieriace / **šarlátovou** – výraznej červenej farby /
vzdychaje – vzdychajúc, prechodník prítomný / **volaje** – volajúc, prechodník prítom-
ný / **čilo** – cítilo

Neustále se mnou chodil,
vždy mi ruce líbaje,
za ruku mne všudy vodil,
vždycky jenom vzdychaje.

Ptala sem se, co mu schází,
smutný se mi býti zdal;
on, že se to nenachází
jen v mém srdci, znát mi dal.

Milostně sem pohledla naň,
zeptavši se, co by chtěl?
On mi na to: zdaž bych šla zaň?
Chci se ženit – pověděl.

Já co skála oněměla,
nevěděvši mu co říct,
maminka mi pověděla,
že se mužských sluší stříct.

On mi ale na krk padl,
dal mi sladkou hubinku,
bratř v tom v zahradu se vkradl,
zavolal mou maminku.

Tu se jinoch přemilený
s poklonou k ní obrátil,
odjel cele přestrašený,
o, by se zas navrátil!

92

*****

líbaje – bozkávajúc, prechodník prítomný / **vzdychaje** – vzdychajúc, prechodník prítomný / **milostně** – láskyplne / **zeptavši** – spýtajúc sa, prechodník minulý / **zdaš** – či / **nevěděvši** – nevediac, prechodník minulý / **stříct** – vystríhať sa, dávať si pozor pred niečím / **bratř** – brat

Procházka

Z hurta, sestry milé,
na procházku dnes!
Užit jarní chvíle
vyběhněme v les.

Libý Zefír věje
přes pole i háj,
tichý slavík pěje,
oslavuje máj.

Tváři pozastřete
rouškou zelenou,
ňadra okrášlete
růží červenou.

Přijdou k nám se hráti
švární mládenci,
budem tancovati
s nimi pod věnci,

jež si uvijeme
krásně z klokoče,
květy nasejeme
mezy vrkoče.

Sladce v stínu chladném
odpočineme,
s chlapci v místě vlnadném
požertujeme.

93

*****

Zefír – teplý západný vietor / **z klokoče** – z kríka, ktorého suché semená vo vetre šuštia

K cti jim zahádáme
hádky milostné,
zvučně zazpíváme
písně radostné.

Na rozkošném kvítku
když se ukáže
rosa, každá kytku
hochu uváže.

Ním mu roztomile
klobouk ozdobí,
láska jarní chvíle
to si osobí.

A když země zase
černou zástěru
bez nadání na se
vezme k večeru,

domů pospíšíme,
sladce usneme,
zdraví procítíme,
čerstvě vstaneme.

S novou chutí k práci
chytíme se zas,
v krátký na rekreaci
vyběhneme čas.

94

*****

hádky milostné – láskyplné hádanky / **osobí si** – privlastní si / **bez nadání na se vezme** – neočekávané na se vezme / **na rekreaci** – na oddych

Písně v čas žně

Povolání ke žni

Již se bělí oseníčko,
podťe, švárné dívky, žít,
krásně došlo obilíčko,
nemeškejte srpy vzít,
nabruste je uměle,
zazpívejte vesele.

Záře hory pozlátila,
nebe času popřeje,
obloha se vyjasnila,
hned se slunce zasměje,
libý Zefír provívá,
vůni květin rozsívá.

Spěšně tedy vyberte se
v velkém houfě na roli,
probřísla ať každá nese,
najdete je v stodoli,
hodný dčbán též na vodu
vemte pro vši příhodu.

Hospodář náš na svitání
vstav, nás čeká toužebně,
sprovedí nás k pracování,
přivítá nás služebně,
řka: mé dítky, vítejte,
nu, jen chuti přidejte!

95

*****

došlo – dozrelo / **uměle** – dobre, dokonale, poriadne / **Zefír** – teplý západný vietor / **probřísla** – povriesla, zväzky slamy na viazanie snopov / **hodný dčbán** – poriadny dčbán / **vstav** – vstanúc, prechodník minulý / **služebně** – pokorne / **řka** – riek-nuc

Tu my s chutí zachytíme
každá postać velikou,
ostré srpy přiložíme,
žito s trávou všelikou
sežnem, ať i dobytek
má z žně dobrý požitek.

Dokud slunce z vysokosti
nespustí se do moře,
nenechá své důstojnosti
paprsků na hoře,
postavíme mandele,
zpívající vesele.

Všickni potom posedáme
na zelený trávníček,
Nebi vroucí díky vzdáme,
založíme ohníček,
pojím váře prostičké
při večeri kratičké.

Zatím vzejde s důstojností
měsíček, náš tichý host,
v jeho milé společnosti
vyrazíme mysl dost.
nuže! tedy poďme žít,
nemeškejme srpy vzít!

96

*****

zachytíme postać – zabrat' jednu z částí pole, na které bolo rozdelené medzi robotníkov pri práci / **mandele** – pšeničné kříže / **Nebi** – vo význame Bohu, preto s veľkým začiatočným písmenom / **pojím váře** – zjem jedlo / **vyrazíme mysl** – zabavíme sa

V samém díle žně

Žněte, krásné dívky, žněte
bujné žitko s radostí,
dobré nebe nám ho dalo,
chleba hojně požehnal
smrtečným z milosti.

Žněte pilně, dívky, žněte,
pilnému jest přebлаze!
Kdo zná v létě pracovati,
bude v zimě hodovati,
ujde nouzi nejsnáze.

Žněte pilně, dívky, žněte,
klásky snažně sbírajíc,
kdo chceš zbožím oplývati,
hlediš mála zachovati,
budeš míti denně víc.

Žněte pilně, dívky, žněte,
klad'te hrsti pořádně,
máli se vám práce zdařit,
žádáte-li shospodářit,
nekonejte neřádně.

Žněte pilně, dívky, žněte,
hle, tam krásní mládenci
97

*****

hlediš – hl'ad', maj záujem o, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **shospodářit** – zveľadiť svoje hospodárstvo

švárných dívek pozorují,
pilné k nebi vychvalují,
snopy vížic za ženci.

Žněte pilně, dívky, žněte,
na podzim se pilná vdá,
lenivou vzít žádný nechce,
žebal by s ní velmi lehce,
pilné každý chválu vzdá.

Žněte pilně, dívky, žněte,
nejpilnější děvečka
důjde, když žeň dokončíme,
s zpěvem v ves se navratíme,
překrásného věnečka.

Ověncování nejpilnější žnice

Plésejte již, pilní ženci!
Hojnou žeň sme skončili,
krásnému se těšte věnci,
jejž sme z klasů uvili,
ponese ho s radostí,
kdo se stkvěje pilností.

Nadevšecky nejpilnější
přes celou žeň děvečka,
v postati své nejpřednější,
dostane cti věnečka,

98

*****

důjde – dosiahne / **v postati své nejpřednější** – vo svojej časti poľa najšikovnejšia

hledejtež ji s snažností,
vzdejte chválu pilnosti.

V celé žencův společnosti
takovou když najdete,
s milou řečí líbezností
takto panně řekněte:
aj, teď věnec pilnosti,
přijm ho s srdce vděčností.

A v tom ji ho postavíte
ušlechtilé na hlavu,
sebe klasy ozdobíte
pro větší žně oslavu,
tak ji do vsy s plésáním,
ved'tež s zvučným zpíváním.

Hle! Tak Pán, jenž na výsosti
nebes slavně kraluje,
když v své přijde důstojnosti,
krásný věnec daruje
těm, jenž ctností pilní jsou,
na věky ho ponosou.

99

*****

hledejtež – hl'adajte, přípona -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania /
aj – hľa / **ved'tež** – ved'te, přípona -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

Uvedení nejpilnější ověncované žnice do vsy

Vzhůru, milí osadníci,
mladou dívku vítejte!
Bylať vždycky pilnou žnicí,
živa budiž, volejte.
Hle! Jak věnec na hlavě
slouží panně k oslavě.

Ač i slunce pálivostí
poosmahla její tvář;
předc se jasně červeností
stkví co ráno zlatá zář,
špatný lenoch hliví jen
v stínu přes celičký den.

Tekli s její tváří jasné
potu velké krupěje,
proto na ni růže krásné
kvetou, nemá' lišeje,
pot jen kropí růže lic,
ven je z poupat loudě víc.

Na rukou sic jejich silných
tvrdé vidět mozoly,
ozdoby jsou žencův pilných,
jenž nám plní stodoly,

100

*****

bylať – bola, enklitika -ť, zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **budiž** – buď, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **nemát'** – nemá, enklitika -ť, zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **loudě** – vábiac, prechodník prítomný

jímžto každý nový den
k nové práci svítá jen.

Pěknou pannou, pilnou žnící
býti, jaká pochvala!
Budeť muži pomocníci,
mnohoť měřic vyžala,
umí, což má, ochránit,
kdož by směl ji pohanit?

Nuže tedy překrásného
šikujte jí mládence,
natrhejte rozkošného
kvítí, vpleťte do věnce,
hospodář když rozkáže,
tak se v tanci ukáže.

Bude děvče do pulnoci
s pěkným chlapcem tancovat,
hvězdičky se božskou mocí
blyštíc budou radovat,
potom řekne dobrou noc,
sladkému snu dá se v moc.

101

*****

budeť – bude, enklitika -ť zdůrazňuje význam slova vo výpovedi / **mnohoť** –
mnoho, enklitika -ť zdůrazňuje význam slova vo výpovedi

Po vytrhání lnu

Již sme šťastně vytrhali
krásný len,
snopů sto sme navázali,
šťastný den!
Kdo nás v práci posiloval?
Kdo tak štědře obdaroval?
Nebe jen.

Ono shůry sesýlalo
rosičky,
suchou zemi skropovalo
déšťičky,
teplým sluncem zahřívalo,
v parně míle schladívalo
větříčky.

Ono prudký zastavilo
lijavec,
v černých mračnách rozpustilo
ledovec,
vicher znalo utišiti,
by lnu nemoh povaliti.
Divná věc!

Ono v teplo proměnilo
tuhý mráz,

102

*****

Nebe – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom / **shůry** – zhora

ono zhoubný usmrtilo
zeměplaz,
každého dne, každé noci
odvrátilo divnou mocí
tisíc zkaz.

Díky tedy vzdejmež nebi
dobrému,
dává, což jest zapotřebí,
každému,
pětež z srdce radostného
věčné chvály jménu jeho
slavnému.

Šetření času mladosti

Přemilé dítky,
trhejte kvítky
v jarní čas,
lilium, růže
zmládi jen může
krášlit vás.

V ledové zimě
urodné símě
neschodí,
vinice dávná,
v mladosti slavná
nerodí.

103

*****

zeměplaz – druh buriny / **vzdejmež** – vzdajme, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **pětež** – spievajte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

Slavička budí,
na pole loudí
                    krásný hlas,
slyšte ho dotud,
nekvete dokud
                    režný klas.

Prospět se snažte,
věku si važte
                    podletí,
stihejte radost,
prv než vám mladost
                    uletí.

Na zemské štací
cvičte se v práci
                    každý den,
den za dnem hyne,
mladost se mine
                    jako sen.

Loučení přátel na cestu se vydávajících

Vzhůru bratří! Posilnětež se,
již se rozejdeme,
vlast jest těžkot' opustiti,
musíme se vypraviti
do daleké země.

104

*****

podletí – začiatok leta / **na zemské štací** – počas pozemského života, na svojom poste počas života / **posilnětež se** – posilnite sa, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **těžkot'** – ťažko, enklitika -t' zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

Přátelé k nám přesmutní jdou,
odebrati se chtějí,
s nimi nás tak mnohé svazky
sjednotili vroucí lásky,
neuzříme jich víc.

Ted' již synu posledníkrat
žehná otec milý,
matka ruce zalamuje,
bratř, sestra hořekuje,
všecko pláče, kvílí.

Do náručí padá milá
miláčkovi svému,
hořkým pláčem kropí líce,
takliž nevidím tě více,
říká smutná jemu.

Tesknout' každému jest srdci,
bubnuj bubniče,
zabubnuj nám marš ten smutný,
loutnáři své vemtez loutny,
hudiž hudebniče.

Přátelé, již buďte zdraví,
nevidím-li víc vás,
pomněte, že naši lásky
věčně trvat mají svazky,
Bůh vždy bude při nás.

105

*****

bratř – brat / **tesknout'** – smutno, enklitika -t' zdôrazňuje význam slova vo výpo-
vedí / **vemtez** – zoberte, zrejme tlačová chyba, správne by mala byť prípona -ž, kto-
rá zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **hudiž** – hraj, prípona -ž zdôrazňuje na-
liehavosť príkazu, želania

Do rukou svých na pomezí
země naběfeme,
srdečně ji líbajíce,
za pokrm jí děkujíce,
nad ní zaplačeme.

Když pak plavec podlé větru
plachty lodí spustí,
tehďáž tiše odplyneme,
Boha všudy nalezneme,
On nás neopustí.

A když Tatry do modrého
povětrí se vzesou,
rukou k nebi pozdvihneme.
„Země, bratří!“ zakřikneme,
až se hory střesou.

Když pak náš lid na břeh vstoupí
pro přemnohé strasti,
s radostí si zazpíváme,
Nebi slavné díky vzdáme,
jsouce v nové vlasti.

Zde již jako Slováci ctně
budem živi vzdálí,
aby všickni vyznávali:
Slováci jsou hodni chvály,
jsouce smělí, stáli!

106

*****

na pomezí – na hraniciach / **libajíce** – bozkajúc, prechodník prítomný / **děkujíce** – ďakujúc, prechodník prítomný / **jsouce** – súc, prechodník prítomný / **Slováci** – tu príslušníci slovenského národa

A když zde se veseliti
budem v společnosti,
tehdy na vás vzpomeneme,
z svých pak očí vylejeme
slzy upřímosti.

***Probuzení k radosti
podle Šubarta***

Vzhůru, bratří! Veselte se,
radost kyne na vás,
k rozkoši vás volá milé,
podťe, aj, již víno bílé
stkví se v flašce pro nás.

Na prudkých čas křídlech letí,
s žerem veselostí
bidu nám již, starost leče,
z cklenici jen plné teče
pramen zmužilosti.

Brzo nevyhnutedlně nás
tmavá obklíčí noc,
potom nebude kvést růže,
dívka nezlíbí si muže,
vína oslabne moc.

Odtrhnětež tedy růži,
dokud kvete míle,

107

*****

Šubart – podľa súčasnej normy Schubart (Christian Friedrich Daniel Schubart, nemecký básnik, 1739 – 1791) / **kyne** – kynie, mávne rukou, urobí posunok rukou na znak nejakého príkazu / **aj** – hľa / **leče** – chystajúc, prechodník prítomný / **z cklenici** – z pohára

dokud víno teče, píte,
v upřímé vždy lásce žíte,
smrt nám klade cíle.

Drazí přátelé! Vždy stůjmež
v bratrském spojení,
kdo ctí věrnost, upřímý jest,
mého přítele měj vždy čest,
přijmiž políbení.

Svazek náš nic zrušit nemá,
ni čas, ni co zlého,
i když budem v zemi hníti,
on se nemá porušiti,
věčnost cíl jest jeho.

Ošemetná z srdcí našich
zapuzena buď lest,
nevěrně kdo s bližním miní,
ten si posměch, hanbu činí,
věrnost buď naše čest.

Nuže! Oviňte již květy
kalich! Nalejtež doň!
Připíme si! Buďme živi!
Buďmež v lásce trvanliví!
Radosti, k nám se skloň!

108

*****

stůjmež – stojme, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **přijmiž** – prijmi, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **nalejtež** – nalejte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **buďmež** – buďme, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

***Světlo literního umění,
kteréž Panonyi v rozličných časích osvěcovalo a ještě osvěcuje***

*Zpěv na památku založení professorství
řeči a literatury slovenské v Prešpurce a
dosednutí na učitelskou stolicí vys. učen.
muže pana Jiřího Palkoviče L. P. 1803.
dne 12. listop.*

Utecte přeč, černé, žravé péče,
ješto ste mé mladé čelo svraskaly,
životu ste kládly vraždné léče,
dost mé oči vlasti losu plakaly,
vlejtež mi již v srdce božskou radost,
vy, jenž na Olympu máte slavný byt,
v vesselí má plynout krátká mladost,
umlkne mi lýra, dnů když budu syt.

Vy pak, múzy, nové struny dejte
na mou lýru, aby libě zavzněla,
drahé Slávii^{a)} té zvůle přejte.
Ach, dost ubohá již v slzách upěla!

a) Slovenští národové, v Uhřích zvláště a v zemích k uherskému království přináležejících bydlící, jakovíž jsou Slováci, Srbové, Rusnáci, Charváti, Dalmatové, Vendové zde se personificírují a Slávii aneb

109

*****

Světlo literního umění... – svetlo vzdelanosti / **Panonyi** – staré označenie Uhorského kráľovstva, vychádzajúce z antickej tradície pomenovania jednej z rímskych provincií rozprestierajúcej sa medzi Dunajom a Sávou / **na památku založení professorství** – pri príležitosti založenia Katedry řeči a literatury česko-slovenskej na bratislavskom lýceu / **péče** – starosti / **svraskaly** – zvráskavelí, spôsobili vrásky na čele / **vraždné léče** – náročné nástrahy, spôsobujúce smrť, hroziace smrťou / **vlasti losu plakaly** – plakali nad osudom vlasti / **vlejtež** – vlejte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **zvůle** – svojvôľa, ľubovôľa, uplatnenie vlastnej vôle / **upěla** – nariekala / **slovenští národové** – slovanské národy / **Dalmatové** – Bosniaci / **Vendové** – Slovinci / **personificírují** – personifikujú, zosobňujú sa / **Slávii** – spoločenstvu slovanských národov, resp. územia, ktoré obývali

Necht' svou vyjasní tvář zamračenou,
slyšeci můj zvuchý přeradostný zpěv,
těštež její duši rozhořčenou,
bohové, svůj složte mordující hněv.

Dlouho Slavinini národové
v těžkých poutech modloslužby vězeli,^{b)}
nepřátelé vlasti, zlosynové
v moři mrákot ryby lovit věděli,

---

i Slavinou jmenují. Ostatně k Slávii přináležejí i Russové, Poláci, Slezáci, Čechové, kteříž poslední s uherskými Slováky jedno a tož písmo majíce společnou snažností od starodávna literaturu svou zvelebovali a až po dnes zvelebovati mají.

b) Teprv v století IX-ém okolo r. 860 po naroz. Krist. Cyrillus a Metodius řecké církve missonáři křesťanské náboženství v slovenských krajinách uvedli, kázavše evanjelium nejprv Volhařům, potom i ostatním slovenským národům, a mezi nimi i Moravanům, jejichžto slavného toho času království Hron a Ipel pomezím byl, odkud patrně jest, že i naši Slováci v Uhřích spasitedlnými paprsleky světla učení Kristova téhož času osvíceni byli. Tito dva slovanští apoštolové i svatou Bibli v jazyk slovenský přeložili, a totož jest to přeložení, kteréhož Russové v církvích po dnes užívají, a na které se i v kritice písem

110

*****

slyšeci – počujúc, prechodník prítomný / **těštež** – tešte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **vězeli** – boli uväznení / **s uherskými Slováky** – tu vo význame so Slováckmi / **v slovenských krajinách** – v slovenských krajinách, resp. v oblastiach, ktoré obývalo slovenské obyvatel'stvo / **ostatním slovenským národům** – ostatným slovenským národom / **kázavše** – kázuc, prechodník minulý / **Volhařům** – Bulharom / **pomezím** – hranicami / **patrně jest** – je zjavné / **v jazyk slovenský** – do slovenského jazyka

hojně krutých válek rozšívali
přeškodlivé všechněm věkům semeno,
na provaze pověr vodívali
lidi, jichž se klanělo jim koleno.

Minervě tu ke cti nepostavil
žádný chrámu k službám, jí v něm nekadil,
v chrámě Marsově se krajan stavil,
Apollovi sloužit žádný neradil,^{c)}

---

svatých zvláštní ohled běže, v níž se 1. Jan. v. 7. a 8. nenachází, jakž se to i v vydání Ostrovském r. 1581 viděti může. Jináč o tom smýšlí p. Hanke z Hankenštejnu, jakž se z jeho spisu: *Rezension der ältesten Urkunde der slavischen Kirchengeschichte, Litteratur und Sprache eines pergamentenen Kodex aus dem VIII. Jahrhunderte*, Ofen 1804, znáti dá.

c) Učený sice náš někdy vlastenec Matěj Běl v svém pojednání o literatuře Huno-Scytské (*De vetere literatura Hunno Scythica exercitatio*, Lipsiae 1718) snažil se dokázati, že již i Hunové svůj zvláštní psaní způsob v jazyku svém měli, jakož i Turocius v své uherské Kronice (*Thuroczii chronic*, Hung. lib. I. cap. ult.) o Sykulích v Sedmihradské zemi z kmene hunského pošlých píše: že nepsali na papíře a černidlem, ale že na palicích (jako na mnoha místech v Uhřích podnes řezy aneb tak řečené rováše) své litery řezali, a což chtěli, zna-

111

*****

Minervě – bohyni múdrosti / **nekadil** – nekonal bohoslužby / **v chrámě Marsové** – v chráme boha Marsa, boha vojny / **Apollovi** – bohu umenia, vodcovi Múz

břinkot ostrých mečův, hrdých koní
dusot smyslnému lidstvu lahodil,
Marsovi jen krvává obět voní,
vražd on v Slávii též tisíc naplodil.

---

menali. („Hi nondum Scythicis litteris obliti, eiusdem non encausti & papyri ministerio, sed in baculorum excisionis artificio dicarum instar utuntur“), ale žádné nám průby této literatury nepozůstavil. I Přiškus Rétor, jenž se při dvoře Atylově s posly Teodozia cisaře konštantinopolského delší čas zdržoval, v knize své o tomto poselství (*De legatione*, pag. 128.) píše: že u dvora Atylova po večeři dva Scytové předstoupili a ve verších a zpěvích jeho hrdinské činy vypravovali, čímž někteří hosté k zmužilosti podníceni, jiní pak, kteříž pro zešlý věk již bojovati nemohli, k pláči přivedeni byli. Nýbrž že jednou děvčata Atylovi, z válečného tažení do své královské rezidencí se vracujícím, pod tenkými, bílými, a velmi dlouhými platny (*Sub linteis tenuibus atque candidis, quam maxime in longitudinem extensis*. Nebyli-li to to tak řečené oděčky, jakověž i naše Slovenky nosejí, z nichž bezpochyby i panský chalons povstal?) vstříc vyšly, scytskými zpěvy ho vítajíce. Zdá se mi ale, že z těchto zpěvů nedá se ještě s jistotou zavíratí, že by Hunové ňákou literaturu byli měli: nebo i divocí národové své, ač pro-

112

*****

břinkot – zvuk zbraní, cvengot / **dusot** – prach spod kopýt / **průby** – dôkazy / **pro zešlý věk** – pre vysoký vek / **nýbrž** – ale / **zavíratí** – usudzovať, dokazovať

Za Štěpána záře učenosti
na panonské obloze se spatřila,^{d)}

sté zpěvy bez rýmu a míry slabik mají, ješto však nic o literatuře nevědí. Škoda, že nám Priškus Rétor aspoň jednoho takového zpěvu nena-psal, tak by se o věku Atylova Scytské literatuře něco jistějšího říci mohlo. Nyní nemajíce žádné takovéto průby, ani jen toho dokázati nemůžeme, jakovouž řečí mluvil Atyla a jeho dvorané. Štrábo zajisté v knize XI. kap. 507. praví: že mnozí národové, kteříž nebyli jednoho pokolení, společné jméno Scytů měli a že všickni národové, jenž od řeky Visly (Vistula) za řekou Tanais až přes Koukaskou a Imouskou horu bydleli, Scytové slouli, kteří ale rozličnými jazyky od sebe rozděleni byli. Jediné slovo hunské tohoto věku zachoval nám Lactantius *Ad Statii Lib. XII. Thebaidos*, nímž pohřební hody strava jmenovali. Viz o tom *adparatum Belii ad hist. Hung. Mon. III. pag. 147. not. c.*

d) Štěpán s. a jeho nápadníci biskupstvím, klášterům a opátstvím, která založili, i škol přidali, v nichžto ale zpočátku mimo náboženství křestanské, zpěvy a modlitby málo co se učilo. Nejstarší školy byly ostřihomská, petikostelská, s. hory Panonské, nitranská, vacovská, velkovaradinská, čanadská. Sám s. Štěpán nejen la-

113

*****

na pannonské obloze – na uhorskej oblohe / **míry slabik** – prozódie / **žádné průby** – žiadneho dôkazu / **slouli** – nazývali sa / **nápadníci** – následníci

lampu Imřichovy umělosti
těžká smrti ruka časně rozbila;^{e)}
Kolomana od knih milování^{f)}
vzaté pěkné jméno pozdějc slavilo,
Minervino tiché panování
krvavých válek ukrutenství stavilo.

Blaženější svitli vlasti dnové
za Ludvíka velikého hrdiny,

---

tinského, ale i řeckého jazyka byl povědom, jakž se to z jeho diplomů poznati dá, jakověž diploma v řecké řeči na pergamentu psané dal k. p. mníškám kláštera b. p. Marie oudolí vesprímského.

e) Ondřej Dandulus vývoda beňatský jmenuje Imřicha, syna s. Štěpána, učným a svatým (*Litteratum & sanctum. Vide ejus chronicon sub IX. cap. I.*). A jest pravdě podobno, že s. Štěpán tohoto svého jediného syna, k jehož potřebám i sám jisté poučení napsal (*Institutiones Filii sui S. Emerici coronae principis*), které se v knize práv uherských pod titulem *Iní knihy dekretů s. Štěpána* nachází, snažně v literním umění cvičiti dal, jenže 24. roku svého života nenadálou smrtí umřel.

f) Koloman Knížák sloul (Könyves Kálmán). On v Kronice polských knížat (*apud Sommersberg Scripp. rer. Siles. Tom. I. p. 28*) v umění vycvičený (*litteris eruditus*) sluje.

114

*****

umělosti – vzdelania, vedomostí, zručností, rozhl'adu / **časně** – priskoro / **Minervino panování** – vláda Minervy, bohyně múdrosti / **stavilo** – zastavilo / **byl povědom** – bol znalý / **diploma** – listiny o udelení nejakej hodnoti, výsady / **snažně** – starostlivo, usilovne / **nenadálou** – nečakanou / **sloul** – bol nazývaný / **v literním umění** – vo vzdelanosti / **v umění cvičený** – v učenosti majúci prehľad

rozžal vítěz světlo větší, nové,
pomstiv válkou krve drahé rodiny,^{g)}
milé sidlo múzám v svatém městě
štědře přihotovil velkým nákladem,^{h)}
věrný lid svůj na moudrosti cestě
pocitil dražším, než byl Krézův, pokladem.

Jako dobré děti pláčí ctného
otce, Ludvíka tak Uhři plakali,
Zikmunda však zatím horlivéhoⁱ⁾
na trůn zlatý posadivše plésali,

g) Bratra svého Ondřeje v Neapolské zemi potejnou vraždou zmor-
dovaného.

h) Ludvík Veliký první akademii, tehdejší *studium generale* nazvanou
L. P. 1364. v Petikostelích založil, kteréž potom Urban V. ř. papež potvr-
dil, jenžto všecko, co se na jiných venkovních akademiích učilo, i zde uči-
ti povolil, mimo teologii, kterouž výslovně vyjmul. Za tou příčinou musili
uherští teologové do Vlaské země, jmenovitě do Bononie choditi, a tam se
k uradu kněžskému připravovati.

i) Zikmund v Budíně L. P. 1388 akademii založil, kteráž od svého za-
kladatele *Sigismundea* krátce *Sunda* sloula, od Bonifáca IX. ř. pápeže po-
tvrzena byvši, jenž starobudínského probošta jejím kanclířem ustanovil.
Ale ani zde teologie předkládána nebyla.

115

*****

pomstiv – pomstiac, prechodník minulý / **Krészův** – patriaci lýdskemu krá-
ľovi Krézovi / **posadivše** – posadiac, prechodník minulý / **potejnou** – tajnou /
mimo – okrem / **do Bononie** – do Bologne, historická podoba názvu mesta Bologna /
sloula – bola nazývaná / **byvši** – súc, prechodník minulý / **probošta** – prepošta, cirkev-
ná hodnosť (predstavený kapituly) / **kancléřem** – najvyšším úradníkom, rektorom /
předkládaná – prednášaná

Minervě jenž svatý oltář stavi
v přepověstném starém městě Budíně,
jméno své i zemi veleslaví,
než, ach, žalostný los nastal Slavině.

Dávno jasné slunce učenosti
bratří v Čechách milé osvěcovalo,^{k)}
paprsky božské velebnosti
tváři jejich krásně osloňovalo,
Apollův chrám Češí odevřeli,
klekali v něm Slavinini synové,
chválý Čechů po Evropě zněly,
krásně se jim vili věnce bobkové.

---

k) V Čechách již roku 1347. pražská universita byla založena, a za času M. Jana Husa tak byla zkvetla, že se v ní podlé některých domnění přes 40 000. žákovstva počítalo. Když ale Mistr Hus L. P. 1414. v Kostnici na smrt odsouzen a spálen byl, nejkrvavější válka znikla, kterouž Jan Žižka z Trocnova s velikým štěstím proti Zikmundovi vedl, jehož vojsko přes 12krát na hlavu porazil, a tato válka se zatím až do Uher pod vůdci Jiskrou a Prokopem rozšířila, takže L. P. 1433 hussité město Kežmarek vyloupili a i tamější archivum rozebrali. V této válce se řeč česká znamenitě po uherské zemi rozšířila: mnozí zajisté Češi v čas této války v Uhřích se pro

116

*****

Minervě – bohyně múdrosti / **veleslaví** – velebí / **než** – keď tu / **los** – osud / **Slavině** – spoločenstvu slovanských národov / **osloňovalo** – oslňovalo, osvecovalo / **Apollův chrám** – chrám boha umenia / **odevřeli** – otvorili / **Slavinini synové** – príslušníci slovanských národov / **věnce bobkové** – vavrínové vence / **1414** – tu uvádza Tablic chybný údaj, Ján Hus bol upálený 6. 7. 1415, v roku 1414 začal Kostnický koncil, na ktorom mal Ján Hus obhájiť svoje názory

Korvín veleslavný, smrteľný
mudrec znamenitý, nejsilnejší rek,
krásy umění byv čítelný
v lúno Arpadovo přived zlatý věk,
Budín slavil Sundy obnověním,^{l)}
mudrce k ní volal z cizí krajiny,
Prešporek škol nových vystavením,^{m)}
s moudrými, co August, trávě hodiny.ⁿ⁾

bezpečnost osadili, založivše hrady i vesnice, jejichž samá jména již český původ ukazují, k . p. České Březovo, Prága, Ozdín v Nongradské stolici, Moravce, Žibridov &c. Bezpochyby, že se v této válce i ti nemnozí rukopisové čeští, kteříž se v Uhřích nacházejí, k. p. Kronika Trojanská Gvidonova, Nové Zákony a t. d. do Uher dostali.

l) Matiaš Korvín v každém ohledu veliký král obnovil akademii budínskou.

m) V Prešpurce založil Matiaš novou akademii L. P. 1467. Vyžádal to L. P. 1465. od ř. papeže Pavla Ilho, aby i v Uhřích tak jako na jiných akademiích venkovních teologie žákovstvu předkládána býti mohla. Až potud zajisté nemohli v Uhřích akademie proto zkvětnouti, že žáci, jichžto největší počet z teologů záležel, v cizině, větším dílem ve Vlaších, v Bononii, studirovatí museli, čímž nemající k tomu potřebného nákladu, a tak všickni chudobnější od učení

117

*****

rek – hrdina / **krásy umění byv čítelný** – majúť zmysel pre vzdelanie, zaujíma-
júť sa o učenosť, prechodník minulý / **trávě** – tráviac, prechodník prítomný / **osa-
dili se** – usadili sa / **vyžádal** – vyžadajúť, prechodník minulý / **až potud** – dovte-
dy / **předkládána** – prednášaná / **z teologů záležel** – pozostával z teológov / **ve Vla-
ších, v Bononii** – v Taliansku, v Bologni, historická podoba názvu mesta Bologna

Budín změnil v Minervino bydllo,
knih v něm složil přenesmírné poklady,
gráciím a múzám milé sidlo
spravil v pravdě královskými náklady,^{o)}

odstrašení byli. Povolil tedy Pavel IIhý, aby Matiáš v kterémkoli uherském městě *studium generale cum quibuscunq̄ue facultatibus*, t. j. takovou akademií, v níž by se všechna umění bez výminky žákovstvu předkladati mohla, založil.

n) August s Mecenášem, velikým učených lidí patronem, s Virgílem a Horácem znamenitými římskými básniři obcoval; Matiáš s Galeotem Marciem Narnienským strážcem své knihovny, jenž, byv vtípný žertovník (břichatý jako Horác), jemu velmi byl milý, s Tadeem Ugoletem Parmenským svého syna hofmistrem neb učitelem a Šťastným Raguzinským Dalmatem v řeckém, latinském, chaldejském a arabském jazyku velmi zběhlém.

o) Matiáš velmi slavnou bibliotéku shromáždil, nakoupiv v východních krajinách, kdež po pádu řeckého císařství a vybojování Konštantinopole Turkem mnoho této koupě se nacházelo, množství rukopisů. On v jediném městě vlaském Florenci 4 knihářův držel, jichž práce byla řecké a latinské rukopisy pro jeho bibliotéku odpisovati, doma pak, jakž to Mikuláš Olahus v své Hungarii (Viz *adparat. Belii ad hist. Hung.*

118

*****

v **Minervino bydllo** – v sídlo bohyně múdrosti / **Gráciím a Múzám** – postavy antickej mytológie, bohyně krásy, pôvodu a jednotlivých odvetví umenia / **spravil** – opravil / **všetcka umění bez výjimky** – všetky odbory vzdelanosti bez výnimky / **byv vtípný** – súc vtípný, prechodník minulý / **Dalmatem** – Bosniakom / **nakoupiv** – nakúpiac, prechodník minulý / **mnoho této koupě** – množstvo vecí z tohto nákupu / **4 knihářův držel** – zamestnával štyroch knihovníkov

vlast tak přived k spanilému květu,
doma blesku, vně jí slávy nadobil,
znám byl vítěz veškerému světu,
trůn svůj hrdě trofeemi ozdobil.

Dec. I. Mon. str. 9.) poznamenal, do 30 výborných písařů k dotčenému cíli měl, jimž Felix Raguzinus Dalmatčan představen byl, pozoruje, aby se omylové do odpisů nevtrousili. Heltai v své Kronice (*chronic. Hung. p. 168.*) připomíná, že Matiaš na tyto rozličné písaři ročně 30 000 zlatých (v zlatě) vydal. Tímto způsobem asi za 25 let nejmíň 50 tisíc kusů kněh, jakž Pflugius v svém listě k Sekendorfovi o bibliotece budínské psaném připomíná, psaných i tištěných (nebo roku 1472. povolal Matiaš z vlaské země knihtlačitěle Ondřeje Hessa, jenž první v Uhřích v Budíně knihy tlačil; první kniha v Uhřích nejprv tlačena jest *Chronicon anonymi vulgo Budense.*) nashromáždil, kteréž v větším díle do axamitu svazané a zapinadly stříbrnými, i zevnitř zlatem, vnitř pak erbem krásně malovaným jak jeho rodu vlastním, totiž havranem, tak i královským ozdobené do řemeslně udělaných polic sklásti, a i jináč tu síň neb palotu (i Russové tak síň jmenují) znamenitě malovanými obrazy, jak svým, tak i jiných slavných a učených mužův přiokrášlit.

119

*****

Dalmatčan – Bosniak / **pozoruje** – pozorující, dávající pozor, prechodník přítomný / **z vlaské země** – z Talianska / **do axamitu** – do zamatu / **řemeslně** – zručně, dokonale technicky / **sklásti** – poukladat'

Radostí se božskou rozplývala
Slávie, když přeslavného hrdinu
na Králové holi vídávala^{p)}
lovit v prázdnu těžkých péčí hodinu,
když se velký mocnář nakloňoval
k nízkým domům opuštěné chudoby,
víc svou hlavu slávou ohrazoval,
nežli korun slavily ji ozdoby.

Za hory však slunce nejjasnější
zachodí, ach! Zašel nejsilnější rek,
mocnář Panonie nejslavnější,
rychle uplynul mu krátký zemský věk,^{q)}
vlast svou vznesl skutky hrdinskými
k oblakům, a cti když požívati měl,
ozdobený věnci bobkovými
do olympských šťastných bytů zaletěl.

Tu se pomrákati začínalo,
za tím přikvácila Uhry tvrdá noc,

---

p) Králova hole jest vysoká hora v Liptovské stolici, kdež se Matiaš na lově rád meškával, obědvav, jakož tradicí praví, na velikém kameni, jenž se až po dnes ukazuje.

q) Jen 47 roku byl tento opravdu veliký král živ, umřev šlakem poražený L. P. 1490.

120

*****

Slávie – spoločenstvo slovanských národov / **péčí** – starostí / **víc svou hlavu slávou ohrazoval** – viac si získaval slávu (pre svoju hlavu) / **rek** – hrdina / **Panonie** – Uhorského kráľovstva / **věnci bobkovými** – vavrínovými vencami / **měškával** – zdržoval sa / **obědvav** – obedujúc, prechodník minulý / **umřev šlakem poražený** – umrúc na mŕtvicu, prechodník minulý

u Moháče světlo doháralo,^{f)}
zemi měsíce si podmanila moc,
Budín zkažen, vlast jest vyloupena,
lidstvo v poutech do zajetí vedeno,
vzáctná knihovna jest rozvláčena,
krve mnoho z nejdražších těl cezeno.

Jako rolí ouhořem když leží,
pošlápaná obilíčka nerodí,
na ní plaché zvěři denně běží,
nic, leč trní, bodláčí, tu neschodí:
tak i v Panonii obloupené
nescházelo símě krásných umění,

---

r) Nešťastná porážka Uhrů u Moháče, v níž sám král Ludvík II-hý, mnoho biskupů, i magnátů a přes 500 zemanů padlo, uvedla vlast pod turecké jho, pod nímž přes 100 roků upěla. Turci nevázně s Matiašovou knihovnou nakládali, knihy dílem rozvláčivše, dílem stříbro z nich sebravše a je potrhavše, dílem pak do podzemní jakés tmavé a vlhké skrýši je davše, tak že po zapuzení Turka z Budína roku 1686. sotva 300 kusů, i to větším dílem chaterných, shledáno bylo, kteréž hned po dobytí Budína do vídeňské cis. královské knihovny zanešeny byly. I s lidmi Turci ukrutně nakládali, mnoho tisíc křesťanů do těžkého zajetí zavedše.

121

*****

krve mnoho cezeno – veľa krvi preliatej / **ouhořem** – úhorom / **leč** – len, ledaže / **v Panonii** – v Uhorskom kráľovstve / **símě krásných umění** – semeno umeleckých činností zameraných na estetickú tvorbu / **jho** – jarmo / **upěla** – trpela, žalostila / **nevázně** – ľahkovážne, nedôstojne / **rozvláčivše** – rozvláčiac, prechodník minulý / **sebravše** – poberúc, prechodník minulý / **potrhavše** – potrhajúc, prechodník minulý / **davše** – dajúc, prechodník minulý / **zavedše** – zavedúc, prechodník minulý

tiché múzy ušly zaplašené,
básníř nepěl, leč snad pláče, upění.^{s)}

Slavné předtím Minervino bydlo
bylo obráceno v bídný, špatný rum,
mužův nejznamenitějších sidlo
proměněno v obřezané zběři dům,
na věžích se třpytěl místo kříže
polouměsíc turecký erb vítězně,
v svatých chrámech položena špiže,
kdež zněl předtím božských chval zpěv líbezně.

Zastřetež však šlojířem dnes tmavým
divadlo to smutné dobří Bohové,
ať mé tělo neschne smutkem žravým,
božské radosti dnes tečte proudové,

---

s) Gabriel Sent-Ďerdi (Szent-Györgyi) sekretář onoho hrdiny Tomáše z Nádaždu, jenž byv po straně Ferdinandově, hradu Budínského proti Turkům zmužile bránil, složil *Elegie de aerumnis Pannoniae inferioris*, které potom v Wittenberku r. 1552 v 4tu vydány jsou. Rovně Šebest'an Tynodi uherský básníř podobně pláče složil o zkažení Budína, o zajetí kurfiršta Saského, o hradě Sitňanském, Levickém, Čabrackém a t. d.

122

*****

múzy – bohyně umenia / **leč** – len, ledaže / **upění** – nárek / **Minervino bydlo** – sídlo Minervy, bohyně múdrosti / **v špatný rum** – v hrozné zborenisko / **zběři** – zberby / **špiže** – miestnosť na uloženie zásob / **zastřetež** – zastríte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **šlojířem** – závojom / **byv bránil** – brániac, prechodník minulý

ukaž se mým očím jasné světlo,
ještos' z Germanie světu svítilo,
s tebou štěstí Panonie skvětlo,
tys' i Slavininy syny zbláznilo.

Po dnes ještě Panonii svítí
z Germanie toto světlo přejasně,
Minerviných zahrad vonné kvítí
zhřívá přemilostně, barví překrásně,
velká milost nejlepšího Krále,
vyvýšených vlasti stavů štědrotá
povází je, rosou kropí stále
krásných věncův hodná obou dobrota.

Pod jhem těžkým ottomanské brány
Panonie přežalostně upěla,
krvavé když Minerviny rány
Pazmáňova ruka hojit hleděla.¹⁾
Velkou školu v Malém Římě staví
biskup pro obec i církev horlivý,
tak své jméno učený muž slaví,
k užitečným dílům vlasti bedlivý.

t) Petr Pázmaň arcibiskup ostrihomský založil v Trnavě, kteráž pro množství chrámů a klášterů Malý Řím slove, akademii L. P. 1635., kteréž císař Ferdinand II-hý potvrdil a Maria Terézia umění lékařského k ní přidala.

123

*****

ještos – ktoré si / **z Germánie** – z Nemecka / **Panónie** – Uhorské kráľovstvo / **Slavininy syny** – príslušníci slovanských národov / **Minerviných zahrad** – záhrad bohyně múdrosti / **nejlepšího Krále** – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom / **pod jhem** – pod jarmom / **upěla** – nariekala / **Minerviny rány** – rany, ktoré utrpěla vzdelanosť / **v Malém Římě** – v Trnave / **pro obec** – pre spoločnosť / **slove** – sa nazýva

Kyždi prelát vážny na pŕlnoci,^{u)}
v Košicích měst upevněných rekyni,
Bastově jenž odolala moci,
chrámem poctil učenosti bohyni,
podnes jí v něm kadí s nábožností
Horních Uher přerozkošní synové,
píjí nektar z studnic umělosti,
jichž jím hojně tekou božští proudové.

Vlast když přetěžké jho přelomila
Turka křesťanů krev střebajcího,
Budín velká škola ozdobil,
obnovená štědře od Séciniho,^{v)}
zatím v Rábě, v Velkém Varadíně^{x)}
umění jest rozšířena štěpnice,
potom založena na Budíně
všeobecná učenosti vinnice.

---

u) Beneš (Benedikt) Kyždi, jagerský biskup L. P. 1657 založil v Košicích akademii, kteréž Leopold Veliký L. P. 1660 potvrdil.

v) Jiří Sécini, arcibiskup koločský po zapuzení Turků z Budína obnovil zde akademii r. 1687. Jezuitům ji svěřiv, ale nedosáhla té slávy, kterouž předtím měla.

x) V Rábě a ve Varadíně v století XVIII. již založeny jsou akademie, roku totiž 1777.

124

*****

na pŕlnoci – na severe / **rekyni** – hrdinku / **Horních Uher** – severná časť Uhorskeho kráľovstva, ktorú z väčšej časti tvorilo územie dnešného Slovenska / **umělosti** – vzdelania / **jho** – jarmo / **střebajcího** – hltavo pijúceho / **Séciniho** – Séciniho / **umění štěpnice** – štepnica (záhrada na rozmnožovanie stromčekov štepením), tu záhrada vzdelania / **svěřiv** – zveriac, prechodník minulý

Chvály muz i v menších chrámich zněly,
g y m n a z i a nazvali je vlastenci,^{y)}
v nichžto v závod učený boj měli
uměnění ozbrojeni oděnci,^{z)}

y) Uherská země prv gymnazia nežli německá měla. Haymann v své historii literární (*conspect. reipubl. litt. cap. IV. §. 56.*) praví: „století XVI. akademie a gramatické školy mělo, střední školy, jež gymnazia jmenujeme, neměla města.“ Uherská však země i v století XVI. měla již mnohá gymnazia, jakž to i z Rezikovy gymnaziologie poznati se dá, k. p. v Bardiově, kdež Valent Ek, Tomáš Fábri, a zvláště Linhard Štekélius; v Levoči, kde Daniel Tyrk a M. Antonín Platner, jež spolu i městské ourady někdy měli, pověstní byli rektorové. V slovenských krajích, jmenovitě v Žilině, již okolo r. 1550. Jiří Bánovský († r. 1561) a po jeho smrti syn jeho Mojžíš téhož příjmení († 1572) učili. Mojžíšovi Bánovskému nastoupil Mikuláš Kolacináš, jináč Kolečáni řečený, jež roku 1580. do Mošovec byl povolán. V Privizi Ladislav Liptoviensis (Liptay) od roku 1560 až do 1563 učil.

z) Podnes se mnohé dišputací, na gymnaziích držané, vytištěné nacházejí, k. p. D. Samuele Pomárya a M. Izáka Zabániho, prešovských rektorů, M. Jana Fabricy-

125

*****

múz – bohýň umenia / **uměnění ozbrojeni** – vzdelaním vyzbrojeni / **dišputací** – vedecké rozpravy

V Stráži,^{aa)} v Bánovcích i ve Fraštáku^{bb)}
měly ondy múzy krásný pocty dům,
není téměř jejich slávy znaku,
jinde pozůstal jen přežalostný rum.

V panonském až po dnes ještě světě
kvete utěšeně Múza přešporská,

---

ho březnanského gymnázium rektora; M. Matěje Štyrcera gymnázium
baňsko-bystřického konrektora i jiných. Škoda, že tyto dišputací, kteréž
i vtip školské mladeže ostřily, i k mnohému užitečnému spisu příležitost
zavdávali, na mnoha gymnaziích z obyčeje vyšli.

aa) Řehoř Horvát Stanžit z Gradce (vymřel tento slavný rytířský rod
r. 1801. s Baltazarem téhož kmene posledním rovně na vlasti výborně za-
sloužilým mužem) založil L. P. 1584. v Stráži gymnázium, na kterém,
mimo samého zakladatele Horváta, Albert Grunerus zatím slavný jenan-
ský teolog a generální vývodství waimarského superintendent, Erhard
Dalhaym i Eliáš Láni, zatím superintendent, učili. Ale jen do smrti svého
zakladatele do léta totiž 1597. toto gymnázium trvalo. Paměti hodné jest,
že v něm v nedělní a v sváteční dny s. kázání i celé služby boží v řeči la-
tinské držány bývaly.

bb) Jan Pruno byl zde pověstným rektorem. Viz Pam. verš. §. 9.

126

*****

ve **Fraštáku** – v Hlohovci / **ondy** – nedávno, raz / **múzy** – bohyně umění /
rum – zbornisko / v **panonském světě** – v Uhorském kráľovstve / **dišputací** – ve-
decké rozpravy / **užitečném** – správne užitečném, zrejme tlačová chyba

jako růže v přemileném létě,
plesejž nad tím, drahá vlasti Uherská!
Zdařilé když větve učenosti
rozmanitě rozkládá a široce,
plodí libou vůni umělosti,
Panonii zvelebujе vysoce.

Slávie zde šťastně zaštěpila^{cc)}
nový vrubek překrásného umění,
líbezné své řeči založila
drahé vlasti přepotřebné učení,
ujala se ratolestka zdarná,
radůjте se, Slavinini synové,
snažnost vaše nezůstane marná,
věnce se vám vítі mají bobkové.

---

cc) Již dávno žádali učení a dobrého vlasti žádostiví muži, aby i v Uhřích učitelská stolice řeči a literatury slovenské založena byla, kteráž jejich žádost tím byla slušnější, čím rozšířenější jest řeč slovenská v rakouské monarchii, v kteréžto se přes 14 millionů Slovanů, nad nimiž dům rakouský šťastně panuje, nachází. (Viz spis: *Ueber die Ergebenheit und Anhaenglichkeit der slavischen Völker an das Erzhaus Oestereich, vorgelesen den 25. Septemb. 1791. im Saale der k. Böhm. Gesellschaft der Wissenschaften in Gegenwart Selner Maj. des Kais. Leopold des II. von Abbé Joseph Dobrowsky, Prag. 1791. 4to.*), odkud i

127

*****

plesejž – plesaj, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **umělosti** – učenosti, vzdelanosti / **Panonii** – Uhorsko / **zvelebujе** – povznáša, zdokonaľuje / **Slávie** – společenstvo slovanských národov / **vrubek** – vrúbeľ (do štepu) / **zdarná** – vydarená / **snažnost** – snaha, úsilie / **bobkové věnce** – vavrínové vence / **učitelská stolice** – katedra / **řeč slovenská** – tu označenie domáceho jazyka

Vaše chvály básníř bude pěti
na harfě a na citaře líbezně,
po stoletích jméno vaše zněti
bude nad vašim i prachem vítězně,
tmavý hrob když kosti vaše skryje,
ctnostný vlastenec ho skropí slzami,
víc to platí, rum když jednou zhnije,
nežli obraz obložený perlami.

A Ty, Palkoviči, přehorlivý,
Slavinina okraso a radosti!
Vlast jenž drahou zblažit žádostivý
setřels' hořké slzy její žalosti,
zveleb slavně Slavinino jméno,
vznes je k oblaků až černých výsosem,
a když bude slávou osloněno,
vyleť k vyšším blaženějším bytnostem.

Konec dílu prvního.

---

veliká potřeba známosti řeči slovenské pro zemského pána, učitele církevního, prokurátora, lékaře, a vůbec pro každého v císařských zemích bydlícího zřetelně se poznati dá. Teprv v tomto století XIX. slušná žádost dobrých vlastencův k naplnění přišla s založením takovéto učitelské stolice v Prešpurce, na níž vys. učený muž, pan Jiří Palkovič, z Řimabáně rodem, s největším zapřením svých vlastních užitků dosedl. O, by jen všickni Slováci a s nimi i bratří Češí a Moravané pomocných rukou svých přiložili k slušnému této učitelské stolice nadání!

128

*****

rum – rumovisko, zborenisko / **Slavinina okraso** – okrasa Slávie, spoločenstva slovanských národov / **k vyšším bytnostem** – k vyšším hodnotám, bytosťiam, vo význame do neba / **v Prešpurce** – v Bratislave / **k slušnému nadání** – k náležitej podpore

Poezye

od

Bohuslava Tablice

Díl druhý

S povolením cí. král. cenzury

Ve Vacově 1807

u Antonína Gotlíba priv. knihtlačitele

*Vysoce urozenému pánu,
panu
Michalovi Žarnocaymu*

slavných stolic Nitranské, Trenčanské, Liptovské a Turčanské
soudní tabule assessorovi, panství Bráneckého spoluvládaři,
církvě Senické a Přítržské výborně zasloužilému inšpektorovi,
literního pak umění horlivému a povědomému milovníku,
pánu a patronu mně laskavě příznivému.

Tobě, slavný mecenáši,
libě zavzniž líra má,
do věnce necht' růže snáší
Slávie Ti upřímá.

Ten, jenž na bojiště táhne,
nabroušený nesa meč,
zdali věnce nedosáhne,
krvavou když stropí seč?
(nepag)

*****

assessorovi – prísediacemu na súde / **literního umění** – synkretický pojem označující všeobecne vzdelanie, ale aj literárnu tvorbu i literárne aktivity / **zavzniž** – nech zaznie, imperatív 3. os. sg. / **necht'** – nech / **upřímá** – úprimná / **nesa** – nesúc, prechodník prítomný / **stropí seč** – zvedie boj

Krutě hlavy lidem sráží,
nevinnou krev vylívá;
celý svět ho předce váží,
basníř o něm zaspívá.

Zdaž ty, ješto špatné bludy
jak rek statný porážíš
pravdou, železnými trudy,
na pověru nevražíš,

ty-li méně zasluhuješ
krásných věncův nežli rek,
ješto nad něj zvelebuješ
vlast svou, Nebi činíš vděk?
(nepag)

*****

rek statný – silný hrdina / **železnými trudy** – tvrdou pracou, starostami, těžkou námahou / **na pověru nevražíš** – nie si náchylný k povere / **Nebi** – vo význame Boh, preto s veľkým začiatočným písmenom

Ty, jenž v vlasti rozněcuješ
světlo božské moudrosti,
umění květ rozšiřuješ,
učené máš v vážnosti,

krásné štěpy Slaviny
štedrostí svou políváš,
zahrady tak Minerviny
urodnější činíváš.

Tobě sluší růže snesti,
tobě písň zapěti,
tobě krásné věnce plésti,
tobě sloupy stavěti!

(nepag)

*****

Slaviny – prislúchajúce k Slávii, vo význame spoločenstva slovanských národov / **Minerviny** – patriace Minerve – bohyni múdrosti / **snesti** – priniesť, zhromaždiť

Chaterné přijm zpěvy vděčně
od vlastence věrného,
pamět Tvá kvést bude věčně
u potomstva vděčného.

ponížený služebník a ctitel
Bohuslav Tablic
(nepag)

Předmluva

Laskavé prvního dílu mých Poezií od mých milých vlastencův přijetí pohnulo mnou, abych s vydáním dílu druhého neprodléval, ale jej co nejdříve do tisku odevzdal. Teď již vytlačeného svým milým krajanům podávám s tou důvěrností, že i tento díl s touž vděčnou myslí, s kterouž první jest přijat, přijmou, a ze zrůstu naší literatury spolu se mnou se těšiti budou. Snažil pak sem se v tomto druhém dílu, tak jako v prvním, jméno učených a pro svůj milý národ a jazyk otcovský horlivých Slováků z propasti smutného zapomenutí vytrhnouti a památku jejich u vděčného potomstva v požehnání zachovati; přitom pak básněmi větším dílem původně složenými mysl krajanů svých vyraziti a je spolu k milování národu a jazyka svého otcovského podlé možnosti podnítiti. Jak mnoho na této cestě mých a ostatních horlivých a k psaní kněh se přičiňujících Slováků snažností naše literatura získá, toho, ne-

(nepag)

*****

Poezií – názov Tablicovej básnickej zbierky, preto v pôvodnej podobe s veľkým začiatočným písmenom a s ypsilonom; v tomto prípade nejde o všeobecné označenie básnickej tvorby, ale o konkrétne pomenovanie zbierky / **neprodléval** – neotáľal, neodkladal ho / **s tou dôvěrností** – s tou dôverou / **s touž** – s rovnakou, s takou istou / **vyraziti** – zabaviť / **snažností** – usilovania / **Slováků** – tu vo význame príslušníkov slovenského národa

moha se do budoucnosti nahlédnouti, božské všudy všecko řídící prozřetedlnosti, kteráž tak nad naším jako nad jinými národy bdí a dříve aneb později k květu mu dopomůže, k rozhodnutí zanechávám. Mně dosti k velikému potěšení to poslouží, jestli i vydáním těchto básní zarostlá česko-slovenské literatury v naší milé Slávii poněkud se proklestí a přímější učiní, a láska k naší výborné otcovské řeči a literatuře v srdci mnohého studeného Slováka obžive. Bůh dejž, aby se tato toužebná všech dobrých vlastencův žádost v plné míře naplnila. Psal sem v Kostelních Moravcích dne 20. října léta Páně toho, kterého

DokonaL CtnI Foks, a reInštI zpIkLI se NèMCI.

Spisovatel

(nepag)

*****

nemoha – nemôžuc, prechodník prítomný / **česko-slovenské literatury** – literatúry písanej v češtine, ktorá plnila funkciu literárneho jazyka v slovenskom prostredí / **v Slávii** – v spoločenstve slovanských národov / **Slováka** – označenie všeobecne Slovana i konkrétne etnického Slováka, závisí od kontextu použitia, tu s najväčšou pravdepodobnosťou vo význame etnického Slováka / **Bůh dejž** – nech Boh dá, imperatív 3. os. sg. / **DokonaL CtnI Foks, a reInštI zpIkLI se NèMCI** – chronostich, veľké písmená označujú rímske číslice, ich súčet dáva letopočet 1806

Obsah

	číslo strany v edícii	v origináli
Lubinský z Lubiné a Rozina Milovská	221	3
Jakub Žibřid z Žibřidova	231	13
Kolozpěv při pití ocelivého punče	268	50
Csövár. Hrad Raškův	274	56
Na smrt Alžběty Mayerové	284	66
Pláč starce	286	68
Učená panna	289	71
Oves vyhynulý	290	72
Společné k radosti se probuzování	292	74
Elegie na smrt D. Pavla Ježoviče	295	77
Aria k pohřbu Ježovičovu složená	311	93
Na odchod u. p. Zuzany Laučkové a její téhož jména dcerušky ze Skalice	313	95
Zlaté poutko	319	101
Probuzení k trpělivosti	326	108
Chvály boží	328	110
Píseň svadební	329	111

*****

Názov básne Na odchod u. p. Zuzany Laučkové a její téhož jména dcerušky ze Skalice sa v Obsahu celkom nezhoduje s názvom básne na strane 95.; tam je názov v podobe Na odchod ze Skalice urozené paní Zuzany Laučkové a dcery její téhož jména, L. P. 1803 dne 25. maje

Lubinský z Lubiné a Rozina Milovská
Nešťastné následky stracené nevinnosti

Na krásné rovině u Senice,
tam, kde se široká silnice kříží,
slyšet jest temný a žalostný hlas
na roli, na které neroste klas,
k tomu když místu se pocestný blíží.

Studení větrové fičejí tam,
sova i pošmourná naříká v noci,
strašlivě příšery burácejí,
těžké tam vozy se zpokácejí,
strachem všech poutníků mizejí moci.

Bloudící ohňové blyštějí se,
tesklivě plápolá tichouký plamen,
slyšet i předivný podzemní chřest
u hrobu, nad nimž se rozkládá břest,
v kterémžto Rozinu příkrývá kámen.

V Senici bydlela neboštica
pod kázní přepřisnou tvrdého otce,
tvář jeho sškvrkla se zůřivostí,

3

*****

pošmourná – smutná / **zpokácejí** – prevracajú / **tesklivě** – skl'účene, bojzливо /
chřest – šuchot / **pod kázní přepřisnou** – pod prísnyim dohl'adom, v tvrdej výchove /
sškvrkla – zvráskavila sa

k ctnosti však vedl ji od mladosti,
přiměká matka k ní měla se krotce.

Děvče když bylo se narodilo
(truchlivé budoucích neštěstí heslo)
krávy jich dojily červenou krev,
jehňátko zabila hromada dřev,
nádobí prázdné se do domu neslo.*

Jako strom u řeky tekuté roste,
rostla tak milostná děvkuška krásně,
postavy vysoké, růžových líc
byla, jež krásilo lilium víc,
její pak očičky stkvěly se jasně.

Křídlatá pověst se roznášela
daleko, široko o panně švárné,
spanilí mládenci nabíhali,
na krásu, na jmění spoléhali,
námluvy k manželství staly se marné.

---

* Až po dnes ještě trvá mezi Slováky ta pověra, že lidé pověřiví vydávající se k. p. na cestu, neštěstí předpovídají z toho, jestliže je kdo s prázdnou nádobou předejde aneb i jináč za znamení nastávajícího jim neštěstí drží to, jestli kdo v jisté dni, k. p. na den Nového roku, s prázdnou nádobou do jejich domu přijde.

4

*****

krotce – mierne, vľúdne / **krásilo lilium víc** – zdobilo, robilo krásnym, tu: (líca) boli krajšie než ľalia

L u b i n s k ý z L u b i n é* šťastnější sloul,
milovné Roziny přilnulo k němu
srdce, an nad všechny krásnější byl,
bílouký, jak by se mlékem vzdy myl,
havraní oči se jiskřili jemu.

Na zámku nádherném na Lubiné
bohatý rytíř měl příbytek slavný,
hrad ten si z mramoru postavit dal,
zlatem a stříbrem ho ozdobit znal,
umysl bez ženy zůstat měl dávný.

Často však Rozinu navštěvoval,
na šesti koních se vozíval stále
s nádherně oděným komonstvem svým,
Rozině líbil se takový dým,
o něm co mluvila, bylo mu k chvále.

Podvodný rytíř svůj umysl kryl,
nevinnou Rozinu k hříchu chtěl svěsti,
bleskem svým děvušku zaslepoval,
medovou řečí ji zavozoval,
bohaté dary ji poroučel nésti.

Často se přísahou zavazoval,
že se jen s Rozinou manželstvím spojí,
věřila děvice lehkověrná,

---

* Lubina jest ves v slavné Nitranské stolici ležící.

*****

sloul – stal sa / **an** – ktorý (staršia podoba vzťažného zámena) / **vzdy** – vždy, zrejme tlačová chyba / **s komonstvem** – s jazdeckou družinou / **chtěl** – chtiac, prechodník prítomný / **zavozoval** – zavádzal

řeč ale byla to licoměrná,
rozumná panna se darmo tou kojí.

Z jara s ní chodíval na procházku,
v zahradě sedaje do tvrdé noci;
o samé lásce jen mluvíval vždy.
Víte to nebesa: co, jak a kdy?
K odporu děvečka neměla moci.

Zhanobil podvodník nešlechtný
děvče co anjel i krásné, i čisté,
uhasil plamen svůj zhovadilý,
vyvedl umysl pošetilý,
děvčino neštěstí bylo již jisté.

Brzičko vadly již růžičky ty,
předtím jenž na tváři bílounké kvetly,
rytíř víc nepřišel do Senice,
k jiné se obrátil do Skalice,
v městě se mrzuté klevety pletly.

Sklamaná děvečka poznala se,
matka i tušila neštěstí její.
Pověz mi, řekla jí, dceruško má,
co ti je? Čehožs' si povědomá?
Děvčeti perlové slzy se lejí.

Předce co kámen jí neříká nic,
hořce jen naříká, tesklivě vzdychá,
slzy ty mateři zrazují hřích,

6

*****

licoměrná – pokrytecká, neúprimná / **sedaje do tvrdé noci** – sediac do nesko-
rej noci, prechodník prítomný / **zhovadilý** – zvrhlý / **pošetilý** – pochabý / **klevety se**
pletly – šířili sa klebety / **poznala se** – uvedomila si svoju situáciu, svoj stav / **teskli-**
vě – utrápene, skl'účene, zúfalo / **zrazují** – prezrádzajú

z něho jen zkaženým rodí se smích,
nepravost bolestně svědomí pichá.

Měsíc když zmladil se po třikráte,
morova sukně se děvčeti ouží,
boky se nevolné vyplňují,
sněhová ňadra se pozdvihují,
otec mněl, stráva že dobře jí slouží.

Když ale devětkrát obnovil se
měsíc, již děvčečka přílišně tlustne,
hedbavný kabát jí neobchodí,
nešťastná láska co nevyvodí,
krev v těle veškerém denně jí hustne.

Prchlivý otec již zřetedlně
seznal, že dceruška v nectném jest stavu,
pochytil v hněvě svém třtenici,
krutě zbil svedenou nešťastnici,
v čele jí ubohé probil i hlavu.

Jdi, řek jí, smilnice nešlechtná,
z domu ven! Hříchem tvým zakaleného,
víc nechť tě oči mé nevidějí,
uši mé o tobě neslyšejí,
hledejž si jinocha milovaného.

A v tom jí vystrčil na ulici,
svět byly přikryly mrákoty husté,
7

*****

měsíc když zmladil se po třikráte – po troch splnoch / **neobchodí** – neobopne /
seznal – spoznal, postrehol / **nevyvodí** – nevydá / **hledejž** – hľadaj, koncovka -ž zdô-
razňuje naliehavosť príkazu, želania

studený vítr dul od půlnoci,
měsíc jí nepřišel ku pomoci,
městěčka ulice byly již pusté.

Utíká přikrytá modřinami
přes pole, přes louky, přes hory bludné,
jako zvěř od honcův sestrašená,
volavci myslivce zaplašená,
myšlení přenásleduje ji trudné.

K Lubiné blíží se po půlnoci,
přímo jde k rytíři nešlechtnému,
na hradě vysokém v karty se hral
s kuběnou, kterou si na hrad svůj bral,
do síně vstoupivši, řečnuje k němu:

Rozina

Rozkošný rytíři, pohled' a viz
modřiny na tomto ubitém těle,
prchlivost nebe mne potrestala
za to, že tebe sem milovala,
otcovou rukou sem stlučená cele.

Bije-li statečná v srdci tvém krev,
naplň sliby, ježs' děvčeti činil,
vzítí mne za ženu neprodlívej,
před Bohem podvodu neužívej,
znát' nebe, se mnou žes' přetěžce zvinil.

8

*****

od půlnoci – od severu / **sestrašená** – vystrašená / **volavci** – honcami / **trudné** – těžké, smutné, trýznivé / **s kuběnou** – s konkubínou, družkou / **vstoupivši** – vstúpiac, prechodník minulý / **naplň** – naplň, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **neprodlívej** – neotál'aj, neodkladaj / **znát'** – vie to nebo, enklitika -ť zastupuje zámeno

Lubinský

Bláznice, řekl jí, nemůž to být,
abych si rytíř jsa zasnoubil tebe,
můj by se zemanský zhanobil rod,
nebyl by poctivý z tebe můj plod,
slavný jsa hluboce vrhl bych sebe.

Mezitím, děvice, uspokoj se,
mužeš zde při panském pobýti dvoře,
za úředníka tě brzičko vdám,
chci potom obcovat s tebou i sám,
v radost seť obrátí nynější hoře.

Rozina

Ha! Muži nad všecky ukrutnější,
slouti chceš v krajině statečný rytíř,
nechtěl-lis' sobě mne zasnoubiti,
neměl si ze cti mne obloupiti,
ruše své sliby jsi ohavný šidíř.

Kyž si se na hradě propadl svém,
prv než si k mrzkému hříchu mne zvábil,
kyžs' mne prv ubohou, než si mne zved,
nejprv když v Senici viděls' mne, hned
na prvním místě tom tulichem zabil.

Řekla a prchá již zoufající,
po horách březovských, myjavských bloudí,

9

*****

jsa – súc, prechodník prítomný / **obcovat'** – stýkat' sa, udržiavať intímny styk /
set' – sa ti, enklitika -t' zastupuje zámeno / **hoře** – trápenie / **slouti** – byť nazývaný /
ruše – rušiac, prechodník prítomný / **šidíř** – klamár / **tulichem** – dýkou

myšlení smutná ji nepokojí,
moci jich děvice nevystojí,
bez rýmu básníře každý to soudí.

Zatím se zbouřený pokojí svět,
černé se mrákoty z oblohy trátí,
studená vichřice utichuje,
rozum však děvčín se zamračuje,
jasného medle kdo světla mu vrátí?

Hvězdičky třesouc se jiskří se zas,
tichounký měsíček rozkošně svítí,
dívka když zármutkem rozhořčená,
teskností nesmírnou obklíčená
bolesti blízkého porodu cítí.

Na roli ourodné porodila
na podzim synáčka roztomilého,
pláč jeho hrozně ji zkormucuje,
zdá se, že z hříchu ji obviňuje,
zplozen jsa z spojení nepořádného.

Schopíc se – odchází – dítěte chce
nechat tu – brzo však umysl mění,
krutými bolestmi přemožená,
trpkými starostmi utrápená.
Nastojte! Při zdravém rozumu není.

Z mošničky nožíček vytahuje,
přímo ho do srdce dítěti vráží,
10

*****

nepokojí – znepokojujú / **nevystojí** – nevydrží, neodolá / **medle** – teda / **zplozen jsa** – súc porodený, prechodník prítomný / **Nastojte!** – Beda! / **z mošničky** – z kapsičky

umírá chlapeček v okamžení,
matka v tom ukrutné potěšení
cítí a hrobček mu kopat se snaží.

Vložila nevinné děťátko v hrob,
svědomí její se budí v té době,
z přetěžkých hříchů ji obviňuje,
v peklo ji nešťastnou odsuzuje,
zouffalá v lesíčku stěžuje sobě:

Běda mně! Co sem to učinila,
nectně sem smilstvím se poškvrnila,
věnec sem stratila utěšený,
běda mně, rod můj jest zhanobený.

Vlastního dítěte vylivši krev,
nelitovala sem vlastních svých střev,
pláčem mne vinilo nešťastníci,
běda mně, ohavné vražedníci.

Kyž mne tu roztrhá divoká zvěř,
ach! Kyž mne zabije zbojníků zběr,
věčná kyž přikváčí tuto mne noc,
kyž se hned dostanu ďablovi v moc.

Kyž do mne udeří ohnivý hrom.
Ach! Kyž mne přivalí nejhrubší strom.
Otevři, země, se, pohlti mne,
nedej mi dočekat bílého dne.

11

*****

vylivši – vylejúc, prechodník minulý / **vražedníci** – vrahyni / **zběr** – zberba, banda

Řekla. V tom rukou svou zkrvavenou
vytáhši poznovu přeostřý nůž svůj,
v ňadra ho vrazila liliová,
cedí se krev její šarlatová,
umírá vzdychajíc: „Spasiteli můj!“

Ospalou zemi když probudil den,
oráči našli bezdušné tělo,
poznali Rozinu zavedenou
Lubínským, krví zde zakalenou,
divíc se, měla že probité čelo.

Letí z nich jeden hned do městečka,
zanesl rodičům truchlivé heslo,
měla pak matička strašlivý sen,
ploula že na vodě samotná jen,
lodí pak nešťastně zlomila veslo.

Srdce se svíralo mateřino,
smutnou když o dceře slyšela zprávu,
sstrašená vyjela bez prodlení,
přiběhla k studené v okamžení,
hlásí se věc již i městskému právu.

Kněží se pochovat zpečovali
nešťastnou děvici do hřbitova,
k synu, jež přátelé vykopali,
pod břest ji v tichosti pochovali,
proto tam každou noc naříká sova.

12

*****

vytáhši – vytiahnuc, prechodník minulý / **cedí se** – tečie / **šarlátová** – výraznej červenej farby / **truchlivé heslo** – smutnú zvest' / **sstrašená** – vystrašená / **bez prodlení** – bez meškania / **zpečovali se** – váhali, zdráhali sa

Slaviček ročně sem priletuje,
nad hrobem jejím tu žalostně zpívá,
zpěv jeho proniká maso i kost,
mnohý sem přichází slyšet jej host,
jen že se slaviček brzo zas skrývá.

Jakub Žibřid z Žibřidova
Výstražná báseň
Smutné následky zlého vychování

Bujná rozpustilost nešlechtnosti,
kteráž každodenně hejsá, hrá a hýří,
aniž za svou mrzkost před ctnosti se pýří,
k jaké vede srdce převrácenosti,
chlipná nestydatost světských rozkošníků,
Venušiných služebníků,
kteříž od tancův k hrám, od her k tancům letí,
v kavárnách a krčmách hříšné dni své světi,
jichžto srdce radost z bídy lidské mívá,
kterak prtem božím potrestána bývá;
jak se přirozenost na hřešícím těle
mstí, jak Venuše si postel bídy stele,
příklady zlých otcův, nerozšaffných matek,
kterak hříchu símě v srdce dítek sejí,
vrchovatou mírou čirý jed doň lejí;

13

*****

rozpustilost – neviazanost¹, roztopašnost² / **hejsá** – jasá / **aniž** – bez toho, aby /
nerozšaffných – nerozvážných

kterak marnotracťův přichází v zmař statek,
posléz, kterak v zboží postavené douffání,
když se zlato stratí, padá v zouffání,
to vše tato báseň jasně ukazuje,
výstrahu všem Uhrům svatou představuje.

V Žibřidově, starobylé dědině
nedaleko od Šťávnice Baňské,
v strašných horách, jenž se táhnou k Krupině,
ležící, žil rytíř, jehož jméno panské
Jakub Žibřid z Žibřidova* bylo,
vše, co s nim se divné přihodilo,
v starých letopisích není doloženo,
ni to, kterak v Hontě hrozná bídy množil,
jakých Slovák v Uhrích ještě nebyl dožil,
v žádném spisu není obsaženo,
k známosti to lidské tradicí jen přišlo,
na světlo pak tiskem teprv nyní vyšlo.

---

* Žibřidov jest stará, na pomezí Hontské stolice ležící a jako církev
filialní k Královcím přináležející dědina. Zdá se, že ji hussité v čas hussit-
ské války založili a jí jméno Žibřidov snad od svého některého vůdce
aneb držitele jejího dali, kteréž staré českého rodu jméno není Čechům
ne-

14

*****

kterak – ako, akým spôsobom / **posléz** – napokon / **Uhrům** – obyvatel'om
Uhorského kráľovstva

Muž ten, jestli vážné jméno muže
jej tak ctít můž, jako trn ctí růže,
mrhal život v měkké lenivosti,
v hříšné k dobrým dílům nepřičinlivosti,
stroje denně marné tance, kvasy,
i v ty nejsvětější časy,
nevšímaje sobě bohaprázdný toho,
zdaž jest svatý advent, aneb smutný půst,
jako v pivné krčmě v domě svém dal hůst,
platív muzikantům ročně peněz mnoho.

Jeho dům byl jenom zběři milovné,
hany páchající sidlo,
tu se sešli z všech stran panny šperkovné,
karbaník tu míval milé bydlo,
špatné tovaryšstvo lstivých lichevníků,
cti i jmění rovně zlostných loupežníků,
zištné řemeslo své u Žibřida konalo,
chasu sobě rovnou svolalo,
peníze kdo donesl, prázdný odsud vyšel.

známé. Ostatně i jiné české familie v rozličných časých v Uhřích se usadily, k. p. Mikuláše Kostky, jenž byl pánem na Střežici a Lietavě, a Čecha z Levic, jenž někdy Levickým panstvím vládl. Byl pak hussita, jenžto jednou i v proboštví Ipelssaské se byl uvázal, i je za čas držel.

15

*****

nepřičinlivosti – nečinnosti / **stroje** – strojác, prechodník přítomný / **kvasy** – hostiny / **nevšímaje** – nevšímajúc, neberúc ohľad, prechodník přítomný / **platív** – platiac, prechodník minulý / **zběři** – zberbe, hávedí / **šperkovné** – vyzdobené šperkami / **karbaník** – kartár / **lichevníků** – tých, čo požičiavajú peniaze, úžerníkov

Dobré mravy již se dávno byli
odtud odebrali z bytu bezbožnosti.
Tito rozkošníci Venuši a Bacha ctili,
neznajíce studu svaté nevinnosti,
náhodou když ctnostný musil tudy jíti,
nechtěl-li se pohoršiti,
stydlivé své oči musil zamhouřiti,
převrácenost jejich noc si ze dne
dělávala, přes noc jedli, pili, hráli,
do svitání tancovali,
zpíli jako břevna spali do poledne,
krásné mimo jdoucí dívky vábívali
k tanci, nechtící jít silou schytávali,
po tanci pak s schytralostí
vodili je do temnosti
pokojů svých, mistrně připravených k tomu,
do propasti toho domu,
do níž čistá panna nechtíc padla,
byvši bídně zhanobená,
v tábor Venušin vjít přinucená,
jako ulomená vichrem růže svadla.

V tom jim slavný rytíř předek vedl,
starý vůdce, porušený z cela,
jenžto na tisíce krásných dívek svedl,
hanbou přikryl čistá jejich těla,
znalť ho každý z plešivého čela.

16

*****

Bacha – Bakcha, boha vína, plodnosti a zábavy / **s schytralostí** – s prefíkaností / **mistrně** – dokonale / **byvši zhanobená** – súc zhanobená, prechodník minulý / **znalť** – poznal, enklitika -ť zdůrazňuje význam slova vo výpovedi

Jeho paní, rovných kunštů mistřině,
nad Laiši* zkušenější,
nad tesbitskou Frynu** podvodnější
z Vídně rodem jakás' Němkyně,
bylat' tváří snědé, konopnatá švihlice,
rouchem šarlatovým krásila se bujnice,
každý den své rusé vlasy
křtaltovati dala na vysoko,
sukni, by ji ledví stála na široko,
jakož Němkyni byl obyčej v ty časy,
z obou boků podestlala poduškou,
bedra opásala vyšívanou fertyškou,
ňadra, ctnost jež ženám káže zastíratí
nevinného studu zástěrou,
nestydatá z polovice odkrývala.

---

* Laiše (Lais) byla koryntská nevěstka.

** Fryna (Phryne) byla pověstná tesbitská nevěstka, tak velmi krásná, že podle jejího obrazu všechny Venušiny podobizny v celé řecké zemi dělány byly. Jednou za příčinou své bezbožnosti před vrchnost obeslaná, ne tak pomocí Hyperyeda svého obránce, jako raději svou spanilostí zvíťezila a absolvována byla. Ona svým mrzkým handlem tak mnoho peněz získala, že město Tébe, od Velikého Alexandra pobořené a zkažené, znovu za ně postavit a opravití dala. Viz Atenea kn. 3. Plin. 34. 8.

17

*****

rovných kunštů – rovnakých schopností, činov, pestiev, samopaší / **bylat'** – bola enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **konopnatá švihlice** – vysokej štíhlej postavy / **šarlatovým** – výraznej červenej farby / **rusé vlasy** – hrdzavé, ryšavé vlasy / **křtaltovati** – zdobiť, vyčesať / **ledví** – časť chrbta v oblasti obličiek, tu zrejme boky / **fertyškou** – zásterkou / **obeslaná** – predvolaná / **absolvována byla** – bola odvolaná jej vina / **mrzkým handlem** – hanebným spôsobom, obchodom

Kolik od života rána k večeru
svedla, nemoh žádný spočítati.

Žibřid tři měl syny porušené cele,
Vilím nejmladší hned od dětinství směle
po nemravných stezkách otce zlostného,
v službě Venušině sšedivělého,
kráčel. Deset roků měl, když sousedovy
dcery, služebnice Žibřidovy,
hrozně sobě na něj stěžovaly,
řkouc: že Vilím věčně shání,
že prý svévolný jest, ač se každá brání,
ledacos že předce páchat nepřestává,
hned je štípe, hned jim frčky dává,
a i jiného cos', řekly, dělá,
že prý malý Vilím pomora jest celá.
Vždy to rodičové s smíchem přeslyšeli,
březovým když prutem chlapce švihat měli.

Karel, jeho bratr, byl již dospělejší,
ale mnohém zlotřilejší,
do Šřávnice Baňské dán byl k cvičení
v krásném užitečném umění,
to mu v dětinství hned dáno heslo,
že má zpravovati jednu země veslo.
Při kartách však radši nežli v škole seděl,
sotva latinskou řeč jaksi lámat věděl;
ale mariáš uměl dobře hráti,

18

*****

řkouc – rieknuč / shání – naháňa / pomora – pohroma / heslo – zvest', správa

dokonále tancovati,
zmrhav peněz mnoho, dělal hrozné dlouhy,
naposledy skrz své nectné slouhy
po celičkém městě peněz k půjčce hledal,
žádný ani babky marnotratci nedal.
Dobrych učitelů věrné prosby,
pěkná slova, časem přísné hrozby
byly daremné, pak aby nezkazila
zprašivělá ovce celé školní stádo,
kterěz na zlé pastvy časem chodí rádo,
by se mravní zhouba obmezila,
professoři, jenž své milovali žáky,
Žibřida a jemu rovné v peří ptáky
zasloužile nejprv strestali,
bez komendací jej potom vyhnali.
Víc ho rodičové cvičit nedavše,
létat ptáka kam, jak sám chtěl, nechavše,
svaté rodičovské povinnosti
z hříšné lehkomyšlnosti
zanedbali. Karel stal se zlobivějším,
znamenal den každý skutkem ohavnějším;
po veškerém Hontě jako duch zlý bloudil,
k krásným pošetile děvuškách se vloudil,
mnohá švárná panna v čistotě si vila
věnec, který při něm utratila.

Ludvík nejstaršímu Žibřidovu synu
říkali, jenž tím měl větší vinu,
19

*****

zmrhav – premárníac, prechodník minulý / **bez komendací** – bez odporúčani /
nedavše – nedajúc, prechodník minulý / **nechavše** – nechajúc, prechodník minulý /
znamenal – poznačil

čím byl vyspělejší. Rozkošné byl těla
postavy co buk a vysokého čela,
od mladosti outlé připravován k tomu,
v Marsově by službě do svatého domu
slávy vstoupil, hrdinskými skutky
vítěze cti nabyt, veda kruté pŕtky
s nepřáteli vlasti. Dán jest do černého
pluku, jenžto reka přeslavného
Matiáše krále slavné jméno nosil,
jen že tím se Ludvík nikdy nehonosil.
Nebyl zvyklý vojenskému
pořádku, ne na hodinu vstávat,
ani k živobytí počestnému,
ráno obyčej měl do devíti spávat,
celé boží noci za ženskými běhal,
v krčmách s nevěstkami léhal,
na tisíckrát se opil,
zpilý hrozně bouře, kam jen přišel, tropil.
Jednou při nevěstce smělý sok ho pohanil,
jejž hned napráhna meč těžce poranil.
Jindy přišel domu jako huba napitý,
bez širáka, meče, všecken ubitý,
brzyčko se dostal k profosovi,
potom pod palice kapralovy,
zatím sevřín železnými pouty,
pomrskán byl do krve až pruty,
naposledy dostav propuštění,
navrátil se k otci, odnesl pohanění.

20

*****

nabyt – nadobudol / **veda** – vediac, prechodník prítomný / **kruté pŕtky** – kručé boje, potýčky / **tropil** – vystrájal / **napráhna** – napriahnuc, prechodník prítomný / **k profosovi** – k dozorcovi vojenskej väznice / **pomrskán** – došľahaný / **dostav** – dostanúc, prechodník minulý

Mělt' i dcery Žibřid dvě, z nichž Běta
asi čtrnáctiletá
byla mladší, zrůstu vysokého,
vlasů černých, jenž se přes ramena
míle kadeřili, spouštějíc se po kolena,
nosu orličího, čela vznešeného,
krásné růže stále skvetaly
na veselé její tváři,
v mladosti, té ranní záři,
labutí se ňadra míle zdvíhali,
její černé oči, veliké a jasné,
lásku v každém srdci budili,
cinobroví rtové k políbení loudili,
summou, děvče bylo jako anděl krásné,
řeč pak její sladká jako med
všechněch vnitřnosti pronikala hned.
Ale pěkná holka, nastojte! Již byla
nakvašená jedem chlipnosti,
v mladičkém tom věku řídké rozmařilosti,
jenom lásky v srdci čila,
bez mužského ssoužila ji dlouhá chvíle,
z rána věku svého došla toho cíle,
kterého kdo důjde, po něm již jest veta,
jináč rozkoš byla uherského světa.

Starší bylo Francka jako nectné máti
jméno, jenž se nebes nechtěla nic báti,
ač jí přirození krásy nepřálo,

21

*****

mělt' – mal enklitika -t' zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **cinobroví rtové k políbení loudili** – ohnivočervené pery vábili k pobožkanu / **nastojte** – pomoc, beda, ach / **řídké rozmařilosti** – zriedkavé (pre mladý vek) neviazanosti / **čila** – cítila / **ssoužila** – trápila / **jest veta** – je koniec

posuňky předc hanebnými,
řečmi svými oulisnými
svedla krásných chlapcův nemálo.
Často nestydatá sama běhávala
za jinochy nočně, hochů shledávala,
v dvamecítma letech byla
bez manžela třetí dítě porodila,
K zlému se vždy měla ochotně,
běžela tak v zahynutí klopotně.

Nad to choval rytíř dvadacet služebníků
v zlotřilém svém panském domě,
ale šlechtetného neměl kromě
samých porušených obšitníků.

Dobrá máť dcerku – ač to dcery mrzí –
mnohá ctnostným srdcem milé máť zhrzí,
před tou zlostnou zběří vystříhati
musela, hned z mládi v uzdu pojímati,
jinák brzo v té se svodné pasti
octnula a padla do propasti.
Také dobrý otec svého nevinného
syna co dvou očí chránit musil,
aby do osídla nešťastného
neupadl, v něm se nezadusil,
jakož mnohý jinoch smutně zkusil.

Předce zhoubě této velmi málo hochů,
málo krásných dívek ušlo v Žibřidově,
ani vdané ženě, ani mladé vdově,
22

*****

nočne – po nociach / **v dvamecítma letech** – v dvadsiatich dvoch rokoch / **klopotně** – náhlivo, chvatom / **v zlotřilém** – v hanebnom, skazenom / **porušených obšitníků** – skazených vyslůžilcov, pochybných ľudí / **zhrzí** – pohída / **zběří** – zberba, chamraď, háved'

když jen byla strojná trochu,
neodpustili ti zlostní svůdcové,
nebezpečných leček pilní strůjcové.
Kousek kvasu mnoho nakvašuje těsta,
často prudký oheň všecky města
ulice a pyšné domy zapaluje,
když se vítr vztěká, moc svou rozšiřuje,
se střech na střechy zas pláchy ohně věje,
plamen na široko na daleko seje,
nejslavnější domy v okamžení zžírání,
všecko kolem v prach a popel stírá;
tak i nepravost se po městech a dědinách,
anobrž i po velikých krajinách
rozchodí, svým jedem milliony nakažuje,
v bezednou je propast pohřžuje,
ctitele své vede jako na provaze
k tisícerym hříchům k jejich věčné zkáze.
Tak i Žibřidovské příklad bezbožnosti
celý kraj, ten bydlo předtím blaženosti,
zvláště milou nezkušenou mládež,
z gruntu zkazil, takže bujnost, nízká krádež,
opilství a sváry, vraždy, ukrutnosti,
zhovadilé ohavnosti,
za které se ctnostný zapýřiv se styděl,
každý v okolí tom rozmáhat se viděl.

Hřích sám vraždným katem nešlechetných bývá,
na hřešicím těle ukrutně se mstívá,

23

*****

strojná – úhladná, driečna / **leček** – nástrah / **pláchy** – jemný povlak, tu vo vý-
zname kúdoly, plamene / **sstírá** – mení / **anobrž** – ba aj, dokonca / **bujnost** – živel-
nosť, neviazanosť, divokosť / **zhovadilé** – skazené / **zapýřiv se** – zapýriac sa, pre-
chodník minulý

tak i v přenešťastném Žibřidově bylo,
milé přirození tu se proměnilo,
na jinochů lícech svadly krásné růže,
pěkné ondy dívky jako stěna zbledly,
mladé ženy sžlutly, ssnědly,
na tváři se všechněm povraskala kůže,
vztékaly se kruté neslýchané nemoci,
eškuláp v nich nemoh žádné dáti pomoci,
Žibřidované se časně sestarali,
v polovici věku bídně umírali.

Velmi dlouho nebe milostivé
shovávalo Žibřidovi zlému,
polepšení hříšných že jest žádostivé,
tamní kněz to kázal zboru svému,
tent' i rytířův dům s milou upřímností
k obrácení často věrně napomínal,
prosil, žehral, ruce k nebi spínal,
kazatele šetře vážných povinností.
Zbůhdarma vše! Rytíř s lehkomyšlností
všemu, dobrý kněz co pravil,
smál se, žerty s hroznou svévolností
z božího si muže stroje,
aniž nebes již se boje;
byl rád, když se ho jen brzo zbavil,
zlosti vršil zatvrdile,
letěl k hříchům shovadile.
Svaté vypovědi nic již neplatily
u rytíře nešťastného,
24

*****

přirození – prirodzenosť, výzor, podoba / **ondy** – voľakedy, nedávno, raz / **sžlutli, ssnědli** – zožltli, očerneli / **eškuláp** – lekár, označenie odvodené od antického boha lekárstva, gréc. Asklepios, lat. Aesculapius / **se časně sestarali** – zavčasu ostarli / **v polovici věku** – v polovici ľudského žitia / **tent'** – ten, zastaraný tvar, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **žehral** – káral, dohováral / **šetře** – dbajúc na, prechodník prítomný / **zbůhdarma** – zbytočne / **stroje** – strojác, prechodník prítomný / **aniž** – bez toho, aby / **se boje** – bojac sa, prechodník prítomný

již se přehluboce byly vkořenily
žádosti zlé v černé srdce jeho;
u zlobivé jeho ženy
svatá stratila ctnost z drahé ceny,
každé dobré slovo bylo při něm, při ní
drahá perla, jenž se mece svini.

Ale blížili se přísné soudy boží
k sidlu bezbožnosti krokem malým,
jenž když bezpečně se nepravosti množí,
na otroky hřícha časem nenadálým
doléhají, jestli nebes shovívání
drahý poklad zlostně potupují,
v propast bezbožnosti sebe pohřizují,
zpečujíc se zlostně vydat na pokání.
Tak i na Žibřidov bez nadání
po zmrhaném drahém času v zlosti,
k nebi volající o mstu hanebnosti,
po laskavém nebes s trestem prodlévání,
naděje když všecka pominula kání,
dolehl trest slušný, když ten, který třese
nebem, na ramenou veškeren svět nese,
ortel jemu vyřkl spravedlivý,
by se každý člověk, tvor i každý živý
báti učil soudu jeho přísného,
nekajícím strašného.

Mínil jednou rytíř jména svého slavit
svátek, poslední den Žibřidovy slávy!

25

*****

se mece – sa hádze / **časem nenadálým** – znenazdajky / **zpečujíc se** – zdráhajúc
sa / **po prodlévání** – po odkladaní, meškání / **kání** – pokánia, ľútosti

V ten čas shrnuli se k němu lidu dávy,
vlastenec i cizí zvyk se u něj stavít,
vinšuje mu každý usty velmi mnoho,
dlouhověkost, stálé zdraví,
slávu, hodnost, myslí pokoj pravý,
jen že sotva který v srdci přál mu toho.

Dávno již náš rytíř k přeradostnému
tomu svátku přípravy tak velké činil,
jaké nikdy předtím, nebo mínil
učinit čest zvláště bratru milému,
jenž se z předalekých krajín světa
vrácel šťastně právě téhož léta,
kvas ten měl se díť i k jeho přivítání.

Dnem již před Jakubem hosté slavní
valili se k Žibřidovi z všech stran,
přiletěli k němu známi starodávní,
mnozí z krevných přátel, jeho příbuznosti,
dvorané je v gále u odevřených bran
přivítali s zvláštní k službám ochotností.
Krásné muziky již libé hlasy zněli,
z Ďarmot, jakž se praví, hudce měli.
Neb již od dávného času
noví Maďarové v tomto krajském městě
líbezného hudby hlasu
šetřili a měli herskou hudcův chasu.
Tak se začínali stkvostné radovánky
dosti slavně u rytíře zpupného,
26

*****

kvas – hostina / **v gále u odevřených bran** – v slávnostnom odeve pri otvorených bránach / **šetřili** – pobadali, spoznali, sledovali / **herskou** – príjemnú na počúvanie

již si pyšná rozkoš rozbíjela stánky,
zvuk již rozlíhal se zpěvu libého,
brzy vrtcí slouzy dlouhé stoly přikrývali,
zvonkem k posedání hostí povolali,
pak hned po večerním kvase
začalo se v síni marné tancování,
ve světnicích stratné v karty hrání,
bylo vidět rejry, slyšet vřesky, třesky,
výskat, šprymovati mnohý uměl hezky.
Zatím nad nimi když sna moc vítězila,
Bachova pak síla hlav jich naklonila,
na nocleh šli o jitřním čase.

Vzešel ten den, jehož záře ranní
s jakou velebností u svitání
nebe pozlatila z hostí žádný
neuhlídala; všickni hlubokým snem
opojeni byvše, leželi co kláty,
těžké měvše hlavy, ruce, hnáty
procítili s velikým dnem,
o jich hříších svědčil obličej jich zrádný.

Rytíř, jenž v svém smilném pokoji spal,
libým huslí zvukem, kterýž v dveřích jeho
sladce zavzněl, ze sna hlubokého
probuzen byv, vytřel sobě oči, pak vstal.
Do zlatohlavových šatů slouzy
oblékli ho, lisou jeho hlavu

27

*****

rozbíjela stánky – rozkladala, zriaďovala si stánky, utáborila sa / **po večerním kvase** – po večernej hostine / **stratné v karty hrání** – ľahkomyselné hazardné hry v karty / **rejry** – šantenia, bláznenia, bujaré zábavy / **šprymovati** – zabávať (druhých) / **Bachova síla** – moc antického boha vína, úrody a neviazanej zábavy Bakcha / **byvše** – súc, prechodník minulý / **měvše** – majúc, prechodník minulý / **probuzen byv** – prebúdiac sa, súc prebudený, prechodník minulý / **zlatohlavových šatů** – do šiat z bohato zdobenej tkaniny, brokátu

ozdobili pudru nasypavše na ní,
mastí černou dlouhé jeho fúzy
natřeli a v tomto stavu
rytíř svým se hostem, vstříc jim vyšed, klaní.
Vlídni hosté hluboce se skloňují
před nim, zdvořile mu vinšují
řkouce, že se nad vši míru těší,
radostného svátku jména svého
ve zdraví že dočkal, života mu veselého
přejíc, aby jeho zemská léta,
jako tichý potok mezy květinami
plynula, by požil dlouho světa
s radostnými živobytí hodinami,
po časném pak obcování
aby s cherubíny měl své radování.

Sotva rytíř skončil poděkování,
když krom všeho nadání
kočí biči tleskli venku převelice,
až všem v uších zavznělo,
tu vše přede dvěře letělo.
Co? A kdo to? Vidět chtíce.
A aj! Dvacet kočárů i více
stálo u vrat, panstva mnoho,
houfně šli k nim převlídlně je vítajíce.

Z daleka tu jeden z hostí slavných
na Žibřida volá: živ buď! živ buď, Kube!

28

*****

nasypavše – nasypúc, prechodník minulý / **vyšed** – vyjdúc, prechodník prítomný / **řkouce** – rieknuv, hovoriac, prechodník prítomný / **po časném obcování** – po živote tu na zemi / **chtíce** – chtiac, prechodník prítomný / **a aj!** – a hľa! / **vítajíce** – vítajúc, prechodník prítomný

To byl rytířův bratr, jehož od předávných
neviděl let, a že v divné čubě
všecken zavínut byl, nemohl jej poznati,
až když pilně pohlédl mu do očí
vida, že má bílé levé obočí,
tu jej objímaje začal líbati.
Po otazu krátkém v sprostnosti:
jako zdraví slouží, jako se vám v cestě
vedlo? Martin – neb to jméno jeho bylo –
odpověděl v mírné krátkosti.
Zatím začal, co kde v kterém městě
viděl pamětného a co se mu přihodilo,
vypravovat, kterak v Španielské zemi
silní jinoší se s divokými býky bijí,
nejsilnějším mezi všemi
vítězné se věnce z bobků vijí,
pyšné Španielky jak mladé máslo cpají
do dlouhých střev, na lokty je prodávají;
kterak v slavném Římě s přenesmírnou radostí
massopůst se ročně tak jakž nikde jinde slaví;
v Angličanech jezdcí rychlí, zdraví
na klusacích krásných s větrovou jak rychlostí
k vytknutému cíli v závod běhají,
sotva se jim nohy země týkají,
jaká divákům se radost v srdce leje,
vítěznému koni jaká čest se děje;

29

*****

v **čubě** – v dlhom voľnom kožušinovom kabáte alebo plášti bez rukávov / **pilně** – poriadne, dôkladne / **vida** – vidiac, prechodník prítomný / **objímaje** – objímajúc, prechodník prítomný / **po otazu krátkém v sprostnosti** – po krátkom úprimnom opýtaní sa / **kterak** – ako

kterak nevěřící Siamčané
s vybranými voly podobnou hru strojí,
pověřiví Japančané
s sesnulými svými na hranici táhnou,
ostrým nožem k břichu sáhnou,
ač i kruté smrti nátura se bojí,
nemilosrdně je sobě párají,
vlastní střeva lítě trhají,
nechají se vrci v plamen zžíravý
s mrtvým, ježto milovali,
by ho smutně nenechali
samého jít na druhý svět,
živobytí svého kazí nejkrásší květ,
jsouce k pokrevnosti více než my laskaví.
Potom začal vypravovat,
jak mu s přepamětnou domácností
zvláštní dokázali Irokézi poctivosti,
znal je k nebi vychvalovat,
že jej s dceruškami překrásnými,
jiní se ženami spanilými
do postele měkké uložili,
milého tak hostě znamenitě ctili.

Řekl, a aj, k obědu již zvonili,
hned se všickni schopili,
povolání heslem ke tabuli,
každý za ruku ved ochechuli.
Posedali bez meškání,
bez modlení, bez žehnání,
30

*****

Siamčané – dnešní Thajčania / **lítě** – ukrutne / **nechají se vrci** – nechajú sa vrhnúť / **ježto** – ktorého / **jsouce** – súc, prechodník prítomný / **Irokézi** – označenie jedného z pôvodných kmeňov obyvateľov Severnej Ameriky / **aj** – hľa / **ochechuli** – spoločníčku, výstrednú zvodnú ženu (odvodené od označenia bájných sirén, spôsobujúcich zvedeným skazu)

co jen rozum lidský od váře
myslet může, vše to mistrná ruka kucháře
mlsným hostem předložila.
Nesmírnát' tu hojnost byla
divočiny uhoněné
v pyšných lesích sytňanských,
v čabrackých i březňanských,
na výborný způsob připravené.
Co jen v světě roste výborného,
vína burgundského, šampaňského,
španielského z Alkantáry, malagského,
cyperského, tokajského,
opatřil to rytíř za nesmírné peníze,
ale vypůjčené na blíze.

Břinkají již plné vínem cklenice,
víc jich vyprázdnilo nežli tisíce
za Kubovo zdraví, za paní i jejich dítky
statně pili, vinšující,
aby jako roztomilé kvítky
kvetli utešeně, stále,
vlasti ke cti, nebi k chvále,
by nic nermoutilo jejich očí, líce.

Konfekty již právě přinášejí
rozmanité. Než, aj! Jakýs přetemný
hlas jest slyšet, jakýž duch ten podzemný
v Hamletovi Šekspírově vydal –

31

*****

nesmírnát' – nesmierna, enklitika -t' zdôrazňuje význam slova vo výpovedi /
břinkají – cinkajú, štrngajú, vydávajú prenikavý zvuk / **cklenice** – poháre / **statně**
pili – rezko pili / **vinšující** – vinšujúc, prechodník prítomný / **konfekty** – lahôdky /
než, aj – ale tu zrazu hľa / **vydal** – sa objavil

strachem blednou všechněch líce,
rytíř omdlel, strachu jiným přidal.
Hned tu od tabule běžejí
někteří ven, zvědět chtějí,
co to za přesmutný, temný hlas,
Žibřidův jenž rmoutí přeradostný kvas?
Za hlasem jdou, jenž je k jedné světlici
přived v zádu domu postavené,
k službě Venušině schválně připravené,
pozorují, slyší hlas ten přežalostný,
vejdou, a aj! Karel s jakous mladicí
má tu strašnou rvanici.

Tento svůdce dívek zlostný,
když se najed, napil do své dobré vůle,
ukradl se chytře od tabule,
tak tu přemilenou děvušku,
z Šipic richtárovou dcerušku,
ješto kopou vajec k slavným hodům
vděčivši se chtěla pána zemského dům
pocitit, zvábil v pokoj podvodně,
řka ji: poď sem, holko, směle, svobodně,
máš vzít slušné podarování
za své dnešní cesty spěšné konání.
Bystrá panna, zrůstu vznešeného,
dlouhých kaštanových vlasů,
černých jako trnky očí,
za mladým hned pánem skočí,

32

*****

všchněch – všetkých / **zvědět chtějí** – chtiac zistiť, prechodník prítomný / **kvas** –
hostina / **a aj!** – a hľa! / **vděčivši** – vzdávajúc vďaku, prechodník minulý / **řka** –
rieknuc, prechodník prítomný

děvčete jí v kráse podobného
nebylo v tom kraji toho času;
krev a mléko přirození
na rozkošné tváři její rozlilo,
obé spolu míle spánilo.
Karel hned v tom okamžení,
jak s ní v pokoj vkročil, zámek spustil,
milé děvče nevyпустиł.
Ctná se panna sestrašila,
poloumrtvá na zem padla,
růže tváři její svadla,
neb jí tento zlostník násilí chce činiti.
Ona zmocnivši se vstala,
co jen hrdlo stačí, křičí,
ale nejde pomoc ničí.
Do poslední kapky krve se miní brániti,
mnohou těžkou ránu dala
pěstí nepříteli svému,
loupežníku hanebnému.
Karel pohrůzkami, sliby chce jí získati,
nadarmo vše, dívka dobře zachovalá
v pannenské své ctnosti byla stálá.
Již jí zloch ten miní svázati,
když ti od tabule přiletěli,
klíčkem dvéře odevřeli,
Karel ohledl se, a v tom okamžení
mladá dívka jako ptáče,
ješto v klece v zajetí svém skáče,

33

*****

přirození – příroda / **sestrašila** – vystrašila / **poloumrtvá** – zamdlená / **zmocnivši se** – nadobudnúc silu, precitnúc, prechodník minulý / **pohrůzkami** – vyhrážkami, hrozbami / **dobře zachovalá** – počestná, bezúhonná / **zloch** – ničomník, darebák

hledá dírky, nalezna ji, letí pryč,
tak i naše děvče dvěma ven,
jako když se prudce hodí mič,
prchá, neslyševši jiného nic, jen
hrozné toho lotra zlořečení.

Uletěť pták! Karlovi se posmívali
bezbožnosti jeho svědkové,
vrátili se k tabuli,
vyprávěli hostům příběh, šprimovali,
rytíři se dalo vše to povůli,
oni i on rovni dívek svůdcové.

Když se do pchání až nasmáli,
od tabule s hurtem povstali,
poživše i rozmanitých nápojů
pro strávení masných jídel,
jedni snažně hledali si pokojů
soukromných a Venušinych bydel,
jiní skočným tancem kratochvílili,
jiní tabák smudili,
jiní krásné slečny vedli na procházku
do zahrady za branou hned domu
ležící, kdež v chladném stínu stromu
prošedše se spočívali.
Ach, i nevinnost svou tady pochovali.
Přenešťastnatě to procházka,
na níž chlipná, ošemetná láska

34

*****

nalezna – nájduc, prechodník prítomný / **neslyševši** – nepočujúc, prechodník minulý / **uletěť** – uletel ti, enklitika -ť zastupuje zámeno ti / **šprimovali** – robili si žarty / **do pchání** – do pichania, klania v boku / **s hurtem** – s hurhajom, s lomozom / **poživše** – poživjúc, prechodník minulý / **kratochvílili** – zabávali sa / **smudili** – dymili, fajčili / **prošedše** – prejdúc, stráviac istý čas, prechodník prítomný / **se spočívali** – zaujali miesto, uložili sa / **přenešťastnatě** – prenešťastná, enklitika -tě zastupuje sloveso je a zároveň zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

truchlivý hrob kopá milé nevinosti,
doň ji pohřbuje bez milosti.

Celé dni již marně kvasili,
v hrách a tancích drahý mařili
čas, jen hříchy zhovadilými
každou znamenajíc hodinu,
všickni řečmi oplzlými
pronášeje výstupků svých novinu.
Bylo slyšet ve vsy matek naříkání
nad dcerami zprzněnými,
otcův přežalostné bédování
nad dítkami zhubenými.
Krásné panny Žibřidovou zlotřilostí
straceného věnce plakaly,
žalobou svou s smutnou čitelností
vysokému nebi skládaly,
prosíc, aby nebe spravedlivé
přísným soudem přispíšilo,
by se lidstvo polepšilo
spatřovaním tváří boží zůřivé.

Gruntové se nebes pohnuli
nad hořekováním děvčí nevinosti,
znectěné když panny v slzách plynuly,
pláč jich vstoupil do výsosti
nebes, již i vyřkl z trůnu důstojného
ortel ten, jenž slovem světy boří,

35

*****

kvasili – hodovali / **zhovadilými** – surovými, přízemními, zvrátenými / **znamenajíc** – označujúc, tu vo význame prežívajúc v (hriechoch) / **pronášeje** – prednášajúc, rozhlasujúc, chváliac sa / **výstupků** – priestupkov / **zlotřilostí** – skazenosťou, ničomnosťou, zločinnosťou / **straceného věnce plakaly** – plakali nad strateným vienkem (symbolom panenskej nevinosti, čistoty) / **žalobou svou nebi skládaly** – svoj žiaľ, nariekanie, žaloby kládli na nebo, vo význame do Božích rúk / **s čitelností** – vnímavosťou, citlivosťou, s pocitom / **přispíšilo** – poponáhľalo sa / **gruntové** – základy / **nad hořekováním** – nad nárekmí, prejavmi trápenia / **panny v slzách plynuli** – panny sa rozplývali v slzách, oddávali sa slzám, prepadli úplne žiaľu

pokynutím oka svého
millionů štěstí kazí, tvoří.

V den, v němž na rozchodnou hosté stolují,
od západu slunce zdvívají se mračna,
k Žibřidovu táhnou, kdež se stavují,
krásný den své trátí jasnosti,
zemi přikrývají hrubé temnosti,
totě věc všem přezázračná.

V Marsově jak škole vycvičený vůdce,
žádostí když bitvy srdce jeho hoří,
armádu svou šiky kunštovnými
stahuje, by nepřítele škůdce
setřít mohl s muži udatnými;
pak se přihotoviv s opatrností
hřímá kusy, ohněm pálí, mečem stírá,
nepřátele krev cedí bez lítosti,
vše, co žije, krutě hubí, moří;
tak tu nebeský rek silné vojsko zbírá,
na větrových křídlech k Žibřidovu táhne,
k vraždné zbroji trestu sáhne,
připadá naň s hrozným blýskáním
jako z tisíce děl velkým hřímáním,
hází ostré střely do rozkoše domu,
v němžto Žibřidovi hosté hodují,
tito rukama již lomí, bědují:

36

*****

na rozchodnou – na rozlúčku / **totě** – to je, enklitika -tě zastupuje sloveso je a zároveň zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **v Marsově škole** – v škole boha vojny Marsa / **šiky kunštovnými** – dokonale utvorenými šikmi, radmi, v dokonalom poriadku / **setřít** – zotrieť, zničiť / **přihotoviv** – prichystajúc sa, prechodník minulý / **hřímá kusy** – hrmí, buráca, tu možno aj vo význame ničí, trhá na kusy / **stírá** – zráža / **cedí** – prelieva / **rek** – hrdina / **na větrových křídlech** – na křídlech vetra / **k vraždné zbroji** – k trestajúcej vraždiacej zbroji / **bědují** – bedákajú

Pozdě! Nebe zůřivého
pohrůžky jsou pravé tak jak sliby jeho.
Jeden z rachotících hromů
stolící houff na zem porazil,
cklenice i okna vesměs pokazil.

Omráčení hosté již co snopy leží,
hned k nim letí ouředníci,
panstva věrní služebníci,
spěšně jako vítr pro hojiče běží
do Krupiny. Než aj! Vtom se strašný povik stal,
že se kaštil ohněm sňal.
Hoří, hoří! Všeko lidstvo křičí,
oči slepnou, co se blýská,
přesmutně se na zvon tříská,
předce nejde pomoc ničí.

Rozhněvané nebe střelami
hází stále jako vojsko pumami,
všecky světa živly spolu krutě misí,
omdlévá tu jeden, tam se jiný křísí.
Jiný: „Reta, reta!“ zouffaje si volá.
Darmo! Moci boží žádný neodolá.
Nebe již si koule s ledu připravuje
v oblacích, prv strašný vicher povzbuzuje,
zatím začne nevidaným stříletí

37

*****

pohrůžky – vyhrážania sa / **stolící houf** – stolujúci zástup / **cklenice** – poháre / **vesměs** – spolu / **aj** – hľa / **povik** – huriavk, nepokoj / **ohněm sňal** – začal horieť / **hází** – zrejme tlačová chyba, správne hází (vo význame hádže) / **misí** – zrejme tlačová chyba, správne misí (vo význame mieša) / **zouffaje** – zúfajúc, prechodník prítomný / **neodolá** – nezachráni sa pred / **povzbuzuje** – zosilňuje, podnecuje

ledovcem a honem z pole běžící
ovec stáda bečící,
brávy, skoty, lidi usmrcuje,
nic, co žije, nešanuje,
bezčísla je viděti jest ležeti.

Již, již začínají blčeti
dvěře večeradla panského,
věrné slouhy vidět k pánům běžeti
vzbuzeným teď z omráčení tvrdého,
tit' však nemohou se pohnouti.
Žalostně jen: „Ach, ach, ouveh!“ stonají,
s lkáním k slouhám volají:
„Nedejte nám, jste-li z Boha, zhynouti!“

Tudíž skočíc nejsilnější muži
tito hromem poražené lidi
vynášejí, kaštíl klidí,
ale žravý plamen, kterýž okny, dveřmi švihal,
ze všech stran je lízal, stihal,
panskou bolestně jím spálil kůži.
Na dvůr jako dříví kládli je;
pálivost jím ohně bezpečného místa
jinde nedopřála. Darmo se tam člověk kryje,
dědina kde celá vzteklým ohněm hoří.
S strašným hřmotem se již kaštíl boří,
38

*****

skoty – hovädzí dobytok / **tit'** – tí, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo vý-
povedi / **klidí** – vyprázdňujú / **stihal** – prenasledoval

přesmutná to pro rytíře hodina,
popelcem již lehla celá dědina.

Z města hojič o půlnoci běží
přímo k lidu, jenž vně popálený leží,
jejžto oheň, když se kaštil bořil,
vysoptěným uhlím více zmořil,
raniv oudy jeho čitedlné,
bylot' nařikání nevypověditedlné.
Každý trnul hrozným strachem!
Hojič spaleniny račím prachem
posypal a pacienty zavezt poručil
do Krupiny, aby jich zde nemučil.
Odjeli když ráno, příběh spěšný posel
k Žibřidovi s smutným psáním,
bez odpočinku jel za ním,
dohoniv ho kdesi v hustém lese,
křičí na kočího, že list nese,
Žibřid z nevolí řek: „Co pak chce ten osel?“
Z Královec byl, Žibřidova statku,
tam měl rytíř dobrou matku,
kteráž večer věku svého
bezbožností dítek nešťastného
trávila tam v hořké žalosti
smutné dočekavši starosti.
Před dvanácti roky synu odevzdala
dědinu tu, čehož pozdě litovala.

39

*****

hojič – ránhojič, felčiar, lekár / **vysoptěným** – vychřleným / **raniv** – raniac, prechodník minulý / **oudy čitedlné** – telesné údy (cítiace) / **bylot'** – bolo, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **dohoniv** – dohoniac, prechodník minulý / **dočekavši** – dočkajúc sa, prechodník minulý

Tať mu psala: veškeren že jeho statek
přišel ohněm v smutný zmatek.
Proti Žibřidovi všudy nebe táhlo,
všudy hromy na něj práhlo,
ohněm mstilo z vysokosti
zlehčeného práva svatě ctnosti.

Zatím rytíř dojel do Krupiny
hojit své i dítek spáleniny,
sotva den tam upěl s svými
nešťastnými domácími,
listové když došli z Polichna i z Abelové,
v nichžto psáno, že na tomto rytířově
přeobširném, krásném statku
vše jest v neslýchaném zmatku,
oheň z nebe padlý že tam panské domy
strávil, tam že tloukli neslýchané hromy,
ledovec že skoty, brávy krutě pobil,
mnohé domy vicher v špatný rům že zdrobil.
Když tak neštěstí se na neštěstí množí,
rytíř poznal prst v tom mocný boží.

Největší zlé na něj ještě čekalo,
tichým krokem však se přibližovalo,
předávno se rytíř s Čechem pravotil,
než i v právě hrom proň rachotil.
Pře se skoncovala k jeho neštěstí,
dovršila jeho neřesti.

40

*****

tať – tá, enklitika -ť zdůrazňuje význam slova vo výpovedi / **veškeren** – všetok / **práhlo** – mierilo / **zlehčeného** – zneváženého / **upěl** – nariekal, trpel / **skoty** – hovädzí dobytok / **v špatný rům zdrobil** – v hrozné ruiny premenil / **pře** – spor

Usouzeno, aby Žibřid Čechovi*
veškerého statku polovici odevzdal;
nechtěl-li by, aby se mu mocí vzal.

Spěšná pověst brzo zaletěla
do Vídně i do Budína,
do Tokaje, do Trenčína,
vše, co s rytířem se dalo, pověděla.
Doběhli hned opatrní věřitelé,
zoubožených lidí trapitelé,
řkouce: „Plat' nám dluhy!“ Těch pak bylo více
nežli vlasů na rytíře hlavě,
vídeňským jen kupcům přemnohé tisíce
dlužen byl a Tokajčanům
mnohem víc, i Budínčanům,
a kdo říct vše muže komu.
Rytíř myslel, že mít převeliké dluhy,
držet mnohé zahálivé sluhy,
slouží pánům k znamenité slávě.
Do panského svého domu
na věru vše kupoval,
ročně velikých sum půjčoval,
ouroků svým věřitelům neplatil,
lhůtné půjčky nevrátil;
z všech stran dotíráno naň,
víc se žádný neujímal zaň.

---

* Čech byl pánem Levického panství okolo r. 1488.

41

*****

usouzeno – rozsudok bol / **veškerého** – z celkového / **mocí vzal** – vzal násilím /
spěšná – rýchla / **řkouce** – rieknuc, prechodník prítomný / **zahálivé** – lenivých / **na**
věru – na dlh / **dotíráno naň** – je pod tlakom / **neujímal** – neručil zaň, nezastal sa ho

Krajská vrchnost prohlásila,
by se hlůza věřitelů celá
v určitý den shromáždila,
práv svých dokázati měla.

Brzo valili se věřitelů houffové
s auscigli i obligatoři
s vtipnými i prokuratoři,
jenž práv jejich jasně dokazují,
než že přenesmírní byli dluhové,
ledva pořisk z seker dosahují.

Nešťastný tu rytíř svlečen všeho
byl, jakž právo rozkazovalo,
do exekucí mu z jmění jeho
ani panské hnízdo nepozůstalo,
ani pro bezbožné jeho domácí,
přestala tu všechněm dřevní rekrací.
Chudý rytíř se již zpamatoval,
špatných výstupků svých olitoval,
ale pozdě! Těžký trest již nésti
pro své hrozné musil výstupky,
neměl ani bídné chaloupky,
do níž by byl mohl v zimě vléztí.
Vyhnán z domu s mrzkých hříchů společníci
léhat musil na ulici
ten, jenž v kaštíli svém na hedbavných peřinách

42

*****

hlůza – lůza, tu bez negativných konotácií označenie davu / **s auscigli i obligatoři** – so záznamami (zmenkami) a dlžobnými úpismi / **dřevní rekrací** – dávne užívanie si oddychu, zábavy a hodovania / **výstupky** – výčiny

hříšné rozprostíral hnáty,
žebře nyní po sousedních dědinách,
sotva měl již dobré šaty,
z bot mu vyhlédali paty,
měl v tom dosti kruté katy!
Předtím v vyhledaných jídlech stkvostný,
půst měl nyní přežalostný.

Zatím brzičko ho zlostní synové
opustili, dva se stali vraždní lotrové.
Karel rozpustilý tanečník,
Matěj v krčmách válečník
dlouho po hornatém Liptově
zbíjíc oba krvavé mordy tropili,
bohaté i chudé kruté loupili,
na svadbě až potom Čertově*
jati byvše, v těžkých železých
schválně posláni jsou do Bystřice,
kdežto, jakž se praví, na křížových pomezích
odplatu jim dali šibenice.

Otec jejich bídný žebřal v Bystřici,
vedeni když byli městem ulicí,
hned se, poznavše ho, při něm zastavili,
otci špatně namluvili

---

* Svadba čertova sluje hora vysoká v Liptově.

43

*****

žebře – žobrůc, prechodník přítomný / **vyhledaných** – vyhledávaných, honosných / **rozpustilý** – roztopašný / **mordy tropili** – vraždili / **jati byvše** – súc zajatí, prechodník minulý / **poznavše ho** – poznajúc ho, prechodník minulý / **namluvili** – prehovorili, vykřičali

řkouc: „Pse starý, pročs' nás lépe neschoval?
Proč si z mláďi synům folkoval?“
A tu hrozná proklínání,
až všem vzhůru vlasy vstávali,
z zlořečene huby vyštěkli,
v tvář mu nectně plvali,
totě bylo hrozné potrestání!
Nad nímž přítomní se velmi ulekli.

Sňatá z šibenice poškracených těla
kati čtvrtili a na odivu lidu
na potupné koly spínali,
tisícové dívali se na jich bídu,
výstrahu tu každá duše měla,
všickni s hruzou popravniště nechali.

Nejmłodší syn Vilím v Vídni v špitáli
zhynul, kdež ho zkaženého franckou nemocí
pro milosrdenství boží přijali,
tvář mu jedovaté rány
téměř zcela byli sežrali,
žádný v světě lék mu nebyl k pomoci.
Bídu jeho hroznou nelze pověděti,
strach byl naň jen pohleděti,
každý říkal, že již u smrti jest brány.
Často zlý syn otce zlého památku

44

*****

řkouc – rieknuť, prechodník prítomný / **folkoval** – vyjadroval súhlas, pritaká-
val, povoľoval všetko / **plvali** – pľuvali / **totě** – to, enklitika -tě zdôrazňuje význam
slova vo výpovedi / **na odivu** – na pozretie / **spínali** – pripevňovali / **franckou ne-
moci** – syfilisom

připomínal sobě s hrozným proklínáním,
často vzpomínal i na matku,
ale s rovným požehnaním.
Zatím rány jeho když se rozjítřili,
na nejvýš ho spotvořili,
umřel nešťastný zloch v hrozných bolestech,
nikdy neslýchaných neřestech.
K smrti blízek otci bezbožnému
po obšitníkovi vzkázal:
že on jest ten lotr nešlechetný,
jenž své děti řetězem bid svázal,
že jen mravu jeho hrozné porušení,
převracené dítek vychování,
bezstoudné jim folkování
přivedlo ho do těch muk a pohanění;
na něj že chce žalovati,
před trůnem když božím bude státi.

Nestydaté dcery rovný konec vzali.
Chlipná Franca v pivné krčmě přebývala,
bez rozdílu s všemi psice obcovala,
hříšný handel vedla s vlastním tělem.
Všech přichlácholivši s nestydatým čelem
bylot' srdce její nenasytedlné.
Jednou s bojovníky Venušínými
v nestoudnosti vycvičenými

45

*****

s **rovným požehnaním** – v rovnakom duchu / **zloch** – darebák, ničomník / **blízek smrti** – v stave blízko smrti / **po obšitníkovi** – po tulákovi / **folkování** – privoľovanie / **rovný koniec** – rovnaký koniec / **handel** – obchod, službu, spôsob zaopatrenia sa / **přichlácholivši** – lákajúc, prechodník minulý / **bylot'** – bolo, enklitika -t', zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **v nestoudnosti** – v nemravnosti

celé boží noci hřešila,
hrdinové rozrušení nevyprovokované
v jejím chlipném těle učinili.

Pěkná Běta menší viny
neměla. Tať s Marsovými syny
do pověstné Peště odjela.
Dlouho s nimi hrála hříšná bujnice,
kaprála předc' posléz svěsti věděla,
jenž ji pouze pro velikou krásu
za bid společnici sobě zasnoužil,
nevinnou svou duši tím jen zahubil.
Nebo po nedlouhém času
jemu nevěrná se stala,
zvyklá hřešit, cizoložnice,
hany pachat nepřestala.
Její manžel hodině té zlořečil,
v níž se jí byl darem prvním zavděčil.
Byl již hrnec mastí navřel,
pachl ní, až se i v kusy rozrazil,
často ji i profos do temnice zavřel,
s ní však vlastní duši téměř pokazil.
Umělatě kunšty nešťastnými,
řečmi co med lahodnými
svést i dobré lidi ulisnice lstivá,
stříct se musila ji každá duše živá.
Ale míru nepravosti,
níž se nectně zhanobila,
dovršiti pospíšila.

46

*****

tať – tá, enklitika -ť zdůrazňuje význam slova vo výpovedi / **profos** – dozor-
ca vážnice / **umělatě** – vedela, enklitika -ť zdůrazňuje význam slova vo výpovedi /
stříct – vystríhat' sa

Dobrý muž ji snášel dlouho dosti,
prosil, hrozil, časem přísně trestal;
ale i on déle trpět přestal.
Jednou, v městě maje pilné porizení,
odšel a se v šenku vínem potužil
(hospodský mu dobrým posloužil)
pro těla, jakž říkal, posilnění;
ale, tuše cosi, meškání své skrátíl,
při rozumu dobrém v kasárni se vrátil.
V byt svůj vkročiv – jaké vidění?
Milá žena v Venušině ležení
nestydatě s kýmisi cizoložila;
než co suka mýdla toho zažila.
Ondřej – jejímu tak muži říkali –
nad tím přenesmírně rozlícený,
zármutkem i hněvem rozhořčený
bez meškání vytáh veliký svůj meč,
prv než z lože povstali,
křížem rozťal muže cizoložného,
udělal tak neslýchanou seč.
Potok krve plynul z těla bujného.
Bětu pak svou snad jen pokáral?
Ne, ne! Břicho její mečem rozpáral,
svinul krvavé vnitřnosti
na ostrý meč bez milosti.
Oběma tak krátká chvíle
odměřila smutné cíle.
Zatím Ondřej sám se poddal vrchnosti,
47

*****

maje – majúc, prechodník prítomný / **tuše** – tušiac, prechodník prítomný /
měškání – zotrvanie, zdržanie, pobudnutie / **vkročiv** – vkročiac, prechodník minulý /
rozlícený – rozzúrený / **seč** – sekanie, paseku (boj sečnými zbraňami)

na smrt odsouzený dostal milosti.
Taktě krásná Běta smutný konec vzala,
v Pešti zlá památka po ní pozůstala.

Mátě její, již se celé tělo
nesčíslnými vředy rozjítřelo,
ve Zvoleně u švagra si chudého
utočiště vyjednala bídného.
Na ní ve Zvoleně nemoc nevidaná,
ano, nikde v Uhřích neslýchaná,
zjevila se, z jejího když těla
od hlavy až k patě zkaženého zcela
drobné mole v hrozném množství vylézali
z vředů, jenž se na zlé kůži vypukali.
Přestrašný to následek byl hříchů!
Tělo trest ten neslo za smilství a pýchu.
Jako v stojaté a bařinaté louži
voda kyše, kazí se a hnije,
sotva žíznivý kdy pes z ní pije,
posléze pak hmyzu ohavného
milliony se v ní naplodí,
z nichžto každý tisíce zas porodí,
tak i smilství v lidském těle
krev a zdravé zafty kazí cele,
až v něm naposledy hmyz ten škaredý,
an se pod kůží co v hnízdě vylíhá,
vředy, jenž se po veškeré kůži
vyhazují, v millioních vybíhá.

48

*****

taktě – tak, enklitika -tě zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **kyše** – kysne /
zafty – šťavy, tekutiny / **an** – ktorý, zastaraná podoba vzťahného zámena

Neplatí tu flajstry klásti na vředy,
hmyz ten má zde byt svůj v stojaté co louži.
Posléz Žibřidova opuštěná žena,
na ulici vyvržená,
válela se ve dne v noci
nešťastnice bez pomoci,
dlouho lkala v hrozných bolestech,
až když žádaná smrt léku výborného,
z vody Léte strojeného,
žížnivě pít podala.
Bolest její časná cele přestala;
octla však se v věčných neřestech.

Starý Žibřid dlouho s kabelí se vláčil,
dokud překládati hříšné nohy stačil,
potom v těle do kořen až opadlý,
suchotinami jsa bídně vychradlý,
pod starým prý plotem kdesi zcepeněl.
Každý zdráhal se mu nocleh dáti
pro puch nakazitedlný,
žádné živé duši nesnesitedlný,
pod holičkým nebem musil v zimě spáti,
až i mrazem naposledy zdřeveněl.

Martin, bratr jeho, na dalekých cestách
zvyklý silně v karty hráti,
chodit pilně po nevěstách,
ty pak od něj zlato, stříbro bráti,
49

*****

flajstry – náplaste / **lkala** – kvílila, bedákala / **Léte** – mýtická rieka zabudnutia
na všetko pozemské / **do kořen** – do základov / **jsa** – súc, prechodník prítomný / **zcepeněl** – zahynul / **silně** – vo veľkej miere

nesmyslný, po krk se až zadlužil;
neospalý trest však, jehož zasloužil,
za patami jeho přímo kráčel.
Již se Martin v šarlát neobláčel,
těžkou nouzy trpěv, věřitelé sum svých žádali,
a že platit nemoh, vše mu sebrali.
Tu již přestal v plané karty hráti,
přestal stkvostně hodovati,
než že všecko v marném jmění skládal douffání,
upad bídník v hrozné zouffání,
nemoha již denně kratochvíliti,
bujné tělo krmit, Krásopaní sloužiti,
nabil pistol kulkou silně,
v čelo naměřil si pilně,
oheň dal a hned se mrtvý vyvalil,
zouffalstvím a vraždou víc se zakalil.

Kolozpěv při pití ocelivého punče^{a)} z Vossa

Vyced'te to víno tuhé,
předloženo vám,

---

a) Tento od jakéhosi vtipného apatykáře v nově vynalezený punč,
jenžto v půlnočních krajinách zhusta se pije a vysoce schvaluje,

50

*****

v **šarlát** – v jemnú látku výraznej červenej farby / **neobláčel** – neobliekal / **trpěv** – trpiac, prechodník minulý / **nemoha** – nemôžuc, prechodník prítomný / **Krásopaní** – označenie Venuše / **pilně** – rýchlo, náhlivo / **z Vossa** – podľa nemeckého originálu básnika Johanna Heinricha Vossa (1751 – 1826) / **kolozpěv** – tanec, tu môže byť aj všeobecne zábava / **od apatykáře** – od lekárniko / v **půlnočních** – v severných / **vysoce schvaluje** – odobruje

hospodář již nese druhé
ocelivé nám,
plésající v srdci tíše,
nalejte punč z nové číše,
za pohář, za pohář!

Všickni

Blaze nám při punči, blaze!
Píme ho,
do dne bílého.

Píte vroucně. Kunštovně jest
nápoj uvařen,
bohům sluší vzdáti zaň čest,
že jest udařen,
opět nové nalezení,
punče kunštem zocelení,
chvalme je, chvalme je!

Všickni

Blaze nám při punči, blaze!
Píme ho,
do dne bílého.

---

takto se dělá: Vezmi flašku rumu aneb rakye a 3 flašky, jestli stará rakye (jináč jen dvě) studené vody, smíchej to spolu, přidej šťávy z šesti velikých aneb z 8mi menších citronů a svař to spolu vložněním do toho nápoje rozpálené dobře hladké ocele, pak 28 lotů cukru přidej.

51

*****

vroucně – kým je horúci / **kunštovně** – dokonale, výborne / **že jest udařen** – že sa vydaril / **nalezení** – zistenie, objav, vynález / **punče kunštem** – schopnosťou punču / **rakye** – balkánska pálenka / **lot** – jednotka váhy (približne 17 g)

I ne hosté! Vlastní chloubu
nectí rozumných,
chvastavá a žvavá huba
chval jen hledá svých,
neschvalujte marnou řečí,
nechat' samý skutek svědčí,
je-li ctný, je-li ctný!

Všickni

Ctný jen skutek budiž chvalen,
píme ho!
Do dne bílého.

Mladý Libér^{b)} u chromého
Vulkána hod měl,
z východu když dalekého
slavně domů jel,
při nákověs' unavený,
řek mu, bambus (pytel) naplněný:
„Vem a pí! Vem a pí!“

---

b) Libér aneb Bachus, jenžto nejprv orbě a mravnosti lidí vyučil, od Tracké, nejdálší půlnoční země, jako podlé Homéra báseň praví, až do nejdálší východní země Indyi moc svou rozšířil, odkudž s svými satyři, nymfami a menady do města Tébe, v němž se narodil, přicházejí, tryumff nad skročenými dravými zvíři držel. Tu ho, přirozeným způsobem, nesmrtedlní bohové vinši

52

*****

Žvavá – táravá / **nechat'** – nech / **budiž** – nech je, imperativ 3. os. sg. / **nejdálší půlnoční země** – od najvzdialenejšej severnej krajiny / **s satyři, nymfami a menady** – s ďalšími mytologickými postavami: satyri boli sprievodcovia boha Bakcha, veľmi zmyselní a roztopašní, zobrazovaní sú so špicatými ušami, rohmi a capími nohami, nymfy boli v antickej mytológii víly a menady zase ženské sprievodkyne boha Bakcha, tzv. bakchantky, ktoré usporadúvali divoké orgie / **přicházejí** – prichádzajú, prechodník prítomný

Všickni

Věru nám punč v bambě dones,
píme ho!
Do dne bílého.

Rak a cukr hned se valil
z bamba velkého,
Bachus vroucí vody nalil
z hrnce čistého,
z jablek médských vytlačuje
šťávu, míchá, vystupuje
vzhůru kouř! Vzhůru kouř!

Všickni

Již se kouří teplý nápoj,
píme ho!
Do dne bílého.

---

svými a radovánkami vítali. I vtipný u vynalezení nových věcí Vulkan ke cti tomuto z blesku narozenému Perounova synu jistě hody učinil v podzemním domě některého z Liparských ostrovů, z nichžto se ohniště střely kujících cyklopů až pod horu Etnu pod zemí táhá. V hrubé bambusové třtiny berou Indiani palmové víno i jiné nápoje; v takovéto nádobě přinesl (podlé básně kolozpěvu) vítězný bůh araku i cukru ze zaftu indické třtiny připraveného a vracuje se skrz Médskou zemi, nabral i citro-

53

*****

v **bambě** – v mechu / **rak** – zřejmě rakija, pálenka / **Bachus** – boh vína a plodnosti Bakchus / z **jablek médských** – citróny, resp. im podobné citrusové plody / **kouří** – dymí, vrie / **Vulkán** – boh ohňa / **cyklopů** – kyklopov / **Indiani** – obyvatelia Indie / **arak** – alkoholický nápoj / **ze zaftu** – zo šťavy / **vracuje** – vracajúc, prechodník prítomný

Satyři se radovali
živě s naiady,
tancující pozdvíhali
hlav, prs menady,
tu, řek Vulkán, jediná předc
neznámat' jest, Libére, věc
podstatní! Podstatní!

Všickni

Poslouchejme podstatní věc,
píme ho!
Do dne bílého.

Studený rak s cukrem míchá,
běže rozžárí
ocel, jiskrami hned dýchá
v jasném požáří,
zamáčí ji – punč se spirá,
bublá, pěni se a zvirá
klokočky, klokočky!

Všickni

I náš zevřel klokotaje,
píme ho!
Do dne bílého.

Bachus chválí punč, svým dává,
řzka, že zvláštní jest,

---

nů, jenž starým Médské jablka slouli. (Virgil, kp. II. 126.)

54

*****

satyři – sprievodcovia boha Bakcha / **s naiady** – s vodnými nymfami, vílami riek a potokov / **menady** – ženské sprievodkyne boha Bakcha / **Vulkán** – boh ohňa / **neznámat'** – neznáma, enklitika -t' nahrádza zámeno ti a zároveň zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **studený rak** – studená rakija / **běže** – bežiac, prechodník prítomný / **klokotaje** – klokotajúc / **řzka** – rieknuc, prechodník prítomný / **starým** – vo význame starovekým národom, starým Rimanom

touž i Venuše mu dává
s gráciemi čest.
U ohniště pálivého
okušuje, schvaluje ho
cyklop též! Cyklop též!

Všickni

Okuste a chvalte také,
píme ho!
Do dne bílého.

Jako Vihně^{c)} ocelivou
hojí koupelí,
tak i zprávou, Vulkane tvou,
muž se ocelí,
duše jeho mladne cele,
nové cítí v celém těle
čerstvosti! Čerstvosti!

Všickni

Novou mladnem i my mocí,
píme ho!
Do dne bílého.

---

c) Vihňanské Teplice jsou v Hontské stolici blíž Šťávnice. Jejich voda železné částky v sobě obsahuje.

55

*****

s **gráciemi** – s bohyňami pôvabu a krásy / **cyklop** – kyklop / **zprávou** – výukou,
výchovou / **Vulkane** – boh ohňa

Csövár. Hrad Raškův^{a)}

Vážné rupy, smutní ostatkové
květu Rašky slavného,
v němžto všickni dobří vlastencové
ctili Uhra statného.

a) Hrad ten leží v Pešťanské stolici mezi Čžůvárem a Nížou. Z polední jeho strany pěkné, něco příuzké oudolíčko přemilé formuje podhradí. Tu stříbrný potůček hrčí, k mlýnu na konci jeho vystavenému vodu přivážeje, což hledícím z vrchu Raškova utěšený působí pohled, který však skrz příkré skály, ješto se na této straně hradu oku naskytují, s strachem a hrůzou se mísí. Od strany půlnoční, východní a západní zastinují tento hrad pyšný lesové a milé houště, v nichžto líbezní zpěvové rozmanitých ptáčků znějí. Nazván jest hrad Raškův v řeči uherské Csövár od slovička csö, jenž cívku a vár hrad znamená. Bezpochyby zevnitřní forma tohoto hradu něco s cívkou podobného měla, že cívkový hrad Uhrům sluje. Vcházelo se do něho západní stranou od Vašhedě, kdež, jakž to rum ukazuje, hlavní brána byla. Ostatně byl zámek tento silnou zdí ohrazen a čtyřmi baštami na uhlich upevněn. Dvůr jeho byl okrouhlý, neveliký; pokojové, pokud se ze světlosti zavíratí dá, ne příliš mnozí. Ve dvoře byla okrouhlá čisterna z cíhel zděná, dno z tesaných a olovem spojených kamenů mají-

56

*****

vážné rupy – vzácné zrúcaniny / **Uhra** – tu obyvatel'a Uhorského kráľovstva / **z polední strany** – z juhu / **přivážeje** – přivážajúc, prechodník prítomný / **od strany půlnoční** – zo severnej strany / **Uhrům sluje** – v maďarskej reči sa nazýva / **zavíratí se dá** – dá sa usúdiť / **čisterna** – cisterna, vodná nádrž

V němžto Budín slávou osloněný
ctného otce miloval,
jež si Nongrád sílou zvelebený^{b)}
jako reka liboval.

cí, kteráž se až podnes spatřuje dobře zachovalá, krom dna, ješto jest na Jači v starém kaštíli do studni vloženo. Stězka od východní strany hradu vede k jisté jeskyni v největší strmině vrchu vytesané, v níž by dvacet i více lidí místa mělo, do níž však nemůže se jináč, leč jako do peci čelestnem vléztí. Za našich časů hrad tento známý a pověstný jest zvláště pro ten kámen, jenž moc má zlomenou kost svařiti, odkud jej Slováci svorným kamenem, Uhři forrasztó-kö jmenují, k lčení svého zlamaného dobytku ho užívajíce.

b) Nongradská stolice od starodávna vždy silné muže měla. Paměti krále Matiaše Korvína to nám poznamenaly, že v černém jeho pluku kára katonák řečeném (od ruského slova karyoi, černý), jehož síla ode všech se schvaluje, větším dílem Nongradčané byli. Odkud i Matěj Běl o síle Nongradčanů v knize své *Notitia Hungariae novae historico-geographica, divisa in partes 4. &c. Wienae Austriae* v díl. IV. na stránce 26-té takto píše: silných mužův zde nelze spočítati, tím méně je podlé zasloužilosti jejich schváliti. Zvelebuje se zvláště jednak vojenská ctnost, jednak i neobyčej-

57

*****

slávou osloněný – skvejúci sa slávou / **jež** – ktorého / **jako reka liboval** – uc-tieval, mal rád ako hrdinu / **stězka** – chodník / **leč** – ledaže / **čelestnem** – otvorom do pece („ústami“ pece) / **Slováci** – obyvatelia slovenského pôvodu / **Uhři** – tu vo vý-zname obyvatelia maďarského pôvodu / **řečeném** – nazývanom / **se schvaluje** – je potvrdzovaná / **schváliti** – pochváliť

Kamž se děli časové ti zlatí,
když sem na Čúvarský hrad
přicházeli s lidem kněží svatí^{c)}
služeb božích požit vnad?

ná síla těla Mikuláše Tóldyho, v kurialní vsy Tóld, místě zeman-
ském, toho času narozeného, když uherská země silných mužův nejví-
ce potřebovala. Živ byl totiž v společnosti Matiaše Korvína, za jehož tá-
borem jako na odivu chodíval, měv takovou sílu těla, o níž se drželo, že
by smrtedlní lidé sotva takové síly míti mohli. Kyj nosíval v ruce tak těž-
ký (železný aneb ocelivý dle dílu III-ho str. 442.), že tíže jeho i nejudat-
nějšího muže unaviti musila. I kopí neměl lehčího, buď v bitvách, aneb
v hrách, kterýmž však s takovou silou dorážel, že pluh ještě málo sedra-
ný jednou ranou prorazil, kterýž pluh i s kopím v něm vězícím v Budíně
na Vídeňské bráně pověšen jest potomstvu na svědectví neobyčejné síly.
Na též bráně (praví Běl v díle III-ím schválené knihy na str. 442.) spatřuje
se i kamenná koule, kterouž Tóldy na řetizku na svém pasu nosíval, a tať
větší jest hlavy člověka, tak že muž vyspělý oběma rukama sotva jí na-
práhnouti může. K tomu jest viděti i kus brnění (panciře) ze železa mistr-
ně spleteného, ješto tak husté jest, že kdyby celé odění takovéto bylo, sot-
va by se za našich časů kdo nalezl, jenž by je unesti mohl.

c) Bylať na hradě Raškově i kaple, v níž se služby boží konávaly.

58

*****

služeb božích požit vnad – užít' si pôvabu božích služieb / **na odivu** – na pre-
hliadku / **měv** – majúc, prechodník minulý / **o níž se drželo** – o nej sa zvyklo hovo-
rit' / **dorážel** – narážal / **schválené** – vyššie zmienenej / **tat'** – tá, enklitika -ť zdôraz-
ňuje význam slova vo výpovedi / **napráhnouti** – napriahnuť, zdvihnúť hore / **bylať** –
bola, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

Vážný Raška v tiché samotnosti,
jako král v svém bezpečí (Sans-Souci),
bydlel v lůnu milé příbuznosti
tu, kdež Dunaj neječí.

Sem se Raškův souseď, prelát vážný,
Salkán^{d)}, vděčně stěhoval,
nad trůnem i nad oltáři strážný,
tu se prací zhošťoval.

Tu i vítězové stolovali
Čerhatského^{e)} okolí,

---

d) Ladislav Salkán nejprv biskup Vacovský, potom pak arcibiskup Ostřihomský kvetl za času Vladislava a Ludvíka II-ho, byv muž moudrý a vlastenec horlivý, odkudž od Vladislava k pořízení krajinských důležitostí přechoasto potřebován byl, jakž se to z jeho roku 1515. dne 15. unora pápeži psaného listu poznati dá, jež viz v Bělově knize v díle III-ím na str. 121. Od Ludvíka pak II-ho Salkán a Raška jakožto poslové do Čech vysláni byli, aby tam o jeho, ač nedospělého ještě, za krále přijetí jednali, což i šťastně vykonali, kteréžto služby chtěv Ludvík Salkánovi dáti odměnu, arcibiskupem Ostřihomským jej ustanovil. Viz Ištvánfiho kn. VI. str. 85. 39.

e) Čerhát se jmenuje kraj stolice Nongradské k polední ležící a asi pět mil v sobě obsahující, jenž pahrbky, na nichž nejvíce ce-

59

*****

byv – súc, prechodník minulý / **chtěv** – chtiac, prechodník minulý / **k polední** – na juhu

když se z krutých válek vracovali,
sprostili se nevolí.

V jejich srdci čistá láska bila,
jižto nezakalil klam,
upřímnost ctná v Panonyi žila.
Ach! Kamž se již děla, kam?

Hoši s dceruškami Raškovými⁰
v milé žili lásce zde,
městkna jíc se žerty poctivými.
Ach! Kde jest to vše již, kde?

---

rového dříví (quercus cerris Linn) roste, jakoby posit jest. Odtud v uherském jazyku tserhát, tj. cerový hrbet sluje. Viz dotčené Bélyovy knihy díl IV. str. 3. Viz o Salkánovi Valaského historii literární str. 127.

f) Blažej Raška měl dvě dcery, z nichžto jednu Tomáš Bosňák, druhou pak hrabě Pete z Gežže (Pethő de Gerse) za manželku sobě vzal. Onoho potomci ještě podnes kvetou, tohoto pak rod již vymřel. Nyní tímto hradem sl. rod svobodných panů Prónaych z Slovenského Pravna vládnou. Tradicí tamějšího sedlského lidu praví, že tyto dvě zmíněné sestry na dvou vysokých hradech (na Čúvarském a na Sand'anském v sl. stolici Nongradské ležícím zámku) vespolek se z svých hradů smlouvaly, aspoň jakési porozumění měly. Jakovýť ale ten te-

60

*****

sprostili se nevolí – zbavili sa svárov / **v Panonyi** – v Uhorsku, staré označenie Uhorského kráľovstva / **městkna jíc se** – zdržiavajúc sa v žartoch, zabávajúc sa / **smlouvali** – dohovárali / **jakési porozumění měli** – mali nejaké znamenie / **jakovýť** – aké, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

Při zvuku zde huslí utěšeném
tancující plésali,
při štěbetu ptačím přemileném
v tichém houští sedali.

Rcete, rummy, jakých vesselostí
krásná mládež požila
u Rašky, když láska s nevinností
rozkošně se spářila.

Rcete, jak tu na daleké cestě
rád se poutník stavoval,
v slavě, jakéž není v zpupném městě,
s dobrým Raškou hodoval.

Rcete, Raškovo jak slavné bydlo
bylo pouhých radostí,
nevinných her, žertů, tancův sidlo,
rozkoš šťastné mladosti.

Krutá vzteklost nepřátelů lýtých
hrad ten krásný zkazila,

---

legraff byl, jehož k tomu cíli užívali, v tom se tradicí nesrovnává. Někteří praví, že se to prostředkem drátu z jednoho z těch zámků na druhý potaženého dále, což, ač i sotva tři míle od sebe vzdáleni jsou, s těžkem kdo za našich časů věřiti bude; jiní pak, což pravdě podobnějšího jest, říkají, že jím oheň aneb světlo jako Švejcům v čas války místo telegrafu sloužil.

61

*****

tancující – tancujúc, prechodník přítomný / **rcete** – rieknite / **lýtých** – krutých / **nesrovnává se** – nie je jednotná / **dále** – dialo, uskutočňovalo

zlostných Turků křesťanské krve sytých
zbraň jej bídně zbořila.^{g)}

Ted' již tady smutné ticho stále
v nahém rumu přebývá,

---

g) Léto, kterého hrad tento zbořen byl, právě tak se nemůže s jistotou určit jako léto jeho vystavení. Co se posledního dotýká, někteří tento hrad za velmi starý drzejí, za to majíce, že ho Raška dědictvím dostal, jiní ale tvrdí, že ho sám Blažej Raška vystavil, chtějíce toho dokázati z toho nápisu, který p. Nedecký vel. kapitoly Vacovské notář, vykopav kámen, na němž vyryt byl, nalezl, jenž takto zní: BLASIVS. DE. RASCA. AGASONVM REGALIVM. MAGISTER. COMES. NEOGRADIENSIS. AR-CIS. BVDENSIS. CASTELLANUS. Snadno ale každý i beze mne tomu porozumí, že to, čeho z tohoto nápisu dokázati chtějí, z něho nenásleduje. To však možné, že Raška hrad ten lépe upevnil a ozdobil. Onen svrchu připomenutý kámen, jenž bez pochyby nad branou, kudy se do zámku vcházelo, stál, na Jači za čas byl držán, již ale při jeho vykopávání neopatrní lidé, na tři kusy ho rozrazivše, jeho v celosti zachování nemožným učinili, odkud potom působením povětří i jiných příčin z cela se rozsypal. Co pak se času zboření tohoto hradu dotýká, pravdě jest podobno, že hrad ten po porážce mohačské zbořen byl, i stará ves

62

*****

majíce – majúc, prechodník prítomný / **chtějice** – chtiac / **vykopav** – vykopic, prechodník minulý / **byl držán** – bol uskladnený, bol vo vlastníctve / **rozrazivše** – rozraziac, prechodník minulý

na nejvyšší hrůzyplné skále
pustovečka hnízdívá.^{h)}

Čůvár zkažená. Tolik aspoň jest jisté, že nynější ves Čůvár jest nová osada neb kolonie. Nebo v starých listech od roku 1648. Čůvár popluží (praedium, Slovákům pustatina, odkud Uhří své puszta vzali) sluje, což vždy spuštěnou ves napřed klade. Zdá ale starý ten Čůvár s nynějším na jednom a témž místě byl a kterého času nynější Čůvarané to popluží osadili, toho všeho památka s časem všecko sežírajícím zhynula. K zboření hradu se vši pravděpodobností příležitost zavdala ta záhubná válka, kteráž po smrti Ludvíka IIho mezi Ferdinandem Iním a Janem Zápolou, po jehož straně Turci stáli, nastala. Toho i to potvzovati se zdá, že svrchu připomenutý p. Nedecký, dav zde v rumu podlé vyššího povolení kopati, natrefil na tři světnice, z nichž jedna červenými, druhá zelenými a třetí žlutými barvenými, ale glazirovanými cihlami vydlažena byla. V jedné z nich kdesi v koutě popel i kosti člověčí spolu i s něco penězi pod králem Ludvíkem IIým bitými nalezl. Zdá se, že při boření tohto hradu kdosi tam se byl stáhl, jenž ty peníze při sobě měl, a ten tu byv zařícen bídnou smrtí své skončení vzal.

h) Pustovka Slovákům jisté pokolení sokolů (der Thurmfalk) sluje. Ta vždy se zde zdržuje a na vrchu nejvyšší, asi pět sáhů

63

*****

Slovákům – obyvatelom slovenského pôvodu / **Uhří** – tu vo význame obyvatelia maďarského pôvodu / **sluje** – sa nazýva / **spuštěnou** – spustošenou / **napřed klade** – predpokladá / **potvzovati se zdá** – môže to potvrdiť / **dav** – dajúc, prechodník minulý / **pod králem Ludvíkem bitými** – razenými za vlády kráľa Ludovíta / **byv zařícen** – súc zavalený, prechodník minulý / **své skončení vzal** – zahynul

Smrdutý jen lakomec z všech lidí
tu si stany rozbívá.
Peníze, když, blázen, hořet vidí,
zlata, stříbra začíná.¹⁾

Stín jak Raškův na Vašhedí^{k)} chodí,
kde se kámen vápenný
láme, hrůzy seje, smrti plodí
mstě se pro rum znectěný.

vysoké, pozůstalého rumu skály hnízdě každoročně své mladé vysedá.
i) Ještě až podnes mnozí tomu pevně věří, že se na hradě Raškově peníze v zbořeninách nacházejí. Ještě nedávno jakýsi nesmyslný člověk tam pokladů hledal, jenž skrze své rytí v zemi jen mnoho jam a děr nadělal, tak poškrvnil tyto svaté ostatky starých pamětí, to spolu způsobil, že se nyní chození na tomto hradě něco nebezpečné stává. Všecko se již zajisté k svému konečnému zboření chýlí. Nejvyšší skálu tohoto rumu, kteráž se velmi zdaleka jako ňáký komín ukazuje, jen uhelní tesání kamenové držejí, z nichž ale mnozí již z vrchu i v spodu poodpádali.

k) Vašhed' (Vashegy) Uhrům železný vrch znamená. Obyvatelé tohoto okolí, nyní Slováky osazeného, před lety Uhří byli, jakž toho jména vrchů, údolí, hor a t. d. dokazují, k. p. harsvölgy – Lipové údolí, Magos – vysoký (vrch); Tatar-hegy, vrch neb

64

*****

smrdutý – smradľavý, páchnuci / **rozbívá** – rozkladá / **začívá** – zacíti / **mstě** – mstiac sa, prechodník prítomný / **poškrvnil** – poškrvniac, prechodník minulý / **pamětí** – pamiatok / **Uhrům** – tu vo význame obyvateľom maďarského pôvodu / **Slováky** – obyvateľmi slovenského pôvodu

Ach! Kyž ruce krví zakalené
nepřátel se skrčily
bojících hrad, kyž je rozvalené
rokle těžké přikryly.

Kyž je třesoucí se s prchlivostí
víry země zhltili,
kyž je Perounovy v bouřlivosti
nebes střely zhmoždily.

Stůjtez rupy, do zboření světa,
hlastež slávu Raškovu,
Čerhatané, každého tu léta
svět'tež pamět rekovu!

Hnízdiž tady, pustovečko tichá,
hnízdiž na skal výsosti,
nad smutným kyž rumem Čerhát vzdychá,
ty naň žaluj v tichosti.

---

hora Tatařů (jméno vrchu, na němž Jačanské kaštile stojí), snad že Tataři někdy své ležení zde měli. Vašhed' obsahuje v sobě vápno, jaspis, nýbrž i ruda železná částky v sobě obsahující jest zde nalezena, odkud hora ta ne bez příčiny železná hora sluje. Nyní se zde láme kamení k pálení vápna, kteréž Čůvárané v hojnosti vypalujíce, po dolních Uhřích rozvázejí. Při tom lámání vápeného kamene mnohý již člověk v zříceninách svou smrt nalezl.

65

*****

Perounovy střely – střely Perúna, nejvyššího slovanského boha / **zhmoždi-li** – rozmliaždili / **stůjtez** – stojte, zřejmě tlačová chyba, správně: stůjtez, koncovka -ž zdůrazňuje naliehavost' příkazu, želania / **hlastež** – hláste, koncovka -ž zdůrazňuje naliehavost' příkazu, želania / **svět'tež pamět' rekovu** – uctievajte si pamiatku hrdinu, koncovka -ž zdůrazňuje naliehavost' příkazu, želania / **hnízdiž** – hniezdi, koncovka -ž zdůrazňuje naliehavost' příkazu, želania / **ležení** – táborisko / **jaspis** – jaspis / **vypalujíce** – vypal'ující, prechodník přítomný

*Na smrt Alžběty Mayerové
roku 1803. dne 9-ho června zesnulé*

Bledá smrti! Nic-li uprositi
nemohlo tě, abys' změnila
ukrutný svůj umysl? Nabrousiti
vraždnou kosu proč si náhlila?

Neslyšelas' muže čitedlného,
ani dobrých matek vzdychání?
Ani sirotečka ubohého,
ani přátel smutných volání?

Naostřenous' kosu nemeškala
přiložiti přímo k kořenu,
lilium si v plném květě s'ala,
smutnou spůsobilas' proměnu!

Krásný kvítek na skalickém poli
hynul dlouho horkem zmařený,
teď již na modranské boží roli
prahne všecken na prach setřený.

Dobré matky ochránit ho ruka
před konečným chtěla svadnutím.
Darmo! Předc jen smrtedlná muka
ranila ho stálým chřadnutím.

66

*****
vraždnou – vraždiacu / **čitedlného** – citlivého

Nic to, nevidomá ruka boží
poupatka prv zaštěpila v ráj,
kdež se vonný květ jich denně množí,
tam se zelená jim věčný máj.

Blaze jim tam, mráz jich nepokazí,
horko sluneční tam neškodí,
hříšné ruky zlost jich neurazí,
skvetouc libou vůni naplodí.

Mám-li tedy kvílit nad trpkostí
losu přítelkyně pohřbené,
bledá smrt že spíše do věčnosti
přenesla ji, než mne, blažené?

Ach! Ne, milá duše, zamračiti
pláč můj nemá jasný v nebi den,
mrak mé tváři má tvé vyjasniti
slunce, stratil sem tě na čas jen.

Pokoj buď tvým unaveným kostem
až do onoho dne slavného,
v němž já budu s tebou vzácným hostem
Pána v slávě předústojného.

K tobě má jen duše má vždy lnouti,
napřed cítíc rajske radosti.
Ach! Kyž Pán chce na mne pokynouti,
abych spíše vzletěl k výsosti.

67

*****

skvetouc – vykvitnúc / **naplodí** – naplní / **kyž** – kież, kiez by, keby len

Kdež se i mně věčná radost seje,
tať mi vzejde s těla skažením,
tehďáž má se duše do tvé vleje,
uplyne když čas všem upěním.

Dotud s radostným se těšit budu
s tebou v nebesích se shlédáním,
jist sem, že té slávy nepozbudu,
tam tě vítat budu s plésáním.

A tam s tebou božskou rozkoš píti
z pramene, jenž věčně poteče,
za bolesti sladkou radost žíti,
Pan když v krásný kment mne obleče.

Z celé duše po tobě vždy touže,
osamělý chvály tvé chci pět,
na tvůj nasadím hrob krásné růže,
ty se mi v nich budeš červenět.

Pláč starce

Jako voda uplynuli
dnové krásné mladosti,
v moři času utonuli!
Všecky, jak mlha, pominuly
růžové mi radosti!
Zemský věk když hyne tak,
kdo mi vrátí ho? A jak?

68

*****

tať – ta, tam, enklitika -ť zdůrazňuje význam slova vo výpovedi / **tehďáž** – vtedy / **upěním** – trápeniam / **Pan** – zrejme tlačová chyba, správne Pán / **touže** – túžiac, prechodník prítomný

Stízná starost zabělila
každíčký mé hlavy vlas,
čelo vráskou cele zryla,
váz mi k zemi nakřívila,
zemdela můj silný hlas;
    již se k hrobu ubírám,
    zponenáhla umírám.

Kam se mně i jiným děly
hříčky šťastné mladosti?
Vážit' sme jich nevěděli,
nyní nám již zaletěly
k moři hrozné věčnosti,
    víc se nikdy nevrátí,
    kdo jich cenu zaplatí?

Kde jsou již mé tance, kvasy?
Kde kuň z dřeva, kde můj mič?
Kde jsou krásné školské časy?
Kde zpěv, hudby libé hlasy?
Ach, vše to již jestit' pryč!
    Všecko zžíře dlouhý čas.
    Ach, kdo mi to vrátí zas?

Hlava, ruce mé se třesou,
všecken padám v hromadu,
nohy mé mne ledva nesou,
jako centniř těžké mi jsou.

69

*****

stízná – st'ážující sa / **zamdlela hlas** – oslabila, zatiahla hlas, ochabol jej hlas / **zponenáhla** – pozvoľna, pomaly / **hříčky** – hry / **kvasy** – hody, hostiny / **kuň** – zrejme tlačová chyba, správne s kvantitou: kuň / **jestit'** – je, enklitika -t' zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **zžíře** – zožiera, stravuje, pohlcuje / **všecken** – celý / **centniř** – cent, stará váhová jednotka, všeobecne obsahovala 100 menších dielov rôznej váhy, tu pravdepodobne 100 kg

Kdo dá toho náhradu?
Sladký pokrm jest mi blen,
utíká mi z očí sen.

Sluch též denně se mi tratí,
stěžkem slyším volání,
zrak můj přeostřý se krátí.
Který král pak mi ho vrátí?
Starost jest jen stonání!
Pamět má mdlí každý den,
bída bídu honí jen.

Dřevní svět byl uznalejší,
vážil bídné starosti,
mládež již jest bezbožnější,
jížto věc jest nejmilejší
bližním činit těžkosti.
Šedivých hlav neváží,
na starého nevráží.

Vše mne v celém světě mrzí,
všecko se mi oškliví,
předce nevím, nejsa drzý,
budu-li prost bid těch brzy,
Bože, jak sem tesklivý,
svět mne netěší již víc,
nic se mi nelíbí, nic.

70

*****

mdlí – oslabuje / **dřevní** – dávny / **uznalejší** – priaznivejší, vd'ačnejší / **jížto** – ktorej / **na starého nevráží** – k starému je nepriateľský, nevráživý, neprajný / **nejsa drzý** – súc nie drzý, prechodník prítomný / **budu-li prost** – ak budem oprostený, oslobodený od / **tesklivý** – trúchlivý, zarmútený, smutný

O, přijď spíše, přeblažená,
přijdiž, smrti hodinko!
Necht' má křížem obtížená
duše bude ovlažená.
Neplač, milá rodinko,
když se s tebou rozloučím,
Bohu duši poručím.

Učená panna

Vtipný Kestner pěknou dcerku Šlecerovu
v krásných uměních měl zkušovati.
Dobry otec její, chtěl ji doktorovou
zpravit, k Kestnerovi přišel s důvěrností,
srdečně ho prose, by se zpytovati
ráčil dcerky jeho milé,
co by jen chtěl, v upřímosti,
nelituje krátké chvíle.

Kestner dobře veda, že se uchýliti
ženská, byť i byla nejkrásnější,
starým rodem nejslavnější,
nemá od určení svého,
nebem sobě vyznamenaného,
dceruškám že ne tak učenosti
marná chvála sluší, domácí jak ctnosti.
Že syn jiné, dcerka jiné vychování
musí míti bez odporování.

71

*****

přijdiž – přídi, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **Kestner** – Christian August Kestner (1777 – 1853), nemecký právnik, diplomat, milovník umenia a archeológie / **v krásných uměních** – v umeleckých (estetických) činnostiach, resp. všeobecne vo vzdelanosti / **zkušovati** – vyskúšať / **chtěl** – chtiac, prechodník přítomný / **prose** – prosiac, prechodník přítomný / **v upřímosti** – priamo / **veda** – vediac, prechodník přítomný / **byť i** – hoc aj / **nemá uchýliti** – nemá sa odkloniť

Syn se otcem, měšťanem a hospodářem stane,
dcerka ženou, matkou, hospodyní, a ne
profesorem; čeled moudře zpravovati
musí dcerka umět, musí stále pečovati
o dům, o kuchyni, o dobrou a zdravou váři,
příjemná by byla hospodáři.

V těchto přepotřebných věcech byla
pěkná Šlecerova dcerka zanedbána.
Moudrý Kestner zkušovat jí maje
neptá se jí, z kterého byl světa kraje
přišel Devkalion? Odkud přišli Maďarové?
Kterí muži v Řéksku, máti učenosti,
za starého času kvetli?
Aneb kterým rekům s velkou uctivostí
Římští věnce z bobku pletli?
Ne, ne! Veděti to mají doktorové,
vycvičení mudroňové,
on se ptá ji něco pro ní více:
jak se vaří dobrá kmínovice?

Oves vyhynulý, k jehož setí semeno vypůjčeno

Přiletělo jaro boží,
zelená se v poli zboží,
šťastný den můj pominul,
ovsiček mi vyhynul.

72

*****

zkušovat maje – majíce skúšat', prechodník prítomný / **Devkalion** – Deukalión, syn Prometea, spolu s manželkou Pyrhou sa stali zakladateľmi nového ľudského rodu / **v Řéksku** – v Grécku / **rekům** – hrdinom / **věnce z bobků** – vavrínové vence / **zboží** – obilie

Nestuhla že rolí mrazem,
síla sněhu přišla rázem,
jakž Bůh okem pokynul,
ovsíček mi vyhynul.

Milá země, zrostlin mátě,
dala ovsu bujné vnatě,
rozkošně se k zrůstu hnul,
krom nadání vyhynul.

Sladká čáka lepších časů
mění žalost smutných hlasů,
v níž i duch můj spočinul,
předce můj ovsík vyhynul.

Štědré nebe krásné zboží
v bujných rolích lidem množí;
ovsík můj se vzhůru pnul,
předce mi jen vyhynul.

Jiný ovsy navštěvovat
budou, písně prospěvovat.
Ach, můj zpěv již pominul,
ovsíček mi vyhynul.

Sousedé se veselí
budou, hojně majíc žítí,
snad již Pan Bůh zadřimnul,
že můj ovsík vyhynul.

73

*****

síla sněhu – množství sněhu / **zrostlin mátě** – matka rastlín / **krom nadání** – znenazdajky, napriek tomu / **čáka** – očakávanie

Jiní budou ovsy svážit,
já tvář budou pláčem svlážet,
v slzách bych se rozplynul,
že mi ovsík vyhynul.

Když můj souseď bude mlátit,
semeno mu musím vrátit,
drahý čas nám neminul,
můj pak ovsík vyhynul.

V podzimek sem plésal živě,
nyní vzdychám žalostivě,
šťastný den můj pomínul,
ovsíček mi vyhynul.

Společné k radosti se probuzování

Všickni

Buďmež veseli, dokud lampa svítí,
dokud kvete nám, trhejme kvítí.

Jeden

Děláme si marné péče,
lezem v trní, v zrádné léče
pomíjejíc růžinky nám u cesty kvetoucí.

Všickni

Buďmež veseli, dokud lampa svítí a t. d.

74

*****

budou – zrejme tlačová chyba, správne: budu / **buďmež** – buďme, imperatív 1. os. pl., koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **marné péče** – márne starosti / **v zrádné léče** – v zrádné pasce, nástrahy / **pomíjejíc** – vyhýbajúc sa, prehládajúc

Jeden

Ráno nebe v mrak se kryje,
hrom ze všech stran strašně vije,
večer po bouři slunce směje se nám rozkošně.

Všickni

Buďmež veseli, a t. d.

Jeden

Závisti kdo vystřihá se,
trpělivost běře na se,
ten jak přepevná skála stojí u vlnobití.

Všickni

Buďmež veseli, a t. d.

Jeden

Čisté srdce kdož si váží,
dobře činit všem se snáží,
u toho spokojenost krásný oltář si staví.

Všickni

Buďmež veseli, a t. d.

Jeden

Když se stěžka strašně ouží,
nešťestí nás trápí s souží,
tehdy milé přátelství pravice nám podává.

Všickni

Buďmež veseli, a t. d.

75

*****

běře na se – berie na seba, nadobúda / **stěžka** – chodník, cesta / **s souží** – so súžením

Jeden

Ono slzy z očí stírá,
do věnce nám růže sbírá,
proměňuje noc v usvit, usvit v jasný den mění.

Všickni

Buďmež veseli, a t. d.

Jeden

Ono ctnostné k ctnostným víže,
dobré duše vine blíže,
tak, hle, radostně jdouce, kráčím do vlasti lepší.

Všickni

Buďmež veseli, dokud lampa svítí,
dokud kvete nám, trhejme kvítí.

76

*****

víže – viaže / **jdouce** – idúc, prechodník prítomný / **buďmež** – buďme, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, prosby

Elegie
na smrt D. P. Pavla Ježoviče

*církví evanj. veleb. bratrstva nitranského bývalého
staršího, při příležitosti jeho pohřbu L. P. 1804. dne 27-ho
listop. nad rakví v sobotištšském chrámě od oltáře říkaná*

D. Eduard Jung v svých Pláčích, Noci III-tí

Smrt dny živobytí slavně korunuje,
ona života cíl nuzným ukazuje,
kdyby Lazár bídny neměl nikdy skonat,
nadarmo by živ byl, zde by musil stonat.
Naše živobytí smrt jen obživuje,
nikdy neumřít si blázen nevinšuje,
smrt nás raní, by nám zahojila rány,
poráží nás, zdvíhá, z nuzných činí pány,
těžká zemská pouta smrt nám odkleňuje,
v vládařství nás nebes šťastně uvozuje,
tam ráj kvetlý tratí ze své dřevní ceny,
co nám smrt dá, nikdy nevezme to změny.

*

77

*****

Eduard Jung – podľa súčasnej pravopisnej normy Edward Young, anglický básnik (1683 – 1765) / **odkleňuje** – otvára, oslobodzuje z pút / **uvozuje** – vovádza, privádza / **kvetlý** – rozkvitnutý, oplývajúci hojnosťou / **ze své dřevní ceny** – zo svojej starodávnej ceny / **nevezme to změny** – nezničí sa to

Neníť ho již – vešel drahý přítel
v blaženou vlast, z níž se nevrátí,
horlivý vždy býval pravdy ctitel,
takového neřest nesklátí.

Ach! Jak těžce u postele jeho
duše čítelná truchlila,
slyšeci ho stonat ubohého,
když ho ruka Páně ranila.

Dlouho hynul věrný slouha Boží,
kruté těla cítě bolesti!
Bídnému se bída denně množí,
nový den mu svítá k neřesti.

Zlatá záře s slavnou velebností
vzchodíc, v slzách ho již nachází,
slunce smutí nad ním – s důstojností
zacházeje, noc mu přivází.

Ale z očí jeho uplakaných
odletuje milý, sladký sen,
potěcha ta lidí zbědovaných,
jenž je krade bídám – na čas jen!

Někdy strápeného navštívuje
v hořkém smutku tichý měsíček,

78

*****

neníť ho – niet ho, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **čítelná** – citlivá / **slyšeci** – počujúc, prechodník prítomný / **cítě** – cítiac, prechodník prítomný / **k neřesti** – k biede / **zacházeje** – zachádzajúc, prechodník prítomný / **zbědovaných** – zbiedených, utrápených

temnou skrýši bídných osvěcuje
s milliony jasných hvězdiček.

Ale i ten za oblaky černé
s družinkami svými zachází,
jenom služebníky boží věrné
jasné světlo k hrobu sprovází.

Milý Ježoviči! Tys' to světlo
věčné pravdy boží dobře znal,
viděls' mračna^{a)}, zdaž pak to tě zhnětlo?
Věčnémus' se vůdci vésti dal.

Hledě na oblohu vůkol sebe,
mrákotami si se nesstrašil,
Ten, jenž v hrsti drží celé nebe,
když si vzdychal, hromy zaplašil.

---

a) Prv než slunce snášelivosti křesťanské, kteréž i nyní nás míle zahřívá, milou vlast naši oblesklo, sesnulý náš Ježovič od roku 1756. dne 6-ho prasince, kteréhož od Eliáše Fišera kežmarského superintendenta byl posvěcen, až do 1763. měsíce unora v Dobroči, potom pak od r. 1763. až do 1783. dne 12-ho července, kteréhož dne do Sobotiště uveden byl, v Příkladu, církvi artikularské sloužil, kdežto ho milostné opatrování boží před hřímáním, kteréž na jiné církve, ješto artikularské nebyly, častěji doléhalo,

79

*****

zhnětlo – popudilo, podnietilo / **hledě** – hľadiac, prechodník prítomný / **nesstrašil** – nevystrašil / **prasince** – decembra / **před hřímáním** – pred hromobitím, búrkami

Prv než na obloze rachotili,
prv než v povětří se křížil blesk,
jindy modlitby tvé zastavily
hromy, když byl slyšán všudy třesk.

Sám ty, pravdou boží ozbrojený,
mračna bludů šťastněš' rozháněl,
když pak blud a hřích pad poražený,
z ust tvých libě hrdinský zpěv^{b)} zněl.

Světlem božím jasně osvícenou
mysl tvou bída nezamračila,
ctnou tvou duši Nebi posvěcenou
milost boží denně jasnila.

Tak, hle, v hrůzyplné bouřce světa
duše zlostí nezakalená
směle kráčí od jednoho léta
k druhým, jest i v bidách blažená.

Bezbožný se krčí, hrůzou třese,
slyše list jen šustět vrbový,
spravedlivý vzhůru hlavu nese,
neděsí ho blesk, ni praskot hromový.

---

bezpečna učinilo, takže se na mrákoty, kteréž na uherské obloze ví-
dány bývaly, bez strachu dívati mohl.

b) Rozumí se onen známý, něco hrdinského do sebe mající Luterův
zpěv: Hrad přeprvní jest Pán Bůh náš a t. d.

80

*****

Nebi posvěcenou – zasvätenou Bohu, tu Nebo v zmysle Boh, preto s veľkým
začiatočným písmenom / **slyše** – počujúce, prechodník prítomný / **uherské obloze** –
v uhorskom prostredí / **Hrad přeprvní** – zrejme tlačová chyba, správne: Hrad přepevný

Předces', Ježoviči, průby boží,
slouže věrně Pánu, neminul,
křížem věčného si nabyt zboží;
on jen ctnost tvou míle rozvinul.

Nezastihli tě sic smutné časy,
v jakých Kalinka^{c)} ctný k soudu jel,
stálý Kerman^{d)} žalostnými hlasy
v žaláři své krásné zpěvy pěl.

Tebe těžký ortel neodsoudil
do Vlach s Lánim^{e)} táhat galejí,

c) Viz o tomto muži Paměti česko-slovenských básníkův, §. 14, v Poezyí dílu I-ním.

d) O tomto muži viz Paměti česko-slov. básníkův, §. 34, v Poezyí dílu II-hém.

e) Zde se rozumí Jiří Láni r. 1646 v Turci narozený, jenž od dětinství (v němž i padoucí nemoci poddán byl) přemnoho neřestí podnikal. Utrativ v 8-ém roku skrze smrt svého otce, matka jej do Teplé nejprv, potom do Trenčína, Skalice, Varali, Sabinova, Levoče do škol vypravila. R. 1662 šel do Wittenberku, kdež se dva roky učil, odtud pro nedostatek do Rožtoku odešel, dostav ale po celém těle nežity,

81

*****

slouže – slúžiac, prechodník prítomný / **si nabyt** – si nadobudol / **věčného zboží** – večných hodnôt, majetku / **stálý** – vytrvalý, neochvejný / **Kerman** – Krman / **do Vlach** – na územie dnešného Talianska / **táhat galejí** – tiahnuť na galeje / **padoucí nemoci poddán byl** – trpel epilepsiou / **přemnoho neřestí podnikal** – vytrpel mnoho bied, trápení / **utrativ** – stratiac, prechodník minulý / **dostav** – dostanúc, prechodník minulý / **nežity** – hnisavé, ťažko hojace sa rany, nádory na koži

tebe s Michalidem^{f)} nezapudil
hledat cizozemcův veřeji.

Krutý Turek do zajetí tebe
s milým Pilaříkem^{g)} nezahnal,
Ten, jenž pídí měří zem i nebe,
zkusit slouhy víru jináč znal.

---

odtud se vrátiti musil. R. 1670 navrátiv se přes Vratislavu do vlasti a byv do Skalice i do Krupiny za rektora volán, poslední štací si zvolil. R. 1674 dne 5. března s 400 jiných kněží a rektorů i žáků dílem byl do Prešpurka před soud obeslán, kdežto nechtěv reversu podepsati, nejprv pouty sevřin a do žaláře vsazen, potom pak na galeje do Království neapolského poslán byl, ale šťastně vyvázl. Viz *Compendium captivitatis & eliberationis ex eadem miraculosae a M. Georgio Lani Hungaro, olim Rectore Gymnasii Carponensis, secundum circumstantias temporis & loci bona fide concinnatum. Lipsiae 1676. in 4to.*

f) Viz o něm Pamětné příhody Štěpána Pilaříka senického někdy kněze a t. d. V Uherské Skalici, 1804, str. 27.

g) Štěpán Pilařík z otce Štěpána kněze narozený, byl nejprv v Ilavě kantor, r. 1659. od Řehoře Lániho za pomocníka

82

*****

nezapudil – nezavrhol / **hledat cizozemcův veřeji** – hľadať dvere u cudzincov / **pídí měří** – meria pľad'ou, stará dĺžková miera, vzdialenosť medzi palcom a malíčkom (alebo iným prstom) na rozťahnutej ruke (cca 21 cm) / **navrátiv se** – navrátiac sa, prechodník minulý / **byv volán** – súc volaný, prechodník minulý / **štací** – zastávku, pôsobisko / **byl obeslán** – bol povolaný / **nechtěv** – nechtiac, prechodník minulý

Ostré bolesti tě obklíčily,
v nichž si chřadl jedenácte let,
na lože tě bídně povalily,
tak ti lože bylo celý svět!

Nevynesls' unavenou nohu
z smutné hořeplné světnice.
Ach! Když mocnému se líbí Bohu,
ví nám stavět, kde chce, temnice.

Leže neviděl si záře krásné
v zlatém vozu v povětrí se vézt,
tichý měsíček, ni slunce jasné
z vysokých hor do hlubin vod slézt.

---

otci svému posvěcený. R. 1642. stal se dolňostříhovským, r. 1648 teplickým v Spiši knězem, r. 1649. přešel do Sv. Ondřeje do Liptova, r. 1651 do Trenčina za dvorského kněze Evy Sěči, hr. Gabriele Illešházyho manželky, r. 1653. do Beckova a r. 1660 do Senice přešel. R. 1663. do tatarského zajetí padl, ale téhož ještě roku do Senice se navrátil, zatím však do Levár a odtud do Vratislavy prchnouti musil. R. 1673 přešel do Žitavy, kdež se za čas zdržovav, potom do Budišíně odešel. R. však 1674 stal se v Najsalcu českých a uherských vystěhovanců knězem, kdež i s svou manželkou pohřben jest.

83

*****

z hořeplné – z plnej súženia, utrpenia / **leže** – ležiac, prechodník prítomný / **zdržovav se** – zdržujúc sa, prechodník minulý / **Najsalc** – Nowa Sól, mesto v Poľsku / **českých a uherských vystěhovanců** – vystáhovalcom z českého a uhorského prostredia

Neviděl si z jara v milém máji
kvítím krásně přírodních luk,
tobě nezněl v roztomilém háji
tisíc ptačích hlasů libý zvuk.

Anižs' spatřil na ourodné roli
žit co hora bujné osení,
neviděl si růží kvěsti v poli,
ani husté trávy kosení.

Na obloze jako kristál jasné
nevyjasnils' oči zmařených,
neplésal si přirození krásné
vida, stkvít se v šatech zelených.

Tebe chuti k jídlu zbaveného
neposilnil pokrm, byl ti blen,
posléz řetězem bid svázaného
opustil i milý přítel sen.^{h)}

---

h) Nemoc sesnulého byla tak řečená gonagra aneb dna v koleně. Dlouhým stáním, zvláště při posluhování večeře Páně v církvi Přitřžské, zemdleli mu nohy, na něž několik let před svou nemocí strádal, až potom artritická matérie do článku levého kolena se usadila, odkudž nijakž vyhnána býti nemohla, nýbrž i druhou nohu, ano i ruce zaujala. Nemocný začasté nevyslo-

84

*****

anižs' – bez toho, aby si / **vida** – vidiac, prechodník prítomný / **zemdleli** – ochabli / **ano i** – navyše aj / **posléz** – napokon

Ale neopustil tě ten věčný
Strážce, jehož oko stále bdí,
byls' mu slouha u oltáře vděčný,
On ti v boji býval pevnou zdí.

Jeho, když si klesal, podpíralo
tebe všemohoucí rameno,
onoť mnohé roky pomáhalo
nejtěžších bid nésti břemeno.

Na blyskávém trůnu v nebi sedě
toužebná tvá slyšel volání,
do vnitřku srdce tvého hledě,
sečtel slzy tvé a vzdychání.

Světlem věčným míle vyjasňoval
tvář tvou křížem zaoblačenou,
srdce tvého rány uvazoval,
léčil paměť věkem zemdlanou.

---

vitedlné cítil bolesti. Čím pak déle tím více toho kříže přibývalo. Několiko dní před svou smrtí ani jísti již, ani spát nemohl. Naposledy křížem tímto vždy se rozmáhajícím cele ssoužený konečně vychřadl, a tak potom lampa jeho života, když se ji v zbědovaném a zcela vychřadlém těle více oleje nedostávalo, vyhasnouti musila.

85

*****

vděčný – oddaný / **onoť** – ono ti, enklitika -ť s datívnou platnosťou nahrádza zámeno ti, zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **sedě** – sediac, prechodník prítomný / **hledě** – hľadiac, prechodník prítomný / **ssoužený** – utrápený, vysilený / **konečně** – napokon / **v zbědovaném** – v zúboženom

Jeho štědrá ruka krmila tě
sladkým strdím slova svatého,
jako krmí dítě dobrá máť,
dalť pít z pramene vod živého.

Když se stánek bořil tvého těla,
ctnostný duch tvůj živě plésal v něm,
a když na hromadu padl z cela,
vzletěls' k Kristu, v cherubínů sněm.

On ti z stánku smrtí zbořeného,
z něhož pozůstal jen bídný rum,
vzdělá podlé slibu pravdivého
krásně obnovený slavný dům.

Ozdobený oslaveným tělem
neuvadneš hořkou žalostí,
živě plésat budeš s Spasitelem,
požívaje věčné radosti.

A tam bydle v světle nejjasnějším,
jehož pláče nezatemní mrak,
budeš v bytu krásném nejčistějším
rozkošemi sytit sluch i zrak.

Jako hvězda na obloze jasné
stkvít se budeš v kůru anjelském,
osloní tě slunce boží krásné
plěšícího v spolku přátelském.

86

*****

strdím – medom / **dalť** – dal ti, enklitika -ť s datívnou platnosťou nahrádza zámeno ti a zároveň zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **vzdělá** – postaví, vystavia / **požívaje** – požívajúc, prechodník prítomný / **bydle** – prebývajúc, prechodník prítomný / **v kůru** – v zbore / **osloní** – osvieti, zaleje svetlom / **plěšícího** – plesajúceho

Tam, kdež nektar teče z přehořkého
kalicha, ježž bídník tuto pil,
ach, tě na tisíckrát blaženého
již si zemských trápení všech zbyl.

Mám-li tedy nad tím hořekovat,
žes' se s námi smutně rozloučil?
O! Chci Hospodina oslavovat,
Jemužs' ctnostnou duši poručil.

Jenž co milý otec svého syna
outlivě tě k srdci přivinul,
posadil tě do rozkoše klína.
Ach, tys' k němu od mladosti Inul!

On tě přenesl z zbouřeného moře
zemských jedenáctiletých bid
do vlasti, v níž nezní píseň hoře,
kdežto stále pléše Kristův lid.

Tam, kdež věčné světlo boží svítí,
nemrká se nikdy krásný den,
kde ctnost kvete jako v máji kvítí,
kde se nepřiloudí k očím sen.

Kdežto v ctnostném srdci lásky k Bohu
svatý plamen věčně plápolá,
kamž smrt bledá vnést svou bosou nohu
nesmí. Nikdy: „Umři!“ nevolá.

87

*****

outlivě – jemne / **jedenáctiletých** – jedenáť rokov trvajúcich / **hoře** – súženia,
trápenia / **pléše** – plesá

Tam, tam i my jednou zaletíme,
když čas jako voda uplyne,
potom Ježoviče uvidíme.
Ach, kyž Bůh nás dříve přikyne!

Sad'te, bratří, sestryⁱ⁾, na hrob jeho,
sad'te krásný krušpán, zimozel,
ať i v zímě pamět muže ctného
zelená se, zhojí srdce žel.

---

i) XV v počtu kněží bratrstva Nitranského pohřeb zesnulého přítomností svou počtilo, jichžto jména na památku zde se kladou: totiž D. D. a V. V. U. U. MM. P. Jiří Bobok církve Lubínské, Jan Bukovinský církve Bzynské, Ondřej Chaloupka církve Přitřžské, Jan Jozéfi círk. Myjavské; Ondřej Košacký církve Hlubocké; Jan Klačani církve Vrbovčanské; Ondřej Lačný z Folkušové, círk. Vrbovské kn. a starší; Ondřej Lekenčí círk. Březovské; Jiří Markuš církve Přitřžské; Jan Podhradský círk. Senické, Pavel Šteffaník, círk. Krajnanské; Michal Sepeši, círk. Sobotišťské, Ondřej Škultěti církve Turoloucké; Bohuslav Tablic, círk. Skalické a Jiří Žlebek círk. Staroturanské, všickni Sl. božího kazatelé. Krom tohoto veleb. duchovenstva mnozí též ze stavu rytířského, i jiní

88

*****

přikyne – privolá / **D. D. a V. V. U. U. MM. P.** – skratky titulov

Navštěvujte, zboři,^{k)} roli boží,
jenž teď paměť jeho světíte,
do níž všem se seje drahé zboží,
ondy símě vzjítí spatříte.

rozličných stavů lidé, několika tisíc v počtu, pohřeb zesnulého přítomností svou poctili.

k) Zde se rozumějí obzvláště dva nitranského bratrstva zboři, jimžto zesnulý sloužil, Příkladský totiž a Sobotišťský, z kterýchžto obou lid se k pohřbu zesnulého svého učitele u velikém houffu sešel. V těchto dvou zbořích následující Sl. božiu kazatelé již sloužili:

V Příkladském zboru. 1) Kašpar Haynuský r. 1616 bratrstva notař r. 1616. 2) Jan Nemanič Kuchynský, bratrstva notař od r. 1623 až do 1658. 3) Jonaš Kranc, z B. Bystřice r. 1663. povolany. 4) Jan Adam Cerkoň r. 1683. 5) Adam Jakobei, r. 1712. 6) Jan Pet'ko, r. 1713 povolany, 1713 posvěčený. 7) Samuel Jestrabini, r. 1724 povolany. Po vzetí 7 chrámů v nitranském bratrstvě, mezi nimiž i přítržský byl, ustanoveni byli dva kazatelé v obnovené r. 1732 církvi Příkladské, odkud k Jestrabinimu d. muž. p. Jiří Ambrozius, až do r. 1732 vrbovčanský kazatel, byl připojen. 8) Po odchodě J.

89

*****

ondy – raz / u velikém houffu – vo veľkom zástupe, zrejme tlačová chyba, v origináli je totiž na pozícii predložky graféma v, ktorá sa prepisuje ako u, správne mala byť graféma w, ktorá sa prepisuje ako v

A když k hrobu Ježoviče ctného
slzy z očí lijíc kročíte,
ními ke cti muže šlechtného
zimozel a krušpán skropíte.

Ambroziho do Štitníka povolán byl do Přitřze r. 1738 Jamryška ze Sulova. 9) Po smrti Sam. Jestrabiniho povolán a posvěcen byl r. 1749 Michal Nógrádi, Jana Nógrádiho kněze Březovského a bratrstva staršího syn. 10) Na Jamryškovo a Nógrádiho místo nastoupili spolu r. 1748 Jakub Mokošini a Matáš Gáli, onen ze Slažan, tento pak ze Středy Nitran-
ské povolání. Z nichž když r. 1758 Matěj Gáli v Pánu zesnul, povolán byl na jeho místo Samuel Jestrabini, syn Samuelů v Nře 7. pozn. a téhož léta posvěcen. 11) Na místo Jana Mokošiniho zemřelého r. 1763 následoval Pavel Ježovič, a když Samuel Jestrabini pro neduh ouřad složil, nastoupil r. 1779 D. a V. M. Jiří Lekeňei, nyní cýrk. Březovské Sl. bož. kazatel. 12) Když r. 1783 P. Ježovič do Sobotišť, P. Jiří Lekeňei do Březové byli pozváni, nastoupil r. 1783 D. a V. U. muž Jiří Markuš, k němuž D. a V. U. P. Jan Petrovič rodem z Března jest připojen, kterýž když do Holiče povolán byl, za některý rok církev jen jednoho měla Sl. božího kazatele, nyní však Pánu Janu Petrovičovi D. P. Jan Chaloupka nastoupil.

90

*****

v Nře 7. pozn. – skratka: v numeře, v poznámce číslo 7

Tedy řcete: hle, tu v tomto hrobě
leží přemilý náš Ježovič,
byl nám přítel, otec v každé době.
Ach! Již odšel od nás, odšel pryč.

On nás k nebi cestou pobožnosti
jako výborný kněz vedl vždy,

V Sobotišťském zboru. 1) Stephanus, jehož příjmení nevíme, jenž odtudto do Beckova a z Beckova do Nového Města nad Váhem povolán byv, tam r. 1586 život dokonal. Kdoby mu byl nastoupil, není známo; potom ale 2) r. 1615 Melchior Višňovský z jahenství novoměstského nad Kysucí byl povolán. 3) Ambr. Luca Ryboši r. 1630 z V. Oponě (N. Apony) pozvaný starší Bránecký. 4) Mistr Jakub Petrozelinus český vyhnanec z V. Rypňan pozvaný, zde umřel r. 1647. 5) Mikuláš Johannides Kočkovský r. 1648 pozvaný z cirk. Loučanské v Trenčanské stolici. 6) Jan Szent-Kereszti až do r. 1672. 7) Tobiáš Peťko okolo roku 1692, ale potom brzo přestalo vykonávání služeb božských. 8) Jan Peťko, Tobiášův syn, r. 1706, za krátký čas r. 1712 do Přítzže pozvaný, po něm žádný nebyl až do r. 1783, v kterémž 9) Pavel Ježovič byl pozvaný až do r. 1794 starší bratrstva nitranského. 10) Michal Sepeši, od r. 1794.

91

*****

řcete – povedzte / **povolán byv** – súc povoláný, prechodník minulý / **jahenství** – nižší stupeň svätenia v evanjelickej cirkvi, predstupeň kňazstva, diakon

učil, těšil, káral v upřímnosti.

Ach! Kdy se nám zase zjeví, kdy?

Jeho dobrá duše na výsosti

vaší pěknou žalost zатуší,

Zefír přivane vám s líbezností,

uplakanou tvář vám osuší.

92

*****

Zefír – antické pomenovanie vánku, jemného západného vetra

Aria

Tak jako strmá řeka uplývá
a nejprudčejší vítr letí
i času zemského nám ubývá,
jsme děti, muži, potom kmeti.
Jak mnoho z řeky časnosti
již vběhlo v moře věčnosti!

Ach! Kdež jsou dnové naší mladosti,
v nichž kvetli jsme co krásné růže?
Co snově přeběhli nám v rychlosti,
zdaž který král je stavit může?
Ten, jenž nám svítl k radosti
den, můž se zmrknout k žalosti.

A zdaliž věku, zdaliž hodnosti,
zdaž zásluh šetří smrti kosa?
Ach! Ona stíná děti v mladosti,
král hyne jako ranní rosa,
když k slávě běží hrdina,
aj, zní: „Ž e p a d l!“ novina.

Ted' na márách muž leží výborný,
jenž Bohu u oltáře sloužil,
jejž míle krášlil duch vždy pokorný,
jen po Ježíši stále toužil,
i zdaliž jest to jaký div,
že k němu šel, tu není živ?

93

*****

kmeti – starci / **zdaž, zdaliž** – či / **šetří** – ušetří, hřadí na / **aj** – hřa

Zdaž nemá věrný slouha odměny
tam dostati, kde věčný jest máj?
Zdaž těžký kříž vzít nemá proměny?
Zdaž nám on cestu neklestí v ráj?
O, blaze snášejícím kříž,
když Bůh tu nakládá jim tíž.

Zdaž na trninách růže nekvete?
Zdaž rek se šrámy nehonosí?
Zdaž se mu krásný věnec neplete,
když pro vlast těžké břímě nosí?
Zdaž kdož ctně v boji skonává
i svět mu pocty nedává?

Jak hrozné podnikal Job trápení,
když Bůh ctnost jeho zprůbovat chtěl!
Jak slavné bylo vynahrazení
ran, kterých bolest krutou trpěl!
O, blaze ctnému Jobovi!
O, blaze Ježovičovi!

Nu! Nesme břímě kříže zmužile,
jenž posiluje naši víru,
jen trpmež vždycky nezasloužile,
neb vina vrší kříže míru,
i nám se věnec uvine,
když Bůh nás k sobě přikyne.

94

*****

zdaž – či / **neklestí** – nekliesni, nepresekáva cestu / **zprůbovat** – vyskúšat', vy-
nahrazení – náhrada / **trpmež** – trpme, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu,
želanía / **vrší** – navyšuje / **přikyne** – zavolá

*Na odchod ze Skalice
urozené paní
Zuzany Laučkové
a dcery její téhož jména, L. P. 1803 dne 25. maje*

*K loďí
na niž se tyto přítelkyně od Farkaždu po Komárno po Váze
a odtud do Peště po
Dunaji plavily*

podlé Horácovi Ody 3, kn. I.

Tak přemocná tě, Cypru bohyně,
tak bratří Heleniny, hvězdy přejasně,
i otec větrů prosí, ostatní
jsouc povázáni, kromě Japxya:
O, loďí, ještě sobě svěřené
jsi dlužná sestry: měžem Žoltenským
je zdravé, žádám, odevzdej,
a duše naší částky zachovej!

95

*****

jsi dlužná – si povinná / **měžem** – medziám, hraniciám

Tak tedy předce máme stratiti
vás, přítelkyně přemilé,
jen zdráhate se sobě skrovniti
to rozloučení nemilé
i s hrobem otcovým, i s přáteli,
jichž v smutku zanecháte-li?

Ach! Kyž nám dobré Nebe bydleti
dél s vámi přálo v Skalici!
Kyž musíte jen předce odjeti
až za Pešťanskou stolicí,
tu rozkošných hor nechať slovenských,
jet' v smutek pouští Žoltenských!

Těch pouští, kdež jen plaší syslové
v svých zemních dírách bydlejí,
kde na rovinách věčných smyslové
i moc, i radost tratějí;
tu máte stráně přeutěšené,
tam písky nahromaděné.

Tam, kdež dům místo mocné škřidlice
jen slabá kryje trstina,
kde místo naší krásné Skalice
jen špatna trčí dědina;
tu v utěšeném domě sedáte,
tam chalupy si hledáte?

96

*****

skrovniti – uskromnit' sa, obmedzovat' sa, umenšit' / **Nebe** – vo význame Boha,
preto s veľkým začiatočným písmenom / **špatna** – nevábná

Tam, kdež lid kouká z černé zemnice,
v níž má jen z bláta ohniště,
co věžeň těsným oknem z temnice,
a před ní páchne hnojiště;
předc chcete čistých, krásných příbytků
tu nechat, jít tam k dobytku?

Tam, kdežto místo břestu, jesenu^{a)}
lid suché pálí kravince,
kde škodlivého puchu semenu
se místo dává v kuchynce;
zde Nebe hrubé duby vyvodí,
tam ani psí trn neschodí.

Tam místo zpěvu ptačat libého
jen býky slyšet bučeti,
a místo háje roztomilého
jen rákosí tam viděti;
tu tichý slavík míle šveholí,
tam ovad^{b)} bručí nevolí.

---

a) Břest (*Ulmus campestris* Linn. Ulmbaum, Szel-fa) a Jesen (*Fraxinus excelsior* Linn. Eschenbaum, Kőrös-fa) k pálivu se v Skalici potřebují.

b) Ovad jest pokolení žízal, jichž mnohá uštknutí i hovado usmrtiti mohou. V dolních stolicích, u bahen zvláště, množství se jich zdržuje. I v Skalici není tato žízala neznáma. Tu sluje Hovado, jednak že

97

*****

Nebe – tu vo význame Boha, preto veľké začiatkové písmeno / pokolení žízal – druh hmyzu / sluje – sa nazýva

Tam jenom masnou jídá slaninu
lid, lenoše si na peci;
my jíme bažanty a zvěřinu,
tam jí se masso hřiběcí;
tu kvete vína slavný, plodný rod,
tam ani zdravých není vod.

Tam místo stříbročistých pramenů,
jenž u nás libě hrčejí
se prýštějíce z tvrdých kamenů
jen bařiny se bělejí,
v nichž oškliví se šmiří hmyzové,
a v kalných studních červové.

A voda širokého Dunaje
tam krovy domů příkrývá,
tok její – žádných mravů neznaje –
z nich lid, co sysly vylívá;
i krutě proti chrámu svatému
se vztěká, štiky nese mu^{c)}.

---

jest veliká, jednak že hovada trápí. Odtud pošlo slovo ovad aneb snad lépe hovad.

c) Na Apaštoku jednou, když se Dunaj rozvodnil, voda do chrámu v skutku nanosila veliké ryby, kteréž lidé potom pod stolicemi nacházeli.

98

*****

lenoše – leňošiac, prechodník prítomný / **hrčejí se** – žblnkocú, prudko tečú / **prýštějíce** – prýštiac, prechodník prítomný / **šmiří** – hmýria, množia / **neznaje** – neznajúc, neberúc ohľad, prechodník prítomný

Tam jenom hloupí, masní guláší^{d)}
co ďáblové lid strašejí,
ti v samostojném smutném sáláší^{e)}
vždy v noci čerty plašejí;
předc chcete tiché bydlo Skalické
tu opustit, jet v scytické?

Kde tisíc mužův vraždní lotrové
jen pro knoflíčky pobili,
kde lidská střeva diví býkové
na rozích porozvláčili;
to vše vám myslí předce nezklátí,
nic vás, nic z cesty nezvrátí?

Nic nevážíte sladké radosti,
jíž v Skalici ste požily,
nic proseb toužebných, nic žalosti
níž loučící se ranili
vždy těžce srdce přátel šlechetné?
Předc nechcete tu bydlet? Ne!

Nu! Jdětež, přítelkyně, vessele
svou cestou v milém pokoji;

---

d) Pastýři dobytka na pouštích uherských guláší slovou, kteříž roucho
své masť mažíce, veskrz černí jsou.

e) Chalupy a skrýše pastýřův stáda sáláše slují.

99

*****

scytické (bydlo) – skýtske, pomenovanie odvodené od pomenovania Skýti (kočovníkyně obývající prevažne čiernomorskú oblasť a oblasť dolného toku Dunaja) / **nic nevážíte** – nič neďbáte na / **jdětež** – choďte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **na pouštích uherských** – na maďarských pustách / **mažíce** – mažúc, prechodník prítomný / **slují** – sa nazývajú

Nechť sprovodí vás svatí anjelé,
truc Eolovu^{f)} nástroj!
I tam Bůh dobrý mocně panuje,
i tam se k dítkám skloňuje.

On i tam nuzných vidí soužení
a opuštěné siroby
pláč všudy slyší v strastném trápení,
jsa otec bídne osoby;
on sčítá slzy smutných, sbíraje
je do láhvice, stírá je.

Tak jdětež do těch nových příbytků,
v nichž Bůh vás čeká, radostně,
Bůh chraniž vašich pracných nábytků,
On rozmnožíž je milostně;
my sprovodím vás lásky slzami
a skroušenými prosbami.

A naše srdce k vám vždy přátelské
to s vámi půjde s radostí,
i tam, i v krásné domy anjelské,
jež nám Bůh staví v výsosti,
ni Bílé hory, Nitra, ani Váh,
ni cizí rozloučí nás prah.

---

f) Eolus byl syn Perona z Acesty, dcery Hyppota Trojanského, od Starých za krále a boha větrův jmín.

100

*****

truc – napriek / **jsa** – súc, prechodník prítomný / **sbíraje** – zbierajúc, prechodník prítomný / **jdětež** – choďte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **chraniž** – nech chráni, imperatív 3. os. sg. / **pracných nábytků** – ťažko získaného/nadobudnutého majetku / **rozmnožíž** – nech rozmnoží, imperatív 3. os. sg. / **ni** – ani / **Bílé hory** – Malé Karpaty (Biele hory sú časťou Malých Karpát) / **od Starých** – vo význame predkov z čias antiky, teda od starých Rimanov a Grékov, preto s veľkým začiatočným písmenom / **byl jmín** – bol považovaný

Zlaté Poutko

*D. P. Ondřejovi Vengerickému
a uroz. panně Johaně z Poleřeky,
v čas jejich svadebního veselí L. P. 1803 dne 24. června
obětované*

Sotva krásná záře, hory pozlativši,
nejkrašší den světa slavně ohlásila,
velebná když Juno^{a)}, z sna se probudivši,
božským oděvem se míle ozdobilá;
z bytu nebeského vynesši ven nohu,
královna všech krajin velikých též bohů
k převysoké Etně prudce zaletěla,
důležitého cos' poříditi tam měla.

---

a) Juno, královna všech králoství a pohanských Bohů, svadbám a porodům představená bohyně, byla sestra i manželka Jupiterova, jenž Slovanům Peron sluje, s nímž Vulkána, boha ohně, zplodila, kterémuž a Minervě vynalezení všech mechanických umění Staří připisují. O tomto Vulkánovi praví báseň, že měl svou vyhni na hoře Etně v Sicílii, v kteréž s cyklopy, jedno jen oko na čele majícími tovaryši svy-

101

*****

pozlativši – pozlátiať, prechodník minulý / **probudivši** – prebudiť sa / **vynesši** – vynesúť, prechodník minulý / **sluje** – sa nazýva / **Vulkána** – boha ohňa / **Minervě** – bohyni múdrosti a remesiel / **Staří** – vo význame predkovia z čias antiky, teda starí Rimania a Gréci, preto s veľkým začiatočným písmenom / **s cyklopy** – s kyklopami

Tu syn její milý, kunštýř znamenitý
Vulkán, kulhavý sic, umělec však hbitý,
pověstnou má vyhni, mistrná dělá díla,
božského v nich vtípu zjevuje se síla.
Přišedši tam, našla ve výborné dílně
syna kujícího střely otci pilně.
„Bohové ti buďte na pomoci, synu!“
řekla; on se sděsil, mněv, že pro příčinu
hněvu Peronova Olymp opustila,
nebo duše jeho mnoho podstoupila
strachu včera, když mu těžce vyhrožoval,
když si množství šípů dělat rozkazoval.

---

mi rozlišná řemeslná díla, mezi jinými i šípy neb střely pro otce svého Perona, koval. Praví se dále o něm, že měl dílnu i na ostrovích Lipary a Lemnos řečených, na kterémž posledním, když ho otec hned po narození pro škaredost jeho z nejvyššího nebe zkopl, Synteští ho uchopili a vychovali. Vulkán dospěv, přidal chuti k kovářskému zvláště řemeslu a stal se výborným kunštýřem. On Olymp nádobím, Achylla zbrojí opatřil; na Prometea silné řetězy nadělal, jimiž ho na Kaukasu svázal; Marsa pak s manželkou svou Venuší cizoložícího nejsubtilnějšími řetízky necitedlně tak tuze svázal, že se rozdělití nemohli, nadělav tím velmi mnoho smíchu na Olympu mezi bohy, jichžto, aby se na to podívali, zavolal.

102

*****

kunštýř – umelec / **hbitý** – šikovný / **přišedši** – přídavek, prechodník přítomný /
mněv – myslíac si, prechodník minulý / **dospěv** – dospejúc, prechodník minulý /
nadělav – narobiac, prechodník minulý / **necitedlně** – jemne

On jí, co syn dobrý, přijal s uctivostí.
Co tak časně, matko? Ptá se v upřímnosti.
Bohové když ještě v pokojném svém sidle
leží, vy jste u mne při ohnivém vřídle?
Prudký hněv snad otcův ukrátil vám spánku,
přinutil vás nechat olympského stánku?

I ne, řekla, milý, starostlivý synu,
tvůj syn otec najde snadno marnou vinu,
oněhdy zas bylo mezi námi licho,
ale teď jest svaté na Olympu ticho;
hněv mne jeho často z vysokého nebe
vyhání; než teď sem přišla prosit tebe
zvláštního cos', poslyš! K svadbě majíc jíti,
musím pro manžely krásné poutko míti;
ukuj mi je, prosím, jakož povím tobě:
samé ryzí zlato k dílu vezmi sobě,
z něhož řetízek zprav, krásy nevidané,
subtilnosti ještě nikdy neslýchané:
aby nosící jej svobodu se míti
mněli, byť i věčně musili v něm jíti.
Ohniva mi buďte řemeslným dílem
spojována božským pro manžely cílem;

103

*****

vřídle – prameni / **tvůj syn otec** – zřejmě tlačová chyba, správně: tvůj si otec /
marnou vinu – nepodstatnú zámienu / **licho** – zlá atmosféra vo vzťahu v dôsledku
vzájomnej nedôvery / **subtilnosti** – jemnosti / **svobodu se míti mněli** – pociťovali
slobodu, mysleli si, že majú slobodu / **řemeslným** – umeleckým, dokonalým

by ho opoutaní rádi nosívali,
s řetězem tím chodit za čest pokládali.
By pak dlouho trval, má být hodně ssilen!
Přemilý můj synu, buď mých řečí pilen!
Na konci má býti poutko krásné, zlaté,
novomanželům ctným bude vždycky svaté:
neb ním opoutání budou u oltáře,
svadební kvas bude na moravské fáře.
K poutku zámček zpravíš, jež když jednou zamknu,
smrti klíček oddám, víc ho neodemknu,
leč, když jednomu z nich Atropos niť zstřihne,
tehdy přiskočí smrt a se s klíčkem přihne;
odemkne ním zámček, poutko sejme z nohy:
tak sme zavřeli to na Olympu s bohy.

Řekla. Tu se Vulkán počal vymlouvati,
řka: střel mnoho tisíc pro Perona musím
kuti, jináč hněvu velikého zkusím,
víte to, že není s ním co žertovati;
deset tisíc šípův jestli neshotovím,
hněv se jeho vzbudí, z zkušení již to vím.
Že sem měň jich zpravil v božskou jeho ruku,
jen mi včera nadal safframentských kluků;
jestliže mne jednou chytí v ruce v hněvě,
v nichž jsem já podoben lehoučké jen plevě,
104

*****

ssilen – zosilnený / **buď mých řečí pilen** – dbaj na moje slová, starostlivo ich vyplň / **kvas** – hostina / **na moravské fáře** – na fare v Kostolných Moravciach / **leč** – ledaže / **Atropos** – boh osudu / **sme zavřeli** – sme rozhodli, ustanovili / **řka** – riek-nuc, prechodník přítomný / **nadal safframentských kluků** – vynadal do prekliatych chlapcov

zatoče mne, mrští mnou až na Lipary,
dokud doletím tam, nestane mi páry;
jsa již chromý, všecken zlámu se; tak syna
utrátíte, či to medle bude vina?

Nu, nu, synku, řekla, nemusíš hned býti,
chci jen o dva týdne zlaté poutko míti!
Tehdy vděčně, matko! Vece Vulkán na to,
shotovím je jistě – mám i ryzí zlato,
o dva tedy týdne! Když to uslyšela
běloruká Juno, v Olymp zaletěla.

Zatím Vulkán ve dne, v noci v vyhni kuje,
vítr z jeho měchu neustále duje;
daleko se třeskot nákovadla jeho
rozlívá, chřest kladiv cyklopů dle něho.
Vše když shotoveno, pro Perona střely,
rozkázané poutko hotové když měli,
krásnooka Juno zpustila se zase
z vysokého bytu v uloženém čase:
vzala poutko zlaté, vlídně děkovala
synu, do Hontu se spěšně odebrala.
Přišla do Moravec, kdežto svadebníci
výskali již, krásně hrali hudebníci.
V chrámě nevěsta když sobášena byla,
Juno k manželům se tiše přiloudila;

105

*****

zatoče – zatočiac, prechodník prítomný / **nestane mi páry** – neostane mi dychu /
jsa chromý – súc chromý, prechodník prítomný / **medle** – potom / **nemusíš** – nemusíš,
enklitika -ť zastupuje zámeno to, zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **vece** – od-
povedá / **chřest** – búchanie / **cyklopů** – kyklopov / **do Moravec** – do Kostolných
Moraviec / **přiloudila** – nebadane sa priblížila, prikradla sa opatrne

ctnému ženichovi, nevěstě též milé
na nohy vzložila poutko roztomilé;
zámčekem ho přimkla pilně, smrti dala
klíček, by ho co dvou očí ostříhala.
Mlčení když svaté v chrámě poručila,
k sobášným takto vážně promluvila:

Milí manželé,
mysli veselé
buďte každého
jítra nového.
Nermuťte se nic,
pouta že vám sic
kladu na nohy;
kdo s svou na bohy
tíží spolehne,
pod ní nelehne,
snadno unese,
bůh když ponese!
Svaté manželství,
věrné přátelství,
to jest přesvatý
řetěz bohatý.
Láska srdečná,
věrnost statečná,
pomoc společná,
zdílnost skutečná:

106

*****

vzložila – založila, nastokla / pilně – starostlivo / ostříhala – strážila

to jsou ohniva,
kteráž kladiva
svatá formují,
duše spojují.
Dítky spanilé,
cnostné, zdařilé
touž je svazují,
řetěz stahují.
V těchto lehoučkých
poutech hezoučkých
jdětež s radostí
k pozdné starosti.
Kudy půjdete,
růže najdete,
ty však na trní
vždy se zabrni;
neudrapněte,
když je budete
trhat, rukou svých
krev by tekla z nich.
Když pak hlavy vám
skvetnou, Peron sám
zámček rozkáže
odmknout, rozváže
vazby všeliké.
Štěstí veliké!
Neb když vašeho
bytí celého

107

*****

zdařilé – šľachetné / **touž** – tuhšie, silnejšie / **jdětež** – choďte, koncovka -ž zdô-
razňuje naliehavosť príkazu, želania / **zabrni se** – zakvitnú

přejde podletí,
duch váš zaletí
k bytům krásnějším,
k spolkům šťastnějším!

S božskou důstojností když to pověděla,
na vysoký Olymp zpátkem zaletěla.
Šust jen po ní zůstal, vůně přemilostná
naplnila zemi, zprchla rosa stkvostná.

Probuzení k trpělivosti

Co si stýskáš, že tě dlouhé časy
v krutých bídách Pan Bůh zdržuje?
Ach! On slyší žalostné tvé hlasy,
ohněm však tě kříže zkušuje.

Dobrý zlatník kovy nejvzácnější
čistí v ohni od zžíravé rze,
zdaž pak ctnosti lidské nejkrásnější
od mdlob očistiti jinak lze?

Statný rytíř neleká se boje,
neutíká jak zvěť bázlivá,
byť se valila naň jako roje
vojska nepřátelů strašlivá.

Ohněm kruté smrti dýchajících
čeká myslí neohroženou,

108

*****

podletí – jeseň / **od zžíravé rze** – od rozožierajúcej hrdze

slyší střelbu kusů rachotících,
zbroj jich vidí na se vztaženou.

Jak lev silný přeudatně s nimi
zápasí, čím nepřátel jest víc,
sám ty neměl bys' se s trápěnými
potýkati, nechtě trpět nic?

Jakátě čest pro hrdiny statné,
nabyt v boji věncův bobkových,
u Boha jak přemnoho jest platné
snášet bolest ostnů křížových.

Zdali krásu slunce nebeského
na obloze stále spatruješ?
Zdali na mrak někdy truchlivého
nebe zouffale si stěžuješ?

Zdali na den v světě nejjasnější
nedoléhá vždycky černá noc,
na léto zdaž zimu nejsmutnější
nepřivodí Pána nebes moc?

Strašné bouřky, vichřice a hromy
čistí sirkovaté páry jed,
ač sic někdy na zmar vedou domy,
mám-li Boha proto hanit hned?

109

*****

na se vztaženou – na seba namířenou / **nechtě** – nechtiac, prechodník prítomný /
jakátě – aká je, enklitika -tě nahrádza sloveso je / **nabyt věncův bobkových** – nado-
budnúť vavrínových věncov / **zdali, zdaž** – či

Trpělivě nes, co ruka boží
naděluje tobě z trápení,
pláč jest símě radostného zboží,
žeň nám připravuje upění.

Po mrákotách zemského zas kříže
vzejde jasné slunce radosti,
k přátelům nás přivede smrt blíže,
splní ctnostných srdcí žádosti.

Po přetemné zemských lopot noci
svítne nám zas jasný v nebi den,
hořký kříž se skončí božskou mocí,
žalost přejde jako v noci sen.

Chvály boží podlé Šturma

Převeliký Bože, celý svět tě velebí,
každý tvor tě slaví na zemi i na nebi,
tichý déšť i příval, blýskání, třesk hromů
Tebe oslavuje, každý lístek stromů.

Tebe chválí tráva, když ní zefirové hnou,
Tebe slaví hory, ješto čelo k nebi pnou,
ovoce i žito, krásní květové luk
moci tvé jsou důvod, každý růže list, puk.

110

*****

upění – nárek / **podlé Šturma** – zřejmě podľa nemeckého originálu Christopha Christiana Sturma (1740–1786) / **zefirové** – západné vetry

Tilko mdlého červa, kvítku mistrné složení,
hloubě moudrosti jest životčíchů plození,
slunce, měsíc, hvězdy, všecky živé tvoří
tebe zvelebují na suše i v moři.

Obilím tvá ruka pro nás rolí přikrývá,
hedbavím i kmentem tělo lidské odívá,
vyvodí nám pokrm z řek i hor, i vinnic,
od tebe vše máme, není bez tebe nic.

Miluj tedy Boha celým srdcem, člověče,
sladká tobě radost z lásky k němu poteče,
ty jsi milý Bohu, On tě opatruje,
blaze tomu, kdož se Jemu důvěřuje.

***Píseň svadební
při pití za zdraví novomanželů***

Za novomanželů těchto zdraví!
Nechť svět, že jste šťastní, praví.
Požehnejž vám nebe z vysokosti,
žíte spolu do starosti!
Žíte šťastně, žíte dlouho, v lásce žíte!
Za jich zdraví všickni píte.

Nebledniž vám smutkem pěkné líce,
jasně vám hoř věku svíce;
jako v máji bez větru den jasný
život váš buď vždycky krásný.
Žíte šťastně, žíte dlouho, a t. d.
111

*****

mistrné – dokonalé / **hedbavím i kmentem** – hodvábom i jemnou látkou / **vyvodí** – vydá, přinesie / **požehnejž** – nech požehná, imperatív 3. os. sg. / **nebledniž** – nech nebledne, imperatív 3. os. sg.

Kdyby přival přihnal kříže vody,
vám nechť neučiní škody;
z radosti vám požehnané řeky
šťěstí po všecky plyň věky.
Žíte šťastně, žíte dlouho, a t. d.

Tak vám zemský život bez přestání
tečič v hojném požehnání;
když pak vám zde lampa živobyť
zhasne, nechť vám v nebi svítí.
Žíte šťastně, žíte dlouho, v lásce žíte!
Za jich zdraví všickni píte.

Konec dílu druhého.

112

*****
tečič – nech tečie, imperatív 3. os. sg.

Poezye

od

Bohuslava Tablice

Díl třetí

S povolením cí. král. cenzury

Ve Vacově 1809

u Antonína Gotlíba priv. knihtlačitele

*Vysoce urozenému pánu,
panu
Jiřímu Zmeškalovi
z Domanovce,*

dvoru jeho cis. kr. milosti důvěrnému, slavných stolic Oravské,
Liptovské, Zvolenské, Těkovské a Hontské tabule soudní
přednímu
assessorovi,
pánu v Leštinách, Srnčím, Osadě, Staré Boci, Kostelních
Moravcích, Krškanech, Dyspóši, Novejsi, Hurši, Žemberovcích,
Dolních Šipicích a na Pírovském
pánu a patronu
mně
milostivě příznivému.

**Vysoce urozený,
mně zvláště milostivý pane!**

Vyplativ menší dluhy, pospíchám platit i většího dluhu, nímž-
to sem vaší vysoce urozené milostí v srdci svém tuze zavázán. Vaše
vysoce urozená milost byla po mém z německé země do vlasti se
navrácení nejprvnější, ješto mi k dosažení úřadu, v němž sloužím,
v Horních Rykynčicích

(nepag)

*****

přednímu assesorovi soudní tabule – prísediacemu súdu druhej inštancie v bý-
valom Uhorsku / **vyplativ** – vyplatiac, prechodník minulý

mocně dopomáhati, a když nezpytatedlní osudové mne odtud do Jače, z Jače pak až na moravskéhranice přenesli, mne opět blíže k pokrevnosti mé přitáhnouti a tím náchylnosti své ke mně milostivě dokázati račila a až po dnes rozličné důkazy své milostivé přízně dávati mi nepřestává. Žádaje i já za to vděčen býti, obětuji Vaší vys. uroz. milosti tuto knihu, kteráž se tím slušnějším právem Vaší vys. uroz. milosti připisuje, čím jasněji se slavný rod Zmeškalův i užitečnými vlasti prokazanými službami, i horlivostí pro náboženství, i milováním literního umění, i rozličnými jinými ctnostmi nad mnohé jiné od starodávna stkvěje. Od toho zajisté času, co Vaší vys. uroz. milosti slavný předek Venceslav Zmeškal z Domanovec, slezský zeman, opustiv okolo r. 1542 příčinou náboženství svou starou vlast, v uherském království, této společně rozličných národů hospodě, novou vlast našel, v nížto ho po smrti hraběte Jana z Dubé, hradu a panství Oravského v ty časy držitele a sl. stolice Oravské nejvyššího išpána, Ferdinand I-ní za jeho k sobě v zachování oravského panství dokáza-

(nepag)

*****

nezpytatedlní osudové – nevyspytateľný, nepredvídateľný osud / **žádaje** – žiadajúc, prechodník prítomný / **literního umění** – vzdelania, knižnej kultúry, literatúry / **tím slušnejším právem** – tým náležitejším, príslušnejším právom / **opustiv** – opustiac, prechodník minulý / **išpán** – župan

nou věrnost r. 1548 trojí dědinou Leštinami, Srněcím, Rovni (nyní Osadou řečenou) štědře obdaroval, od toho času slavný rod Vaší vys. uroz. milosti vlasti naši mužů k veřejným službám a k rozličným muřadům schopných v velikém počtu nepřetrženě podával, o nichžtoby se přemnoho psáti mohlo, kdyby toho uzké tohoto připsu meze dopustili. Hned zajisté připomenutého Vaší vys. uroz. milosti předka Venceslava syn Jeroslav Zmeškal z Domanovec a na Leštinách nejen na Sněmě žilinském pod zprávou nesmrtného palatina Jiřího Turza r. 1610 držaném, horlivostí pro náboženství, kterouž od svého otce zdědil, nad mnohé zde přítomné pány znamenitě vynikl, ale i v důležitostech celé krajiny se týkajících nemalý podíl míval. On od utisknutých Čechů a Moravanů, když r. 1618 na sněměPrešporském skrze posla Matěje z Turné, svého vojska vůdce helvetského vyznání, pomoci vyjednati nemohli, k Gabrielovi Betlenovi, knížeti sedmihradskému, poslán byl, u něhož s jakovým prospěchem jednal, o tom historie vlastnaší vypravuje. Ten týž Jaroslav Zmeškal r. 1620 královským sku-

(nepag)

*****

dopustili – dovolili / **na Sněmě žilinském** – na Žilinskej synode, ide o oficiálny názov prvého zákonodarného stretnutia evanjelickej cirkvi na území Horného Uhorska v roku 1610, preto s veľkým začiatočným písmenom / **vlastnaší** – našej vlasti

tečným tajným radcem a sedmi baňských měst kamergrabětem jest učiněn, jen že nastojte!

Nezadlouho potom, roku totiž 1621 dne 1ho prasince užitečný svůj život dokonal, v Kremnici v zámeckém kostele před oltářem pochovaný.*) Zatím přemnozí Zmeškalové v rozličných časých, v rozličných úřadech vlasti sloužili, byvše zhusta v sl. Oravské stolici pověstní vicišpáni, k. p. Job Zmeškal r. 1632., Jiří Zmeškal okolo r. 1644, jiný Jiří Zmeškal, jenž spolu na hradě Oravě i hejtmanem byl okolo r. 1660; rovně tohoto syn Job Zmeškal okolo r. 1723; jiný Job Zmeškal, pobožný Vaši vys. uroz. milosti svokr, r. 1765 a následujících, jehožto pozhenná památka i mezi spisovateli vlasti naší nám

---

*) Na jeho hrobě tento nápis se čte: Hic sepultus est Generosus Dominus *Hieroslaus Zmeskal de Domanovecz*, electae Regiae Maiestatis intimus Consiliarius, et septem Liberarum Regiarum Montanarum civitatum Supremus Cammergrafius, qui die I Decembr. anno 1621, aetatis suae 63 pie in Christo obdormiuit.

(nepag)

*****

kamergrabětem – najvyšším hodnostárom banskej komory Zväzu siedmich stredoslovenských slobodných kráľovských banských mest (Roku 1559 si mestá Zväzu vytvorili vlastné evanjelické vierovyznanie, známe pod názvom *Confessio Heptapolitana*.) / **jen že nastojte!** – beda! / **prasince** – decembra / **byvše** – súc, prechodník minulý / **vicišpán** – zástupca župana / **hejtmanem** – vojenským hodnostárom, veliteľom, náčelnikom

pozůstala, ať jiných mnohých, kteří byvše stoliční výberčí, sloužní, boženikové, mlčením pomínu. Nyní pak již meze sl. Oravské stolice, ačkoli dosti veliké, příčinlivosti Zmeškalů nepostačují, ale již v Hontské, Nongradské, Zemplínské, Tolnenské, Rábské stolici rod Vaší vys. uroz. milosti slavně se rozšířil, nybrž ne jen v připomenutých stolicích, ale i v rozličných svobodných král. městech, až i v samém hlavním a sidelním městě Vídni, Zmeškalové slavnému rakouskému domu užitečné služby prokazovali i prokazují. Vaše pak vys. uroz. milost sama od své mladosti této sl. Hontské stolici tak horlivě slouží, že v ní sotva jedna neb druhá dědina se nachází, v nížto by ste jakožto stoliční deputirovaní nebyli ustávati a pracovati ráčili, nikdy ani nejmenší odměny za svou službu, ačkoli sobě začasté i podávané, velikomyslně nepřijavše. K tomu, když toho potřeba vyhledávala, vlasti a trůnu královského i krajinské konstitucí mečem brániti, Vaše vys. uroz. milost s velikou ochotností k tomu se přihoviti a r. 1796 při národní insurekci hodnost hejtmána zmužile za-

(nepag)

*****

byvše – súc, prechodník minulý / **boženikové** – sluhovia / **mlčením pomínu** – opomeniem / **příčinlivosti** – horlivosti, pilnosti, usilovnosti / **deputirovaní** – poverení istou službou pre niekoho / **ustávati** – namáhať sa / **začasté** – často / **nepřijavše** – neprijmuc, prechodník minulý / **přihoviti se** – prejaviti' priazeň, ústretovosť / **při národní insurekci** – pri povolani šľachty do boja / **hodnost hejtmána** – hodnosť veliteľa vojsk

stávati ráčila. O žádosti pak Vaší vys. uroz. milosti i svým jměním štěstí lidskému napomáhati nejen vacovský inštitut hluchoněmých od Vaší vys. uroz. milosti štědře obdarovaný, ale i církve evangelické Kostelnomoravecká, Krupinská, Dolnošipická, Žemberovská a Drášovská, ať nic o jiných nedím, ustavičné svědectví vděčným srdcem vydávati budou.*) Nad to pak nadevšecko Vaše vys. uroz. milostl iterního umění, ješto jest duše květu

---

*) Snad to k probuzení jiných ku křesťanské dobročinnosti poslouží, jestli zde krátce připomenu, co Jeho vys. uroz. milost dotčeným církvím ořerovati ráčila, totiž: církvi Šipické k postavení z gruntuového chrámu všecky náklady; Kostelnomoravecké k obnovení chrámu 300 zl., Krupinské k postavení chrámu v gruntech i v hotových peněžích aspoň 500 zl., Drášovské k postavení nové fary 100 zl., církve pak Žemberovské škola i modlitební dům pomoci a přičiněním Jeho vys. uroz. milosti jsou vzdělány a inštitut vacovský hluchoněmých sto dukáty obdarován.

(nepag)

*****

nedím – nepoviem / **ustavičné** – trvalé / **jsou vzdělány** – sú postavené, podporované / **literního umění** – vzdelania

vlasti, draze vážití, muže jemu oddané sobě libovati, naší pak slovenskou řeč nejen v soukromních, ale i veřejných stoličných shromážděních proti jejím odpůrcům chvalitebně zastávati ráčí, začez každý dobrého vlasti žádostivý krajan Vaší vys. uroz. milosti v srdci svém tuze zavázan zůstává. Nýbrž Vaše vys. uroz. milost za čest a slávu sobě to pokládá, že Zmeškalové z toho velikého a na tváři země nejrozšířenějšího národu pocházejí, který půl Evropy a veliký díl Azie opanoval, národu, nad jehož 14 miliony náš dobrý král František II-hý panuje, z jehožto prostředku i v nynější válce nejvíce udatných bojovníků k obraně trůnu královského a vlastenské konstitucí do pole se postavilo. O, by se vlast naše mnohými takovými horlivými, příčinlivými a obecnému dobrému všelijak napomáhajícími krajany každého času honositi mohla! Ó, by z jejich znamenitých a snažných prací bohatého došla požehnání!

Nu, zůstaniž památka těchto výborných vlastností jak slavných předků, tak i samé Vaší vys. uroz. milosti, v celé vlasti naší, ano v celém slovenském světě na věčné ča-

(nepag)

*****

vlastenské konstitucí – (konstitučnej) monarchii / **příčinlivými** – usilovnými / **obecnému dobrému** – všeobecnému blahu / **zůstaniž** – nech zostane, imperatív 3. os. sg. / **vlasti naší** – tu vo význame Uhorsko / **ano** – ba dokonca / **v slovenském světě** – tu vo význame v slovanskom svete

sy požehnaná. Bůh dobrotivý zdržujž panský dům Vaší vys. uroz. milosti v spanilém kvěťě na nesčíslná léta, On žehnej jedinkému Vaší vys. uroz. milosti synu a dědici Jiřímu, v tak mladém věku uřad sloužného v této Hontské stoličiči chvalitebně konajícimu, slavný pak rod Zmeškalů trvěžž od národu až do pronárodu. Čehož když z celé duše žádám, do zkušené milostivé přízně Vaší vysoce uroz. milosti poníženě se poroučeje, s hlubokou vážností zůstávám.

Vaší vysoce urozené
milosti
v Kost. Moravcích
dne I-ho máje 1809

ponížený služebník
a ctitel
Bohuslav Tablic

(nepag)

*****

zdržujž – nech zachováva, imperatív 3. os. sg. / **trvěžž** – nech trvá, imperatív 3. os. sg. / **poroučuje** – porúčajúc sa, prechodník prítomný

Předmluva

To oblíbení, kterýmž milí moji krajané I-ní a II-hý díl mých poezí poctili, povolává mne, ovšem tuze zavazuje k tomu, abych u vydávání jejich se vší pilností dále pokračoval. Podávám jim tedy zde dílu III-ho, nic nepochybuje, že ho s takovou vděčností přijmou, s jakovou i předešlé díly přijati byli. O to pak sem i v tomto III-tím díle usiloval, abych jednak památku dobře o literaturu naší zasloužilých mužů mezi vlastenci v požehnání zachoval, a na ten způsob i své krajany k nabývání podobných na literární umění zásluh probudil, i v literární vlasti naší historii některé mezery vyplnil; jednak ale abych i mysl čtenářů básněmi, větším dílem původně složenými, podlé možnosti vyrazil, což vše jak se mi podařilo, toho učeným vlastencům k rozhodnutí zanechávám. Tu

(nepag)

*****

krajané – tu vo význame príslušníci slovenského národa / **mých poezí** – tu vo význame všobecného podst. mena, teda mojich básní, mojej básnickej tvorby, poézie, zachovávame pôvodnú podobu z originálu s malým začiatočným písmenom / **nepochybuje** – nepochybujúc, prechodník prítomný / **k nabývání** – k nadobúdaniu / **na literním umění** – buď všeobecne na vzdelávaní, alebo aj na literatúre, t.z. na literárnom umení či prejave, tu vo význame literatúry, literárneho umenia / **v literní historii** – v literárnej histórii / **vyrazil (mysl čtenářů)** – zabavil, rozjasal

však silnou mám naději, že na této cestě rozkřesaný již oheň lásky k literárnímu umění v šlechetném srdci milých vlastenců našich vždycky více rozdmýchán a zdržován bude, až i tak se daleko, široko rozejde, že ho žádné literatuře nepříznivé okoličnosti nebudou moci uhasiti. Dejž Bůh, aby se tato má i všech statečných krajanů upřímná žádost co nejdříve naplnila. Psal sem v Kostelních Moravcích dne 2-ho máje L. P. 1809.

Spisovatel

(nepag)

*****

k literárnímu umění – k literatuře všeobecne, aj k vzdelaniu / **rozdmýchán** – podnietený, rozpútaný / **zdržován** – udržiavaný / **literatuře** – literárnej tvorbe / **dejž** – nech dá, imperatív 3. os. sg.

Obsah

	číslo strany v edicii	v origináli
Poustevník z Warkworthu		
Přístup	343	88
Zpěv I-ní	347	92
Zpěv II-hý	357	102
Zpěv III-tí	371	116
Slovenka	385	130
Vilím Kostka, nevděčný syn	389	134
Píseň hrobáře	400	144
Křepelka a škrivánek. Bájka	401	145
Nevinnost	403	147
Pravda	404	148
Užívání života	405	149
Na smrt vys. ur. paní Frideriky Zmeškalové, rozené Jobové, z Fančalu	407	151
Orava, hrad Turzův	409	153
Církví evanjelických Baňského okolí lodička pod svými zprávcemi od r. 1610 až do 1808 představená	421	165

Olivera Goldsmitha
Poustevník z Warkworthu*
Nortumberlandská balada
z anglického jazyku přeložená

Přístup

Warkworth jest v Northumberlandu na předhoří blízko mořského břehu opovázlivě postavený hrad, jež čistá, ale strmá řeka, ješto starým *Coqueda*, nyní Koket sluje, téměř cele otáčí, a tak se dešťmi rozvodněná často velmi prudkou a nebezpečnou stává.

---

* Ono anglické *th*, ano se žádným slovenským hlaholem vysloviti, a tak ani žádnou písmenou v naší řeči opsati nedá, zdálo se mi slušné zadržeti, aby jména osob a míst spotvořena nebyla.

88

*****

Olivera Goldsmitha – chybně uvedený autor, správně má byť Thomas Percy / **Přístup** – Úvod / **opovázlivě** – odvážně / **sluje** – sa nazýva / **otáčí** – obteká / **ano** – ktoré / **hlaholem** – zvukom, hláskou / **zadržeti** – zachovať

Asi jednu míli vzdáli, v hlubokém romantickém údolí leží rum jeskyně poustevnické, jejížto kaple ještě celá jest. Tato jeskyně jest v rokli blízko řeky velmi krásně udělána. S ní hraničí i jiní dva pokojové, z nichžto jeden bez pochyby předkaplí, druhý pak sakristie byla, aneb snad k jiným svatým obyčejům připraveni byli. Nebo o prvním, ješto s kaplí v paralelní linii stojí, to jest domnění, že v něm oltář stál, u něhož jako i v samé kapli když se příležitost zavdala, s. mše se čítávala.

Oba ti pokojové jsou velmi malí. Ten zajisté, jenž hlavní kaplí byl, není přes 18 střeviců dlouhý, ani přes 7 a půl střevice široký a vysoký. Ale však předce jest podlé velmi pěkně vyobrazeného návržení v rokli vytesán, maje do sebe všechny okrasy dokonalého gotického chrámu aneb katedrálského kostela v malé formě.

Čím se ale kaple nejvíce dělí, jest malý hrob (hrobík) aneb monument na polední oltáře straně, na jehožto vrchu ženská rytina leží na způsob těch obrazů, kteříž na stařích hrobích modlíci se

89

*****

vzdáli – odtiaľ / rum – pozostatky, zrúcanina / 18 střeviců – 18 stóp, dĺžková miera 1 stopa = 0,30480 m / **maje do sebe** – majúc, obsiahnuc v sebe, prechodník prítomný / **na polední** – na južnej

představování bývají. Tato velmi obzvláště sfformovaná rytina od některých za obraz Panny Marie z nevědomosti držena byla, ač i nic nemá tomu způsobu podobného, v kterém se Panna Maria v římských chrámech představuje. Nebo tu obyčejně vzhůru postavená, jakožto obraz ke cti a pokloně vystavený, stojí, nikdy pak skloněná aneb sklíčená se nevidá. Bezpochyby pak pravý obraz Panny Marie v skutku v jednom malém obloučku (nich) stál, který se až posavád za oltářem spatřuje. Tak i volová hlava, která u nohou tohoto ženského obrazu, kdež obyčejně na starých hrobích (monumentích) přilbice a okrasy štítu se spatřují, vyryta jest, patrně ukazuje, že zde jiná, cele rozdílná osoba jest představena.

Vůkol hrobu jsou rozličné jiné rytiny, kteréž tak jako svrchu zmíněný hlavní obraz v přirozené skále vytesány jsou na ten způsob, jako malá kaple (kaplička) sama se všemi svými ozdobami a oběma s ní hraničícími světnicemi. Nejisté tradicie týkající se počátku této poustevnické jeskyně hro-

90

*****

držena byla – bola považovaná

bu a t. d., kteréž se po krajině roznesly, v následujících rýmích čtenáři se vypravují.

Jednoustně se vyznává, že zakladatel této poustevnické jeskyně z Bertramského rodu pocházel, kterýž jednou nemalými statky v Northumberlandsku vládl, jemužto před časy i hrad Bothal, asi 10 mil od Warkworthu vzdálený, náležel. Tento Bertram za téhož se drží, jenž Brynkburnské převorství založil a kapli Brenkshaghskou vystavil, kteréž obě v témž točícím se údolí něco výše potoka ležejí.

Ale převorství Brynkburnské za času kralování Henrika prvního jest založeno,** gotická pak oken této kaple forma, obzvláště těch, kteréž oltáři nejbližší jsou, více se s tím stavení způsobem, kterýž za času Eduarda III-ho nejvíce v obyčeji byl, srovnává. Že pak tesání obrazové této kapličky nemohou mnohem starší býti, to se z erbu poznává, který se na tomto hrobě u

---

** Viz Tannerova *Mon. Ang.*

91

*****

převorství – kláštor, ktorý nemá status opátstva, resp. menší kláštor, ktorý je organizačne a právne závislý od materského kláštoru / **srovnává se** – podobá sa

noh tohoto ženského obrazu spatřuje. Kamden*** zajisté píše, že tyto erbovy ozdoby teprv za času kralování Eduarda II-ho dědičnými se staly.

Tito pozůstalí ostatkové rozprávku básně následující velmi potvrzují a dostatečně toho dokazují, že poustevník z Warkworthu nebyl ten muž, ješto v 12-tém století převorství Brynkburnské založil, ale raději jiný z Bertramského rodu, kterýžto později živ byl.

Zpěv I-ní

Černá noc a bouře byla,
potok ječel v hoře,
na vzdálený mořský břeh pak
strašně bilo moře.

Poustevník již, lidské bídy
váže, ležel v ten čas,
když, ach, v jeskyni své slyšel
ženský plačtivý hlas.

*** Viz jeho ostatky. (*Remains*)

92

*****

rozprávku – rozprávanie, príbeh / **lidské bídy váže** – váziac si ľudskú biedu, prechodník prítomný

Hostinný byv, z hurta povstal,
vzbudil oheň ze sna,
rozžav jasné světlo, běžel,
až i dýchal z těsna.

Pod stromečkem blízkým nalez
švárnou dívku v strasti,
liliové si prsy bila,
pláčem kropíc chrasti.

„Neplač, děvčečko má milá,
marný strach slož z sebe,
před zkázou má malá skrýše
ochránit má tebe.“

„Nepláči já nad svou bídou,
nedbám na sebe nic,
o miláčka, který mne tu
nechal, bojím se víc.

On šel chaloupečky hledat
po celičké hoře.
Ach, snad ho již, bojím se oň,
zduťé polklo moře.“

„Doufej,“ řekl, „milé děvče,
doufej v Boha svého;
já jdu hledat, naleznu zas
miláčka ti tvého.“

93

*****

hostinný byv – súc pohostinný, prechodník minulý / **rozžav** – rozožnúc, rozsvietiac, prechodník minulý / **z těsna** – zadychčane

Tu svou příkrou stezkou vstoupil
na vysokou skálu,
volá naň, svým světlem kyne,
by šel v skrýši malou.

Pečlivě se skrz houšť vinul
spěšně za dlouhý čas,
posláz na volání jeho
rázem ozval se hlas.

„Povězže mi, otče, pověz,
neviděl-lis' někde
švárné slečny, kteréžto již
nevím hledati kde?

Zabloudil sem od ní aneb
ona jela dále,
bojím pak se, že ji snad vod
proud vzal nenadále.“

„Díka Bohu, milý synu,
živa, zdrava ti je!”
Již šli oba k mladé dívce,
kteráž slzy lije.

Tu se zjevilo, jak se ta
mládež milovala,
mládenec ji k srdci přitisk,
ona zaplakala.

94

*****
světlem kyne – kýva svetlom, dáva znamenie

Poustevník teď nejprv viděl
takový pár milý,
ona krásná, tichá, a on
černooký, bílý.

V zeleném jej rouše krásí
trouba myslivecká,
ji pak šlojíř odhražený,
z tafttu roucha všecka.

„Odpočíňte sobě, dítky,“
řek ten mudrec vážný,
sám pak suché dříví dones,
ohník rozklást snažný.

Zatím suché slivky, mléko,
chlebiček, sýr i sůl
přines, řekl: jezte dítky,
položiv to na stůl.

„Díka tobě, dobrý otče,“
řek ten páfík mladý,
potom směle večereři,
byli rádi tady.

„Rcete již, mé dítky, (snad vám
mohu radu dáti)
co vás v tuto pustou horu
mohlo povolati?“

95

*****

krásí – okrášľuje / **šlojíř odhražený** – odhrnutý závoj / **ohník rozklást snažný** –
usilující sa založiť oheň / **položiv** – položiac, prechodník minulý

„Nejprv nám ty (ale odpusť
drzost mou) dej tu čest,
nejbližší nám město jmenuj,
rci, čí tento kraj jest?“

„Běda mne, můj synu, že to
řict mám, živ jsa v ten den,
těchto statků pravý pán jest
z země vypověděn.

Deset zim již tuto nízkou
střechu sněhem krylo,
co náš Hocpur (neb to jméno
ctného pána bylo)

proti Bolingbrokovi táh
s půlnočními pány,
u pyšných bašt Salopických
do smrti všel brány.

Po něm jediný syn zůstal,
dědic, lidu radost,
před nepřáteli děd ukryl
jeho outlou mladost.

Do Šotlandu přenes dítě,
léta jeho zmnožil,
v Branhamu však brzo zatím
ctný pán kosti složil.

96

*****

rci – riekni, povedz / živ jsa – súc živý, žijúc, prechodník prítomný / vy-
pověděn – vykázaný / s půlnočními pány – s pánmi zo severu

Ach, již slavné jméno Percy,
ondy půlnoci čest,
v černých mračnách zavínuto,
nocí přikryto jest.

Nevede v boj z toho kmene
vojska silný vůdce,
pustí nám vsy, rolí kazí
směle šotský škůdce.

Jejich krásné domy, zámky
v rum se obrácejí,
hrdí cizinci jich zboží
v vlast svou odnášejí.

Tamto, hle! Kde plná řeka
udolím se točí,
Warkworth z slavných věží k moři
obrací své oči.

Věže ty již prostřed buřin
pusté pozůstaly,
vnichžto chudí sytili se,
páni hodovali.

Percy v šotských horách neznám,
beze cti živ nyní,
na dobrotě cizí visí,
svět mu křivdu činí.

Kdyby jej můj mdlý zrak spatřil,
dokud duch můj čije,

97

*****

ondy půlnoci čest – kedysi čest' severu / **pustí** – pustoší / **zboží** – majetok /
čije – vníma

blaženě bych potom skonol,“
to řek, slzy lije.

„Ale, má-li Percy přítel
horlivých, jaks’ ty, moc?
O, blaze mu! Nebo tráví
tuto u tebe noc.“

Mlče díval se naň – potom
odvrátiv se plakal,
zatím rukou, očí pozdvíh,
jemu žehnaje lkal.

„Vítej,“ řekl, „drahý pane,
naše radost a čest!
Ale tato krásná slečna,
řekni, medle, kdo jest?“

„Nu, můj otče, vyznám všecko,
zprávu dám ti pravou,
ty mou neskušenou mladost
red’ sám radou zdravou.

V Šotlandu jsem pansky zveden
rukou země pána,^{a)}
k bojům mne ved, by mi byla
zpráva vojska dána.

---

a) Tento pán byl Robert Stuart vývoda Albanský. Viz pokračování
v Fordunově Šotské kronice kap.18., k. 23. &c.

*****

lije – lejúc, prechodník prítomný / **mlče** – mlčiac, prechodník prítomný / **odvrátiv se** – odvrátiac sa, prechodník minulý / **žehnaje** – žehnajúc, prechodník prítomný / **medle** – teda, nože / **red’** – riad’, usmerňuj

Žádstí sem dlouho hořel
do své vlasti jíti,
musil mne můj přítel vůdce
posléz propustiti.

Pak sem v mysliveckém rouše
chodil dolů, hoře,
až sem za myslivce přistál
v Newillově dvoře.^{b)}

Nedal sem se znát, až když ta
příhoda se stala,
že mi tato panská slečna
znát svou milost dala.“

Slečna rdíc se: „Já věc Percy
zjevím,“ promluvila,
„tvá by znamenitá duše
ctný tvůj skutek kryla.“

V jeden letný den v čas parna
velmi velikého
do háje sem k ochlazení
vyšla zeleného.

---

b) Ralph Newill první westmorlandský hrabě, jehož hlavní sídlo bylo
kaštil Ráby řečený, v biskupství Dorhamském.

99

*****
posléz – napokon

Rázem ze zálohy na mne
divoký pluk Šotcův
vypad a mne za svou kořist
prohlásil houff škodcův.

Daremný byl můj křik – až pak
poslalo mi nebe,
ješto vidělo mé hoře,
milý Percy, tebe.

Jedno jen měl, otče, kopí,
jediničku dýku,
vrazil jak hrom na ty lotři,
jenž hned stáli v šiku.

Boj ved jak rek, dokud pomoc
přišla, prchli Šotci,
tak mne těžké vazby sprostil,
by mne v své měl moci.“

„O, dni šťastný!“ řek on, „šťastné
rány, kteréž nosím,
od té doby smála se mi,
slyšela, co prosím.

A když sem jí, kdo sem, řekl,
ruku svou mi dala,
Než, ach! Kněžné matky své se
spolu se mnou bála.

100

*****
mé hoře – moje trápenie

Sestra Bolingbrokova jsouc^{c)}
Percům nepřiznivá,
nebude mne vyhnanci tak,
mněl sem, milostivá.

Nemnic dojít přivolení,
posléz dala se mi
navést holka k utíkání
semnou v Šotskou zemi.

Strachem pak, že hnát nás budou,
když se mrkalo již,
v pravo sme se vrhli stezkou
k lesu tichému blíž.

Z ustálých sme koní zsedli,
neb nás prudký děšť' pral,
milého sme vůdce našli,
tys' nám hospodu dal.“

„Zpočiňtež již,“ poustevník řek,
„oddejte se snu v moc,
přijmte za vděk s tvrdým ložem,^{d)}
slečno, dobrou vám noc!“

---

c) Johanna, hraběnka z Westmorlandu, matka slečnina, byla dcera
Jana z Gouninatu a polovičná sestra Henrika IV-ho.

d) U té roklí, v které se kaple poustevnická nachází, jsou ostatkové
jednoho malého

101

*****

nemnic dojít – nedúfajúc v dosiahnutie / **posléz** – napokon / **zpočiňtež** –
odpočinite si, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

Zpěv II-hý

Míle smál se zarděný den,
bouř se utiřila,
pěknějc Lorka s sladším smáním
vstáti pospíšila.

Henrika šla obveselit
vzhledem svým, sám byl jen,
s přítelem se přes noc radil,
až jej osvítil den.

Užasla se, její bílá
tvář se zapýřila,
když ji rytíř prosil, by dnes
nevěstou mu byla.

„V této pusté jeskyni jest
kaple postavena,
o, nechť, Lenorko, má žádost
zde jest naplněna.“

---

stavení, v kterémž poustevník bydlel. Toto záleželo z jedné nízké světnice, nad kterou jedna malá komůrka byla a tať nyní v rumu leží, ale však kaple, která v tvrdé skále jest vytesána, ještě se v své celé dokonalosti zdržuje.

102

*****

pěknějc – krajšie, tvar komparatívu príslovky vyjadrujúci zväčšenú mieru /
necht' – nech / **záleželo** – pozostávalo / **tať** – tá, enklitika -ť' zdôrazňuje význam slo-
va vo výpovedi / **v rumu leží** – je zničená

„O, jakť, Henriku, mám slušnou
žádost odepřítí,
kdyžs', můj milý, srdce získal,
nemámť' ruky přítí?

Pro tebe sem opustila
rodičovskou lásku,
s tebou pláč i radost dělit
budu v jednom svazku.“

„Mníš-li tedy, Lenorko, tak
velkomyslná býti,
s vyhnancem že neřest, bídu
společnou chceš mítí?

Nu, má Bůh moc darů, nímiž
věrnost korunuje,
doutfám silně, že nás jednou
šťěstím obdaruje.

Na ostrově Koketově^{e)}
nedaleko od nás
jest muž svatý, dobře známý
tobě i všem u vás.

---

e) Na onom malém ostrově Koketa řečeném u Warkworthu ještě po dnes se spatřuje rum jedné jeskyně, kteráž benediktinským mníchům opatství Tynemonthského přináleží.

103

*****

jakť – ako ti, enklitika -ť s datívnou platnosťou zastupuje zámeno ti / **nemámť**
přítí – nemám ti odpriet', enklitika -ť s datívnou platnosťou zastupuje zámeno ti /
mníš-li tedy – ak teda mieniš / **rum** – zručanina

Ctihodný ten otec Bernard,
jenž tě musí znáti,
do Ráby má jít a tam se
za nás přimlouvati.

Hospodář náš mnohovázný
jel pro muže ctného,
brzo nás již svěže, douffám,
svatá ruka jeho.“

Líné hodiny když klamou
v sladkém rozmlouvání,
z blízkého, aj, ostrova jde
Bernard bez nadání.

Diví se a s radostí jich
starček pozdravuje,
s vroucí modlitbou rád jejich
ruce uvazuje.

Zatím obrácí svou cestu
k rábským vzdáleným zdem,
tito v lásce žerty nové
strojí s novým vždy dnem.

S starouškem jdou do jeskyně,
byla utěšená,
v tvrdé rokli vytesaná,
dřívím ověšena.

Při ní pak byl kamenný schod
mistrně připravený,

104

*****
svíže – zviaže / aj – hľa / mistrně – dokonalo

pod oblouk se kolem vinul,
k vrchu vyšnořený.

Na němž v malé zahrádce měl
zelinky a kvítky,
krásné štěpy v stinných rádiích
byly jeho dítky.

Tu tři vydlabané sklepy
v tvrdé rokli stály,
hlavní kapli obloučenou
sloupy podpíraly.

Kaplí všecky okrasy v ní
byly, svaté svíce,
stoudvě na posvatnou vodu,
oltář, zpovědnice.

Na dvéřích pak psané texty
k ctnosti pobízely,
v almárce kříž, koruna i
kopí místo měli.

K oltáři dva stupně vedli
hodně širokému,
dvě pak okna světla z boku
půjčovala jemu.

U oltáře vznášel se hrob
z skály vytesaný,
na němž obraz krásné dívky
rytciem sformovaný.

105

*****

vyšnořený – pekne vyhotovený / **stoudvě** – nádoba z dreva

Na její se prsy anděl
vytesaný chýlí,
u nohou pak, u nichž jest erb,^{f)}
bojovník ctný kvílí.

Skále, sklepu divili se,
ale nejvíc hrobu.
„Tato krásná, vyryta zde,
co jest za osobu?“

Vzdechl poustevník a plakal,
hořem nemluvil nic,
dokud urosených hojným
pláčem neutřel lic.

„Ach, mé dítky! Lidský život
pláč jest jen, jakž zvíte,
přesmutnou když rozprávku z mých
ust hned uslyšíte.“

---

f) Tento erb jest volová hlava, erb rodu Widryngtonského. Všecky zde opsané obrazy a t. d. až podnes se tam spatřují, ačkoli dlouhostí času něco se otřely.

106

*****

zvíte – dozvieta sa / **rozprávku** – rozprávanie, príbeh / **otřely** – znehodnotili sa

Rozprávka poustevníkova

Tvůj děd, Lorde, v mladosti dnech
přítele měl ctného,
jenž sloul Bertram – tam ty kopce
byly statek jeho.

Kde jen vážný Percy boj ved,
byl s ním Bertram milý,
mnohou půtku s Šoty časně
proved pár ten čilý.

Bertram oblíbil si slečnou
krásnou, jak jen můž být,
rosa na liliovém listu
nemůž krásy té mít.

Krásnou Widryngtkou ji zvali,
tam jest její hle byt.^{g)}
Otec její rodu tvému
přál vzdy, vůdce dnů syt.

Chasa rytířů a lordů
chodíc k ní, ji ctíla,

---

g) Hrad Widryngtorský leží asi pět anglických mil zemí od
Warkworthu na západ.

107

*****

rozprávka – příběh / **půtku** – bitku, boj / **časně** – toho času, na tomto svete /
čilý – podnikavý, plný života a síly / **vzdy** – vždy, zřejmě tlačová chyba

v jejím srdci k Bertramu jen
vroucí láska bila.

Percy žádal krásné dívky
pro přítele svého,
otec svolil, předstihlo však
děvče vinše jeho.

Ale šťastnou hodinu tu
schválně odložila,
by v nad svých moc, miláčkovu
věrnost vyjevila.

„Srdce,“ řekla, „snadno stydne
snadno rozpálené,
dlouho pýká děvče skorou
láskou opojené.»

Percy v zámku Alnkvínovu
slavný připravil kvas,
vůdci, páni, rytíři tam
všickni přišli v ten čas.

Hodů, žertů, veselosti
rozlíhal se již hluk,
zpěvu, harffy, huslí i trub
Percy přivolal zvuk.

Hudebníci tvého domu
modře oblečení
krásně hrali, měsíčkem jsouc
stříbrným ozdobeni.

108

*****
pýká – řtuje, žiali / kvas – hostina

Rekovství tvých předků pěli,
zprávce poroučel jim.
„Od břehu jak nejprv odploul
Menfred se spolkem svým.^{h)}

Galfrýd řek jel s Rolem smělým
do Normandské země,
dobyh hradů, odtud jméno
vzalo Percých plémě.ⁱ⁾

Pěli, jak Lord Vilím odploul
s bojovníky ctnými,
získal mladou slečinku z Sas^{k)}
s statky velikými.

---

h) Viz Dugdala Baronství &c.

i) V dolní Normandii jsou tři města, která Percy slovou, odkud tento rod příjmění Percých obdržel.

k) Vilím Percy, V-tý nástupník v prosté dolů stupující od Galfrýda linii, aneb Geffrey z Percy, Menfredů syn, měl podíl u vybojování anglické země a nabyh nemalých statků Emmy z Porte v Yorkšíru, jakž se od normandských spisovatelů jmenuje. Její otec veliký saský pán ve válce život stratil. Vilím,

109

*****

rekovství – hrdinstvo / **řek** – hrdina, zřejmě tlačová chyba, správně rek / **slo-**
vou – sa nazývajú

Potom do svatě jev země,
padl v statné půtce,
stříbrný prv měsíc získal
od pohana škůdce.

Pěli, za Jozcelína jak
překrásná se vdala
Anna, dvoru královského
rodinou se stala.¹⁾

Jak on Percých obživil rod,
jak se panský jeho

---

jistým cítěním cti a velikomyslnosti puzený, vzal ji za manželku, dostav s ní všecky jí od otce hrdiny odkazané statky.

1) Agneta z Percy jediná dědice svého domu vdala se za Jozcelína nejmladšího syna Bohumíra Barbata (Bradatého), vývody Brabantského a bratra královny Adelizy, druhé ženy krále Henryka I-ho. On vzal na se jméno Percýho a byl předek hrabat z Northumberlandu. Jeho syn Richard Percy byl jeden z počtu oněch 25 baronů, jež k tomu zvoleni byli, aby na pilné práh anglických *magna charta* řečených zachování pozor dali.

110

*****

jev – idúc, prechodník minulý / v **statné půtce** – v silnej, ukrutnej bitke / **dostav** – dostanúc, prechodník minulý / **pilné** – dôsledné, poriadne

kmen stkvěl, kterak stále hledal
štěstí krajinského.

Každý posluchač zpěv hlasně
chvalou korunoval,
o vojně a krvavých půtkách
každý vypravoval.

Když tak o rekovských činech,
o dřevním též kříži
mluvili, aj, krásná dívka
k paláci se blíží.

K Bertramu se obrátivši
vlídně, před nim klečí.
„Pane,“ řkouc, „zde milenka tvá
darem se ti vděčí.“

A tu stkvělý vytáhla helm (leb)
krásně pozlacený,
z ocele měl lbici, hřeben
zlatem obrubený.

„Toto posílat' tvá milá,
chce tvou býti paní,
děvčího když daru zkusíš
v tuhém potýkání.“

Rytíř přilbici vzav, dal ji
políbení trojí:
„Věru, zkusím vzácné lebky
v nejkrvavším boji.“

111

*****

o rekovských činech – o hrdinských činech / **o krvavých půtkách** – o krvavých bitkách, potýčkách / **o dřevním kříži** – o starobylom kříži / **aj** – hř'a / **obrátivši se** – obratiac sa, prechodník minulý / **helm (leb)** – prilba / **lbici** – tú časť prilby, ktorá chránila lebku / **posílat'** – posielá ti, enklitika -t' s datívnou väzbou zastupuje zámeno ti / **vzav** – vezmúc, prechodník minulý

Tu lord Percy směle v pole
s šestnácti táh pány,
šotskou krví chtěli smazat
krajiny své hany.

Na tisíc i více koních
rytíři se sešli,
Widryngton ctný praporec nes,
ač byl věkem zešlý.

Za strmým se Tvídem pluk jich
šikem na břehu sjel,
v Tiviotském údolí hned
zvuk trub lovčích zavzněl.

Jak lev v doupěti se schopí,
slyše myslivcův hlas,
běží na nepřátely své,
tak se schopil Duglas.

Tisíc bojovníků šetří
jeho poručení,
až pak krvavé půtky přišlo
strašné okamžení.

Výbor mladých Šotlandčanů
před ostatními jel,
Percy seznav jejich smělost,
svému příteli děl:

„Bertrame, vraz v přední zástup,
zkusíš přilbice své,

112

*****

praporec – zástavu, typ vlajky nasadený na žrdi / **za Tvídem** – za riekou Tvíd / **slyše** – začujúc, prechodník prítomný / **šetří** – poslúcha / **výbor** – spolok, skupina / **seznav** – spoznájuć, prechodník minulý / **zkusíš** – vyskúšaj, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

neumru-li, a ty padneš,
smrti pomstím já tvé.“

Bertram s radostí se skloniv,
koni ostrohu dal,
vzývav milenku svou, na ně
jako vítr se hnál.

Jak skrz mladý dubový háj
strašlivý hrom hrmí,
tak skrz rády nepřátelské
Bertramův meč strmí.

Hned tu, hned tam ocelí svou
proráží řád směle,
mrtvinami nepřátelů
krvavou cestu stele.

Nyní zavřeli již téměř
ze všech Bertrama stran,
jichžto vzteklost odráží on,
množství dává jim ran.

Silným ráměm měl již dobýt
pole krvavého,
sekerou když těžkou Šotec
štít mu zlomil jeho.

Druhou ranou lbici roztrh,
na slychy* mu udřev,

---

* Slychy to, co Čechům židoviny znamená.

113

*****

skloniv – skloniac sa, prechodník minulý / **vzývav** – vzývajúc, prechodník minulý / **strmí** – trčí / **mrtvinami** – mŕtvolami / **lbici** – prilbu, helmu, presne tú časť prilby, ktorá chráni lebku / **udřev** – udrúc, prechodník minulý / **slychy, židoviny** – spánky

ach, tu lbici, milé daru!
Leje se mu již krev.

Percy Lord jej, když pad, vida
v nerovném tom boji,
zvolal: „Rytíře zde ctného
braňte, bratří moji!“

Zatím vrh se, rozstřel štít svůj,
přikryl bojovníka,
tak jak orel plod svůj kryje
vida protivníka.

Tříkrát vzít mu chtěli kořist,
tříkrát zpět se vrhli,
čí moc mohla odolati
reku? Posláz prechli.

Hned však obnovená bitva
ze všech stran se vzteká,
mnohá vdova pláče svého
padlého tam reka.

Percy, Douglas velcí zbrojí
srdnatě se bili,
krví zabarvené pole
mrtviny jen kryly.

Posláz slávu vítězství nám
Šotci bezděk dali,
po rekovství dokázaném
všickni zutíkali.

114

*****

vida – vidiac, prechodník prítomný / **reku** – hrdinovi / **mrtviny** – mŕtvoly / **po-
sláz** – napokon / **bezděk** – proti vůli / **po rekovství** – po hrdinstve

Zbledlý Percy, na štítu svých
bídňě rozprostřený,
v krásný Warkský hrad jest nesen^{m)}
krví ubrocený.

„Jistě zasloužils’ mé dcery,“
řekl otec mile,
„sama uvíže tvé rány,
hořkét’ ssladí chvíle.“

Odjel posel – nepřišla však
krásná Izabela.
„Věru panna, řekl Percy,“
„předce není smělá.“

„Nermut’ se, můj synu, spatříš
ji, jak náhle vstaneš,
v svém domě tě bude hlídat,
mužem se jí staneš.“

Bertram jejím jménem ssilen
strastnou mysl kojí,
naděje ho obživuje,
ránu srdce hojí.

---

m) Wark, hrad toho jména, Angličanům náležející tvrze, za starodáv-
na velmi důležitá, stala na poledním břehu aneb straně řeky Tvíd řečené,
trochu k výcho-

115

*****

ubrocený – orosený, zaliaty / **hořkét’** – horké ti, enklitika -t’ v dativnej vāzbe
zastupuje zámeno ti / **ssladí** – osladí / **ssilen** – posílený / **strastnou mysl kojí** – upo-
kojuje ustarostenú mysel’

Zpěv III-tí

Jedno ráno, na stromě když
třesoucí se stojí
rosa, Bertram stonek z lože
vstav, k milé se strojí.

Mladičkého bratříčka měl
stále zmužilého,
ten měl v cestě převazovat
čerstvé rány jeho.

Celý jezdíce den, mnohých
věží viděli rum,
padala když noční rosa,
její spatřili dům.

Ondy stkvělý kažitl tento,
smutný, tmavý teď stál,
dlouho tloukl, volal Bertram,
dokud světla dostal.

Poslěz její zešlá chůva
hlasně ozvala se,
jaký nevhod tu tak bouří,
tříská v nočním čase.

---

du od Tiviodského údolí a nedaleko od Kelso. Nyní hrad tento cele
jest zkažen.

116

*****

stonek – hlúpy člověk, tu vo význame bezhlavo / **vstav** – vstanúc, prechodník
minulý / v **cestě** – počas cesty / **věží rum** – zručaniny veží / **ondy** – kedysi / **poslěz** –
napokon

„Bertram,“ řek, „jest slečnin milý,
povstav z nemoci své,
skrz mech, bahna přijezdil sem
vidět slečenky tvé.“

„Pro Boha!“ hned zkríkla. „Jaká
věc se přihodila?
Před šesti dni naše slečna
k vám se vystrojila.“

Strachem proniknutý Bertram
vzdychá velmi těžce,
most jest zpuštěn, vešli v bránu
po snadnické stezce.

„Šest dní, rytíři, jest, co k vám
naše slečna jela,
byť ji nebyl zlý pád potkal,
sloužit vám již měla.

Zvěděla když, že ste raněn,
vlasy sobě rvala,
řkouc: „já pýchou, hlavatostí
to mu udělala.

Jdu své viny dřívě smazat,
a jej vyléčiti,
pujdu sama v bolestech ho
sladce potěšiti.’

Na mléko bílého koně
na usvitě sedla,

117

*****

povstav – vstanúc, uzdraviac sa z choroby, prechodník minulý / **byť jí nebyl zlý**
pád potkal – ak by sa jej neprihodilo niečo zlé / **řkouc** – rieknuť

mladých, švihlých rytířů pár
v průvodu si vedla.

Bertram ulekev se hrozně,
cítil srdce bolest.
„Věru,“ řekl, „nespočínu,
dokud nezvím, kde jest.“

Nespokojný v hrozné strasti
převzdychal noc celou,
před usvitem ještě odjel
s bratrem myslí smělou.

„Nyní, bratře, půjdem' různu
a se přezlečeme,
k půlnoci ty, k západu já
Šotsko přehlédneme.

Niáky Šotec slečnu ukrad
v nenadále době,
na tento grunt nevstoupím, než
dobudu jí sobě.“

Všecky šotské kopce řádem
bratří různu sjeli,
krýt se chtějíc, změněným se
rouchem přioděli.

Bertram k kaštilům a hradům
v šedém rouše se bral,
u bran jako bídný poutník,
všudy zastav, žebral.

118

*****

švihlých rytířů pár v průvodu si vedla – pár obratných, šikovných rytierov si zobrala ako sprievod / **ulekev** – preľaknúc sa, prechodník minulý / **k půlnoci** – na sever / **v nenadále době** – nečakane / **dobudu jí sobě** – získam ju pre seba / **zastav** – zastanu, prechodník minulý

Někdy hudce oděv oblék,
fletnou libě pískal,
prošed hrady, vsy i města,
na psotu si stýskal.

Jednou pod trnem když trudný
seděl, přišel k němu
jeden věkem zešlý poutník,
řekl strápenému:

„Každý hudec veselý jest,
kde jen který žije,
tys' sám v smutku pohřížený,
divím se, co ti je?“

„Otče, starého mám pána,
jenž se hrozně rmoutí,
ukradli mu dcerku, ó, bych
moh ji naleznouti.“

„Netrap se, můj synu, snad ti
dobrou povím pověst,
naděje když klesá, boží
pomoc nejbližší jest.

Tamto za tím příkrým břížkem
v údolí se jeví
pevný, krásný kaštíl, o němž
každý poutník neví.

Oněhdy sem almužnu tam
prosil v večerní čas,

119

*****

prošed – prechodiac, prechodník minulý / **věkem zešlý** – zostarnutý / **oněh-**
dy – kedysi

v baště slyšel sem, jak myslím,
ženský plačtivý hlas.

Ptám se, jaké neštěstí to,
kdo tam pláče stále?
Vyhnali mne nezdvořile
řkouce: jdi jen dále.“

Bertram vyslouchá pilně
starce, děkuje mu,
zatím pospíchá skrz kopce
k hradu zjevenému.

Brzynko v tom údolí byl,
brzo u hradu vrat,
u nichž sedna, na své fletně
začal líbezně hrát.

„Pane vrátný, doma-li pán,
aby slyšel můj zpěv,
mohu-li tu hospodu mít,
či snad vzbudím váš hněv?“

„Pána,“ řekl, „není doma,
by tvou slyšel fletnu.
On mi řekl: pustíš-li v hrad
koho, krk ti setnu.“

Znovu sladce hrá, moc jeví
zvuku líbezného,
vrátný ucha nakloňuje,
měkne srdce jeho.

120

*****

řkouce – rieknuć, prechodník prítomný / **sedna** – sadnúć, prechodník prítomný /
mohu-li tu hospodu mít – či tu môžem prenocovať (krátkodobo prebývať)

„Hudče,“ řek, „jak líbezně hráš!
Přístup budeš mítí.
Ach, skrz kříž sem přísáh, že v hrad
nedopustím vjíti.

Než tam v onné dloubné skále
mužeš přebývati,
večeřet zde se mnou budeš,
tam pak budeš spáti.“

Den jak den již seděl u vrat,
libě, hlasně hrával,
vůkol zdi noc celou chodil,
milé poslouchával.

První noc, když mlčečky bděl,
asi v půlnoční čas
v baště slyšel milenky své
velmi plačtivý hlas.

Měsíček noc druhou svítíl,
stříbrnou rosu zlatíl,
spatřil milou skrze mříži,
z očí však ji stratil.

Třetí noc, byv unavený,
přemožen snem ležel,
rázem však se zbudiv, schytil
meč a k hradu běžel.

A aj! Řebřík z provazů zřel
na zdi pověšený,

121

*****

skrz kříž sem přísáh – prisahal som na kříž / **v dloubné skále** – v skalnej jaskyni / **byv unavený** – súc unavený, **prechodník minulý** / **zbudiv se** – zobudiac sa, **prechodník minulý** / **A aj!** – A hľa!

přes násyp pak s'tatý dubec
schválně přeložený.

Brzo sstupující viděl
milou v sukni lněné,
silný jinoch pomáhal ji
v čubě názelené.

Nad tím viděním se divě
stál jak ohromený,
přešli řeku, lezou na vrch
dřívím ozdobený.

Živá duše nevěděla
ušlé slečny kroku,
než což bystrému muž ujít
milovníka oku?

Utíkajícího páru
tíše následuje,
vidí ji, jak se mu dá věst,
jak mu pochlebuje.

„Statný mládenče, jsi hoden,
bych ti díky vzdala,
pro mnes' bděl a neřest nesl,“
často povídala.

„Vždy ti budu vděčná, dokud
čítí bude duch můj.“
Bertram nemoh mlčet, zvolal:
„Zrádče ničemný, stůj!

122

*****

dubec – dubové brvno / **sstupující** – zostupující / **v čubě názelené** – v pláš-
ti zafarbenom do zelena / **divě se** – diviac sa, prechodník prítomný / **čítí bude duch**
můj – bude můj duch čítit', bude živý

Zrádče! Postup slečny!“ A v tom
s nahým mečem letí
cizí, obrátiv se v hněvu,
na něj uzápětí.

Smělost žádost pomsty silí
obou mocnou ruku,
poslěz Bertram zamáčí meč
do cizince tuku.

„Umři, zrádče, umři!“ tož smrt
vzteklou zprovází řeč.
Teď, ach, slečna, poznavši ho,
vrhla se mu pod meč.

„O, zdrž,“ řekla, „zdrž své rámě,
neraň bratra svého!“
Poustevník tu umlk, plakal,
strnul jazyk jeho.

Poslěz zvolal: „Kterak již mám
skončit smutnou svou řeč,
než sem zdržeti moh rámě,
prohnal její bok meč.“

„Byl-liť to sám mládenec ten?“
ptají se v touž chvíli.
Starček, zvěšiv hlavu, plače
vzdychá – oni kvílí.

123

*****

Postup slečny! – Odstúp od slečny! / **obrátiv** – obrátiac sa, prechodník minulý / **uzápětí** – vzápětí, zrejme tlačová chyba / **poznavšiho** – poznajúc ho, prechodník minulý / **poslěz** – napokon / **kterak** – ako / **byl-liť to** – či si to bol ty, enklitika -ť zastupuje zámeno ty / **zvěšiv** – zvesiac, prechodník minulý / **plače** – plačúc, prechodník přítomný

„O,“ řek, „slepé horlení vždy
neštěstí jen seje.“

Starček umlk – oni stichli,
pláč se všem třem leje.

„Když sem bratra jméno slyšel,
viděl krev své milé,
plakal, vztekal sem se, klnul
rámě neskrotilé.

Darmo sem ji k srdci přitisk,
darmo zacpal ránu,
jej sem darmo z země zdvihl,
již jel v smrti bránu.

Ach, můj bratr nemluvil již,
duch mu vyšel z těla,
slečna, sladivši mou bolest,
na svou nehleděla.“

„Bertrame,“ řkouc, „živ buď, neplač,
měj mne v paměti své,
nechat' v nebi svazek lásky
svíze s srdcem mým tvé.

Ach, já ti vždy věrná byla,
tys' mým srdcem vlád jen,
o, by nás teď loučící se
zblážil poslední den.

Chtíc ti pomoct nechala sem
hradu otcovského,

124

*****

horlení – hnev / **klnul** – preklínal / **sladivši** – osladzujúca, prechodník minulý /
nechat' svíze – nech zviaže

pak sem u Čiviotských hor
střetla* Šotce zlého.

Malkolmů syn, jehož lásku
zavrhl sem hrdě,
zbil mé strážné, naložil pak
se mnou velmi tvrdě.

Jeho prudkost v špatný hrad mne
zavřít rozkázala,
toužebně však žádal, prosil,
bych jej milovala.

Každé ráno kříž můj rostl,
každé noci strach můj,
až mne, v půlnočním zde kraji
chodě, nalez bratr tvůj.

Hned mne vysvobodit mínil
ze žaláře domu,
u jezera jsou mu koně
přivázané k stromu.

Nyní pospěšiz, můj milý,
pečuj o sebe jen,
na svou nevěstu si myslí
každý žalostný den.“

---

* Střetnutí tolik jako potkání znamená.

125

*****

chodě – chodiac, prechodník prítomný / **pospěšiz** – ponáhľaj sa, koncovka -iz
zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

„Posledním tak dchnutím v mysl mou
potěšení lila,
objavši mne na rozchodnou,
ducha vypustila.

V přenáramném srdce želu,
mysle, jak sem zvinil,
otřeštěný, posléz vzteklý
zabit sem se mínil.

Spěšně skočil sem a schytil
v krvi zbrocený meč,
silná ruka přistoupivši
krvavou přetrhla seč.

Lidu houff, jenž z hradu vyjev,
ušlé slečny hledal,
jal mne, svázal, vedl na hrad,
v temný žalář mne dal.

Na štěstí byl jejich pán jat
jak já, ještě v den týž,
Percy brzo změnil mne zaň,
chtěje sladit můj kříž.

Do Angličan drahé tělo
slečny přivežené
leží tady v tichém hrobě
slavně pohřbené.

Já jsa bídy života syt,
ujít sem mu hledal,

126

*****

dchnutím – dychom, nádychom / **objavši** – objímajúc, prechodník minulý /
mysle – myslíac, prechodník prítomný / **přistoupivši** – pristúpiac, prechodník
minulý / **vyjev** – vyjdúc, prechodník minulý / **chtěje** – chtiac, prechodník prítomný /
jsa syt – súc nasýtený, plný

až čas, rozum a Svatý Duch
lepší radu mně dal.

K prameni mé srdce zdvihli
všeho potěšení,
světa zapřít naučili,
snášet utrpení.

Nejsa víc man zemských péčí,
marných čak a pýchy,
na modlitbách sloužím Bohu,
oplakávám hříchy.

Ne víc onen smělý Bertram,
prudký, pyšný, divý,
ale chudý, tichý Beneš,
krotký, trpělivý.

Statky dal sem chrámům, chudým,
by z nich žebrák stolil,
sám jak nuzný poustevník zde
umřít sem si zvolil.

V tichém údolí mám byt zde
u prostřed skal v háji,
často milenka má tady
pila rozkoš v máji.

Vzáctný přítel mi zde místo
k sidlu ráčil dáti,
zde sem milé obraz dal ryt,
skrýši vytesati.

127

*****

Nejsa víc – súc už viac nie, prechodník prítomný / **man zemských péčí** – otrok
pozemských starostí / **marných čak** – zytočných nádejí / **stolil** – hodoval

Patnáct již zim věku svého
zde sem přebědoval,
denně tuto rytinu sem
pláčem pokropoval.

A ty, drahý, věrný bratře,
radost srdce mého,
ránu mou vždy způsob noví
usmrcení tvého!

Ctnostné duše, litujíc mne,
na mne vzpomínaly,
Percy s synem nízkou skrýši
mou si libovali.

Často velký hrabě, když moh
dvoru opustiti,
v jeskyni mé malé žádal
mysl vyraziti.

Dlouhý život dlouhý kříž jest,
já jen plakal stále
jeho, synaⁿ⁾ přátelů ctných
padlých nenadále.

Než ty, mládenče, zas vrátíš
slávu rodu svému,
přivedeš zas jméno Percých
k květu přeslavnému.“

---

n) To byl Hocpur.

128

*****

přebědoval – přežil v trápení / **mysl vyraziti** – zabavit' sa, oddýchnut' na duchu

Umlk – svatou ruku pozdvih,
dal jim požehnání,
vděčný pár vzdal se slzami
jemu děkování.

Prosili si moudrou radu
od starouška ctného,
v šotlandskou zem smělou myslí
jeli radou jeho.

Jejich prosby vyslyšány
v Rábském hradě byly,
hrabě odpustil jim, kněžné
hněv též ukrotili.

Tato k trůnu vnuka^{o)} šedši,
milost vyprosila
jemu, tať zas Percům slávu,
hodnost navrátila.

Mladý hrabě denně více
ctil svou pěknou pání,
v devíti z ní pošlých synech^{p)}
došel požehnání.

---

o) Rozumí se král Henryk V-tý.

p) Rozprávka této balady o mladém Percýmu Hocpurova synu dosahuje z staré Witbayské kroniky následujícího potvrzení:

129

*****

pozdvih – pozdvihnúc, prechodník minulý / **šedši** – idúc, prechodník minulý / **tať** – tá, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

Slovenka

Necht' si světák k boku hledá
v cizí zemi panenky,
srdce mé se zmýlit nedá,
já si vážím Slovenky.

Jdi a putuj celá léta
skrz uherské stolice,
projdí všechny kraje světa,
všecka města, vesnice.

Henryk Percy, syn Henryka Percýho, ješto v Šríusbery zabit byl, a Alžběty, dcery hraběte z Marchy, po smrti svého otce a děda, za času krále Henryka IV. do Šotlandské země byl na vyhnanství poslán; ale za času krále Henryka V-ho, příčiněním Johanny hraběňky Westmorlandské, jejížto dceru Eleonoru, přišed do Angličan, za manželku si pojal, opět u krále nalezl milost, a kraj Northumberlandský obdržev, stal se druhým hrabětem z Northumberlandu. A z této již Eleonory manželky své devět obdržel synů a tři dcery, jejichžto jména byla tato: Johanna v Witbaji narozená; Tomáš Lord Egremontský; Kateřina Gray z Rythynu; pan Rafael Percy; Vilím Percy biskup; Richard Percy biskup; Jan, jenž bez dětí zemřel; (jiný Jan, jež Vincent Janem Percym starším z Warkworthu jmenuje); Jiří Percy; duchovní Henrich, jenž bez dětí umřel; Anna; Henryk Percy třetí hrabě Northumberlandský. Podpis

Snad se vděk stane držěmu čtenáři, jestli poučen bude, že z jednoho i druhého slova, kteréž se předtím na jedněch kapličky dvěřích čísti mohlo, pravdě jest podobno, že text tam napsaný byl latinský verš ze žalmu XLII. v. 4. vzatý, kterýž v našem přeložení takto zní:

Slzy mé jsou mi místo chleba dnem i nocí.

I to jest věc jista, že památka prvního poustevníka v rodě Percých v takové vážnosti a šetrnosti zachována byla, že potom kaplána drželi, jenž v té jeskyni bydlel, a s. mši v kapli čítával, jehož zřídka veliká a štedrá penzí až do vyzdvižení klášterů trvala. Zatím pak celá fundací i s poustevnickou jeskyní a jejími případnostmi k rodu Percých se navrátila, nebyvši nikdy konventu některému darována. O času založení této fundací nic tradicí nevypravuje, aniž co praví o prvním poustevníkovi, o štedrém ale jeho nástupníkú nadání patent aneb list poslednímu poustevníkovi L. P. 1532 vydaný zřetedlně svědčí.

130

*****

Slovenka – tu příslušníčka slovenského národa / **příšed** – príduc, prechodník minulý / **obdržev** – obdržiac, prechodník minulý / **Henryk Percy...** – autorskú poznámku B. Tablica k balade Poustevník z Warkworthu sme pre prehľadnosť celú presunuli z pôvodných strán 130 – 132 na túto stranu / **držěmu** – drahému, tlač. chyba

Skus, kde přirození milé
    štědrrou rukou rozdalo
pannám krásu, síly čilé,
    kde jí skrbně ujalo.

Vyznáš, slovenská že země
    příbytek kras milý jest,
tu jest lidstva zdarné plémě,
    tu jest člověčenství čest.

131

*****

slovenská země – tu vo význame slovenská zem, obývaná Slovákmi / **zdar-**
né – vydarené

Vstup jen do stolice blízké,
do vesnice nejbližší,
věř mi, v chaloupečce nízké
shlédneš krásu nejvyšší.

132

*****

fundací – dar, podpora / **zatímpak** – potom / **o štědrém nadání** – o štedrom
obdarovaní

Pak-li do Trenčína zajdeš,
do Liptova, do Turce,
na tisíce kras tam najdeš,
jichžto není v Prešpurce.

Grácie když staré bydlo
v řecké zemi stratili,
v Slavii si nové sídlo
s Krásopaní svolili.

Na Slovenek krásné tváři
kvete růže červená,
s lilium se míle páří,
není kunštem barvená.

Hany zbledlých Němkyní lic
lstivě kryje barvička,
bláznům zprchlá líbí se víc
nežli čerstvá růžička.

Zdravá barva zrcadlo jest,
v němž se stkvěje čistota,
červenost jest děvčina čest,
pozbývá jí holota.

Necht' si tedy světák hledá
v cizí zemi panenky,
srdce mé se zmýlit nedá,
já si vážím Slovenky.

133

*****

Grácie – starogrécke bohyně krásy a pôvabu / **v Slávii** – v krajine spoločenstva slovanských národov / **Krásopaní** – označenie bohyně Afrodity, bohyně krásy / **kunštem barvená** – vyfarbená dokonale, vkusne / **pozbívá jí holota** – je zbavená biedy

Vilím Kostka, nevděčný syn

Dobrá máťe, jenž kojila
pacholátko přesličné,
hlaholy je naučila
vypovídat rozličné.

Na sta noci u děťátka
oka nezamhouřila,
maličkého neviňátka
neustále šetřila.

Rostl Vilím jako z vody,
brzo libě štěbetal,
jako ptáčků mladé plody
přemileně klevetal.

V plésání se rozplývalo
srdce sladké matičky,
když se slovo rozvíjalo
z krásné chlapce hubičky.

Častokráte zaplakala
proniknutá radostí,
jestli mu nic neříkala,
dítě bledlo žalostí.

Spěje chlapec, jedinička
potěcha své matinky.

134

*****

přesličné – prepekné / **hlaholy** – reč, zvuky ako spôsoby dorozumievania /
neviňátka šetřila – starala sa o dieťatko / **libě** – milo / **klevetal** – štebotal

„Jakého ta syna vyčkává?“
Ptal se lid, „jest jedinký!“

Pilně v školách cvičit dala
mátě syna milého,
moudré mistři objednala,
kde jen bylo jakého.

Brzo uměl vypravovat
starožitné paměti,
dokonále odřejsovat,
co se mělo stavěti.

Znalť i hezky rečnovati,
řečník mu je přezděno,
přirozenost zpytovati,
bylo dítě chváleno.

Zatím filozoffovati
výborně se naučil,
práva zdarně vykládati,
přitom pak se nemučil,

Vše mu samo v hlavu lézlo,
převýbornou pamět měl,
ostrý rozum, muže žezlo,
před králem se stavit směl.

Zvlášť, že stkvěl se vědomostí
řečí celé Evropy,
mravů milou zdvořilostí,
pozorností na stopy.

135

*****

odřejsovat – narysovat' / **znalť** – poznal, enklitika -ť zdůrazňuje význam slova
vo výpovědi / **jest mu přezděno** – má prezývku / **přirozenost zpytovati** – poznávat
přírodu, stvorení, okolitý svět

Z jeho oka přejasného
tajná moc se jiskřila,
z obličejů překrásného
veselost se prýštila.

Při něm každé hnutí těla
přirozenost krásila,
vše, co jeho duše chtěla,
tvář, řeč, ruka jevila.

Vilíma tak zcvičeného
cizinec si liboval,
divy od schopnosti jeho
vlastenec si sliboval.

K schůzkám lidí zdělanějších
nad jiné on hledán byl,
každý z pánů nejvzáctnějších
nad jeho věk, stav ho ctil.

Plané bylo poměstkání,
Vilíma kde nebylo,
slabého tam radování
lidské srdce nabylo.

Přísni aristarchové přede
jedno při něm hanili,
že mu cizozemská jen věc
libí se, jej vinili.

V cizí oblačel se stále
roucho, tupil vlastenské,

136

*****

zcvičeného – vycvičeného / **poměstkání** – zdržovanie sa, stretnutie / **nabylo** – nadobudlo / **aristarchové** – označenie vzdelaných ľudí, odvodené od mena starogréckeho matematika a filozofa Aristarcha zo Samu (320 – 230 p.K.) / **oblačel se** – odieval sa

vlaskou, francouzskou řeč chvále
znevažoval slovenské.

Knihy psané v angličtině
nad jiné rád čítával,
psaných v krásné slovenčině
žravým molům nechával.

Matce, čiré Slovence jen
nikdy nepsal slovensky,
s Němci obcházel den jak den,
duch v něm hynul vlastenský.

Vykladačům psaní jeho
mátě zvěřit musila,
sladkostí tak důvěrného
srdce neokusila.

S bolestí čas navrácení
jeho ze škol čekala,
hodiny i okamžení,
když měl přijít, sčítala.

Navrátil se, ona mněje,
že ji slunce radosti
nyní vzejde a ji shřeje
v zimě stížné starosti.

Vítej, drahý Vilímečku,
řekla, když ho spatřila,
vítej, zlatý holoubečku,
slzy lásky cedila.

137

*****

chvále – chváliac / **slovenské** – vo význame slovanské aj slovenské, tu vo význame domáceho, pôvodného (podobne ako pri výrazoch slovensky, slovenčina a Slovenka) / **obcházel** – stýkal sa / **mněje** – mieni

Na tisíckrát syna svého
dobrá máťe objala,
na tisíckrát líce jeho
přemilostně líbala.

Každíčké naň pohledění
bylo plné milosti,
každé k němu promluvení
oslazené libostí.

Z vnitřku srdce matčiného
jen se láska prýštila,
každým udeřením jeho
upřímnost se jevila.

Ale nebyl to ten syn víc,
jenž ji před tím miloval,
nepolíbil ruku ni líc
jejich – tak ji zlehčoval!

Ona důvěrně vždy k němu
jako k synu mluvila,
ale upřímnost ta se mu
nehrubě již líbila.

Nyní srdce Vilímovo
jak led bylo studené,
nejevilo lásky slovo
přezřídka ním mluvené.

Slovenskou řeč potupoval,
od Slováků zplozený,

138

*****
zlehčoval – znevažoval / nehrubě – neveřmi

dobré máte znevažoval,
jejím mlékem krměný.

Bylať mu již podlá žena,
starou Slováčkou jí zval,
Němkyni, nechť ona fena,
nadevšecky chválu vzdal.

Brzo máte znamenala,
jak se Vilím proměnil,
přečasto si stěžovala,
že se jí zle odměnil.

Celé dni v svém pokojíčku
vzdychajeci kvílila,
celé noci při měsíčku
v hořkých slzách strávila.

„Běda mně!“ řkuc v chvíli strastnou,
„čehož sem se dočkala,
v hodinu sem přenešťastnou
nevděčný plod počala.

Bože, Ty znáš smrtedlného
nejtajnější myšlení,
vidíš syna nezdarného,
nešlechetné činění.

Ty víš, jakou láskou hořím
k svému jedináčkovi,
jak se žalostí proň mořím,
odpusť nevděčníkovi!“

139

*****

bylať – bola, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **podlá** – úbohá, biedna / **znamenala** – postrehla, spoznala / **řkuc** – rieknuť

Odšel Vilím, krátký čas jen
při máti se zdržoval,
přesmutný mu na vsi byl den,
na lid prostý žaloval.

Po úřadu světském toužil
mezi Němci v cizině,
kdyby aspoň vlasti sloužil
v městě aneb dědině!

S hořkým pláčem syna svého
mátě vyprovodila,
krutá tvrdost srdce jeho
slzy neuronila.

V sidelním si městě Vídni
zvolil utěšený byt,
tu si krásné sliboval dni
na vsi živobyetí syt.

Způsobný byv, povýšen jest
k bleskuplné hodnosti,
u krále měl velikou čest,
vážícího schopnosti.

Vše to pověst vypravila
matce věkem zešlé již,
sladkou radost zacítila,
zapomněla na svůj kříž.

Myslic, že jej starší snad věk
naučí znát nevděčnost,

140

*****

způsobný byv – súc vychovaný, zdvorilý, slušný, prechodník minulý / **věkem zešlé** – zostarenej

že mu pozdějc učiní vděk
sladké matky srdečnost.

Uplynulo několik let,
co ji nepsal rádečku,
matce vadl života květ
na skrovničkém statečku.

Syna vidět vinšovala
ještě jednou srdečně,
řkuci, že by dokonala
potom život převděčně.

Sama do hlavního města
přebolestně putuje,
obtížná to pro ní cesta,
až ji každý lituje.

Přeprudký dul od půlnoci
vítr, až i střechy bral,
studený déšť se vší mocí
celičkou ji cestou pral.

Dojela předc, u bran města
na Kostku se drába ptá,
která k němu vede cesta?
Ukázav řek: tamto ta.

Nalezla jej – neb dům jeho
znám byl městu celému
jako pána přeslavného –
opovědět dá se mu.

141

*****

Řkuci – hovoriac si, prechodník prítomný / **od půlnoci** – od severu / **ukázav** – ukážuc, prechodník minulý / **opovědět dá se mu** – dá sa mu ohlásit'

Vzkazujíc mu skrze sluhu,
že jej žádá viděti
matka, jenž sem cestou dlouhou
netížila přijeti.

Pospěšil hned k pánu svému,
pořídil vše statečně,
že s nim matka, řekl jemu,
mluvit žádá srdečně.

Jak hrom znělo v uších jeho
slovo matka sladičké,
nechce tvrdost nevděčného
přát jí chvíle kratičké.

Nemohu, řek, hovořiti
se starou tou Slováčkou.
mám se k dvoru vystrojiti –
odbud' ji – tu Křekáčku.*)

---

*) Křekáči Slovákům ti slovou, kteříž svou mateřskou řeč špatně mluví, od uherského *kerek áts* tak nazváni, proto že pilní Slováci kola, kteréž v zimě, když Uhři v větším dílem zahálejí, dělají (jako i jiné nařadí, k. p. lžice, ročky, hrnce, škopíky, hrotky, krhly a t. p.), do krajů Uhry osazených rozvažejí, tam je u větším díle za obilí prodávajícíe.

142

*****

odbud' ji – odožeň ju / **slovou** – nazývají sa / **od uherského** – tu vo význame z maďarského / **Slováci** – tu príslušníci slovenského národa / **Uhři** – príslušníci maďarského národa / **ročky** – vedrá / **škopíky** – menšie drevené nádoby s dvoma ušami / **hrotky** – dojačky / **do krajů Uhry osazených** – do krajov osídlených Maďarmi / **u větším díle** – v větším díle, zrejme tlačová chyba

Z domu jeho musila ven
přeubohá matička,
odjela zpět ještě v týž den
milá, dobrá dušička.

Těžce domu vrátila se,
celou cestou plakala,
čítelná v krátkém čase
velkým hořem skonala.

***

Nejste-li, vy nevděčníci,
vy, jenž jazyk haníte
otcovský, vy potupníci
toho, čehož nevíte?

Slováci vám zniku dali,
Slovenky vás zrodily,
ony, jichž ste prsy sáli,
v chodidlách vás vodily.

Předc svůj národ zrazujete,
tupíce řeč slovenskou,
nesmyslně zhašujete
čítelnost vlastenskou.

Ach, již slyšet drahé vlasti
přežalostný pláče hlas,
hled'te, aby hroznou strastí
neumřela v krátký čas.

143

*****

čítelná – smútiaca / hořem – trápením / tupíce – tupiac, prechodník prítomný /
čítelnost vlastenskou – citlivosť, cit pre národ

Píseň Hrobáře

podlé německého p. Kocebue, k zpívání na hřbitově*)

Dítky s starci k hrobu běží,
náděje tu spočívá,
blázen při mudrci leží,
ruka má je příkrývá.

Hrdinovi s nahým mečem
celý svět se málo zdá,
zde mu býti musí dost zem,
jíž mu motyka má dá.

Spětež právu všelikému
věrní, povinnostem svým,
má zem těžká jest jen zlému,
lehká jestiť lidem ctným.

---

*) Může se i při pohřbu zpívati s malými toliko proměnami, k. p. v štrofě I-ní místo: ruka má je, můž se zpívati: černá zem je &c., v štrofě 2-hé místo: jíž mu motyka má, – kterou mu motyka &c. a v štrofě 3-tí místo: má zem – můž se zpívati: země&c.

144

*****

Kocebue – správná podoba mena August Friedrich Ferdinand von Kotzebue / **spětež** – spíte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť rozkazu, prosby / **jestiť** – je, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

Křepelka a škrivánek ***Bájka***

Qui bene latuit, bene vixit.

V bujně ozimině blízko lidné dědiny
žvavá křepelice prokřikovala
v bílý den i v noční hodiny,
plným hrdlem volajeci,
pod pole, pod pole zpívajeci,
sladký vesníkům sen přetrhovala.

Opatrný čihář tady přebýval,
dlouhý čas ji shovíval,
mněv, že nechá nezbedného křiku,
ale těžkátě věc odřeknout se zvyku,
čím dél muže milosrdného
dobrota ji snášela,
tím víc ona křičela.

Poslěz nechala i čížebníka
trpělivost; synačka měl nedůživého,
jejžto křik ten ptačí ze sna budil,
to mu škodným býti soudil,
pojav tedy věrného si psíka,
lstivou píšťalku vzav, škodné osidlo.
„Počkej,“ řekl, „mého syna trápidlo!“
Kráčí tiše k ozimině,
v nížto křepelice měla byt,
145

*****

Qui bene latuit, bene vixit – latinský citát z Ovidiových Žalospěvů III, 4, 25: Kto sa dobre ukryl, dobre žil / **žvavá** – mnohovravná, ukřičaná / **čihář** – lovec / **shovíval ji** – bol k nej zhovievavý / **mněv** – myslíac si, prechodník minulý / **těžká věc** – ťažká to vec, enklitika -tě zastupuje zámeno to / **nechala trpělivost** – opustila trpezlivosť / **čížebníka** – vtáčkara, lovca vtákov / **nedůživého** – slabého, chorého / **pojav** – pojímuc, prechodník minulý / **vzav škodné osidlo** – vezmúc nástrahu, prechodník minulý

jejího jsa křiku syt.
Ale v tetěž právě hodině
milý škřiváneček, věrný souseď její,
jarní píseň začav, k nebi vzletuje,
míle se mu křídlečka chvějí,
bedlivě jít čížečbníka spatřuje.
Jako střela z hůry k souseď své zletěl,
výstrahu jí dáti hleděl.
„Mlč!“ řek, „nepřítel náš čížečbník jde
s vraždým osídlem a psíkem,
zlé si natropíš svým kříkem,
věř mi, v okamžení jest zde.“

Ale neposlechla křepelice
upřímého napomenutí,
stále žvala, nešťastnice!
„Počkej! Nešťestí tě mlčet přinutí!“
škřivánek jí pověděl
a v tom od ní odletěl.

Zatím pozorně se čihář přibližuje,
osídlo své nastavuje,
brzo vněm se octla smělá křepelka,
zapletši v ně hlavu, nohy, křídélka.

*

Mnohý člověk na zlost lidskou žaluje,
spící oheň záští přede' sám vzbuzuje.
plnou bezpečnost by mohl mít,
146

*****

jsa syt – súc nasýtený, prechodník přítomný / **začav** – začnúc, prechodník minulý / **bedlivě** – opatrne, ostražitó / **žvala** – kričala / **z hůry** – z vysokosti, zhora / **zapletši** – zapletúc si, prechodník minulý

kdyby hleděl tiše žít,
mnohmluvný jazyk kdyby skrocovál,
slyšet víc, než mluvit, ctně se snažoval,
kdyby věrných přátel moudré rady vděčně
přijal, svatý pokoj měl by věčně.

Nevinnost

Nechť se nepřítel můj duje,
nechť si pomsty střely kuje,
na to všecko nedbám nic.
Hořkým záštím sebe zžírám,
žluč se v těle jeho zpírá,
můž-li jed mu škodit víc?
Hněv mu rozum zatemňuje,
zdravé oči zaslepuje,
pravdu vidět překáží.
Nepřátel nechť přiletí roj,
spravedlnost jest nejlepší zbroj,
veškeren svět zporáží.
Pravdu mluvit, dobře činit,
nešlechtnost trestat, vinit,
to jest chloubá má i čest.
Křiky, hany nepřátel mých
plodí ve mně poctivý smích,
hněv bez mocí marný jest.

147

*****
duje – nafukuje, hnevá sa

Lstivé zlostných lidí léče
nebudí tam trudné péče,
nevinnost kde přebývá.
V nejsilnější světa bouři,
když se nebe, země zůří,
ctnostný bezpečný jest dost.

Pravda

Svatá pravdo, dcero boží,
dražšíš' mi nad světa zboží,
nad stříbro i nad zlato.
Ty mou duši osvěcuješ,
sladkou radost rozmnožuješ,
pro tě mám vše za bláto.
Krézovo což platí jmění
tam, kde světla pravdy není,
kde byt má jen pouhá lež.
V těžkých okovách kde bludů
vězí mysl, matce trudů
což tam platí zlata věž?
Bludy bratří rozdvojili,
ukrutně se pro ně bili
za práci ač nestálo.
Krajan zradil drahé vlasti,
z bludu stropil žravé strasti,
škodil světu nemálo.

148

*****

léče – nástrahy / **trudné péče** – trápenia a starosti / **nad světa zboží** – nad bohatstvá sveta / **Krúzovo jmění** – majetok Kréza, postavy z gréckych dejín, Krézos – lýdsky kráľ, ktorého ríša bola veľká a bohatá, no padla za korist' Peržanom / **stropil** – vyrájal, spôsobil

Blud dal v ruku synovi zbroj,
proti otci lítý ved boj,
    nalil v srdce jeho blen.
Otec na lešení krvavé
vyved syna z pomsty pravé,
    původ vraždy blud byl jen.
Národům blud pouta kuje,
oheň válek rozpaluje,
    nevinnou krev vylévá.
Pravda silí ducha moci,
nejkrašší den tvoří z noci,
    bez ní rozum omdlévá.
Z ní se pučí krajiny květ,
bez ní bylby lotrovna svět,
    blud jest světa neštěstí.
Mějž si tedy zlata sklady,
mne jen pravdy táhnou vnady,
    s ní sem prázdnen neřestí.

Užívání života

Děvušky milé,
krátké má cile
    zemský čas,
v přeprudkém letu
tratí se světu
    jako hlas.

149

*****

na lešení – na popraviško / **mějž** – maj, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **sem prázdnen neřestí** – som oslobodený od neřesti, som bez neřesti

Jestli si sednu
hodinku jednu,
                  hned jest pryč!
Měsíce, dnové
prchnou, jak snové,
                  jak chceš, křič.
Celé tak roky,
v sněhu jak kroky
                  mizejí;
jako led v létě,
věky se v světě
                  tratějí.
Veseli buďme,
aniž se trudíme
                  starostí,
uplynou léta
s růžovou světa
                  radostí.
Dokud se v těle
mladá krev mele,
                  poskočme!
Míle se spolu
v tanečním kolu
                  zatočme!

150

*****
aniž – bez toho aby

*Na smrt
vysoce urozené paní
Frideriky Zmeškalové
z Domanovce, rozené Jobové, z Fančalu
L. P. 1807 dne 9. září, v 21. roku svého věku zesnulé*

I ty opouštíš nás, milá, dobrá duše,
ty, jenžs' s námi měla věčně žít,
v smrtelném se od nás béřeš rouše,
ach, kyž s tebou můžem' jít.

Jaký ortel tebe v kvěť věku tvého
na smrt nenadále odsoudil,
jaký případ od manžele ctného
tak tě rychle zapudil.

Jaká s krví tvou tě smutně rozloučila
nezpytatedlně velká moc,
proč tě v jaře věku přikváchila
kruté smrti tvrdá noc?

Nemohla tě u nás déle zadržeti
žádná v světě radost, žádná věc,
v požehnanější vlast majíc jeti,
musilas' nás nechat předc.

Aniž mohla tebe milost rodičů ctných
z svatě k nebi cesty zraziti,

151

*****

zapudil – zahnal / **nezpytatedlně** – nevyskúmatel'ne, nepoznane / **aniž** – bez
toho, aby / **zraziti** – odradit'

ani láska muže, pokrevných tvých,
volilas' jen odjítí.

Zde si kvetla jako růže v máji,
pobožné si duše těšila,
ctnost tvá zasloužila kvéstí v ráji,
do něhožs' vjít náhlila.

Líbezným tu zpěvem častos' nalévala
v čitelné srdce vesselost,
když si na klavíře mistrně hrala,
ach, jak plésaval tvůj host.

Nyní v nebi zpíváš písně nejkrásnější,
rozlívá se v oblacích tvůj hlas
Bohu v obět libou, nejčistější,
kyž tě slyším v tento čas!

Nevystihlé moudré cesty nejvyššího
přivedli tě v rozkošnější svět,
života kde nejblaženějšího
neuvadne krásný květ.

Blaze duši tvé tam v vyšším, krašším bytí,
blaze i zde zbořeninám tvým,
již se těšíš v věčném živobytí,
zemský život jest jen dým.

Má-li duše má ti záviděti,
žes' prv, než já vešla v krásný ráj?

152

*****

čitelné – citlivé / mistrně – zručně / nevystihlé – neopísatelné

Ach, i já se budu jednou stkvěti
tam, kdež věčný kvete máj.

Tvého, ač jest smutné, nechci oplakávat
rozloučení netrpělivě,
času, v němž tě spatřím, očekávat
budu přezádstivě.

O, zjev se mi spíše, zjev se zraku mému,
ať se smutný duch můj potěší,
vděčně připojí se k duchu tvému,
vstříc mu vděčně pospěší.

Orava, hrad Turzův^{a)}

Milá Oravo! Na vysoké rokli
směle stavená, hrade Turzův slavný,
mysle o tobě často čilý duch můj
míle se kochá.

---

a) Hrad tento leží v Oravské stolici, která své jméno jako i sám hrad od řeky Oravy, ještě krásným údolím u podnože tohoto hradu teče, vzala. Vystaven jest na skále, kteráž nad řekou příliš jest příkrá, a stavení táhne se z polední strany od zpodu vrchu až k nejvyšší jeho vý-

153

*****
čilý – svieži / z polední strany – z južnej strany

Vzhůru k nebeské obloze se vznášíš,
mocně panuješ nad stolicí celou,
hory vysoké, pyšné lesy, háje
prohlédáš hrdě.

U tvé podnože strmá řeka ječí,
bydla její břeh přeje Slovákům ctným,
směle na ní se plaví s dřívím pltník
do slavné Peště.

---

stosi. Dělí pak se na trojí zámek aneb přehradí. První, nejnižší ležící jest nepochybně nejstarší, aniž jest jeho zakladatel znám. Viděti jest sice v čele druhé jeho brány (na první bráně žádného nápisu) na erbu latinskou literu T představujícím písmeny IZ, odkud někteří, že by Jan Zápola jeho zakladatel byl, dovesti chtějí, jiný pak jakéhosi Jana Zálezského původem jeho býti hádají. Ač pak mezi vladyky českými živ byl v století XVI. jistý Jan Záleský z Prostého a na Zálezlích, předce žádné v této věci jistoty není. To však jest věc jista, že na tomto hradě v první XVI-ho století polovici pan z Dubé bydlil a tu bez dětí umřel.

154

*****

dovesti chtějí – chcú dokázat / **mezi vladyky** – medzi vládcami

Byty nejvyšší František ti Turzo^{b)}
krásně připravil k podivení světu,
oheň zžiravý strávil, nastojte, ty
okrasy staré.

---

b) Že by František Turzo, byvalý biskup Nitrianský, Jiřího Turza otec, třetího na samém vrchu skály postaveného hradu stavitel byl, dalo se znáti z nápisu nad branou tohoto třetího přehradí položeného a roku 1800 ohněm, jenž celý krov tohoto třetího zámku spalil a okrasy jeho zkazil, stráveného. Tento pak nápis byl následující: *Divi Caesaris Ferdinandi Romanorum Imperatoris semper augusti, Hungariae, Bohemiaeque regis auspiciis Franciscus Thurzo gratitudinis ergo statuit, anno Domini 1559*. Nad erbem pak Turzovským, nad prvými dveřmi, níže se do tohoto nejvyššího hradu vcházelo, tento nápis stál: *Sub auspiciis pii, invictique Caesaris Ferdinandi Romanorum Imperatoris semper augusti, Hungariae Bohemiaeque regis etc. Franciscus Thurzo 1559*. Nad světničnými pak dveřmi téhož vrchního hradu

155

*****

nastojte – ach, beda! / **ohněm stráveného** – zničeného ohňom / **nad světničnými dveřmi** – nad dverami do izby, miestnosti určenej na bývanie

Vzáctný palatin, vítěz přeudatný,
Jiří Turzo, tě svatým chrámem poctil,^{c)}
míně přednášet nebi s celým dvorem
oběti libé.

---

toto psáno stálo: *Impensis Francisci Thurzo erectum 1561.*

c) To se dá z nápisu nad chrámovými dveřmi položeného poznati, kterýžto chrám v prostředním jest předhradí a jde se k němu branou, nad kterou předtím erb Turzovský a Coborský s řečí zvolenou: *optima custodia pietas* a s následujícím nápisem spatřiti bylo: *Sacratissimo principe ac DD. Mathia Dei gratia electo Romanorum Imperatore semper augusto, Germaniae, Hungariae, Bohemiae rege, feliciter regnante; opus hoc recens Illmus Comes ac DD. Georgius Thurzo de Bethlemfalva regni Hungariae Palatinus et Judex Cumanorum NN. de Arva PP. eius Dominus, Comitatus Supremus et perpetuus Comes S. Caes. Regiaeque Maiestatis Intimus Consiliar. et per Hun-*

156

*****

palatin – najvyšší krajinský hodnostár v Uhorsku / **míně** – mieniac, prechodník prítomný

Petr kanclíř zde obtížený vinou
v temném žaláři v okovách mřel dlouho,
oplakal hřichu, vlasti pozůstavil
památky smutné.⁴⁾

---

gariam Locumtenens sumtibus propriis erigi curavit Anno M. D. C. XVI.

Nil valet humanus labor excubiaeque perennes,

Nos Deus omnipotens ni regat, atque tegat.

Nápis pak chrámový jest tento:

Jehovae Opt. Max. sacrum.

Dum tenet Hungariae Mathias scepra secundus,

Atque Bohemorum res, populosque regit,

Celsa Palatini proregis et auspice Christo,

Fortiter expediens munia Thurzo Comes

Has aedes, adyta haec, fieri curavit et auxit

Posteritas ut in his TE Deus alme colat.

157

*****

kanclíř – kancelár, vysoký úředník poverený vedením agendy daného úradu /
pozůstavil – pripravil

Tu se u pána z Dubé bavil Václav
Zmeškal⁹⁾, přeslavný rodu rytířského
původ, z vězení prchev trenčanského,
oslavil rod svůj.

V. V. V.

V samém chrámě na pravém oltáře boku viděti jest z kamene alabastrového krásně vytesaný obraz Jiřího Turza, dvěma mramorovými pozlácenými sloupy z obou stran ohrazený, nad jehož hlavou tento nápis stojí: *Illr. Comiti ac Dno D. Georgio Thurzo de B. F. Comiti PP. de Arva, eiusdemque Cottus Arvensis Supr. ac PP. Comiti. Reg. Hung. Palatino ac Cumanorum Judici. DD. Imp. Rudolphi et Mathiae Intimo quon. Confil. et per Hung. Locumtenenti, rebus toga et sago summa cum auctoritate praeclariss. gestis A^o aetat. 49. m. 3. D. I. extrema anni M. D. C. XVI, nocte, quae natal. Dni praecessit, hic in arce sua Bichen. sanctiss. defuncto, moestiss. vidua haeredesque eiusdem hocmonum. pientiss. devotionis ergo PP. et DD.*

158

*****
prchev – uprchnúc, prechodník minulý

Rcete Leštiny, Osado, Srnčci,
jaké rekovství proved hrdina ten,

U noh téhož obrazu na mramoře zlatými literami jest vyryto:

*Hungariae Prorex iacet hic Comes ille Georgius,
Thurzo Palatinus, quem fama ad sidera tollit,
Sive togam inspicias, sive sagum, sunt omnia facta
Non hominis, quales iam sunt, sed facta Deorum:
Tantum fata docent, illum mortalibus ortum,
Vixit! at, ut vivat, nam Christo auctore triumphat,
Vivet et ad seros per plurima secla nepotes,
Quisquis es, et transis, sincera mente precator:
Floreat in terris semper Thurzonia proles.*

U pravého ramena tohoto obrazu toto psáno stojí:

NasClVr In terras feLICI sIDere ThVrzo

159

*****

rcete – rieknite, vypovedzte / **rekovství** – hrdinstvo

strmou řeku když směle přeploul, došel
k taboru vojska.

---

*SeptILes et erant hora ILLa forte CaLenDae.
Comes Georgius Thurzo de Arva.*

U leveho pak ramena toto chronostikon stojí:
*NoCte haC ChrIste Infans απατος bene nasCerIs orbe
ThVrzo PaLatInVs sCanDIIt ad astra poLI
Vive, ut Vivas.*

Krom toho ještě nasledující nápisy v tomto chrámu se nalézají:
vůkol erbu Turzovského na stěně pověšeneho:

*Illmus Comes ac DD. Emericus Thurzo D. B. F. Comes Perp. de
Arva, eiusdemque Cottus Arvensis Perp. ac Supremus Comes, Sermi Ppis
ac DD. Gabrielis D. G. cl. Hungariae Transylvaniae etc. Regis Comitibus
Siculorum etc. Intimus Consiliar. exercitus campestris Gralis Capitan. et
ad Tractatum pacis*

160

*****

chronostikon – chronostich, nápis so zvýraznenými písmenami latinských číslic, ktorých číselný súčet je dátumom istej udalosti

Kterak nepřátel hrozné pomacení
zapálenými stropil pochodněmi,

---

pub. cum Sacr. Caes. Matte Ferd. II. Deputatus Commissarius et Plenipotentiarius. Obdormivit in Domino in civitate Nicoklspurg die 19 Octobr. An. Do. M. D. C. XXI. Vixit annos 23. mensem 1. dies VIII.

Vůkol jiného turzovského na druhé stěně pověšeného erbu toto stojí:
Illmus Comes ac Dnus D. Georgius Thurzo de Bethlemfalva Comes PP. de Arva eiusdemque Comitatus Supremus ac PP. Comes Regni Hungariae Palatinus, Judex Cuma. S. C. M. int. Cons. Etpet Hung. Loc. placide obdormivit in Ar. sua Biche XXIV. Dec. M. D. C. XVI.

Na kameni pak na kryptě tohoto chrámu položeném toto jest napsáno:

Job Cap. XIV.

Constituisti terminos eius

Qui praeterire non potuerunt.

161

*****

pomacení – pomätenie, chaos / **stropil** – spôsobil

když je uvázav na hovado plaché,
pustil je v tábor.

V milém lůnu tvém unavený prací
duše rozhání mračna krajan slavný,

Illma Comitissa D. Elisabeth Czobor de Czobor Sz. Mihál, Illmi olim C. D. Georg. Thurzo D. B. F. Comitis P. D. Arva R. H. Palatini I. C. S. C. Rq. M. intimi Cons. et Locumtenen. etc. Relicta vidua. Postobitum filii sui Dilectiss. Comitis Emerici Thurzo monumentum hoc F. C. Anno D. M. D. C. XXI.

d) Tento jest onen slavný věžeň, jemuž, když v okovách do temnicí veden byl, řečeno jest: *Arva fuisti Petre, Arva eris et in Arva morieris.*

e) Václav Zmeškal z Domanovec, slézský zeman, byv u pána z Dubé okolo r. 1545 v službě, a věda, že týž jeho pán nemaje dětí, jistého svého pokrevního v Polště bydličího přítele dědicem statků svých ustanoviti obmýšlí, kterému týž p. z Dubé blížek jsa již k smrti byl psal,

162

*****

uvázav – uviazuc, priviazuc, prechodník minulý / **hovado** – dobytok, zvieratá / **byv** – súc, prechodník minulý / **věda** – vediac, prechodník prítomný / **nemaje** – nemajúc, prechodník prítomný / **v Polště** – v poľskej krajine / **obmýšlí** – zamýšľa / **blížek jsa** – súc blízky, prechodník prítomný

štedrý novitel shořeného hradu
František Ziči.^{f)}

Parky, prodlužte krátkou života nit

aby přijda v hrad Oravy i v celé oravské panství se uvázal, tento svého pána umysl králi prozradil, odněhož za tuto svou věrnost třemi osadami v Oravě, jichž jména jsou: Leštiny, Srněcí, Osádka, obdarován byl, kteréž tři dědiny rod pp. Zmeškalů v Oravě podnes drží. Týž Václav Zmeškal zatím zasnoubil sobě Barbaru Maróti evanjeličku, s kterou r. 1548 v Kostelních Moravcích od evanjelického již kněze, jehož však jméno neznámo jest, oddán aneb sobášen byl.

f) Hrabě František Ziči, jeden z dědiců panství oravského, kteréž po smrti vdovy Jiřího Turza žádného syna již nemajícího na dcery připadlo, ale však podlé kšaftu téhož Jiřího Turza rozdělovati se mezi nápadníky nemá, jest nyní zprávcem tohoto panství. Tento znamenitý pán, zvláštní ducha svého mezi vysokými o-

163

*****

novitel – obnovitel / **příjda** – příjduc, prechodník přítomný / **podle kšaftu** – podľa testamentu, poslednej vôle

ctnému vlastenci, který vlast tak šlechtí,
šiřte nebesa věčně slávu jeho
celého domu.

---

ravskými horami kochání nacházejí, nemalou summu peněz na obnovení některé částky shořeného hradu vynaložil. Na památku tohoto obnovení hradu za první zámeckou branou v čele valů tento nápis jest položen: *Post conflagrat. totius arcis totalis restaurat. Facta sub Direct. Excel. D. Comitis Fran. Zichy de Vassonykö Anno 1800.* Týž štedrý hrabě i krásný obraz Jiřího Turza v Praze vymalovati dal a malířovu pilnost 100 duk. odměnil. Tento obraz na stěně jest pověšen v hlavním Jiřího Turza obytné, v němž i zprávce v čas svého tohoto panství návštěvní zdržovali se zvykl.

164

*****

kochání nacházejí – nachádzajúc potešenie, prechodník prítomný / v obytné –
v obytné

*Církev
evanjelické a. v.
v Baňském okolí
lodíčka
pod svými zprávcemi od r. 1610 –1808-ho vyobrazená*

*Zpěv
jeho důstojné milosti
P. Kristoffovi Licýmu
církev B. Bystřické německo-slovenské výborně
zasloužilému Sl. b. kazateli,
při příležitosti
jeho slavné a veřejné
k úřadu
superintendenta
Baňského okolí inštalaci
L. P. 1808 dne 10. srpna
jménem
velebného duchovenstva téhož okolí
obětovaný*

*I nunc et ventis animam comitte, dolato
Confisus ligno, – digitis a morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima taeda.
Juvenal. 12 Sat.
165*

*****

I nunc et ventis... – Chod' teraz a zver dušu vetrom, spoliehajúc sa na otesané drevo, vzdialený od smrti na štyri prsty alebo sedem, ak bude doska veľmi široká. Juvenal. 12 Sat.

Zlatý věk byl, v němžto svaté veslo
baňských církví Melík¹⁾ moudře zpravoval,
libě znělo drahých svobod heslo,

---

1) Samuel Melík, latině *Melikius*, byl z tří synů otce svého Šalomouna nejprv rektora svatojanského, potom pak kněze važeckého a matky Anny Jarošich nejstarší ve Važci narozený syn. Vyučiv se liternímu umění, stal se nejprv kantorem v Třebici v Moravě okolo r. 1575, potom za krátký čas byl rektorem v své vlasti, r. 1577 v Slovenské Lipči a nezdolouho i Březně, kdež se r. 1579 i jahnem aneb kaplanem stal, byv v Wittenberku k úřadu kněžskému posvěcen. R. 1595 byl již řádným církve ev. Březenské farářem. R. 1610 na Žilinském sněmě pod zprávou h. Jiřího Turza palatina držaném, za superintendenta církví baňského okolí byl zvolen, kterýžto úřad až do r. 1620, v němž 29. srpna skonav, 1-ho září byv pochován, věrně zastával. Sepsal *Apologiam Synodi Solnensis an. 1610* r. p.

166

*****

vyučiv se – vyučiac sa, prechodník minulý / **byv posvěcen** – súc vysvätený, prechodník minulý / **skonav** – skonajúc, prechodník minulý / **byv pochován** – súc pochovaný, prechodník minulý

Turzo²⁾ palatin je mocně zdržoval,   *od r. 1610 – 1620 29. srp.*
Ostrožit a Suňog, Ilešházy
slavné, silné byly svatin podpory,
nebálo se stádo boží zkázy,
pevné k bezpečnosti mělo obory.

---

2) H. Jiří Turzo z Betlemffalvy narodil se r. 1561. 2-ho dne měsíce září na hradě Lietavě z otce hr. Františka Turza, kterýžto odřekev se Nitrianského biskupství, nejprv Mikuláše Kostky dceru Barbaru, zatím pak, když mu tato bez dětí zemřela, onoho pověstného hrdiny Mikuláše Zřiniho dceru Kateřinu za manželku sobě zasnoubil. Tato hr. Jiřího Turza matka a její druhý manžel h. Emerik Forgáč z Gymeše, muž svého stavu snadno toho času nejučenější, výborně našeho Jiřího vychovávali, opatřivše mu znamenité mistři, nejprv Bazilia Gerštmana, slézského zemana, potom Nikodema Sartoriusa Bystřičana, zatím Zvolen-

167

*****

obory – ohradenie / **odřekev se** – odrieknuc sa, vzdajúc sa, prechodník minulý /
opatřivše – opatriac, zaobstarajúc, prechodník minulý

Jako poutník pod listnatým stromem
unavený odpočívá bezpečně,
z sladkého sna probuzený hromem
odcházeje stromu žehná srdečně;
tak i svatý Sion mocným záslonám svým
žehnav, přednášel jim obět vděčnosti,
přímo k nebi její vstupoval dým,
před Bohem jsouc u veliké platnosti.

---

ské církve kněze, po něm Erharda Štávnického a naposledy Jana Pruna Fraštackého. V 17. roku svého věku odešel Jiří Turzo na cvičení ke dvoru arciknížete rakouského Ernesta, ale za příčinou smrti své matky brzo se vrátiti musil. R. 1585 věku svého v 18. létu v Martině zasnoubil sobě Žofii Forgáčovu, onoho slavného vůdce vojenského Simeona Forgáče, král. arcicěšníka a Předdunajského kraje generálního hejtmána dceru, s kterouž jednoho syna Františka, brzo po jeho narození zesnulého, a dvě dcéry, Zuzanu totiž, zatím nejprv za Štěpána Periniho Abaní-

168

*****

odcházeje – odchádzajúc, prechodník prítomný / **záslonám** – zatieneňiam /
žehnav – žehnajúc, prechodník minulý / **arcicěšník** – vysoká úradnícka hodnosť na
cisárskom dvore s právom voliť cisára (kurfirst)

Tehdáž slavní naši zaráželi sjezdy,
k nimž se v velkých houfích shlukli nábožně,
jako jasné na obloze hvězdy
tak se stkvěli v shromážděních rozkošně,
tenkrát velké panské domy byly
vroucí nábožnosti milé přibytky,
pán i sedlák nebe velebili,
štědře obětujíc chrámům nábytky.

---

várské stolice nejvyš. išpána, potom pak za Michala Cobora král. radce vdanou, a Juditu Ondřejovi Jakušitovi z Pruského zasnoubenou, zplodil. Po smrti této své první manželky († r. 1590 dne 2. listop.) opět Jiří Turzo v stav manželský vstoupil, vzav si pannu Alžbětu Coborovu, Emerika Cobora z Cobor-Sentmihále uřadu palatina místodržícího dceru, s kteroužto zplodil nejprv syna Jana, jenž brzo umřel, potom dcery Barbaru, zatím za Kristoffa Erdédiho, a Helenu za Kašpara Ilešháziho vdanou. Po těchto se mu narodil syn Emerik, zatím Wit-

169

*****

zaráželi – zasadali / **vzav si** – vezmúc si, prechodník minulý

Aj! Tam vizte na Oravském hradě
nesmrtdelného palatina chrám,
kochával se v božských poct vнадě,
v pokoji ho oltář, v bojích těšil šrám,
ctětež pamět reka udatného,
vy, v svém náboženství studení co led,
líbejtež i popel muže ctného,
kyž vás vroucnost jeho rozžne hned!

---

temberské akademie rektor, ale nedlouho živý, a po něm ještě zplodil dcery Marii, Kateřinu, Annu, Alžbětu a Žofii, z nichžto dvě poslední otce smrtí předešly. Ve vojenském kunště cvičil se Jiří Turzo pod zprávou Františka Duba z Rusky a Mikuláše Pálfyho z Erdédu, slavných svého času vojenských vůdců, a generálních Předdunajského kraje hejtmanů. R. 1598 za času Rudolffa císaře, když sněm držen byl, stal se nejprv král. radcem, potom baronem, zatím nejvyšším češním, i truksasem. R. 1602. 12. září učiněn byl generálním Předdunajského kraje a spolu i pevnosti Nových Zámků hejtmanem neb Kapi-

170

*****

Aj! – Hľa! / **kochával se** – tešil sa / **v božských poct vнадě** – v pôvabe uznávania božských hodnôt / **šrám** – jazva / **ctětež** – ctite, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, prosby / **reka** – hrdinu / **líbejtež** – bozkajte, koncovka-ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, prosby / **ve vojenském kunšte** – vo vojenskom umení / **nejvyšším češním** – kurfirstom, najvyšším úradníkom na cisárskom dvore s právom voliť cisára / **truksasem** – najvyšším úradníkom, ktorý mal na starosti hospodárstvo a chod domácnosti panovníka

Za Roháče³⁾, velikých darů muže,   *od r. 1621 – 1622 19. září*
šťastně ploula svatá církev lodička,
květli zboží jako v máji růže,
radujíc se jako šťastná rodička,

tánem. Za příčinou jeho velikých zásluh týž Rudolff ho učinil dědičným nejvyšším išpánem stolice Oravské, darovav mu na věčné časy hrad Oravský, dal mu titul svobodného a dědičného hraběte z Oravy (*Liberi perpetuique Comitis de Arva*), jeho erb (címer) r. 1607 rozšířil i statků tokajských ještě mu přidav. R. 1609 na sněmě v Prešporku držaném učiněn byl království Uherského palatinem, r. 1610 držel sněm evanjelických církví v Žilině, a r. 1616 v 49. svého věku létu tiše v Pánu usnul, byv nejen o evanjelické náboženství, ale i o celou krajinu nejzásloužilejší svého věku muž. *Zustaniž* památka jeho mezi námi požehnaná!

3) M. Melchior Roháč byl v Sv. Martině, městečku Turčanské stolice narozen.

171

*****

išpánem – županom / **darovav** – darujúc, prechodník minulý / **přidav** – prida-
júc, prechodník minulý / **palatinem** – najvyšším kráľovským úradníkom v Uhorsku /
byv – súc, prechodník minulý / **zustaniž** – nech zostane, imeratív 3. os. sg.

ctného muže v běhu horlivosti
těžkých prací potlačilo břemeno,
tak hle, v blesku slávy, poctivosti
začasté se pučí smrti semeno.

Sextimu⁴⁾ však slunce štěstí déle
na obloze baňských církví svítilo,

od 1623 29. led. – 1635

Po svém z Witemberku se navrácení Janovi Bokáciusovi do Košic za rektora na místo Alberta Gravera odešlému, v rektorství prešovského gymnázium nastoupil. Potom stal se knězem v německé Lipči, kdež ho bratrstvo Liptovské r. 1620 za staršího zvolilo. Téhož roku do Března byl povolán a tu Samuelovi Melíkovi nastoupil. R. 1621 dne 13. března za superintendenta jest zvolen. Byv prací svých velmi pilen, často na koliku strádaval, pilností však lékařů, mezi nimiž jeden novokřtenec byl, z nebezpečství vyvázl, ale r. 1622 dne 17. září, času morního nakažení, zemřel.

4) Petr Sexti (jináč Šesták) narodil se v Velké Slabošce, vsy stolice Ge-

172

*****

začasté – často / **byv pilen** – súc usilovný, prechodník minulý / **strádaval** – trpel, trpiet' niečím

postupoval biskup mocně, směle,
hořce za nim město boží kvílilo,
smrtedlné pře míle spokojoval,
od panstva i chudých rovně vážený,
lidí, kam chtěl, láskou nakloňoval,
opravdu muž moudrý, ctnostný, blažený.

---

merské. Učil se doma a naposledy i v pražské universí. Odtud vrátiv se, stal se knězem vyšňo-slanským, odtudto pak do Vlachova a zatím do Štítinika přešel a v rozličných časých bratrstva gemerského notárem, místo-starším i starším aneb seniorem byl. R. 1620 na sněm zemský v B. Bystřici držaný s Jiřím Fabriciusem starším a jelšavským knězem byl deputyrován. Potom stal se hr. Jiřího Sěchiho dvorským kazatelem, zatím pak v Dubovém v Zvolenské stolici farářem. R. 1623 dne 29. ledna na sněmě církevním v S. Martině držaném za superintendenta jest zvolen a v massopustní neděli skrz Jana Hodíka super. v Byči posvěcen. Z Dubového do Března přešel, kdež r. 1635

173

*****

smrtedlné pře – vážne spory / **rovně** – rovnako / **vrátiv se** – vrátiac sa,
prechodník minulý / **deputyrován** – poverený

Zatím cirkve lodí viklala se,
hned sem hned tam hnaná větrem nejistým,
Řehoř Láni⁵⁾ biskupství vzav na se,   *od r. 1639, 24. června –*
ozdobený duchem zvláštním, přečistým,   *r. 1651, 19. srp.*

---

skonal. Od něho rozdílňý jest Petr Sexti nejprv bystřický, potom r. 1651 také březnanský kněz, který v svém desítiletém vyhnanství „Školu modlitební vyučující kunšt křesťanského modlení“ složil a v Lipsku 1682 vydal.

5) M. Řehoř Láni byl druhý syn Eliáše Lániho v Turci narozený. Učil se v vlastenských školách a potom v akademii Witemberské nákladem h. Jiřího Turza palatina. (Mužnější páni tohoto věku schopné žáky na svůj naklad do německých akademií na učení posílávali. O, by ten chvalitebný a všeho následování hodný obyčej až po dnes trval!) Vrátiv se z Němec, stal se rektorem při církvi Byčenské, jejížto knězem toho času

174

*****

viklala se – kolísala sa / **vzav na se** – vezmúc, prechodník minulý / **mužnější** – statoční / **vrátivse** – vrátiac sa, prechodník minulý / **při církvi Byčenské** – pri Bytčianskej cirkvi

šestnácte let řídil šťastně veslo,
lodí od roklí a melčín odvrácel,
v tichý přístav když ji štěstí vneslo,
Láni z země k nebi cestu obrácel.

---

jeho otec byl, ale brzo do Žiliny byl povoláný. R. 1620 stal se katechetem na Oravě, byv k úřadu kněžskému skrze M. Jana Hodíkusa posvěcen. Zatím do Rajce přešel, kdež sotva 6 let se zdržova l. R. 1634 do Zvolena byl povolán a r. 1635. 4 stolic superintendentem ustanoven i skrze zmíněného Hodíkusa inštalován. Potom přijal povolání do Března, všudy pak s velikým prospěchem a s všeobecnou pochvalou pracoval. On mistra Zachariáše Lániho a Joachima Kalinku k úřadu superintendenta inštaloval. Měl jednoho syna Baltazaře, v uměních sice dobře povčičeného, ale ducha nepokojného, a tou příčinou v nenavist mnohých upadlého, což srdce otcovo příliš kormoutilo, až i r. 1651 pracemi, hořem a rozličnými kříži zemdený v Pánu usnul, byv 31 roků kněž-

175

*****

byv posvěcen – súc vysvětený, prechodník minulý / **hořem** – trápením / **byv kněžem** – súc knážom

Brzo však se prudší vítr zdvíhá,
svatou církve loď silně namítá,
jedna vlna druhou v patách stihá,
z jedné uzkosti se nová vyskytá,
ctného Spetka⁶⁾ v žalostné ty časy
chudá církev za hlavu si zvolila,
smutně zněly potlačených hlasy,
den jak den se neřest církve rodila.

r. 1652, 10. led – 1655

---

zem a 16 let superintendentem. Za jeho času zjednáán byl pokoj Lincký r. 1645., po jehož učinění církve evanj. maličko si poodechly.

6) Martin Spetko se r. 1599 v Bojnici narodil. Nabyv známosti literního umění, nejprv rektorem žernovické školy, potom po 5 letech tež církve kazatelem se stal. Odtud po vyplnění v kněžském úřadu 7 roků do Bzovíka r. 1634 přešel, kteréžto církvi 18 let chvalitebně sloužil. R. 1652 dne 10. ledna na sněmě v Slov. Pravně držáném za superintendenta jest zvolen, kterýž úřad až do r. 1655 horlivě konal. On cirkve

176

*****

namítá – zmieta / **neřest** – bezprávie, útlak / **pokoj Lincký** – tzv. Linecký mier uzavretý roku 1645 medzi cisárom Ferdinandom III. a Jurajom I. Rákocim / **nabyv** – nadobudnúc, prechodník minulý

Prudká bouře stále víc se silí,
větrů král se celé lodí zmocňuje,
k rozboře když, nastojte, se chýlí,
Davidovi Lánu⁷⁾ se svěruje
veslo. Řídil lodí přes třináct let,
plachty, vazby, sloup i kotvy přepilně

*od r. 1656, 29. břez. –
1669, 29. dub.*

své péči svěřené moudře řídil i navštěvoval; chrámu dolňostřihovského a velkolomského sám posvětil. On také mezi jinými ustanovil, aby šestinedělky ne před chrámem, ale před oltářem uvozovány bývaly, aby novomanželé po západu slunce nebyli oddáváni, a kněží aby na svatých kázáních ne povídačky, fabule, sny, výpovědi pohanů, ale pravdy ze Slova božího vzaté přednášeli. Umřel r. 1655.

7) David Láni byl vnuk Eliáše Lániho, r. 1618 v Hájí vsy Turčanské stolice, kdež jeho otec Daniel toho času knězem byl, narozený. Dobří rodičové ho časně do škol, nejprv mošovské, potom bánovecké, byčenské a prešporské vypravili, kdež znamenitě v literním umění

177

*****

nastojte – ach, beda / **časně** – skoro

přehléd, pak mu zvald života květ,
prv, než bouře proud lod strhl násilně.
Brzo však ji schytil celou mocí,
hned jí v hloub hnal, hned ní k nebi vymítal,
hrůzou trnou plavci dnem i nocí,
nový mžik je s novou bídou přivítal,

---

prospěv, k synu h. Kašpara Ilešháziho, Jiřímu za soukromního učitele povolán byl, (tento jeho učedník zatím v dospělejším věku nadělav mnoho dluhů a zastaviv statky své A. biskupovi Jiřímu Selepčénimu, mimo vědomí otce svého náboženství evanjelické opustiv, za Moravu umřel), zatím pak 25 roku věku svého přivizské školy rektorem se stal. Tu držel disputací *de iustitia originali, respondente Illmo C. Georgio Illyesházy*. Dav důkazy pilnosti své, r. 1648 od církve Dobročské za kazatele povolán byl, kdež jeden rok slouživ, zatím do Přivize přešel, ale r. 1653 do Března se dostal. R. 1656 v shromáždění církevním Ludanském za superintendenta baňského okolí jest zvolen a od sup. Joachima Ka-

178

*****

mžik – okamih / **prospěv** – zdokonaľujúc, prechodník minulý / **nadělav** – narobiac, prechodník minulý / **zastaviv** – zadľžiac, prechodník minulý / **opustiv** – opustiac, prechodník minulý / **disputací** – verejnú odbornú dišputu, debatu / **dav** – dajúc, prechodník minulý / **slouživ** – slúžiac, prechodník minulý

kalné vody škárami již tekou
v lodičku, jenž již již má se zvrátiti,
vlny jak věž větší sebou vlekou,
v strašných tocích chtějí lod s plavci pohřbiti.
Ach, tu každý vzdychá, hořekuje,
smutný volajících hlas se rozlívá,
marné zboží moři vyhazuje,
mně být šťastným, s životem kdo ubíhá,
starý, mladý na kolena kleká,
mátě pláče, držíc dítě v náručí,
slova smrti každičky se leká,
když se hotovit k ní zpráve poroučí.

---

linky potvrzen. Za manželku si zasnoubil onu pověstnou Helenu, kněze Michala Sinápiusa dceru a Jana i Daniele Sinápiusa sestru, kteráž nad mnohé svého pohlaví osoby ctností i trpělivostí znamenitě předčila, a tať po smrti svého prvního manžela za Samuele Černáka, bystřického slov. kněze, potom za Jana Reštáře, v témž městě radního pána, a naposledy za Eliáše Ladivera, prešovského kollegium rektora, se vdala, ale se žádným dětí neměla. Umřev náš Láni

179

*****

mně – mysliac si, mieniac, prechodník prítomný / **ubíhá** – pobieha / **tať** – tá, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

Rázem vítr o velikou rokli
mrštil ními silně, lodí zpraštěla,
pohřízení v moři bídně mokli, *r. 1672 – 1675*
zbledlých plavců tvář se strachem zvráštěla,
jeden vesla, druhý dsky se chytá,
mnozí v bezedné jsou hlouby pohřbeni,
jiní, jímiž moře hraje zmítá,
předaleko v cizí kraje puzení.⁸⁾

r. 1669 dne 29. dubna, přičiněním Samuele Chmela, březnanského toho času richtáře, slavně pohřben byl.

8) Do počtu těchto přináležejí: Michal Goč, nejprv sečanský r. 1652, potom až do 1674 kalinovský, Řehoř Heli, jináč Iliš, malomšocký; Samuel Nikléci, novobaňský, Dan. Mažári, tomášovský, Ondř. Túróci, jináč Vyg Filecký, Mikuláš Leporini, poltárský, Baltazar Niklé cístřihovský, Jan Tymkovic, lešťánský, Mikuláš Bugar, gemerský, Štěpán Šedění a Mikuláš Borgidai ze Zadunají, všickni Slova bož. na galeje španielské odsouzení

180

*****

pohřízení – vrnutí / **dsky** – dosky / **hraje** – hrajúc sa, prechodník prítomný

Dobrý zprávec na ostrov se šťastně
dostal, Jiří Zabojník⁹⁾ mu říkali, *od r. 1669, 8. pras. –*
krátký však ved na něm život strastně, *1672, 12. máje*
onní v cizině si v slzách stýskali:

---

kazatelé, z nichžto Goč v Neapoli r. 1675 zemřel, Iliš pak 70-letý star-
ec, na cestě do Vlach ubit, jíti nemoha, až i ducha vypustil, téhož roku
mrtvý na silnici byl zanechán; Tymkovic pak r. 1675 kdesi zemřel.

9) Jiří Zabojník byl rodem z Veselého vsi Nitranské stolice. Nej-
prv školu přivizské církve učil; r. 1638 dne 2. unora též církve kaplá-
nem, byv od Mikuláše Martiniho v Čachticích superintendenta posvěcen,
r. pak 1641 farářem církve divácké se stal. R. 1654 do Bzovíka přešel,
r. 1668 starším hontských církví učiněn. R. 1669 stal se superintendentem
a 8. prasince jest inštalován. Ale sotva dva roky v Bzovíku sloužil, již od
král. fiška byl vyhnán, nalezl však u Anny Ujffalušich v Krupině

181

*****

nemoha – nemôžuc, prechodník prítomný / **byv posvěcen** – súc vysvätený

vlast přede jedni vrátivše se zřeli,
polounazí, hladem, žízní stříznění;¹⁰⁾
jiní u vyhnanství kvílíc mřeli,
poctivě však v cizí zemi pohřbení.¹¹⁾

utočiště, kdež r. 1672 12. máje na loupání zemřel, byv 64 roky star.
Viz o něm více v Pamětech slovenských veršovců, v díle I-ním mých
Poezyí ve Vacově r. 1806 tlačených v §-u 21.

10) Sem přináležejí: Daniel Masník, kaplán ilavský, Jan Simonides,
rektor březnanský, a M. Jiří Láni, rektor krupinský.

11) Takovíto byli: Jan Hadík, kněz uhrovský, jenž r. 1675 do vyhnan-
ství vyšed, r. 1681 dne 9. července v Hamburku umřev, počestně byl po-
chován; Šebestian Fabrícius, kněz ladsenský v Spiši, byv z vlasti vy-
povědín, r. 1679 do Dražd'an přišel, a tu r. 1781 dne 10. máje skonol; Dan.
Perlícus, rektor nejprv novoměstský, potom skalický, zatím pak puchov-
ský, stal se v svém vyhnanství českých vyhnanců v Sventníku knězem,
kdež r. 1684 v Pánu usnul; Jan Kry-

182

*****

vrátivše – vrátiac sa, prechodník minulý / **polounazí** – polonahí / **byv star** –
súc starý, prechodník minulý / **vyšed** – vyjdúc, prechodník minulý / **umřev** – umrúc,
prechodník minulý / **byv vypovědín** – súc vypovedaný, vyhnaný, prechodník minulý

Vyvázlí zas novou zbíjet lodí,
ale přechatrnou, těžce začali,
osud bídné po melčínách vodi,
ach, jak často v krutých bídách plakali,
díla mnoho, dělníků pak málo,
nákladu nic, přenastojte, nebylo,
půjčit peněz, ó, jak mnoho stálo,
časných statků město boží pozbylo.

r. 1681 a 1687

Přes třidcet let do věčnosti moře
uplynulo z prudké řeky časnosti,
plných pláče, vzdychání a hoře,
prv než Pilářík¹²⁾, ctný zprávrce hodnosti, *od r. 1704, 28. máje –
1710, 10. srp.*

---

stoff Gáli (Pavla Gáliho bratr), kněz harkavský v Šopronské stol.
v Caici Saském r. 1676 umřel; M. Thom. Greb, kežmarský kněz, byv
vyhnán, ve Vratislavi bydlel, kdež 1683 dne 16. srp. dokonal i M. Jan
Kemmel, téhož roku, bývalý nejprv levočský a od r. 1670 smolnický
v Spiši kněz, ať jiných mlčením pomínu.

12) M. Štěpán Pilařík byl vnuk Štěpána Pilaříka senického kněze (je-
hožto

183

*****

vyvázlí – vyviaznutí, zachránění / **přenastojte** – prebeda! / **časných statků**
pozbylo – prišlo o pomínutelný majetok / **časnosti** – pomínutelnosti / **plných**
hoře – plných hrôz, trápenia, žalosti / **v Caici** – Zeitz, dnes mesto v spolko-
vej zemi Sasko-Anhaltsko / **byv vyhnán** – súc vyhnaný, prechodník minulý /
ať – tu v význame zlučovacej spojky a / **mlčením pomínu** – opomeniem

došel. Těžce nuzný Sion řídil
tvrdým losem přenáramně ssoužený,
šťěstí církevního z cesty klidil
překážky, muž vzáctný, zprávec zkušený.

---

pamětné příhody v Skalici r. 1804 v 12 vytlačeny jsou) a syn jiného téhož jména Pilařika ve Vratislavi narozený a větším dílem v cizině vychovaný. Otec zajisté jeho, jenž 3 roky trnavské slovenské (v jeden a v týž čas s M. Filipem Jak. Winklerem, německým knězem) a jeden rok modranské církvi sloužil, r. 1674 do Prešporka obeslaný, do vyhnanství jíti musil, pročež s Krystoffem Šédiusem, německým knězem do Vratislavě, vyjel (viz o něm Klainovu knihu: *Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften evang. Prediger in allen gemeinen des Königreichs Ungarn. Leipzig n. Ofen 1789* v 8u díl I. str. 279), kdež se mu tento syn narodil, kterýžto r. 1689 dne 9. máje ze slezské Levenské církve, kdež německým knězem byl, do Štřávnice za německého kně-

184

*****

ssoužený – utrpený sůžením / **obeslaný** – povoláný / **pročež** – a preto

Michalides¹³⁾ těžkou zprávu na se
běře, Karlovou jsa zvolen milostí,
uměl moudře řídit v ochuzeném čase   *od r. 1735, 30. břez –*
převzáctný muž, hodný vrchu hodnosti,   *1740, 22. list.*

---

ze byl povolán; r. pak 1704 dne 28. máje v shromáždění církvi
báňského okolí pod zprávou Jana Bohumiřa Hellenbacha na Cerově
držaném za superintendenta zmíněných církvi byl zvolen. Byl i na sněmě
ružemburském přítomen. R. 1710 umřel s manželkou i dětmi na morovou
ránu. Viz o něm Ondřeje Šmála *vitas Super.* RP. a Klainovu výš citova-
nou knihu.

13) Samuel Michalides se v Uherské Skalici r. 1674 dne 18. uno-
ra narodil z otce Jana, nejprv církve Skalické, po onom pak 10-letém
přenasledování církve Březovské, kdež r. 1705 i zemřel, kněze, a bratrstva
seniora, matky pak Alžběty Soběslavské z Laidendorffu, vsi vývodství
Lignického pošlé. On byl jeden z nejvzáctnějších svého věku mužů. Učil

185

*****

na se – na seba / **jsa zvolen** – súc zvolený, prechodník přítomný / **v ochuzeném**
čase – v biednom čase / **vrchu** – vrchovato / **pošlé** – pochádzajúcej

mocnou řečí, nábožnými spisy
temný rozum, zcestné srdce vzdělává,
mrtvé náboženství v církvích křísí,
mdlému podpor vně i doma shledává.

---

se v Žilině, Sulově, B. Bystřici, v S. Janě (Szentivany), v Lip-
tově, Kežmarku, v Veliké Paluzy, v Mošovcích za času rektora Krmana
a v Kremnici za času Paršiciusa. R. 1690 vyšel do Žitavy, kdež za 4 roky
onoho pověstného Waisa učedníkem byl a výborně v literním umění
prospěl. Odtudto do Witemberku se přestěhoval, kdež ho Daičman, Lešer,
Haneke, Naiman, Dassov a jiní vyučovali. R. 1696 dne 22. dubna byl
za kněze do církve Bzinské nitranského bratrstva od Kristoffa Šrádera
v Draždanech superintendenta posvěcený. R. 1701 dne 18. dubna byl po
smrti Jonáše Koledána do Trenčína povolán, kteréž však církve, když ji
dobývání nastávalo, obdržev do Kasy povolání, radou panstva zanechal.
Když pak z Kassenské církve vypovědín byl, r. 1710 dne 21. března

186

*****
obdržev – obdržiac, prechodník minulý

Jako čistý pramen mezi skalinami
oužinou se musí těžce probít,
prv než může, teče dolinami
hyacinty, tulipány skropíti;
tak i Michalides k ráji nebeskému
protlačit se musil lopot tísňemi,
až i přišed k cíli vytknutému,
slaví Boha andělskými písněmi.

---

obdržel do B. Bystřice povolání, kteréhož i přijal. R. 1735 dne 30. března stal se superintendentem, ku kterémuž úřadu v Garamsegu byl posvěcen, kterýž až do r. 1740, v kterém 22-ho listopada v 66. svého věku létu skonal, 30 let Bystřické církvi sloužil, s velikým prospěchem konal. Zvláštní zásluhy nabyt přeložením výkladu celého Písma s. od teologů někdy witenberských sepsaného, kteréž v IV dílich v 4tu nákladem pověstného prokuratora Samuele Bohuše z Horního Peřova r. 1730 vydal. S manželkou svou Kateřinou, Jiřího Gobiusa modranského slov. kněze dcerou, dva syny zplodil, Jana Fridricha nejprv v Assódě, potom v Kostelních Moravcích kně-

187

*****

přišed – příduc, prechodník minulý / **nabyt** – získal

Opět stádo boží Piláříkovi¹⁴⁾ jest
zvčřeno. Byl pastýř duší výborný,
z města na ves přešla biskupská čest,
k muži, ježž duch krásil čistý, pokorný,

*od 1741, 21. srp –
1743, 10. června*

ze a hontského bratrstva staršího, a Samuele, kterýž otce smrtí přede-
šel, i také dvě dcery Kateřinu a Rebeku. Jeden z jeho potomku byl i onen
pověstný, asi před 20-ti roky zemřelý generál Mihálifi, kterýž vzav v Preš-
porku, kdež se učil, na vojnu, jméno Michalidesa, v uherské Mihálfiho,
sobě přezděl.

14) Tento se zval Jeremiáš Pilářík a byl v Dobrénivě v Zvolenské sto-
lici, kdež jeho otec Jeremiáš knězem toho času byl, z matky Juliány Zol-
naich roku 1693 narozen. V literním umění se nejprv doma cvičil, po-
tom v Štřávnici, kdež Martina Dubovského, v Bystřici, kde Jana Pilařka,
v Prešově, kde Samuele Mateidesa učitele měl. Pro chudobu jen jeden rok
se v Witemberku zabavil. R. 1717 stal se

188

*****

vzav – vezmúc, prechodník minulý / **přezděl** – premenoval

krátce však se v veské pobavila
prostotě, víc městský libující hluk,
v baňské sidlo zas se navrátila,
zprávcovi když zavzněl smutné hrany zvuk.
Hruškovic¹⁵⁾ – ó, drahé, slavné jméno! *od r. 1744, 22. led –*
Bleskem moudrosti byl jasně osloněn, *1748, 10. září*
vzala církev lásky jeho věno,
k božským zpěvům náturou byl nakloněn,

---

církvě Gutánské kněžem, byv od Samuele Antoniho v Štítniku byd-
lícího superintendenta, posvěcen. Zatím odešel do Tesár, vsi Hontské sto-
lice, a r. 1730 do Dačolomu. R. 1741 dne 21. srpna zvolen jest za superin-
tendenta, kterýžto úřad ne sice dlouho, ale věrně zastával. Umřel r. 1743
dne 10. června.

15) Samuel Hruškovic byl rodem z Krupiny, při konci XVII-ho sto-
letí z otce Emerika měštěnána, matky pak Rebecky Zimánich narozený.
V Krupině ho Jan Sartorius, v Štávnici Martin Dubovský; v B. Bystři-
ci Matěj

189

*****

v **veské prostotě** – v jednoduchosti dediny / **hrany zvuk** – zvuk umieračika /
byv **posvěcen** – súc vysvätený, prechodník minulý

míle veršovec pěl utěšený,
libé hraje chvály nebes na lýře,
štedře gráciemi ozdobený,
znal lid učit, těšit, silít u víře.
Skonal, a s ním Bystřičanů sláva,
muz čest, přátel radost lehla do hrobu,
horkem bíd zvadl jako sluncem tráva,
osud smrti vzal tu cirkve ozdobu.
Ale nic to! Jeho ctný duch žije,
v krásných písněch slyší církev jeho hlas,
v ctnostném srdci, v kterém vděčnost bije,
v pověčný žit, kvést a stkvít se bude čas.

Bél, Jan Májor a Pavel Simonides; v Rožňavě Mich. Mišovic, v Witemberku Wernsdorff, Jáni, Chladný, Šreer a jiní učili. Vrátil se z Němec, stal se soukromním neb privátním učitelem dítek Jana Radvanského a Davida Špillenbergera. R. 1720 byl do Kostelních Moravec za kněze povolán, kterěž cirkvi 12 let sloužil. R. 1732 v B. Bystřici při slov. cír-

190

*****

hraje – hrajúc, prechodník prítomný / **grácie** – bohyne pôvabu a krásy / **u víře** –
v víře, zrejme tlačová chyba / **vrátiv se** – vrátiac sa

Nad ním zarmoucené město boží
v smutku převzdychalo do pět dlouhých zim,
tak se dobrým hořká žalost množí,
když muž znamenitý mizí jako dým, *r. 1754 v pras. zvol.
†1755, 13. unor*

---

kvi Eliašovi Institorisovi nastoupil, po odchodě však Bohumíra Ertla do Šoprona stal se tamž německé církve knězem. Nabyv zvláštních zásluh, r. 1744 dne 22. ledna za superintendenta baňského okolí byl zvolen a v Garamsegu inštalován. R. 1746 církevní vizitací konal; r. 1747 rozkazem královským před soud do Prešporka byl obeslán, obojího úřadu zbaven, ale po druhém před týž soud se postavení r. 1748 dne 8-ho března za nevinného prohlášen, téhož však ještě roku dne 1-ho září tiše v Pánu usnul, pěknou památku v krásných písních od sebe šťastně složených a v svém katechismu církvím evanjelickým pozůstaviv.

191

*****

nabyv – nadobudnúc, prechodník minulý / **obeslán** – povoláný / **pozůstaviv** – zanechajúc, prechodník minulý

teprv Gloziusa¹⁶⁾ vyvolila
rada svatých k zprávcovskému úřadu,
než ho ale slavně posvětila,
vzletev v nebe, vzal tam za ctnost náhradu.
Za tím vrchního jest pastýře hůl
šlechetskému Fridélimu¹⁷⁾ svěřena,

od r. 1757, 29. srp. – 1766, 29. září

---

16) Daniel Glozius byl syn Jana Gloziusa, nejprv rimabaňského, zatím radvanského, potom kalinovského, tak tisoovského, asódského, a naposledy tomášovského, tu i skonalého, kněze, vnuk Jana Gloziusa, pondělského, a Jana Gloziusa, čuvárského kněze, bratr. Náš Daniel byl při začátku XVIII. století narozen. Vyučiv se potřebnému umění, r. 1726 na Totburku byl k uřadu kněžskému posvěcen. Odtud r. 1732 na Syrák přešel, kdež v neděli Rogáte uveden byl. Při konci r. 1754 za superintendenta byl zvolen, ale onemocněv r. 1755 dne 13-ho unora, prv, než posvěcen býti mohl, umřel.

17) Ondřej Jeroným Friděl se narodil r. 1725. Roku 1749 při konci mě-

192

*****

vzletěv – vzlietnuc, prechodník minulý / **zatím** – následne / **vyučiv se** – vyučiac sa, prechodník minulý / **onemocněv** – ochorejúc, prechodník minulý

šlechtila ho pilnost, moudrosti sůl,
s krásnou ctností roztomíle spářena;
pod ním svaté duše spočinuly,
nebe přivolalo rozvlažení čas:
kdyžť Bůh s námi, byť jak prudce duli
vichrové, předeť nepohne se hlavy vlas.

---

síce dubna stal se církve garamsecké knězem. Za jeho času tuto církev velkom. a nejveleb. p. h. Jozef Baťáni vizitoval r. 1754 d. 24. října. R. 1749 d. 8. října byl skrže Kyseliniho kněze z královské církve vypověděného s vdovou Mariou Waiglovou, rozenou Selečínich v garamseckém chrámě oddán. R. 1757 dne 24. srpna byl k úřadu superintendenta v Garamsegu inštalován, kterýžto úřad chvalitebně a šťastně konal až do 1766 roku, kteréhož živ býti přestal, byv na kancli d. 29. září na den s. Michala šlakem poražen, v kterýžto den o 5. večerní hodině v Pánu usnul. Jeho dceru Zuzanu zasnoubil si d. p.

193

*****

kdyžť – keď / **byť** – aj keby / **byv poražen** – súc porazený / **na kancli** – na kazateľnici

Odšel i ten cestou smrtedlnosti
v lepší vlast, z níž poutník víc se nevrací.
Nad jiné Pól¹⁸⁾ vynik spůsobností,   *od r. 1767, 31. máje –*
laskavý naň zřetel Sion obrací,   *1778, 8. břez.*

Sam. File de Öer (předtím Frentel řečený), Hrachovské cirk. v Malém Hontu toho času, nyní Lešřanské kněz, s nížto r. 1771 d. 6. unora oddán byl. Jeho pak syn Samuel jest cirkve Šivětické v Gem. stol. knězem.

18) Michal Pól byl rodu Vendického. Narodil se r. 1705 dne 15. srpna v městečku S. Grotě v Železné stolici z otce Michala, matky pak Alžběty Ozvaldovy. Dobří rodičové pilně ho v školách cvičiti dali, a sice nejprv v Šoproně, potom v Necpalích za času Matěje Augustíniho a Ambrozího rektorů. Při konci r. 1724 do Witemberku vyjel, kdež učených mužů Wernsdorffa (kterého zvláště si liboval, a až do

194

zprávcím stal se přísný v církvi Káto,
lid i kněžstvo v tvrdé kázni zdržoval.
Ach! Kyž dobrý zpomenul muž na to,
že by láskou snáze lid se zpravoval.
Ale – zamlč, Múzo, zcestné kroky,
příkři smrteľníků mdloby zástěrou,
radši zazpívej, jak v lepší roky
lidstvo omráčené slepou pověrou
zhlédlo zlatou jiskru pravdy boží,
ješto jasné světlo v mysli rozžala,
dražšího tak nad Krézovo zboží
pokladu i svatá církev dostala.

---

smrti vysoce vážil), Chladného, Jániho, Šreera a jiných pilným byl posluchačem. Vrátil se odtud, do Necpal za rektora byl povolán a tam se brzo i knězem stal. Odtud za jahna neb kaplána do B. Bystřice šel, kdež slov. i německé církvi sloužil. Zatím přešel do Ostré Louky a odtudto do Šťávnice, kdež německým byl kazatelem, ale zvláštní příčiny přinutily ho této církve nechati, odkud několik let bez fary byl, až potom do Jače církve pešťanského bratrstva pů-

195

*****

Káto – Marcus Portius Cato, římsky politik, ktorý dlhé roky zastával úrad cenzora, bol známy svojou prísnosťou / **kyž** – kiež by / **Krézovo zboží** – majetok lýdskeho kráľa, ktorého veľká a bohatá ríša napokon padla za korisť Peržanom / **vrátiv se** – vrátiac sa, prechodník minulý

Zlatá záře této blaženosti
vzešla našim za Jozeffa císaře,
vrátil práva milé nábožnosti,
Bohu v chrámech, sobě v srdcích oltáře
postavil, když zlomil těžká pouta
svědomí, v nichž lkaly věrných tisíce,
přestala se vztekat neřest krutá,
shojilat' svým rány boží pravice.

---

sobením zvláště v. u. panů Prónaich byl povolán, kteříž mu i k uřadu superintendenta, jenž mu r. 1766 svěřen byl, dopomohli, kterýžto úřad konaje, mnohá ustanovení o jeho přisnosti svědčící učinil. Pět lety před svou smrtí úřad kazatele složiv, v svém vlastním domě na Jači bydliv, fary Bohuslavovi Mudroňovi, potom dolňostříhovskému a kochanovskému knězi postoupil. Umřel šedinami ozdobený r. 1779, byv 76 let star; 12 tisíc ř. zlatých pro kněžské vdovy a do německých akademií vycházející žáky kšafftem svým odkázal, a tímto následování hodným ustanovením nesmrtné zásluhy nabyt.

196

*****

shojilat' – zahojila, enklitika -t' zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **kona-je** – konajúc, prechodník prítomný / **složiv** – zložiac, prechodník minulý / **bydliv** – bývajúc, prechodník minulý / **byv star** – súc starý, prechodník minulý / **kšafftem** – testamentom, závetom

Jana Čerňanského¹⁹⁾ tenkrát posadila od r. 1778 – 1784, 3. břez.
svatá církev na biskupskou stoliči,
jeho ruka přes sto posvětila
kazatelů zborům v Baňské Štávnici.

---

19) Jan Čerňanský se narodil v Sulově, vsi Trenčanské stolice, r. 1741 dne 4. dubna z otce Jana, toho času církve sulovské rektora, matky pak Zuzany Rutkaich. Než ještě dospěl, otec jeho do Velké Paluze za Sl. b. kazatele se dostal, pročez i svého syna v paluzské škole počátkům literního umění učiti dal. Zatím ho rodičové do Levoče, Ožďan a naposledy do Prešporka vyslali, kdež výborně v učení i v mravích prospíval. Odtud do Jeny vyšel, kdež ve všelikém umění znamenitě se vycvičiv, r. 1764 po svém z Němec se navracení fary v. krtišské dostal, odkudž však r. 1769 do Čankova a odtudto r. 1770 do Štávnice za německého kazatele přešel. R. 1779 stal se superintendentem, ale r.

197

*****

vycvičiv se – vycvičiac sa, zdokonaliac sa, prechodník minulý

Posléz obražené, prchké štěstí,
chtíc se pomstít, uletělo od něho,
upad v kříže, nemoha jich snéstí,
mladý do hrobu jít musil tmavého.

1784 z některých příčin rozkazem královským od úřadu odstaven byl. Bylo však se nadíti, že opět brzo k úřadu dosazen bude, čehož ale smrt mu nedoprávši, r. 1785 dne 3. března z prostředku živých jej vychvátila, délíšho života a lepšího losu hodného, jakž toho i sama šťávnická obojí slov. i německá církev dokázala, kteráž davši ho slavně pohřbiti, hořce ho oplakala. S první manželkou Eliáše Waigla, rektora bystřického dcerou a Frideliho superintendenta pastorkyní, dvě dítky zplodil, které otce smrtí předešly. S druhou Rozinou, Jana Demiana kněze někdy šťávnického dcerou, ještě i nyní živou, 6-tero dítek zplodil, z nichž tři v dětinství zemřely.

198

*****

bylo však se nadíti – ale bola nádej / **nedoprávši** – nedoprajúc, prechodník minulý / **davši** – dajúc, prechodník minulý

Po něm Sinovice²⁰⁾ slunce štěstí
oblesklo svou přívětivou jasností,
ty, jenž jít se zdáli na rozcestí,
napravoval s hodnou zprávce vážností.

*od r. 1785, 14. pras –
1796, 13. dub.*

20) Michal Sinovic, otce Michala měštěnáina a massaře bystřického, matky Zuzany Hyblerových syn, až do 18. léta svého věku v B. Bystřici se učil, měv učitele: Plintovice, Salaiho, Glicího, Geguše zatím ostrolouckého kněze a Lániho. Potom za půl roka v Lučenci uherskému jazyku se učil. Odtud radou kněží bystřických do Prešporka se přestěhoval a tři léta Jana Tomky učedníkem byl. Zatím obdržev od krále povolení, do Witemberku vyjel, kdežto se půl třetího roku zabaviv, Hoffmana, Waikmana, Waiglera, Bóza a jiných poslouchal. Vrátiv se za příčinou zvláště pruské vojny a sedm téhodnů u své matky se pobaviv, potom k Gabrielovi Čemickému od P. Jiřího

199

*****

měv – majúc, prechodník minulý / **uherskému jazyku** – tu vo význame maďarskému jazyku / **obdržev** – obdržiac, prechodník minulý / **zabaviv** – zdržiac sa, prechodník minulý / **vrátiv se** – vrátiac sa, prechodník minulý / **téhodnů** – týždňov / **pobaviv se** – zdržiac sa, prechodník minulý

Konal věrně svaté dílo boží,
zbory, školy ctný muž šťastně zpravoval,
v lepší vlasti požívá již zboží,
které zpravce světů jemu daroval.

Radvanského zavezen byl, kdež za půldruhého roku syny dotčeného pána učil. Odtudto do Ratkové za rektora se dostal, ale o 9 téhodnů opět se k p. Čemickému vrátil. R. 1759 po smrti Jana Terst'anského stal se na Potře knězem, byv dne 5. dubna skrze Ondř. Jeron. Fridéliho v Garamsegu posvěcen, odtud r. 1778 do Velkého Krtíše přešel, odkud pak do B. Bystřice za slovenského kazatele povolán byl. Tu s všeobecnou pochvalou slouživ a zvláštních zásluh nabyv, r. 1785 superintendentem baňského okolí jest učiněn, na kterýžto úřad dne 4-ho prasince téhož roku posvěcen byl a až do r. 1796 tento úřad horlivě zastával, kteréhož roku dne 13-ho dubna na suchotinách skonál. On byl jeden z nejvýmluvnějších svého věku řečníků. Z jeho však

200

*****

téhodnů – týždňov / **byv posvěcen** – súc vysvätený, prechodník minulý / **složiv** – slúžiac, prechodník minulý / **nabyv** – nadobudnúc, prechodník minulý / **prasince** – decembra / **z nejvýmluvnějších** – z najvýrečnejších

Již se církve míle zotavily,
vesselý chval božích zpěv již v chrámech zněl,
když sme Hamaliara²¹⁾ postavili   *od r. 1796, 31. říj – 1806*
strážným na Sionu. O jak věrně bděl!

---

s. kazání jediné toliko, pokud mi známé jest, pod titulem: „řeč při pohřbování v. u. p. Borbáli Vattai *de F. Vatta*, po v. u. panu Tomášovi Róto-
vi *de Kiralyfalva* pozůstalé vdovy r. 1784 dne 28. list. v 1-ní ned. adventní
v siráckém chrámě držaná, v B. Bystřici u Tumlera r. 1786“ vytlačena jest.

21) Martin Hamaliar z Bátovce pochází, kdež se r. 1750 dne 11. listop. z otce Jiřího, matky pak Zuzany Pažitkovi narodil. Čísti se učil u Zádubanského, ř. katolického rektora, donát a gramatiku u Jana Bobora v Prandorfě, syntaxi u Jana Severiniho v Štávnici od r. 1760 – 1764; re-
toriku aneb

201

*****
držaná – prednášaná

Dvakrát oltáře své přehléd pilně,
pěkným řádem, spisy církev oblažil,
lidu, kněží napomínal silně,
květ škol, zborů šířit ctně se usnažil.

řečnictví dílem u Kaisera v Gemery r. 1765 a 66, dílem v Levoči u Topercera r. 1767. V vyšších uměních začal se r. 1768 pod zprávou Jiřího Gotharda levočského gymnazium rektora cvičiti. Při konci r. 1769 přešel do Prešporka, kdežto Jozeffa Bencura gymnazium toho času rektora a potom Jiřího Strečka učedníkem byl; tam pak privátním učitelem byl nejprv Jiřího Eněšeiho mládence, zatím dítek Krystoffa Baldauffa masaře, potom hostinského u koruny Illína, kdež i Diviše Révaiho z Trebušovec učil, a naposledy Jozeffa Štetnera, kteréhož dítky Jozeffa a Zuzanu za 2 1/2 rokův literním umění cvičil. R. 1774, dostav ročně 160 zlatých Palmovského štipendium, do Jeny se vybral, kdež Danova, Ulricha, Grisbacha, Sukova, Wídeburga, Eich-

202

*****
dostav – dostanúc, prechodník minulý

Než, ach! Přetrh muže výborného
nejkrutější osud statnou horlivost,
raniv tělo, zemdlel ducha jeho.
Dobré nebe, dejž mu trpělivost!

---

horna, Hallera a jiných poslouchal. Vrátiv se z Jeny, stal se privátním učitelem u dvoru svob. p. Jiřího Hellenbacha z Absolovec, jehož děti Jozeffa, Pavla, Kristínu, Polexinu a Johanu učil. R. 1778 stav se šťavnického gymnázium konrektorem, gramatisty nejprv, potom pak s těmito i syntaxisty učil. Téhož roku dne 10-ho listopada zasnoubil sobě Zuzanu Chovanovu, Bystřičanku, Krystoffa Andersa, toho času prandorfského, zatím pak kremnického kněze, chovanici. R. 1781 měsíce března byl na V. Krtíš povolán, kteréhož povolání přijal. R. 1783 obdržel povolání do Lučence, zatím pak do Března, ale ani jednoho nepřijal, až potom r. 1784 do Šťávnice za kazatele slov. církve přešel, kteráž až do r. 1803 verně sloužil, toho však roku dne 2-ho listopada na Sarvaši Danielovi Bockovi nastoupil.

203

*****

raniv – raniac, prechodník minulý / **dejž** – nech mu dá, imperatív 3. os. sg. /
vrátiv se – vrátiac sa, prechodník minulý / **stav se** – stanúc sa, prechodník minulý

Ted' již jako kalná řeka plyne
smutný večer jeho ctného života,
o, když se mu s usnutím dřív mine
nevypravitedlná zemská lopota!
Vezmi, Ty, již, předústojný Lícy²²⁾
svaté lodí veslo, řed' je uměle,

od r. 1808 10. srp.

Nabyv v Štřávnici zásluh, stal se nejprv Hontského bratrstva starším, potom pak i superintendentem Baňského okolí, ku kterémuž úřadu r. 1796 dne 31. října byl posvěcen, obojí pak úřad s velikým prospěchem konal. R. 1806 dne 6. prosince šlakem byl poražen, odkudž r. 1807 úřad superintendenta, nemoha více sloužiti, složil, odevšech šlechetného srdce lidí upřímě litovaný.

22) Krystoff Lícy rodu zemanského, narodil se r. 1744 dne 19. června z otce Krystoffa Licyho, matky Marie Verešovy, zemanky v Pustafedýmeši v Prešp. stol., kdež jeho otec toho času knězem byl. Tu se i počátkům literního umění vyučil; zatím však do prešporské školy poslán byl. Nechav Prešporka, až po syntaxi v Mo-

204

*****

uměle – dokonalo, správne / **nabyv** – nadobudnúc / **nemoha** – nemôžuc, prechodník prítomný / **nechav** – nechajúc, prechodník minulý

milá spokojenost na tvém líci
jako krásná růže kvěť vždy vesele,
přešťastně pluj pod tvou moudrou zprávu
na časnosti řece, církve lodíčka,
syť se, lid tvůj, pravdy krmí zdravou,
prejštiž se mu potěšení studnička.

---

dře, kdež pár roků strávil, se cvičil. Opět však do Prešporka se vřátiv, syntaxí od Kerna subrektora, retorice od Strečka, vyšším uměním od Bencura se učil. R. 1767 dostav od konventu prešporského 160 zl. Palmovského ročního štipendium do Witemberku na učení vyjel, a tu přes půltřetího roku čtení rozličných učených mužů Hoffmana, Wernsdorffa, Šperbacha, Kaysera a t. d. poslouchal. Vřátiv sestav se privátním učitelem u Pavla Jesenáka, jehož syny Jana a Pavla přes dva roky v Prešporku učil. Odtud ho svobodná paní Karolina Hellenbach z Absolovec v Svatokrysku, vsi Hontské stolice, bydlicí za dvorského kazatele povolala, ku

205

*****

časnosti – pomínuteľnosti / **krmí** – obživou / **prejštiž** – nech sa prýšti, tvar imperatívu 3. os. sg. / **vřátiv se** – vřátiac sa, prechodník minulý / **dostav** – dostanúc, prechodník minulý

A vy, prehluboké vody času,
volně tečte, ať se plavím bezpečně,
prudká vichřice nám nehniž vlasu.
Febe, svěť nám jasně, žádám srdečně.

---

kterémuž ho úřadu Michal Pól superintendent na Jači r. 1772. 6-ho června posvětil. Slouživ tu pětčtvrtí roku, léta 1774 do Čankova přešel, kdež tolikýž čas v službě strávil. R. 1775 obdržel od církve B. Bystřické povolání, kteréhož přijav, v neděli III. po Velikonoci byl tamž uveden a zde v rozličných časých rozličnými úřady od vel. zvolenského bratrstva počten byl, totiž úřadem fiškála, vicenotáře, řádního notáře, místo-staršího, až i r. 1787 úřad staršího mu svěřen. Nabyv v těchto úřadech zásluh, po odjítí Martina Hamaliara super. ze Štávnice pro jeho vzdálenost učiněn jest náměstkem dotčeného superintendenta, kterýž když šlakem poražen jsa, k zastávání tohoto úřadu nezpůsobným se stal, skutečného superintendenta úřad mu svě-

206

*****

volně – zvolna, pokojne / **nehniž** – nech nepohne, tvar imperatívu 3. os. sg. / **Febe** – tu označenie mesiaca, Phobos je jeden z dvoch mesiacov planéty Mars, pomenovaný je podľa jedného z dvoch synov a sprievodcov starogréckeho boha vojny Area (znamená strach) / **slouživ** – slúžiac, prechodník minulý / **prijav** – príjmuc, prechodník minulý / **nabyv** – nadobudnúc, prechodník minulý / **poražen jsa** – súc porazený, prechodník prítomný

Vějtež libě, tiší zefirové,
přivějte nám vůně květin radosti,
sproved'te nás, dobří géniové,
k přeblaženým břehům rajské věčnosti.

řem, ku kterémuž r. 1808 dne 15. června větším počtem hlasů zvolen, a 10. srpna téhož léta v novém chrámě Bystřické ev. círk. slavné v přítomnosti mnohých tisíců lidí inštalován byl, z nichž to zvláštějších jména líbilo se zde na památku pro potomstvo poznamenati.

Stavu světského

velkom. a v. u. p. **Jan Radvanský**
z Radvaně Jeho Jasn. král. radce
distriktu baňského insp.

Stavu duchovního

vzneš. a dd. hh. pp. **Jan Kuzmání**
zvolenského bratrstva
místo-starší, církve ev. a. v. břez-
nanské Sl. b. kaz.

207

*****

vějtež – vejte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, prosby / **zefirové** – v gréckej mytológii označenie západných vetrov / **géniové** – v gréckej mytológii strážcovi ľudských osudov sprevádzajúci ľudí od ich narodenia až po smrť, niekedy boli považovaní za zástupcov ich tvorivých schopností

Stavu světského

velkom. svob. pp. **Joz. Hellenbach** z Absolovec, rozličných sl. stolic tabule soudní hl. assessor.

Joz. Prónai několik sl. stolic tab. soud. hl. assessor.

vys. ur. pp. **Michal Zontag** při kníž. Esterházyho direkt.

Ondřej Kubíni z Horního Kubína a na Velkých Vlaších sl. bratrstva nongradského insp.

Kašpar Kubíni z H. Kubína a na V. Vlaších, rozličných sto-

208

Stavu duchovního

Adam Lovich distriktuální notář cír. ev. B. Bystrické

Jiří Lazáry Očovské

Jan Dorkovič Zvolenské

Ondř. Braxatoris Mičinské

Jan Blaškovic Radvaňské

Joz. Šúlek Libětovské

Sam. Přivický Ostroloucké

Sam. Blázy Slov. Lipčenské

Mich. Blázy Pojnické

Štěpán Boleman Garamsecké

Jan Blatnický Dobronivské

*****

assessor – přísediaci súdu

Stavu světského

lic tab. soud. hl. assess.

v. u. pp. **Jan Feješ** vel. bratrst.

Malohontsk. insp. a několik sl.

stol. tab. soud. assess.

Antonín Radvanský z Radvaně sl. stol. Zvolenské řádný slouž.

Gedeon Horvát z Bībitu sl. stol. Nongr. ř. sloužný

Zikmund Zolnai něk. sl. stol. tab. soud. hl. ass.

Ludvík Žolnai sl. stol. Zvolenské ř. sloužný

Pav. Benický z Benic sl. stol. Nongr. assess.

209

Stavu duchovního

Sam. Staričkai Krupinské

Sam. Grencer Babinské

Adam Chaloupka Lehotské

Matěj Krum bratrst. hontské-

ho misto-starší Prandorffské

Sam. Čerňanský Bátovské

Sam. Kellner Devičské

Matěj Abafi Lišovské

Bohuslav Tablic Kost. Mora-
vecké

Jan Kostra Baďanské

Jan Fogler Drženické

(† 14 Zář 1808)

Sam. Winterlich něm.

Štávnické

Stavu světského

vyš. u. pp. **Jan Radvanský**
z Radvaně sl. stolice Zvolenské
assessor

Fr. Močáry z Bočáru sl. stol.
Nongr. assess.

Štěp. Bezeg z Hajníka sl. stol.
Zvolenské tab. soud. assess.

Pav. Rakšáni z Rakše sl. stol.
Zvolen. soud. assess.

uroz. pp. **Dan. Cerva** vel. su-
perintendenci Baňského okolí
perceptor

Samuel Gunda sv. kr. města
B. Byst. rad. p.

Eliáš Bohuš sv. kr. města B.
Byst. rad. p.

210

Stavu duchovního

Pavel Kuzma Almašské

Dan Petian Přibelské

Jiří Goldberger Dačolomské

Jak. Gáli Suchánské

Jan Geduli bratrst. nongrad.
starší, Tomášovské

Jan Mirádt Dobročské

Gabr. Petian Abelovské

Jan Kryštofi Zlévské

Jan Láni Česko-Březovské

Štěp. Agonáš dne 1. srp. do
církve Lučenské posvěcený

Jiří Lačný bratrst. tekovského
starší Kremnické

Bohumil Šterc sv. kr. města B.
Byst. rad. p.

Stavu světského

uroz. pp. **Jiří Zacharides** v lé-
kařství doktor

Bohumil Fišer v lék. doktor

Bohuš ze Štáv.

Kyš ze Štáv.

Klauser ze Štáv.

Štěpán Rakovský krajský
komissář

Tomáš Rakovský kraj. percep-
tor

Samuel Soumrak

Jan Soumrak distrikt. notář.

Jan Flam lajtnant

Kristian Cimerman církv. ku-
rator

Dan. Kanka

211

Stavu duchovního

Jiří Goldberger Křemnické
sloven.

Michal Bosý Pondělské

Mich. Sabó Skálnické

Pav. Jozefi Asódské

Pavel Šramko Klenovské

Sam. Topercer bratrst. Tur-
čanského starší, Ivančinské

Mich. Zolnensys Nécpské

Ondř. Sabó V. Jesenské

Dan. Záborský Sučanské

Tob. Bulovský Turanské

Bohumír Kolbenhayer Blat-
nické

Stavu světského

rektor šťávnick. ev. gymn.
a prof.

u. pp. **Jan Rojko** konrektor.

Mart. Dorňák plešovské školy
rekt. kand. teol.

Joz. Wágner mích. škol břez-
ňanských dir. a hlavní prof.

Bohumír Koch bystřického
gymn. rekt. a prof.

Karel Švaydel při bystřickém
gymn. donat. učitel

Ondřej Braxatorys mích. škol
krupinských učit. a círk. ev.
varhaník

Stavu duchovního

Sam. Holécy H. Záturecké

Ondř. Holécy Zaškovské

Matěj Blaho Sv. Mikulášské

Sam. Demian Sv. Petrské

Ondř. Farbaky něm.
Lipčenské

Ondř. Korček učitel školy
jesenovské, bývalý církve
Kostolnenské

Matěj Franko bývalý církve
Tót-Ďurčanské

všickni Slova božího církvi
evanj. kazatelé

Konec dílu třetího

212

Poezye

od

Bohuslava Tablice

Díl čtvrtý

S povolením cis. král. cenzury

Ve Vacově 1812

u Antonína Gotlíba priv. knihtlačitele

*Vysoce urozenému pánu,
panu
Jiřímu Zmeškalovi
z Domanovec*

dvoru Jeho císař. král. milosti důvěrnému
sl. stolic Oravské, Liptovské, Zvolenské,
Těkovské a Hontské tabule soudní před-
nímú assessorovi,

pánu v Leštinách, Srněcím, Osadě, Sta-
ré Boci, Kostelních Moravcích, Krškanech, Dolních Šipicích
a na
Pírovském &c. &c.

pánu a patronu mně milostivě příznivému.

Národové pospíchají
v přeslavný chrám pověsti,
za velkou čest pokládají
vlasti skončit neřesti.

Francouzové k slávě běží
cestou zbroje, umění,
patří z pyšných hradů věží
na Evropy zemdlení.

(nepag)

*****

assessorovi – přísediacemu na súde / **neřesti** – biedy / **patří** – hl'adia / **zemdle-**
ní – úpadok

Angličané uměními
nad Neptunem panují,
moře lodmi válečnými
kryjí, cizí stavují.

Napoleon Vlachům plete
krásný věnec bobkový,
sláva kunstů u nich zkvete,
mát' byt v Římě hotový.

Germánie v zříceninách
uměními stkvěje se,
v nejpozdnějších zbořeninách
věnec pocty ponese.
(nepag)

*****

kryjí – pokrývají, zaberají celú plochu mora / **stavují** – zastavujú / **Vlachům** – obyvatelom talianskych území / **sláva kunstů** – sláva umení / **mát'** – má, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **Germánie** – nemecké krajiny

Rus a Polák na půlnoci
šíří pole známosti,
Maďar chvátá se vší mocí
k cíli osvícenosti.

Má-li Slovák zahynouti
v těžkém bludů vězení,
nemá-li ho oblesknouti
nikdý slunce umění?

Slušné-li jest držeti ho
v věčné neumělosti?
Zdali hřích jest polámat jho
pověr, bludů temnosti?
(nepag)

*****

na půlnoci – na severe / **v věčné neumělosti** – vo večnom nepoznaní / **jho** –
jarmo

O, ten původ světla věčný
přeje světu celému
pravdy, ctitel její vděčný
díky obětuje mu.

Jeho slunce osloňuje
všecky země končiny,
jeho pravda osvětluje
města, vsy i krajiny.

Mrakem bludů zatemnovat
rozum bídné chudoby,
jestit' nebi odporovat,
práhat lid v jho poroby.
(nepag)

*****

jestit' – je, enklitika -t' zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **práhat v jho poroby** – vrhat' naň jarmo neslobody

Říší bludů, pověr bořit,
šířit pole umění,
jestiť světu štěstí tvořit,
proudy stavit trápení.

Nu, ty, pane, zapuzuješ
škodných bludů temnosti,
jasné světlo rozšiřuješ
užitečné známosti.

Slávia ti obětuje
za to nesmrtnou čest,
krásnýť věnec ořeruje,
v vděčném srdci uvit jest.
(nepag)

*****

jestiť – je, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **stavit** – zastaviť /
zapuzuješ – zaháňaš, odstraňuješ / **známosti** – vedomosti / **krásnýť** – krásny ti, en-
klitika -ť s datívnou platnosťou zastupuje zámeno ti

Múza chtíc se vděčit tobě
těchtoť písni podává,
v radostné i smutné době
oddaná ti zůstává.

Přijmiž jejich zpěvů vděčně,
proti odpůrcům jí chraň,
paměť tvá žit bude věčně,
nesetře jí škodná zbraň.

služebník a ctitel ponížený
Bohuslav Tablic
(nepag)

*****

vděčit – zavďačit' / **techtoť** – týchto ti, enklitika -ť s datívnou platnosťou zastupuje zámeno ti / **přijmiž** – přijmi, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

Předmluva

Nepříznivé vlastenské naší literatury okoličnosti to způsobily, že tento čtvrtý poezii díl, který ještě minulého roku na světlo vyjít měl, něco později vychází. Ačkoli pak ty okoličnosti dílem až po dnes ještě trvají, nýbrž v jistém ohledu nepříznivějšími se staly, předce však nelze mi již bylo vydání tohoto děle protáhnouti, nevědoucímu, také-li světlo života i mně jako mnohým mladším mimo nadání nevyhasne, a nechtějícímu díla nechati nedokonaného. Při spisování tohoto čtvrtého dílu o to sem jako i při předešlých usiloval, abych památku mužů o literaturu naší zasloužilých v požehnání mezi Slovany zachoval a mysl vlastenců básněmi větším dílem původně složenými vyrazil. Odtud nic nepochybuji, že uznali vlastenci tuto mou příčinlivost sobě oblíbí a tohoto čtvrtého mých poezii dílu tak jako předešlých vděčnou myslí příjmou, což mne i k dalšímu ještě těchto poezii vydávání, popřeje-li Bůh života a zdraví, mocně ponukne. Ostatně vinšuji, aby zazžený již oheň lásky k vlastenské naší literatuře vždycky více se rozmáhal, a aby i tato má práce k rozšíření a zvelebení jejímu posloužila. Psal sem v Kostelních Moravcích L. P. 1812, dne 10. ledna.

Spisovatel

(nepag)

*****

okoličnosti – okolnosti / **poezii** – tu vo význame básní, básnickej zbierky (v origináli je malé začiatkové písmeno) / **protáhnouti** – oddialiť / **mimo nadání** – bez tušenia, znenazdajky, neočakávane / **vyrazil** – zabavil / **uznalí** – vd'ační, prejavujúci uznanie / **příčinlivost** – snahu, úsilie / **ponukne** – povzbudí / **zazžený** – zapálený

Obsah

	číslo strany v edici	v origináli
Slavení jara	479	3
Nevinnost	480	4
Píseň Insurgentská	481	5
Měsíc	483	7
Píseň jarní	485	9
Radosti dětinského věku	487	11
Slávia věncem ozdobená	489	13
Člověk v obrazu růže	503	27
K pannám	504	28
Život po časně smrti. Zpěv II-hý	505	29
Včely a jejich matka	517	41
Urozenému panu Pavlovi Synkentálerovi, radnímu pánu v Štávnicí	519	43
Dv. p. Janovi Seberinimu	521	45
Píseň ranní	528	52
Večerní	530	54
Spravedlnost boží	531	55
Moudré darů božích vynakládání	533	57
Píseň školská	535	59
Láska	536	60
Toužení pro přítelkyni	538	62
Manželství	538	62
Děvčátko	541	65
Pilnost	542	66
Pochybnost	545	69
Káva a víno	546	70
Žádost kávy nenasycená	548	72
Prosba k Nebi	549	73
Večer	550	74
Výstraha před chlipnosti	551	75
Pláč mládence	555	79
Zpěv při příležitosti posvěcování pešťanského chrámu	557	81
Aria	557	81
Kůr	559	83

Na smrt Michala Institorisa Mošovského	560	84
Aria	567	91
Horlení	571	95
Život zdejší příprava k lepšímu	572	96
Uspokojení při smrti přátel podle Vossa	574	98
Pláč mládence nad zesnulou milenkou	577	101
Spisovatel	580	104
Prosba k Bohu	584	108
Ctnost v kříži	586	110
Oda na orbu	588	112
Děkování a prosba k Bohu za přáteli	590	114
Pláč nemocného na oči	593	117
Památka zesnulých	597	121
Zpěv na památku Jeho cis. král. Jasnosti Františka prvního císařstvím rakouským zvelebení	599	123

Slavení jara

Ledy hynou,
v moře plynou,
země ožívá,
řeky ječí,
stáda bečí,
háj se ozývá.
Přirození
v radost mění
roucho smutkové,
prospěvujte,
poskakujte,
dívky růžové!
Slunce hřeje,
Zefír věje,
les se zelená.
noc se kratí,
nebe zlatí
záře červená.
Krásné kvítí
oči sytí
milé mladosti,

3

*****
přirození – příroda / **Zefír** – teplý západný víteor

sedlák seje,
slavík pĕje
    písně milosti.
Pod'mež kolem
širým polem,
    slavme podletí!
Jarní chvíle
travmež míle,
    prv než uletí.

Nevinnost

Dcero nestracené ctnosti,
    krásou nebes oděná,
milá, šťastná nevinnosti,
    v čistém srdci zrozená,
ozdob mladosti mé léta,
    zblaž let mužských každý den,
ty mi kořeň radost světa,
    ty let starých oslad' blen.

Uchází těm mysli pokoj,
    jímž tvé štěstí uchází,
mnozí vedou ukrutný boj,
    jež svět k hříchu navází.
Hříchu znějí svodné hlasy
    uším mladých líbezně,
když v něj padli, jen v ty časy
    rozum přístup nalezne.

4

*****

pod'mež kolem – pod'me do kola (tancujme), koncovka -ž zdůrazňuje naliehavost' prikazu, prosby / **travmež míle** – prežívajme, užívajme milo, koncovka -ž zdůrazňuje naliehavost' prikazu, prosby

Lítost co had soptící jed
zžírá padlé den i noc,
usnou-li, aj, vnitřní hned
soudce jímá je v svou moc,
tvrdé žaloby jim v uši
proudí ve snách strašlivých,
jejich hrůzou jatou duši
viní z hříchů škodlivých.

Tebe, milá nevinnosti,
kdo, jsa dítě, muž neb kmet,
zachoval, dost blaženosti
má, již nemůž' vzít mu svět,
nenavist ho nepodvrátí,
vašeň nepodmaní ho,
když se mu věk zemský tratí,
čeká světa lepšího.

Píseň Insurgentská
r. 1809 složená

Vzhůru, bratří! Drahá vlast nás
do tábora volá,
připášte svůj vojenský pás,
nepřítel již čeká na vás,
ale neodolá.

Ten, jenž slovem světy boří,
ssilí vaše rámě,

5

*****

jsa – súc, prechodník přítomný / **kmet** – starec / **ssilí** – zosilní, posilní

kruté nepřátely zmoří,
pýchu jejich upokojí,
vražednou zbroj zláme.

Čist'te flinty! Bruste meče!
Koně osedlejte!
Živá duše neuteče,
potokem krev jejich zteče,
jenom prospíchejte.

Nuže, sšikujte se, palte!
Raňte ostrou zbraní,
meč svůj nepřítel krví zkalte,
řády jejich všecky zvalte,
tněte v hrubou škrani.

Již rve dělo – koule fičí,
nepřítel již padá,
raněný tam reta křičí,
jiný umíraje ryčí,
krev se valí mladá.

Krvavé bojiště již kryjí
zbitých mrtvá těla,
ještě předc je vztekle bijí,
ještě děla strašně vyjí,
již jsou zbiti zcela.

Vítězi se navracují
věnci ozdobení,

6

*****

sšikujte se – zorad'te sa / v **škrani** – do tváře, do spánkov / **umíraje** – zomiera-
júc, prechodník prítomný

slavné činy vypravují,
velkou kořist ukazují,
slavně zbohacení.

Vlast jim sloupy postavuje
na památku věčnou,
rekovství jich ohlašuje,
památku jich oslavuje
myslí vždy k nim vděčnou.

Měsíc

Vizte, jak tam
měsíc s celou jasností
přátelsky nás vítá!
V stříbrném jeho blesku
topol, jedle s radostí
větvičkami svými smítá.

Jaký pohled!
Světiléčko tichounké,
často sem tě vídal,
často sem tě vídal,
vždy jsi krásné, milounké,
jak sem tě prv shlídal.

Kdo tě učil
odměřenou cestou jít?

7

*****

rekovství – hrdinstvo / vizte – hľad'te

Neznáhlíš se nikdy,
neupozdíš nikdy,
musí-li to vždy tak být,
zdaž pak nepobloudíš kdy?

Tebe jistě
moudrá bytnost provází,
plná upřímnosti;
přátelsky těm svítit dá,
z jichž ust díka pochází,
i těm plným nevděčnosti.

A hle, předce
lidé, jenžto spatřují,
jak jsi dobrotivý,
srdce závistí a záštím
při tvém světle naplňují
lstiví, pomsty žádostiví.

Ale já chci
tebe následovati,
prospěšným jak tys' být,
nenávidících mne
láskou zahanbovati,
vždy jim budu dobře činit.

Ty to spatříš
z nebeské své výsosti

8

*****
bytnost – bytie, existencia

světlo milé v noci,
s radostí to spatříš,
schválíš velikost milosti
Tvorce svého, jeho moci.

Píseň jarní

Obživené trávníky
opět se mi smějí,
libé v poli větříky
omladěném vějí,
mladé steblo ovsíčka
z země vyskakuje,
mrtvou tichost lesíčka
ptactvo obživuje.

Stráně nebem zkrášlené
milost Tvorce cítí,
na trávě se zelené
perla rosy svítí,
květné pastvě bečí vstříc
v údolí již stádo,
v dešti červů na tisíc!
Aj, vše žije rádo!

Pole kvítím oděné,
Bože, oltář tvůj jest,
léto opět zmladěné
odevzdává ti čest,

9

vůni jarních růžiček
vděčněť obětuje,
v houšti milý slavíček
k tvé cti prospěvuje.

Všecko listí stromové
z vnitřku se pučí,
ptáčků pějí kůrové,
až les míle zvučí.
Slunce z světlé vysosti
pole osvěcuje,
každý tvor se s radostí
Tvorci posvěcuje.

K tobě já též s vděčností
srdce pozdvihuji,
Stvořiteli! S radostí
Tebe oslavuji,
květů vznešenější byt,
cítím jejich krásu,
těším se tvé lásky syt
z podletního času.

Milá duše, oslavůj
Toho, jehož síla
tvoří jaro, vypravůj
moci jeho díla,
10

*****

vděčněť – vd' ačne ti, enklitika -ť s datívnou platnosťou zastupuje zámeno ti /
kůrové – chóry / **květů vznešenejší byt** – svet vznešenejší od kvetov

z nízké země k výsosti
nebe hvězdnatého,
na perutích vroucnosti
vzleťte chvály Jeho.

Radosti dětinského věku

Zlaté mladosti mé léta,
kam ste se mi poděly?
Již jest po vás věčně veta!
Preč, preč ste mi letěly.

O, kyž se mi vrátíte zas,
dnové spokojenosti,
oblažíte ostatní čas
věku mého radostí!

Jaké štěstí nevinnosti
mladosti mé prvních let,
v nichžto dům mé pokrevnosti
byl můj celý, milý svět.

Jediný prut brslenový
celé dni mne zabavil,
jediný puk růžičkový
hořký pláč můj zastavil.

Bílý groš mně darem daný
nad krále mne zbohatil,

11

*****
věčně veta – naveky koniec

pentlík na krk uvázaný
slzy v smích mi obrátil.

Mladý ptáček štěbetavý
vrch mi býval radosti,
chlapec se mnou klevetavý
vší mne sprostil tesknosti.

S bičem v hrsti na vozíčku
velkou tíž sem vozíval,
jindy pak sem na koníčku
dřevěném se nosíval.

Piskór z brku aneb z slámky,
za krejcarek píšťala
nevyšla mi z zduté tlámky,
až mi pára ustala.

Zatím buben malovaný
na plece mi pověšen,
dřevěný meč připásaný
k boku, byl já potěšen!

Hry me byly hole, piska,^{a)}
bez míče sem neléhal,
minula se mléka miska,
když se chlapec vyběhal.

---

a) Jiným toto piskaté drévko blecha, bleška sluje.

12

*****

pentlík – mašľa / **klevetavý** – štebotajúci, v zmysle zhovárajúci sa / **sprostil** – zbavil / **z zduté** – z nafúknutej / **až mi pára ustala** – až mi došiel dych / **sluje** – sa nazýva

Na zemi sem unavený
bez starosti sladce spal,
líbým sníčkem posilený
veselý sem ráno vstal.

Tak mi tiše uplynuly
zlatí dnové mladosti,
jako sen se pominuly
dětinské mé radosti.

Slávia věncem ozdobená

O milé Slavii chci zpívati.
Ach, kterou Múzu budu vzývati,
by myšlení mi vnukla velebná?
Ty, Kalliope moudrá, služebná,
ty vlej mi vroucí v srdce cítění,
ty nadchni duši mou až k vytržení,
bych utěšeně zapěl k oslavě
svých milých krajanů, jimž na hlavě
se bobkový má věnec trpytění!
Ach, pomoz k slávě jejich zapětí!

Byl jednou pověry čas strašlivý
v mé vlasti, v němž smutně zněl plačtivý
hlas potlačené, ctnostné neviný,
tmy bludů kryly nízké dědiny
i pyšná města, v nichž se zhustily,
ty roztomilé kraje pustily.
Tu na hranici jestiť vedena
ctná matička, než cele hubená.

13

*****

Slavia – označenie územia obývaného slovanskými národmi, resp. spoločenstva slovanských národov / **Kalliope** – antická múza básnického umenia / **kryly** – pohltili / **zhustily** – naduto sa vypínali / **pustily** – pustošili / **jestiť** – enklitika -ť zdôrazňuje význam slova

Tam jinou polkla strašná hloubě vod
a její starý vyobcován rod,
že kravičky své pilně hlídala,
ta víc než jiné mléka dávala.
Zde ukrutný vrah ospravedlněn jest,
jenž vybral, zpálil na sta krásných měst
a na sta lidí poslal v věčnou noc,
měv srdce divoké a hroznou moc.
Pře nekonečný čas se táhaly,
až nahé meče strany zrovnaly.
Tam železo co uhlí řeravé
nesl zloděj na dlani v při nepravé,
a jestli zůstal na kůži jen zdravý,
jsa hoden tisícera muk, byl práv.
O, časy bídné, v nichž ctnost přemilá
práv svatých věčnou vážnost stratila.
Zde jiný čarodejníkem jest jmín,
an znal, co podběl prospěje i kmín,
a pilně svíral polní biliny,
i jméno uměl každé zrostliny,
byv šťastný lékař vraždných nemocí,
svým bližním přišel v bůlech k pomoci,
ten musil na hranici hořeti,
a žena, outlé dítky na to hleděti.
O, přenešťastné hloupé slepoty!
Smrt byla cena pouhé dobroty.

Ty řekni, stará, šťastná Krupino,
jak mnoho pobožných žen trápino
jest ohněm na tvém šířém pomezí,

14

*****

vyobcován – vykázáný, vylúčený, vydedený / **vybral** – vylúpil / **měv** – majúc,
prechodník minulý / **pře** – spory / **jsa** – súc, prechodník prítomný / **byl práv** – bol
nevinný / **jest jmín** – je považovaný / **an** – ktorý / **svíral** – varil / **byv** – súc, pre-
chodník minulý

jak mnoho řeravými železy
jest zkušováno, zdali zhřešily?
Hle! Podvodní ty muky přežily!

A jinde příšery strach budily,
ty hloupým lidem mozek vrtily,
neb v loži o dvanácti hodinách
lid v městech dávily i v dědinách,
muž k milé chodil mrtvé manželce,
s ní často v měké léhal postelce,
a otec dítkám svým se zjevoval,
je na studených rukou pestoval.
O, strachy nevypravitedlné!
Zdaž srdce mělo nečitedlné
byt v takového navštívění čas?
Tu po dědině rozléhal se hlas,
že mrtvý souseď domů chodívá
a hrůzy smrtedlné rozsývá,
syn zočil tatíčka hned na dvoře,
hned v zahradě, hned v tmavé komoře
zas spatřil navracujícího se
v hrob tmavý časně ráno po rose.
Tak podezřelost domy zpusřtila
a bludů mrákota se zhustila.
Pak zisřtný šidíř z pověr užitek
brav, v chaterné vzal ceně přibytek.

Vý rcete, Ožďanci, jak bouřival
lid u vás richtář, jak strach tropíval,
když po pohřbu smutném domů hned
15

*****

vrtili – miatli / **nečitedlné** – necitlivé, bezcitné, bez pohnutia / **šidíř** – klamár /
brav – berúc, prechodník minulý / **tropíval** – vystrájal

v noc první vrátil se a hrouzy jed
lel hojně po celičké dědině,
až každý trnul při té novině.
Jak od hřbitova domů klopotal,
jak házel kamením, jak třepotal,
jak v noci mlátil žito v stodole,
a vejda v světlici, jak při stole
jedl' chutně, potom vína z almářky
vzav, nalil sobě čtyři pohárky,
až hrdlatou vypráznil flaštičku,
jenž brala v sobě holbičku.
Jak posilený bral se k postélce
a lehl k ovdovělé manželce.
Když nad horami zlatá dennice
se trpytěla, již vesní dívčice
jej viděli se v hřbitov vráteti
a velké kameny v psy házeti.
Rok celý tento Peti^{b)} burácel
i stoly, židle, truhly zpěvrácel,
a hrnce, mísy zházel z police,
a rozdrobil je v kusů tisíce,
až s hrozenkovskou v radu věštici
tam na moravské vešli hranici.
Pět hřebů z potkoviček šibence
vzít kázala a věnec panence,

---

b) Tak se jmenoval onen richtář, o němž pověřiví lidé říkávali, že
strašivá.

16

*****

vejda – vojdúc, prechodník prítomný / **z almářky vzav** – vezmúc zo skrinky,
prechodník minulý / **brala v sobě holbičku** – zmestila sa do nej holba (stará dutá mie-
ra objemu cca 0,7 l)

pak v Petiho jej rakvi zložiti
a těmi hřebíky ji zabiti.
O, výborného receptu!
Než, kterak vyvest moudrou radu tu,
kdo z potkov nešťastného šibence
těch hřebů dobude? A panence
jak odňít veněc rozmarínový?
O, těžkých potazů! Kdo odpoví?
Ta černá zčertovaná strašidla
vždy u šibenic kládlá osídla.
Přede jeden voják, starý, udatný,
jenž ve stech válkách vedl podstatný
boj s tisíci nepřátel ostoudných,
vzal na se břímě prací přetrudných,
sto římských zlatých jemu sjednáno
a závdavku mu dukát podáno.
Hned připásal si ostrý k boku meč,
mněv mezi strašidly ním tropit seč,
dvě pistole si nabil koulemi,
a na kůň sed, se žehnal se všemi.
V čas ráno jako vítěz zmužilý
zpět příběh, radostí jsa opilý.
I vypravoval: jak ved tuhý boj,
jak na něj strašidel se valil roj,
jak příšery z ust plamen soptily,
jak hrozně po krvi jeho dychtily,
a kterak rozžatými železy
jej hnaly štrkající řetězy,

17

*****

kterak – ako / **potazů** – otázok / **přetrudných** – preťažkých / **nepřátel ostoudných** – nepriateľov spôsobujúcich nepríjemnosti / **závdavku** – zálohu / **mněv** – zaumieniac si, prechodník minulý / **tropit seč** – vykonať, viesť boj / **sed** – sadnúc, prechodník prítomný / **jsa opilý** – súc opitý, prechodník prítomný

a jak přede dobyl šťastně hřebíků,
jak na sta mečem pobil čertíků.
Tu ckáli všickni, strachem trnuli,
div že se smyslem nepominuli.
A hned sto římských jemu čítali,
tří vína starého pint přidali.
Již veněc od ctné panny zelený
si vyžádavše, jménem Heleny,
jej v vykopanou rakvi vložili.
Ji smělým bojovníkem zabili.
A tak-li Ožďanci již nestraší,
již čertů z pekla žádný neplaší.
O, rado vyborná! O, mátohy!
O, sprostnosti! O, lide ubohý!

Tam na Polichně slavná věšt'kyně
čest, jméno měla moudré bohyně.
Ta všecko na vlas oznamovala,
co drzí sprostnost zvědět žádala.
Jak dlouhý žit měl člověk tento věk?
Zdaž bude z něho někdy silný rek,
neb v svatyni má nebi sloužití
a jemu v obět zápal kadití?
Zdaž šťastné manželství ho oblaží?
Kdo a proč hrozně na něj nevraží?
Kdo jiným ukrad zboží, peníze?
Zdaž bydlí daleko neb na blíže?
Kam zaběh pohřešený dobytek?
Kam se děl spravedlivý nabytek?

18

*****

ckáli – syčali / **pint** – starých objemových mier, cca 0,9 l / **vyžádavše** –
vyžadajúc, prechodník minulý / **sprostnost** – prostota, až hlúposť / **drzí** – opovážlivá /
rek – hrdina / **nevraží** – je nepriateľský / **nabytek** – zisk

Zdaž jinoch panně věrný zůstane,
kdy svadba radostná mu nastane?
A v těžké upějícím nemoci
jak má se zelinami pomoci?
A kdo jim toho zlého dokázal,
zdaž Lucifer, neb komu rozkázal?
Jak začitováním zlá zimnice
se zapuzuje a jak tisíce
se léčí nebezpečných těla ran?
Sem lid se valil ze všech vlasti stran
a všickni s potěšením odjeli,
tu zvláště drzí jistě zvěděli,
kdo mléko odjal doma gazdině,
zdaž na daleké bydlí dědině?
Proč krvavé mléko kráva dojívá?
A čím, jak toho zlého pozbývá?
O, moudrosti! O, slavné bohyně!
O, blaze městu, dědině,
kde příbytek si milý zvolila,
tu velkým štěstím zblažila!
Než těžká byla k velké moudrosti
té cesta! Na ohřeble v rychlosti
šla do Tokaje vínem slavného,
v noc narození Krista milého.
Tam věštím duchem byla nadšena
a k proroctvím hned silně puzena,
když máslače se hojně napila,

19

*****

začitováním – zaklínáním / **drzí** – opovážlivý / **pozbýva** – zbavuje sa / **na ohřeble** – na ohreble (nástroj na vymetanie popola z pece) / **puzena** – pobádaná / **masláče** – cmaru

té divné změny v sobě cítila:
O, prameni tak velké moudrosti!
O, klame hloupé sprostnosti!

Pak bůžkem jakýms' štědrým honosil
se jiný, jenž mu zlata nanosil,
až pod samou ho skrýval košili.
Ach, všemu lidé sprostí věřili!
Ten pikulík – neb sloul tak bůžíček,
byl z mosaze neb z dřeva chlapíček,
jejž pod paždí klád vladař v kapsičku,
řka: pomoz, požehej mi, bůžíčku!
Jakž náhodou mu bůže zhynulo,
tož štěstí brzičko se minulo.

Zas jiný v štědrý hvězdný večer jel
cest křížných hledat s pilností a měl
tu všeckých čertů prosit o jmění.
Ach, lakomému nic se nelení!
Dost dlouho v znamenáném kolese
zde čekal, co mu ďábel přinese.
Hned mráz ho přejal tuhý po těle,
hned jako hrach pot tek mu po čele.
Dost hrůzy přeubohý podnikl,
až pokráv naposledy vykřikl:
Kyž nesete mi zlato duchové,
proč dležete, o, pekla sluhové!

20

*****

sprostnosti – prostoty, tu vo význame hlúposti / **sprostí** – prostí, tu vo význame hlúpi / **sloul** – sa nazýval / **pod paždí** – pod ramenom, pod pazuchou / **vladař** – správca / **řka** – rieknuc, prechodník prítomný / **zhynulo** – zmizlo / **v znamenáném** – vo vyznačenom / **pokráv** – pookrejúc, prechodník minulý / **dležete** – otáľate

Než zjeviti se pyšně zdráhali,
a v hanbě kandidáta nechali.

I švárné děvky poslouchávaly,
zdaž hosté vánoční říkávali:
ne aneb ano! Byloť znamení,
že nevďají se neb stav promění.
V den novoroční prázné přinesti
v dům nádoby, toť bylo neštěstí!

A durný zajíc cestou jdoucího
když předběh, neštěstí budoucího
byl smutným heslem, moh se varovat,
moh na své činy pilný pozor dát.
I nebe červené lid děsilo,
to krvavou válku hlásilo;
a chlapci jestli hrali v skalčičky,
v čas měla drahota být kratičký.

Pak černokněžník, mužík žebravý
kde nalez skoupý lid, a nepravý,
jenž sebe prosícího almužnu
pryč odbyl řečí hrubou, neslušnou,
tam přitáh na povětrné silnici
co křídlatý drak v tuhé vichřici
a v ďáblovém tom v mrácnach zjevení
les pěkný zlámal, zvalil osení.

21

*****

bylot' – bolo to, enklitika -t' zastupuje zámeno to / **tot'** – to, enklitika -t' zdôrazňu-
je význam slova vo výpovedi / **durný** – divý / **osení** – siatiny

V ty časy schytralci se uměli
i v vlka přetvořit, jakž zachtěli.
Ta vzteklá potvora lid děsila
a škody v stájích, v poli tropila.
Ten vlkolak (tak pěkné jméno měl)
dost často z svadb jen s jedním okem jel.

Sny štěstí jevíli i neštěstí,
tu oheň ohlašoval neřesti
a v bláto váznout bylo znamení
buď těžké nemoci, neb trápení.
Sen s vejci návěštím byl pomluv zlých,
pláč oznamoval radost, smích.
Zub vypadlý smrt hlásil přítele,
sněh, květy případnosti veselé,
včel štípajících hlučný roj
měl s nepřátely jevit statný boj.
Zpěv, tanec při muzice radostný
byl smrti, pohřbu znak žalostný.
A jazyk Muzin nemůž vypravit,
co temný rozum velel představit.

Než blaze Slávii! Již zmizely
ty černé mrakoty, jenž držely,
co v okovách lid v bídné slepotě.
Ach, díka nebes velké dobrotě!
Již záře moudrosti se bříží nám,
již v celé Slávii jest Apol znám.
22

*****

schytralci – přešibanci / **tropila** – vystrájala / **návěštím** – znamením / **Slávii** –
spoločenstvu slovanských národov / **bříží** – brieždi / **Apol** – Apolón, antický boh,
ochranca umění, stojí na čele Múz

Již ctný Procházka^{d)} bludy zapudil,
již Dobrovský z tmy světlo vyloudil.
A Kramerius^{e)} noční obludy
 pryč zahnal. O, proč smutné osudy
 jej nám ho vzaly?! O, když staroby
 věk dlouhý dožil bez zlé choroby!
 Stach pravdymilovný své zpívati
 s ctným učí Fričajem a vzdávati
 čest Bohu v utěšených písničkách
 hrát Ryba na harfě i husličkách.
 Jan Nejedlý a vážný Tomza, Thám
 i Zlobický, i Palkovič řeč nám
 den jak den ozdobují krásněji
 a spisy zvelebují slavněji.
 I Jungman, Nejedlý i Puchmír nás
 svou zvučnou lírou těší v smutný čas
 a vtipný Hněvkovský skrz ženský hřích
 i hořké pláče mění v hlasný smích.
 O, naše koruny! O, radosti!
 O nebe, zblaž je šťastnou starostí!

---

d) Faustín Procházka, muž o literaturu česko-slovenskou výborně zasloužilý, umřel roku 1809. dne 2-ho prosince. Viz o něm *Vaterlaendische Blaetter* na rok 1810.

e) Václav Kramérius, výborný novin i knih česko-slovenských pilný spisovatel, umřel o nemalé literatury naší škodě r. 1808 dne

23

*****

starosti – starobou / **d)** – autor v origináli vynechal poznámku c)

I Semian případnosti krajinské
nám jeví králů činy hrdinské.
A Lipský celou vyobrazuje
vlast, města, hory, vody maluje.
A Bartolomeides přepilný
i Ribay kněh sbírač usilný
řeč Slavininu šíří uměle,
až krajan patří na to vesele.
Což starý Šramko? Učí dobře psát
a k mrtvých zásluhám se vděčně znát.
Ach! Přeskoda, že Čerňanského nám
smrt podřála, byl Muzám dobře znám.
Pak Plachý v svatých přemýšlováních
lid potěšuje s Bohem v kocháních.
A Lovich, Leška zpěvy vroucími
jej vzdělává i řeči svatými.
I tichý Zoubek, přítel Sepeši^{f)},
i Podhradský nás spisy potěší.
I Šulek modlitbami vroucími
již mocně hýbá srdci lidskými.
Pak Kelini i Černý pomoci
nám podávají v těžké nemoci.
A Wagner umu utlé mladosti

22-ho března; jeho paměti viz v spisu v notě e) citovaném.

f) Michal Sepeši, starší církvi nitranských umřel r. 1810 dne 21. břez-
na.

24

*****

případnosti – záležitosti / **řeč Slavininu** – jazyk Slovanov, slovanský jazyk, tu
konkrétně česko-slovanský jazyk / **uměle** – dokonalo, učene / **patří** – hľadí / **znát se**
k zásluhám – priznávať sa k (v zmysle pamäťat') / **v kocháních** – v radościach, v po-
tešeníach

již přispěl užitečnou známosti.
Strom planý učí Fábry štěpiti
a Fandly šťastně hospodařiti.
Pán Mojžišovič ač sic skrovničkou
se zdělují, však vděčnou hřivničkou.
A tisíc mužů hlasy živými
blud porážejí šípy svatými.
O, který mudrec přirození chrám
otevře nám? Ukáže kdo ho nám?
Kdo dřevních časů slavných paměti
běh vypraví, jich temnost osvěti?
Kdo koule zemské všecky krajiny
opíše nám, jich města, dědiny?
Kdo nás skrz vnitřek země provede?
Kdo s námi nebe projede?
Kdo do svatyně teologie
uvede nás a filozofie?
A země svrch kdo měřit naučí?
Když Vydrův spis se tlačit poručí!
A tisíc znalostí kdo vyjeví?
Kdo nesnadnou k ním cestu uleví?
O, Apol Slávii též osvěti,
ji za kněžnou si jistě posvěti.
Tať oněm ctitelům svým uvila
cti veněč v srdci, jejich krásila
ním čelo, jenžto k věčné oslavě
se likotat^{g)} jim bude na hlavě.

---

g) Likotati (vlastně ligotati) se, tolik jako
25

*****

se zdělují – sa delia / **svou hřivničkou** – svojím vkladom (hrivna – stará jednotka váhy a meny, prenesene hodnota, majetok, obrazne nadanie, dar ducha) / **chrám přirození** – chrám stvorenia, prírody / **dřevních časů** – starodávnych čias / **Apol** – Apolón, antický boh, ochranca umění, stojí na čele Múz / **Slávii** – spoločenstvo slovanských národov / **skrásila** – okrášlila

Vy, pilní institutu svedenci,
vy naše naděje, vy, mládenci,
jimž milá Muza ze slovenských hor
v mysl štěpí umění, zlým v statný vzdor,
o, važte Slávie si vysoce,
trůn její v světě stkví se široce.
Jdi k východu, pak k bránam západu,
své moci, slávy nemá příkladu.
I Russi, Poláci i Čechové,
i Moravci, i smělí Srbové,
i Charváti, i pilní Slezáci,
i Volhaři, i statní Bosňáci,
řeč její libou mluví Grančané,
i Lužáci i Dobrovničanéⁱ⁾.
Jest zvučná, dokonalá, milostná.
O, buď vám každá chvíle radostná,
v níž můžete její nabyt známosti.
Ach, brzo uletí čas mladosti!
O, važte ho, neb dražší perel jest,
vy buďte naše radost, naše čest!

Vy učedníci Bernolákovi!
Než kdo to vám, co píš, dopoví?
Preč vrzte psání způsob smyšlený,
a zvolte od tří set let schválený.

---

trpytiti se znamená. Toto poslední slovo zdá se ve verších tvrdě a nepříjemně zníti.

i) Raguza Slovanům Dobrovník sluje.

26

*****

svedenci – nasledovníci, študenti / **Grančané** – obyvatelia Kraňska, Slovinci; v historickej geografii sa pojem Kraňsko používa ako zástupný pojem pre dnešné Slovensko / **vrzte** – hod'te / **smyšlený** – vymyslený

Proč jdete mezi husté bodláčí,
kamž pěkná Slávia jeť neráčí.
Jak naleznout tam vonné květiny,
kde země vyvodí jen trniny?
Zdaž českých jednověrců šlepěje
vás nectí? O, již máme koleje!
Proč v bahně kolej novou šlápáte,
kyž cestou ustlanou již taháte.
Ach, lép jest hladkou stezkou choditi,
než po rozcestí špatně blouditi!

Člověk v obrazu růže

Vizte, jak tam růžička
krásné panně vstříc se směje,
jak se rosná perlička
na listěčku jejim stkvěje,
jaká chutná její vůně!
Rdí se, jak král na svém trůně.

Než ach! Krásná barvička
brzinko se její mění,
přelíbezná vůnička
obrací se v znechutnění.
Když list její horkem svadne,
z mlade ratolístky padne.

27

*****
vyvodí – vydáva / kyž – keď / vizte – hľad'te

Člověka táž způsobá!
V mladosti se krásou stkvěje,
tvaří jeho ozdoba
radost v srdce všechněch leje,
čerstvá barva, oči jasné
činí mladé lidi krásné.

Člověk sešlý starostí
celičký se proměňuje,
bystrých očí jasnosti
pozbývá, sluch utracuje,
červenost se v bledost mění,
líbý pohled v zošklivění.

Když pak vyjde z těla duch,
člověk běře porušení,
krása obráci se v puch,
jasnost očí v zamračení,
na něj pohledět jen strach!
Posléz rozsypá se v prach.

K pannám

Nebud', dívko, pyšná krásou,
nehaň chudé dívčičky,
nedrž s bohatou jen chasou,
netup prosté družičky.

28

*****
způsobá – podoba, pripodobenie / pozbývá – stráca

Z balšánku a z majoránu
milejší jest vonička,
nežli z stokras, tulipánů,
ač je krásí barvička.

Aj! Tam krásné odkvitají
tulipány v zahradě,
mládenci jich netrhají,
balšánek jest k náhradě.

Často krásná pyšná panna
sestará se bez muže,
že ji viní pýchy hana,
co ji krása zpomůže?

Tamto za hrabě se vdala
chudá, vlídná dívčička,
pokorně si počínala,
všem jest milá panička.

Život po časné smrti
(Viz poezii těchto děl I. str. 51.)
Zpěv II-hý

Nevěru zatvrdilou jak tresce trudnota myslí,
hrozným znivočením ji ukrutně ustavně děsí,
29

*****

Aj! – Hřa! / **sestará se** – zostarne / **po časné** – po tunajšej, pozemskej / **trudnota**
myslí – ubolenosť, biednosť, utrápenosť mysle / **poezii** – tu vo význame básní

nic ji odsuzuje, v němž octne se na věky věků,
pramen přesladké ji radosti v bařinu kalí,
v srdce čitedlné ona pouští jedovatého
štíra, ješto je překrutě zžirá a ním sebe krmí,
růžové živobyťi dny mění v mrákoty strašné,
noc tam uvozuje, kdež jasný stkvítí se měl den,
přehrozný jen nerozum dusí naději sladkou
života lepšího, jenž nastati po nynějším má,
obtěženému tak člověku břemenem těžkým
posilu odnímá, bež nížto ubohý klesá.
Zlobivě jasné světílečko za hrobem hasí,
ctnosti užitečné sloup nevěra škodlivě boří,
pád jeho přestrašný by zvrátil i zemi, i nebe.
Může-li v okršleku co světském znivočeno být,
z něho by žádné naprosto nepozůstalo částky?
Ačkoli skrytátě, však trvá podstata věčně,
věc jest vždycky táž, jen forma se všelijak mění,
každé rozličná být může způsobu věci.

30

*****

bež – zřejmě tlačová chyba, správně bez / **v okršleku** – v okruhu / **skrytátě** –
skrytá je, enklitika -tě zastupuje sloveso je

Opal zšedivělý strom, předce ti zůstane popel,
půdu slatinnou ti zlepší a urodu množí,
zprachnivělý strom dáva zemi masnotu plodnou,
z částek pohnilého rostou biliny duba.
Pokrmu přehojného dává i buku, i hrabu,
zeliny rozmanité obživuje, krásy jim dává,
v jedné přestal žít a v druhé způsobě stkví se,
tráva sesečená, když uschne, za pokrm slouží
živočichům rozmanitým a sílu jim množí,
ní tyje hrdý kůň, i vůl, i dobytek všecken,
života dlouží jím a ními zdržuje lidstvo,
tak, hle, živočich jest života původem zase,
z jednoho přechází v byt druhý, formu jen mění,
zvléká roucho jen, neutracuje podstaty nikdy,
smrtí hotoví se k novému životu zase.
Má-li člověk sám svou smrtí na věky zhynout?
Já, jenž předčím umem i rozumem, těla i udy
31

*****

slatinnou – bažinatá / **obživuje** – živí / **tyje** – přiberá / **zdržuje** – zachovává /
hotoví se – připravuje sa / **předčím** – prevyšujem

tvorstvo ostatní, od země k Bohu se zdvímám,
poznáv štěstí své, jakž v Bohu jest složeno, jak v něm
po věky budoucí se všecky radovat mohu,
jak ním anděl i člověk, červ i živočich každý
stále se potěšuje, v něm samém naději skládá,
já mám nešťastnější být než živočich podlý?
Poznav jak mám od země vzhůru vstupovat stále,
po stupních známosti a ctnosti do nebe vcházet,
u spodu mám zastát vysokého tohoto schodu,
z něho pak svržen být při smrti v hlubokost věčnou,
začav sotva žít, hned zas mám na věky skonat?

Aj! Hle, tam jak zemská zimou žízala schází,
pramenem živobyті – slunečkem obživena jsouc,
po zimě vystálé se budí k radosti nové,
nové rozkoše požívá zas na jaře teplém,
32

*****

poznav – poznajúc, prechodník minulý / **podl**ý – obyčajný / **zač**av – začnúc,
prechodník minulý / **Aj!** – Hľa! / **schází** – hynie / **vystálé** – prežiteľ

mně-li jen po krátkém létě nastát má zima věčná,
květné jaro se jen mně samému vrátiti nemá?
Nového zdaž nezahřeje mne života slunce
Přeje-li svrchovaný Bůh zvířeti nerozumnému
více radostí než člověku, jenžto je předčí?
O, mne bídneho proč Hospodin nocí mě věčnou
nepřioděl, bych nebyl spatřil denního světla!
Proč mne nejzvláštnějším mravnoty obdařil citem,
proč se mi v přirození i v slovu zjeviti ráčil?

Než proč nepokojí mé srdce truchlota myslí?
To-li, že tělo po smrti marný prachu je podíl,
to-li mě kormoutí, že mrtev v komoru tmavou
hrobu studeného vstoupím a v ní budu zavřen?
Že tmy kořistí zde na zemi zapomenutí
mám se stát, mne jakoby na světě nebylo nikdy?

33

*****

v přirození – v stvoření, v přírodě

Červy že zvrtají mé srdce i hlavu, i mozek,
kosti zprachnivějí, tak člověk veškeren zhyně?

Ale může-li zkaženo být to, ve mne co myslí,
to, což hýbá mnou i cítí, i zpravuje tělo,
rozkazy poslouchá jeho každý ud těla mého,
ruka poslušně koná všecko, což ono velí,
noha i přechoťně tam kráčí, kamž ono káže,
věci, jež ono zvolilo, jasné spatřuje oko,
to, což z nízoučké země k jasné hvězdě se vznáší,
člověka, na zemi panovníka, podstata vážná,
moc, jenž divokého býka, i vlka, i slona,
přesilného lva též zkrocuje, podmaňuje si,
zčítá hvězdy a skoumá věci neviditedlné,
co i v ten čas ve mně bdí, když mdlé oči usnou,
Boha co poznává i soudí, i závěry činí,
věci srovnává a různu je od sebe dělí,
to, což krásného, což užitečného jest, chápá,
světla i hořka, i vůně, i zvuku, i bolesti cítí,
34

*****

veškeren – celý / **zčíta** – spočíta / **srovnáva** – porovnáva

cítě to, váží, předkládá tož jednomu druhé?
 Totě ta moc, již říkám já, níž sobě jsem svědom,
 podstata nesložená tak, jakotě složeno tělo,
 všecko jest případné a všecko se při těle mění,
 moc v něm myslící jest stálá, jedna a táž vždy,
 tělo jest obál drsnatý, jenž stále se mění,
 což v něm zavinuto, jest jedno od bytu mého,
 totě duše má, jenž nemůž znivočena být,
 při všech proměnách těla mého zůstane tatáž.
 Onatě představuje si tělo porušitedlné,
 chápa přešťastné jeho proměny, jako i šťastné,
 od něho rozdělujíc sebe, zřejmě bez něho myslí,
 člověk zavírá oči, chtěje mysliti snažně,
 od rozptýlujících věcí odvodě smysly,
 vstupuje do sebe sám, tak u sebe v vnitřku myslí,
 tělo překází jemu v pilném přemyšlování:
 bydlící v něm zatemnují um náruživosti.
 Když ale tělesný svůj příbytek duše opouští,
35

*****

cítě – cítiac, prechodník prítomný / **totě** – to je, enklitika -tě zastupuje sloveso je / **svědom** – vedomý / **jakotě** – ako je, enklitika -tě zastupuje sloveso je / **případné** – nepodstatné, vedľajšie / **onatě** – ona, enklitika -tě zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **chtěje** – chtiac, prechodník prítomný / **odvodě** – odvádzajúc, prechodník prítomný

svobody dostává, tož hrději vznésti se může
k nebes výsostem a v hlubiny pustit se propast,
jako zpívavý pták chycen a v klece jsa zavřen,
po stracené zdaž svobodě může létati, kam chce?
Let jeho příbytkem jest malým obmezen, skok též,
smutný přehlédá, kudy moh by vyletět šťastně,
outlou hlávku v kunstovné si vstrkaje mřížky,
všudy obmezený nalézá k výletu průchod,
těžce i častokrát sobě chudý v vězení stýská,
pustěný na svobodu jak vesele skáče i létá,
písně roztomilé sobě v tmavém zpívaje houští,
tak duch zavřený když z obytu vyletěl šťastně,
dostál svobody, po nížto tak velice toužil,
k nejvyšším již nebesům ze země směle se vznáší,
prohlédá, ty věci skoumá, jež na zemi znát chtěl,
moudrost nejvyšší byla člověka zkrýla je oku,

36

*****

jsa zavřen – súc zavřený, prechodník přítomný / **kunstovné** – umelecké, zruč-
ne vyrobené, dokonalé / **vstrkaje** – vystrkujúc, prechodník přítomný / **spívaje** – spie-
vajúc, prechodník přítomný / **z obytu** – z obydlia / **dostál svobody** – v dôvere obda-
rovaný slobodou

černé mrákoty zde se již v jeho rozumu tratí,
z přetemné mu vystupujeť noci dennice jasná,
míle ho osvěcuje a krásný přivozuje den,
známosti rozkošné bez soumraku slunce mu svítí.
Na zemi častokrát sobě duše bolestně stýská,
tíže jí rozmanitá i smutku, i starosti tlačí:
žádný z smrtečných jí nemůž ulevit břímě,
denně přetěžké se množí otrapy ducha.
Náruživostí bouř zrušit hamuje moudroty pravé,
vášní vichřice podvracuje základy ctnosti,
povodeň rozkoší nám radosti čistotu kalí,
jako lodí morskými se vlnami zmítá,
k nebesům hned zvýšena bývá, do hlubiny hned
bezdne padá propasti zas, až viděti hrůza!
Vichřem zavržená hned na melčině se octla,
jiná na skale rozražená se zlámala všecka,
tak i člověka duše se vášní vlnami smítá,
jímžto tělo i byt, i denní opravu dává,
mají posilu, vztěkají se v člověka srdci,
černým oblakem obtahují rozumu světlo,
až mu dražší nad zlato pravdy viděti nelze,
37

*****

vystupujeť – vystupuje, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi /
otrapy – útrapy, súženia / **hamuje** – brzdi

duch tak v člověka těle šámá v mrákotě husté,
 známosti dosahuje měň, jižto čistota schází.
 Zrůst též překrásné jak ctnosti stavuje tělo,
 zemdlivá jak outlost božské mravnoty citu.
 Aj! Tam rozhněvaný muž jak se divoce vztěká,
 Harpie jedovatá zlost tropí, Bohu se rouhá,
 žitelům ubližujet', aniž cítí ohavy křivdy,
 často i syn se zlostný zpírá naproti otci,
 rozlícená dcera se staví naproti máti,
 matka rozželená nůž vráží dítěti v srdce,
 nevinu andělskou jak ssouží zlobivec pyšný,
 bohem mněje se být', jemu chudý podnože jesti',
 zdaž ho váží víc než hovada nerozumného?
 Massem jeho se sytí a krev jeho dychtivě pije.
 Svata udušují tak citění náruživosti.
 Chudoba vezdejšího chleba rukama hledá,
 práce rukovitá jí brání cvičiti duši,
 nuzných nezdělaný duch nespěje na zemi nízké,
 bludu a pověry jsa sevřín těžkými pouty,
 má-li bez čisté v nich známosti navěky vězet,
38

*****

šámá – tápe / **stavuje** – zabraňuje / **outlost** – jemnosť, citlivosť / **Aj!** – Hľa! /
Harpie – mytologická bytosť, tvor s telom vtáka a hlavou ženy, ktorý škodil ľuďom /
zlost tropí – robí zle / **žitelům** – obyvateľom / **ubližujet'** – ubližuje, enklitika -ť
 zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **aniž** – bez toho, aby / **rozlícená** – zúrivá /
ssouží – stiesňuje / **bohem mněje se být'** – považujúc sa za boha, prechodník prítom-
 ný / **nespěje** – neprospieva / **jsa sevřín** – súc zovrený, prechodník prítomný / **vězet** –
 byť väznený

železných prost nemá býti okovů nikdy?
Odstup to od moudrého řízení dobroty věčné,
přesilná smrt zláme řetězy, v nichžto duch upí,
ubohému otroku daruje svobodu věčnou.
V těle nemocném i duše bolesti těžké
pocítuje a kormoutí se z lopoty zemské,
nad svým hořekuje i nad jiných trápí se pádem,
černá neštěstí ji bouře zdaleka děsí,
když ji obklíčí, tož prchne i pokoj, i radost.
Než když žádaný dá vyhost hospodě zemské,
vzletě do nebe, v přebлаženě se odnese kraje,
věčných příbytcích stkvít bude se v pokoji věčném,
nic ji nezkormoutí tam, nic nepoděsí ji,
do sebe obracená sebe volněji vážiti bude,
tam nic ji nezbouří, kde ticho panuje věčné,
nové divadlo se jí tam zastkvěje jasné,
Boha považujíc z jeho dobroty plésati bude,
z pramene světlosti jí věčné poteče světlo,
boží přesvatá v něm spatří ustanovení,
39

*****

býti prost – byť oslobodený od / **upí** – narieka / **vyhost** – prepustenie / **vzletě** –
vzlietnuc, prechodník prítomný / **považujíc** – oslavujúc

jako tu rozhání mhu jasné oblohy slunce,
v nebi tak mrákoty bludů rozžene jasnota boží.

Plesej duše má a těš se z naděje času,
v němžto opustíš své zemské hospody stánek,
tisíc těžkých bíd, jež snášelas' na zemi, znikneš,
od těla osvobozená jsa do nebe vesele vzletíš
k čistému a přesvatému prameni světla,
jenžto nevysychá, tu se známost navěky prýští,
rozkládá se přeutěšeně v pramenu nové,
z toho pítí máš i ty též pramene moudrost,
jasnosti tať rozumu dá zde zamračenému,
stkvít se budeš ní, jak stkví se na nebi hvězda,
bludů temnosti tam přijdou v zapomenutí,
kdežto pravda a spravedlnost jen trůnu je věčná,
tu i nejsvětějšímu se podobit budeš
Bohu v svattosti, v ní zrůstaje na věky věků,
od nízké svou vůli zčistíš poškrvny zemské,
jen toho, dobrého což jestiť, žádaje stále,

40

*****

mhu – hmlu / **znikneš** – unikneš / **osvobozená jsa** – súc oslobodená, prechodník prítomný / **tať** – tá, enklitika -ť s datívnou platnosťou zastupuje zámeno ti a zároveň zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **zrůstaje** – vzrastajúc, prechodník prítomný / **jestiť** – je / **žádaje** – žiadajúc, prechodník prítomný

v samé ctnosti své jen rozkoše hledaje věčně,
v spolku přemileném i přátel, i anjelů zpléšeš,
nejsladších tobě radostí zde přibude vždycky,
špatná nezkalí jich nikdý bařina smutku,
křiku tu neslyšet ani pláče, ni hořekování,
tak tě dobrotivý Bůh věčně oblahoslaví.

Včely a jejich matka ***Bájka***

Impia sub dulci melle venena latent. Ovid.

Po předlouné zimě, když se zklouzly sněhy,
skopnatěly stráně, břehy,
opatrný včelař krmil slabé včely,
pozdne roje hladem mřely.
Nalív do nádoby medu čistoučkého,
do oule jim vložil s opatrností.
Milá matička hned povolala hostí
k požívání pokrmu sladického,
k nímžto, když je shromáždila,
v tento rozum promluvila:
„Jezte dítky s pozorností,
nevstupujte s všetečností
do prostředku, skrovně z kraje lížte,

41

*****

hledaje – hľadajúc, prechodník prítomný / **zpléšeš** – zajasáš / **Impia sub dulci melle venena latent** – Za sladkým medom sa skrývajú nešľachetné jedy; Ovidius: Amores, kniha I, báseň VIII, verš 104 / **skopnatěly** – zvlhli (v dôsledku roztopenia snehu) / **skrovně** – skromne

aniž strelu hlubiny se zblížte,
všetečně jenž do prostredku kročí,
zalepi si nohy, křídla, oči,
medem umáchaná cele
postel sobě k smrti zstele.“
Řekla. A v tom hladovitou chasu
pustí k polednímu kvasu.
Honem každá běží k stolu,
hodovati mají spolu.

Opatrné u kraje se zastavují,
z květin připravenou šťávu
mírně pijí, těla posilují,
pamětliví na mateřské řeči
prostredku se střehou pilnou péčí;
všetečné v něj směle zabíhají,
plnou hubou sladkou stravu
výše míry políkají,
zvučí, křídly potřásají.

Nasyčené onyno hned k máti
s radostí se navracují,
tyto pozdějc k ní se chtějíc bráti,
nožičky mdlé z medu vytahují,
vždy však víc se v hloubi pohřžují,
křídla, nohy, oči zamazavše,
posléz sebou hýbat ustavají,
malé tilko cele umáchavše,
v sladkém bahně umírají.

42

*****

aniž se zblížte – bez toho, aby sa priblížili / **zstele** – stelie, rozprestiera / **k kvasu** – ku hostine / **střehou** – dávajú si pozor pred (niekým, niečím) / **onyno** – tamtie / **pohřžují** – ponárajú / **zamazavše** – zašpiniač si, prechodník minulý / **umáchavše** – umiesiac sa, prechodník minulý

Rozkoše též bahno takové jsou,
hody, tance, hry a freje,
z nichž se sladkost v srdce leje,
tisícové med ten dychtivě ssou.
Přečasto však v šťávě medu
podává jim rozkoš jedu.
Blaze těm, kdož z kraje s opatrností
libostí těch okušují;
nešťastní, kdož v hlubokosti
rozkoší se pohřžují.
Tisíc děvčat v skočném tanci
veněc ctnosti utratilo,
tisíc žráčů v vraždném šanci
zdraví, život posadilo,
tisíc pánů velký statek
hrami přišel v stráty zmatek.
Nesčislne chlipnost, freje,
z nichž se nemoc v tělo leje,
připravily o zdraví, čest.
Jenom skrovně požívati toho,
z jehož mnoha plyne zhouby mnoho,
rada pravé moudrosti jest.

***Urozenému Panu Pavlovi Synkentálerovi,
radnímu pánu v Št'ávnici***

Nedbej, když tě rota zlostných haní,
nebeský duch nespočívá na ní,
43

*****

freje – zálety / **ssou** – sajú / **v vraždném šanci** – v smrtonosnom nebezpečestve
(šanc = hazardná hra) / **posadilo** – vsadilo

jejich hlavy oblak hanby kryje,
slunce slávy na tvé čelo bije.

Opasuj se k zmužilému boji,
když se lháři proti pravdě rojí,
neviny braň, ješto v slzách zplývá,
zjev lest, když se pod plášť pravdy zkrývá.

Často nesmí ctnost ust otevřítí,
velí nahá hladem, zimou mřítí,
nespravedlnost potem nuze tyje,
pyšně v právích člověčenství ryje.

Zastupuj lid v těžkém manství živý,
otáčí ho pijavic houff lživý,
střebajících chudých syrotků krev,
presujících vdovy do samých střev.

Nikdy nejsou krve nuzných syti,
vztekají se tygrisové líti,
zuby skřípí, pysky jak had sypí,
z zlořečené huby jed jim kypí.

Pouty, žalářem i kyjem straší,
spravedlnost z soudnic vlasti plaší,
palaše si na nevinnost brousí,
zlám je, ať ctnost ochrany tvé zkusí.

Zlato, stříbro u nich pravdy cena,
chudoby pře bývá utracena,

44

*****

zplývá – vyteká, vyviera / **tyje** – naběrá, bujnie / **v manství** – v otroctve / **presujících** – žmýkajících, utlačajících / **tygrisové líti** – ukrutné šelmy / **z soudnic** – z úradov / **palaše** – šable / **utracena** – zatratená, zničená

zkřivděná ctnost hořké pláče leje,
černé srdce jí se zlostně směje.

Znamenej dni, jichž ti přeje Nebe,
láskou Bohu připodobní tebe,
zdvihni ctnostné křivdou potlačené,
utři tváří pláčem urosené.

Slzy vděčných přijmeš za odměnu,
dražší zlata, perel mají cenu,
ty tě poctí v černé země lůnu,
víc než mocnář ctěn jest na svém trůnu.

Dv. p. Janovi Seberinimu

*Cyziemu iaziku se učiec, nic latinikuom tiem nepřidaduc, svoi
iazik jeho zanedbavajic tlačiti budem? A budou nás v tom laicy
domácý mudřejší..?*

Viktorýn Korn. ze Všehrd
(† r. 1520 d. 21. září)

Svaté, bratře milý, šťastně začals' dílo,
míně vychovávat drahé vlasti syny,
pole toto husté trní krylo,
vychovavatelů kdo zčte těžké viny?
Vedly Panonii staré bludy
na provaze vkořeněné zvyklosti,
45

*****

znamenej – všímaj si / **láskou Bohu připodobní tebe** – připodobní sa láskou Bohu / **míně** – mieniac, prechodník prítomný / **zčte** – spočíta / **Panonia** – označenie Uhorska, odvodené od pôvodného názvu rímskej provincie

hrubly dítky s věkem v sprostnosti,
zrostly, žraly strdí vlasti trudy.

Nečekej však mnoho od nedbalé roty,
ješto lovem zvěří maří časy,
potem nuze tyje, vrší zloty,
moudrosti když znějí hlasy,
zacpává si náhluché již uši,
sáhá radši k vražedelné kuši,
k volavců i mdlému štěkaní
pilně nastavuje ucho,
proti zvěřům kruté vztekání
milé působí jim kochání,
hlasy boží pouští v hluchy.
Syny jejich od mladosti
rostou tropit ukrutnosti,
nevědomí cíle živobyті,
krví se nevinnosti syті,
ještěřčí se nenapraví pokolení.

Mějž na tom dost, jestli vyvolení
tebou moudře vyměřenou cestu
vyslídají s bedlivostí,
na ní půjdou s horlivostí
k moudrosti a ctnosti městu.

Těmto hlas, co Germanie synům,
staroušek ctný Kampe hlásil,
Němec syny, dcery spasil,
svedl je moudře k božským činům.
Zapal v milé vlasti jasné světlo,

46

*****

strdí – med / **tyje** – bujnie / **zloty** – zloby / **volavců** – honcov / **tropit** – vystrájat' /
Mějž – maj, dbaj, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **vyslídají**
s bedlivostí – nasledujú s ostrážitosťou / **Kampe** – Joachim Heinrich Campe (1746 –
1818), nemecký osvietenický spisovateľ, jazykovedec a lexikograf

které Pestaloci z vyšších krajů nebe
znesl, zblažil vlast a sslavil sebe,
aby štěstí Panonie zkvetlo.

Nauč spící duše moci,
outlý rozum přiměřenou věku
známostí jen stupnem brousit,
nauč skrýše náklonnosti zkusit,
uč zlým podat potřebného léku,
k božské ctnosti mladost nachylovat,
jako prut se mladý, kam chcem, chýlí,
dlouhost času křivolakost silí.
Už ctných srdcí v dobrém posilovat.

Vzbuzuj chuti v srdci vlasti synů
k hrdinským a užitečným dílům,
uč je kráčet k znamenitým cílům,
aby žádný z velkých činů
nestál vykonaný v polovici,
svěť svým spisem jako jasnou svící
těm, jenž samý rozum vzdělávají,
srdce mnohem dražší rolí
jako uhoru tam ležícího v poli
trním zarost nechávají.

Proklň známost, kteráž dobré mravy
z srdce mladé nevinnosti
zahání, jenž svaté náklonnosti
dusí, zlotě poskytuje stravy.

Tresci ty, jenž nebesům se smějí,
z Boha strojí žerty pyšné,

47

*****

Pestaloci – Johann Heinrich Pestalozzi (1746 – 1827), švajčiarsky osvietenský pedagóg a reformátor vzdelávania, zameral sa na výchovu mládeže k všeobecne prospešnému a vlastneckému životu / **sslavil** – oslávil / **stupnem** – postupne / **proklň** – premáhaj, prekonávajú

vášně posilují hříšné,
bezbožnost jen v světě sejí,
v čisté srdce jedy lejí.

Nedbej, jestli zlostných hluz
pohaní tě aneb zlaje,
jako jiní jejich hrozba taje.
Zžíře srdce jedovatá hrůza,
jejich křiky, pomsty, hany
nepřekročí hrobu brány;
smrt jim zamkne zlostné huby,
ukáže jim s porouháním zuby.
Po skonání smutné době
tmy je skryjí v věčném hrobě,
ty se vzneseš k nebi vysokému,
milé vlasti vděčné hlasy
tebe schválí v nejpozdnější časy.
Ctnostní žehnat budou tvému
po pohřbu smutném prachu.

Ale, prosím, milý brachu,
v mrtvém, římském jazyku proč
(jestli tu se tázati oč)
mluvíš k synům Slavininým?
Jazykem zdaž Kampe jiným
Tevtonům než v německém psal?
Vychování svatá naučení
k Germanie zvelebení
Salcman zdaž svým v latině dal?
Vlastenské-li máme počínání

48

*****

hluz – lúza, zberba / **zlaje** – prekľaje / **taje** – topí sa, rozpúšťa sa / **zžíře** – zžierajúc, prechodník prítomný / **jestli tu se tázati oč** – ak sa treba niečo pýtať / **Tevtonům** – Nemcom (Teutoni – označenie starogermánskeho kmeňa) / **Salcman** – Christian Gotthilf Salzmann (1744 – 1811), nemecký pedagóg, vychovávateľ a filantrop

s syny starých Latiníků,
 jsme-li plod těch – statečných sic – bojovníků?
 Tak-li s Slavií nás víže obcování?
 Jejíž staré, slavné plémě
 kraluje na kouli země,
 ona počala i porodila,
 mlékem svým nás od mladosti
 outlých štědře vykrmila,
 Slovenka nás s upřímností
 lalotati naučila.
 Ona dřímající moci
 složené v nás probudila,
 ní moc mladičkého těla,
 síla v duši zavinutá
 s prodlouženým věkem spěla.
 Její pilnou péčí nemoc krutá
 šťastně potlačena cele.
 Slavia nás krmí zdravým chlebem,
 v jejím lůnu žijem převesele
 tučným pod slovenským nebem.
 K té-li – ať vše povím směle –
 dobré mati mluvit latině mám
 co syn její znezdařilý,
 prsům jejím znevěřilý?
 Slovenské zdaž řeči neznám?
 Mám-li k synům Slavininým,
 k milé mluvě pokrevnosti

49

*****

Slavia – označenie slovanského územia i spoločenstva slovanských národov /
pod slovenským – tu vo význame pod slovanským / **znezdařilý** – neporiadny, ne-
 šľachetný / **znevěřilý** – neverný, spreneverený / **Slovenské zdaž řeči neznám?** – tu
 vo význame: Či nepoznám slovanskú reč? / **mluvě** – hovoriac, prechodník prítomný

římským jazykem neb jiným
cizím, jevit nevděčnosti?

Zda-li za jazyk se máteš milé,
jemuž nebe přeširoké cíle
u Chyny tam, Katara zde vyměřilo,
zněmčili co Češi stydím?

Bratře, ty i já věc jasně vidím,
potupovat milou máti,
lehčit otcovské své řeči,
o chudobě ducha svědčí.
Proč se za ten jazyk stydět,
který, co svět bude státi,
bez zákona zbraně nezahyne,
jehož sláva nikdy nepomine?
Nechceme-li pravdy vidět?

Slušné-litě mrtvých Latiniků
vzdělávati bohatých dost rolí,
nevážiti Slavininých polí
o veliké škodě pokrevníků?
V pole cizozemců mám-li běžet,
uhorem svých rolí nechat ležet?
Cizích pilně povážeti,
skály klidit, hrudy škodné
motykami rozrážeti,
bodláčí a chabrdí plodné
vytínat a vynášeti?
Zdaž kdo o své nepečuje,
vedlé svaté vypovědi,

50

*****

přeširoké cíle u Chyny tam, Katara zde – rozsiahle hranice od Číny až po západ (Katar – zrejme označenie oblastí, v ktorých vzniklo katarstvo, resp. albigénstvo) / **slušné-litě** – či je slušné, enklitika -tě zastupuje sloveso je / **povážeti** – považovať, vážiť si, oceniť / **chabrdí** – burina

jakž to školní hoši vědí,
víry v Boha nezlehčuje?
Slušné-litě v bezdné moře
vody z studnic vlasti líti,
tam, kde pilný Slovák oře,
cizím zdravé símě síti?
Slavia kde pilná pleje,
slovenské se zboží chvěje,
slušné-li tam Latiníkům žítí?
Má-li slovenský duch hladem mřítí?
Nemá-li nám nikdy učenosti záře
na obloze Slavinině vzjítí?
Nemá-li se Minervině u oltáře
jméno Slavinino stkvítí?
Mají-li snad síly jejich synů
cizincům jen k službě státi,
ovoce pak jejich statných činů
Římanům neb Němcům zrátí?
Čeledi když cizí hladu cítím,
pokrmem ji štědře sýtím,
nemám vlastním dítkám chleba přátí?
Mám jich nechat zcepeněti?
Má-li času zimní ledovice,
hrozná sněžní metelice,
ciziho když plodu rozehřívám,
pod kožich ho pilně skrývám,
vlastní plod můj mrazem zdřevěněti?

51

*****

Minerva – římská bohyně múdrosti / **zcepeněti** – zhyznout

Nebe, rač nás uchovati
toho bezectného bludu!
Jináč – nechcem-li se retovati –
podrobmež se, nešťastníci soudu
přísné nebes spravedlnosti!
Shořme s dílem nemoudrosti.

Nuže, mluvmež, pišme s pilnou péčí
k svému slovenskému rodu
v milé Slavinině řeči,
již nám láska sladkých matek
k zachování odevzdala,
nám ji brousit přikázala.
Nezlehčujmež mateřského plodu,
zdržujme nám odkázaný statek.
Libeznáť, zvučná, přemilená,
hojně krásou ozdobená,
vzdělejmež ji s bedlivostí,
oheň lásky, horlivosti
rozžihejme v srdci Slavinině,
uvozujme její schopné syny
do svatině Minervině,
všudy znějte jejich statné činy,
moudrosti jim světiž jasně světlo,
aby štěstí Panonie zkvetlo.

Píseň ranní

Jasně slunce, světlo moře,
končí noci tvrdý sen,

52

*****

podrobmež se, mluvmež, nezlehčujmež, vzdělejmež – podrobme sa, hovorme, nezľahčujme, zdokonaľujme, koncovka -ž na zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **k slovenskému rodu** – tu konkrétne slovenský / **libeznatě** – je ľubezná, enklitika -tě zastupuje sloveso je / **světiž** – nech svieti, imperatív 3. os. sg. / **Panonie** – označenie Uhorska, odvodené od pôvodného názvu rímskej provincie

lidem, ptactvu, loukám, hoře
ohlašuje nový den.

O, Ty, jenž mu rozkazuješ,
Bože dobrý, veliký,
Ty mu světla propůjčuješ,
zdržuješ tvor všeliký,

Tebou stojí, Tebou svítí
každý slunce paprsek,
Tebou roste krásné kvítí,
Tebou trvá okrslek.

Ty si i mně s novým dnem zas
nový život daroval,
věku mého prodloužils' čas,
bych se v Tobě radoval.

Celý svět když otočila
temností svou strašná noc,
i mé oči zamračila,
zemdlela všech smyslů moc,

O, jak snadno obklíčiti
moh' mne těžký smrti sen,
moh' mi život vyhasytí
prv, než vzešel jasný den.

Než Ty, Stvořiteli milý,
osvítils' zem v ranní čas,

53

*****

zdržuješ – zachovávaš / **okrslek** – časový úsek určený oběhem Zeme okolo
Slnka

oči mé se probudily,
spatřily den krásný zas.

Oudy těla outlivého
nové síly nabyly,
moci ducha zemdleného
spáním se mi vrátily.

Jakou Tobě za to chválu
vzdát mám, Otče, jakou čest?
Ach, Ty člověka moc malou
znáš, že stvoření mdlé jest.

Přijmi obět díkůčinění
od nedostatečného,
Tobě píseň k zvelebení
zavzniž z srdce vděčného.

Pomoz, Otče, i den tento
v pobožnosti strávití,
bych se mohl, prosím jen to,
vždycky Tobě líbiti.

Večerní

Skloň se ke mně, milý sničku,
oko žádá v pokojíčku
tíše odpočinouti,
dovol mdlému usnouti.

54

*****

outlivého – tenkého / **zavzniž** – nech zaznie, imperatív 3. os. sg.

Než, ach, kdybys' přítelíčku,
procítil víc nedal víčku,
a mé oči zemdlené
zůstaly by zavřené.

Nu, vím, že mi světlo krašší
vrátí život mnohém dražší,
dá mi spatřit nový den,
jehož nepřetrhne sen.

Spravedlnost boží z němčiny

Celý svět se, Bože, musí
postaviti před soud tvůj,
spravedlnost tvá i mne zkusí,
i mně vyřkne ortel můj,
dejž, ať zde se přihotovím,
co tam před Tvým trůnem povím,
když mne budeš souditi.

Z trůnu nebes vysokosti
zlé i dobré spatřuješ,
dle své božské spravedlnosti
odplatu všem daruješ,
nedbáš, král či žebrák zvinil,
skutků jenom, kteréž činil,
spravedlivě ohlédáš.

55

*****

dejž – koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **ohlédáš** – prihliadaš, preskúmaš

Již zde mnoho prokazuješ
pobožnému dobrého,
od něho kříž odvracuješ,
kterýmž tresceš zlostného,
před světem tak dokazuješ,
že Ty zvláště oblibuješ,
kteříž ctnosti pilni jsou.

Ovšem, Pane, Ty jsi ctnostných
milostivým přítelem,
nenávidíš skutků zlostných,
jichž jsi přísným mstitelem.
Kdo Tvá svatá přikázání
plní, dojde požehnání,
byť i mnohou křehkost měl.

Než kdo tobě odporuje,
který hřeší ze zlosti,
kdo tvou vůli potupuje,
toho tresceš s přísností,
často nouze, pohanění,
svědomí zlé, utrpení
jeho díl jest na zemi.

Mnohý sice skutek zlostných
bez trestu zde zůstává,
někdy moudrost Tvá i ctnostných
beze mzdy tu nechává,

56

*****
byť i – hoc aj

přijde však den soudu Tvého,
v němž zlost zjevíš bezbožného,
potom ctnostný zapléše.

Bože, pomoz oblibovat
vše, co jesti' dobrého,
dejž, abych se vyvarovat
mohl hříchu každého,
když mne srdce k němu svází,
necht' v něm místa nenachází,
posilniž mne bázeň Tvá.

Moudré darů božích vynakládání

Bože, Tys' mne duší nesmrteľnou obdařil,
o, bych drahé hřivny lehkomyšľně nezmařil!
Ty si povolal mne k svatě službě na svět,
nedej, by mi zvald v hřiších života květ.

Rozumem a vůľi svobodnouš' mne ozdobil,
dals' mi svatě slovo, bych se Tobě podobil,
spasení své duše s horľivostí hledal,
světškým marnostem se k zľému svěsti nedal.

Mistrovskýmš' mne těľem poctil z pouhé milosti,
jehož každičký ud hlubina jest moudrosti,

57

*****

dejž – koncovka -ž zdůrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **posilniž** – nech
posilni, imperatív 3. os. sg.

Tebou samým stojím na své zemské štací,
Tebou vytrvávám pod břemenem prací.

Budu-li vždy pilen slova Tvého svatého,
v nenávisti maje obcování hříšného,
neokusím kříže, ješto z hříchu plyne,
tisícnásobná mne bída jistě mine.

Budu-li své udy k práci vynakládati,
o denní se pokrm nemám trudně starati,
jen Tebe oň prosit, ač znáš, co mi třeba,
dobrota tva pilným požehnává chleba.

Kdo s Tvým požehláním opatrně šafáří,
nemrhaje statku, šťastně se mu podaří,
mírně, středně živ jsa, hladem nemám mříti,
k nuzným stále štědrý budu živnost míti.

Ač sic někdy uzkost na pobožné přichází,
u Boha v ní pomoc věrný křesťan nachází,
dobré svědomí ho v kříži potěšuje,
hojněji mu to zas Pan Bůh nahrazuje.

Kdybych však se spustil pilné práce s lehkostí,
Bohu sloužit nechtě, živ byl v prostopašnosti,
těžká nouze by mne s mými neminula,
drahá duše má by s tělem zahynula.

58

*****

na štací – na poste, pôsobisku / **maje** – majúc, prechodník prítomný / **trudně** –
pracne, ustarane / **šafáří** – hospodári / **nemrhaje** – nemrhajúc, prechodník prítomný /
živ jsa – súc živý, prechodník prítomný / **nechtě** – nechtiac, prechodník prítomný

Cele tedy, Pane, doufám v tebe samého,
Tobě oddávám se k věrné službě celého,
Tys' můj dobrý otec, Ty mne opatruješ,
Ty mne dary svými štědře korunuješ.*

Píseň školská

*Cur TIBI tam viridis, cur tam jucunda senectus?
Cur? quia non vitiis tecta juventa fuit.*

Podtež, dítky přemilé,
užit chvíle spanilé
k nabývání moudrosti
hledejte v ní hodnosti.

Její cena nad zlato,
bohatství to odňato
nikdy od vás nebude,
z ní vám štěstí přibude.

Aj! Tam pilné včeličky
letí do své pracičky,
z květin od mladosti hned
vytahují sladký med.

Z krásných knížek s pilností
važte i vy moudrosti,
sáhejte k nim dychtivě,
čtětež pilně, bedlivě.

---

* Můž se zpívati jako: Nuž Bohu děkujme.

59

*****

Cur TIBI tam viridis, cur tam jucunda senectus? Cur? quia non vitiis tecta juventa fuit - Prečo je pre teba staroba taká svieža? Prečo? Pretože mladost' nebola zahalená nerest'ami / **podtež** – podte, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **k nabývání** – k získavaniu, nadobúdaniu / **Aj!** – Hľa / **čtětež** – koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

Lenivost hřích hrozný jest!
Péče vaše buď a čest
ctnostně trávit mladý věk,
Bohu, lidem činit vděk.

Život lidský na světě
jako rosa na kvěťě,
brzo mladost uletí,
starost jí jde v zápětí.

Strávených let mladosti
v ctnostech, stálé pilnosti,
rozkošná jest odměna
starost v zimě zelená.

Láska

Láska smrtešdné blaží,
láskou žije celý svět,
lásku získati se snaží
anděl, člověk, červ i květ.

V nízké chalupě tak bydlí,
jako v slavném paláci,
v čistém srdci ráda sídlí,
trvá věrně na štací.

Láska nevýslovnou radost
v duši lidskou nalévá,

60

*****
na štací – na poste

bez ní vadne chlapce mladost,
bez ní děvče omdlévá.

Ctitele své občerstvuje
sladkým, božským nektarem,
bolest srdce zastavuje,
bývá šťastným lékařem.

Břinkotu a blesku zlata
pravá láska neváží,
jako chaterného bláta
na poklady nevraží.

Děvče pro miláčka svého
vlast i otce opouští,
vděčně při boku chce jeho
žít i umřít na poušti.

Láska nuzným ulevuje
břímě bídné chudoby,
pannu s milým posiluje
stíženou jhem poroby.

Těžká pouta pomáhá nést
okovaným v temnici,
milující mněje, že jest
v malované světnici.

61

*****

břinkotu – cvendžaniu / **nevraží** – nenávidí / **jhem** – jarmom / **milující mně-**
je – milující si myslí

*Toužení po přítelkyni**

Jen na tě myslí duše má
o, přítelkyně upřímá,
jen tebe váží nad jiné,
jen tebe žádá jediné.

Když srdce jímá truchlota,
tys' radost mého života,
když vstupuje vně plésání,
ty jsi mé všechno kochání.

Nic netěší mne bez tebe,
jsa s tebou, mám zem za nebe,
žit s tebou volím v žalosti,
než bez tebe vždy v radosti.

Když tebe mám, mám tisíce,
svět mi bez tebe temnice,
i nebe stratím raději,
než s tebou vždy žit naději.

Manželství

Krásné panny, mladence jen
svaté blaží manželství,
mračný věku jasní jim den,
milé tvoří přátelství.

---

* Můž se zpívat jako: Já nevinná se kochala &c.

62

*****
jsa – súc, prechodník prítomný

Přebolestná lásky muka
neženaté sužuje,
blaze těm, jež svatá ruka
u oltáře spojuje.

Za mládenci svobodnými
podezření chodívá,
za pannami nevdanými
pomluvu svět vodívá;
panna za miláčka vdaná
žije v svatém pokoji,
nermoutí ji světa hana,
utržek se nebojí.

Samota ctnost utěšenou
často k hříchu navází,
mladost ještě nezkušenou
snadnou k pádu nachází;
muž v ctné ženy společnosti
hájí zlaté nevinu,
okušuje blaženosti
v spolku milé rodiny.

Bez manželky dlouhá chvíle
trápí muže mladého,
netěší ho kratochvíle
bez pohlaví krásného;
v manželčině spolku minou
dlouhé roky jako den,

63

*****
utržek – ohovárania

bídy v okamžení hynou
jako v noci strašný sen.

Manželství nám růže stele
v cestu věku zemského,
v společnosti kráčím směle,
neděsím se ničeho;
v samotnosti mysl tvoří
hrůzoplňné obrazy,
cítění ctné v srdci moří,
víže lásku provazy.

Manžel s manželkou ctnou dělí
sladkou radost, hořký kříž,
s ní se míle rozveselí,
když ho tlačí smutku tíž;
neženatým tesknost seje
v duši smutná samota,
manželka med v srdce leje,
blen mu sladí života.

Při ženě muž méně cítí
nedostatku chudoby,
láska srdce jeho sýtí,
těší pod jhem poroby;
jednomu jest těžké břímě,
jež dva nesou snadněji,
a když jeden v práci zdříme,
pobdí druhý volněji.

64

*****
pod jhem – pod jarmom

Jako ptáček se samičkou
sladké lásky požívá,
tak i muž s svou holubičkou
rozkošemi oplývá;
nedal by jí za celý svět,
na kraj světa šel by s ní,
jemu vadne mladosti květ,
když své bez ní tráví dni.

Ženin muže upřímého
hořký pláč v hrob sprovází,
svatě památku ctí jeho,
kochání v ní nachází;
když věk její zemský zhyne
nevidomě jako dým,
její láska nepomine,
věří, že se sejde s ním.

Děvčátko

Vizte jen mé krásné děvče
se zlatými kadeřkami,
s počernými očičkami!
Máte-li, vy, lidičky,
takovéto dětičky?

Vizte jen mé sladké děvče,
kůže jeho jak slon hladká,
65

*****

kochání – potechu / **nevidomě** – nepozorovateľne / **jak slon** – ako slonovina

hubička jak cukr sladká,
nemáte, vy, lidičky,
takovéto dívčičky.

Vizte jen mé milé děvče,
není smutné, nedotklivé,
vždycky vlídné, přívětivé,
nemáte, vy, lidičky,
takovéto dívčičky.

Vizte jen mé dobré děvče,
lepší jest než čtyři jiné,
jimž zlost z srdce i z ust plyne!
Chtěli by ste, lidičky,
takové mít dětičky?

Přijď jen, kupče, s bohatstvím svým,
dávej nám zaň na sta tisíc
dukatů, neb jakžkoli víc,
nedáme ti dívčičky,
hledej jinde holčičky!

Pilnost*

Jako ohně lenivosti
chci se pilně varovat,

---

* Můž se zpívat jako: Ježíš Pán života mého a t. d.

66

*****

nedotklivé – urážlivé / **pilně** – pozorne, dôkladne, so všetkým úsilím

budu s vroucí horlivostí
v povolání pracovat,
Bůh mne na mou zemskou štaci
povolal, bych konal práci,
sloužil králi, krajině,
obci, městu, dědině.

Jaká hanba života čas
v lenivosti mařiti!
Jakový hřích svědomí hlas,
hlas též boží tupiti!
Jaká stráta dnem i nocí
síly těla, ducha moci
mrhat, škoda věčítá!
Kdo ji medle zpočítá?

Drahý klénot, zdraví těla
kazí špatná lenivost,
krev si v žilách zkazit zcela
jakovátě bláznivost!
Tomu, v lenosti kdo žije,
červená krev v těle hnije,
jako voda v kaluži,
chléb mu k zdraví neslouží.

Pilná práce množí sílu,
lenivost jí ujímá,
pilnost dává chuti k dílu,
lenivost ji zemdlívá.

67

*****

na zemskou štaci – na miesto na zemi, na post, pôsobisko / medle – teda / ja-
kovátě – aká, enklitika -tě zastupuje sloveso je / ujímá – uberá / zemdlívá – oslabuje

S chutí práci začínati
jest půl díla dokonati,
zpozdile kdo pracuje,
těžce dílo skoncuje.

Lenivec si život krátí,
těžké nouze začíná,
dědictví své brzo tratí,
pilným jmění přibývá,
lenivec jen na svém loži
hliví, v domě nouzy množí,
jen kdo v létě pracuje,
vesel v zimě hoduje.

Nepravosti řeky plynou
z nešlechtné lenosti,
celé domy skrz ni hynou,
bohatnou jen pilností;
lenivci když nepostačí
jmění, chudoba ho tlačí,
přivlastní si cizí věc,
kradne, loupí lenivec.

Tebe tedy následovat
budu, milá pilnosti!
Tebe stále vychvalovat
s vroucí láskou, milostí.
Ty mé zboží rozmnožuješ,
dobré jméno ohrazuješ,
68

*****

začívá – zřejmě tlačová chyba, správně zažívá / zboží – majetok / ohrazuješ –
zabezpečuješ

ty mně pracovitostí
steleš cestu k hodnosti.

Ty mi pomáhej, o, Bože,
v povolání pilným být,
hned, jak ráno vstanu z lože,
k užitečné práci jít.
Dej mi zdraví, dej mi chuti,
svědomí pak ať mne nutí
konat, co jest dobrého,
milosti Tvé libého.

Pochybnost
podlé p. Seume

Zuzano, mně tak se vidí,
že tvá ctnost předc na strašlivé průbě
nebyla, jak na chluby se troubě
nyní hlásí květu mladých lidí.
Zvraskalé ty tváří rozplašiti,
ješto s neprozřetedlností
smělyť lečky nastrojiti,
nemním to být velkou zmužilostí.

Ale kdyby jinoch mladý
byl tě vroucně vzýval tady,
krásný, jak ho kunšt muž malovati,
jakž ho třeba pohledati,

69

*****

podlé p. Seume – podľa nemeckého originálu Johanna Gottfrieda Seume-
ho (1763 – 1810) / **smělyť** – smeli, enklitika -ť zastupuje zámeno ti / **nemním** –
nepovažujem

bystrých očí, řečí sladké,
tváří jako slonová kost hladké,
švihlý jako březový prut,
svodný jako ten, jenž spal s Rut,
za růžovým kdyby kvetoucím
schován jsa byl zhlédl tě v koupeli,
na jara pak květin posteli
polouodínou tě srdcem převroucím
o milost byl prosil, Krásenko,
ale o samotě.

Kdyby pak tvé měkké srdénko
hocha kouzelného bolesti,
jakž bil puls tvůj vždycky silněji,
bylo pocítilo vřeleji,
a tu byla bys' té znikla neřesti,
ale sama.

Při tom sladkém rozmlouvání,
vzdychání a milém dotírání
byla bys' se volat opovážila,
ale sama.

Tak bys' předce průby byla zkusila.

Káva* a víno

Nebráňtež mi levantské pít kávy
se smětankou od jalové krávy,

---

* Jiní kafé piší, ale káva slovenštěji zněje.

70

*****

švihlý – svieži / **za růžovým schován jsa** – súc schovaný za ružovým kríkom, prechodník prítomný / **vřeleji** – vrúcnejšie / **znikla** – unikla / **nebráňtež** – koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, prosby / **levantské** – pochádzajúcej z tureckého stredomorského pobrežia / **slovenštěji** – slovenskejšie, viac slovensky, bližšie slovenskému

mějte sobě Liberovy dary,
maje kávu, nedbám na poháry.

Světlo duše víno zamračuje,
paměť hubí, vtip mi zatupuje,
káva silí duše, těla moci,
kávu pije, myslím celé noci.

Káva mozku, krve nezahubí;
víno rozum převracuje v ruby,
káva spící myšlení mi budí,
káva k básněm milou Múzu pudí.

Víno bolest celé hlavy rodí,
hojně pité vodnotedlnost plodí.
Káva mdlobu vnitřností hojí,
plaší nemoc, jenž se v těle rojí.

Silné nohy víno podlamuje,
k andělům mne káva pozdvíhuje,
Herkulesa víno na zem zráží,
k vytřezvení kávy dát mu káží.

Jasnost očí víno krví kalí,
z něho plamen v obličej se valí,
hubenou tvář kava růžím krásí,
obličej oheň mlékem hasí.

Víno jazyk nemotou mi raní,
opilce řeč, krok i pohled haní,
71

*****

Liberovy dary – dary boha Libera, boha plodnosti a úrody / **maje** – majúc, prechodník prítomný / **pije** – pijúc, prechodník prítomný / **pudí** – povzbudzuje

kávu pije bystrým okem hledím,
jako řečník v parlamentu sedím.

Šekspír básně kávou vtip si brousil,
její moci vznešený Póp zkusil,
božský Voltér nektar kávy píval,*
při ní Klopštok Mesiáše zpíval.

Viland, chloubá německého světa,
kávou dožil Nestorova léta,
ní Voss zsilén Luizádu stvořil,
ní i Géte krásné básně spořil.

Kávy i mně štědře nalévejte,
krev i mozek ní mi rozhřívejte,
kávu pije, božským ohněm hořím,
pomocí muz milé básně tvořím.

Žádost kávy nenasyčená

Přátelé, když slavné hody, kvasy
v přepamětné Slavinině časy
při líbezné hudbě učiníte,
mně jen kávy navaříte.

Zdalekých když krajů přinesené,
mlsy mistrně připravené

---

* V posledních letech svého života Voltér za den do šedesáti šálků kávy vypil.

72

*****

pije – pijúc, prechodník prítomný / **Šekspír, Póp, Voltér, Klopštok, Viland, Voss, Géte** – podľa dnešnej normy: Shakespeare, Pope, Voltaire, Klopstock, Wieland, Voss, Goethe / **zsilén** – posilnený / **spořil** – rozmnožil / **kvasy** – hostiny / **Slavinine časy** – doba Slávie, obdobie slávy slovanských národov

na tabuli stkvostnou předložíte,
mně jen kávu představíte.

Bohatých když hodů k završení
hrušek, jablek sladká pokolení
přinesouc, stůl nimi obtížíte,
mně jen kávy nacedíte.

Když vin silných rozličnými rody,
jagerských a rustských kmenů plody
mračnou duši hostů vyjasníte,
mně jen kávou vyrazíte.

A když na rozchodnou tokajského,
za poděkování míněšského
z jiskřící se clénky připijete,
mně jen kávy nalejete.

Prosba k Nebi

Srdce prázdné nepravosti,
ješto oka nekalí,
z něhož plynou krásné ctnosti,
kteréz tváři nepálí.

Nejen čistou láskou hoří
k milé vlasti rodině,
než se hořkým smutkem moří,
když jest bída v cizině.

73

*****

rustských – z oblasti Burgenlandu (v okolí mesta Rust), oblasti dnešného Rakúska, ktorá patrila k Uhorsku / **vyrazíte** – zabavíte / **mínešského** – z oblasti západného Slovenska, z okolia Rusoviec / **z clénky** – z pohára / **k Nebi** – v zmysle k Bohu, preto veľké začiatkové písmeno / **prázdné** – pozbavené

Nad neštěstím vlasti pláče
jako nad svou neřestí,
nad štěstím pak jejím skáče,
plésá z dobré pověsti.

Kvílí nad nešlechetností,
radostí se rozplývá,
když se rozmáhají ctnosti,
mdloby láskou přikrývá.

Veškerému světu přeje,
jakžkoli jest veliký,
radost v srdce nuzných leje,
miluje rod všeliký.

Takového srdce, Nebe,
rač mi, prosím, popříti,
bych i bližní, ne jen sebe,
mohl tudy spasiti.

Večer

Rozkošného slunce jasná
světlost v moře zstupuje,
na obloze záře krásná
vody, hory maluje.

Oráč prací unavený
leze domů za pluhem,

74

*****

popříti – dopriať / **zstupuje** – zostupuje

pastýř všecken ohořený
žene stádo za druhem.

Hluboké již ticho zase
ves i pole podjímá,
temnost u večerním čase
z novu zemi objímá.

Milé ptactvo ještě pje,
v sen nás ukolíbati
chtěje, líbost v srdce leje,
oči chtějí zdřímati.

Skoľ se k nám již, milý sničku,
sladkostí svou oblaž nás,
posilň, milý příteličku,
unavených oči zas.

Výstraha před chlipností

Odporovat chlipné žádosti
budiž denně, milá mladosti,
snažná tvá a moudrá péče,
utíkej před jejím lákáním,
svází srdce pochlebováním,
její radosti jsou leče.

Zbytečného pití, jedení
chraň se, ujdeš k hříchu zvedení,
přítelem buď střízlivosti,

75

*****

ohořený – opálený / **podjímá** – zmocňuje sa, zahafuje / **u večerním čase** –
v večerním čase / **chtěje** – chtiac, prechodník přítomný / **budiž tvá péče** –
nech je tvoja starosť, imperatív 3. os. sg. / **svází** – zvádza / **leče** – nástrahy

uč se, jak bys' sebe přemoct měl,
zbraň si zvůle, již bys' požit směl,
panůj nad svou smyslností.

Nepanůjž tvé oko nad tebou,
tělo odkryt styd' se před sebou
k žádosti zlé uhašení;
neslyš plzkých žertů vtipáčků,
hledej v lůně ctnosti miláčků
vtipným žertem vyrazení.

Pilnou práci věrně konati,
tenata jest hříchů trhati,
do nichž špatný lenoch vázne;
ohrad' ctnost svou pracovitostí,
ujmi síly chlipné žádosti,
nedávej jí chvíle prázdné.

Bude-li tě k hřichu vábiti,
hled' se jejím vnaďám brániti,
než se do srdce ti vryla;
v početí ji snadnoť udusit,
tíž se o to potom pokusit,
když se v ňadrách vkořenila.

Často nevinnosti podobou,
přátelství se krásí ozdobou,
tobě propast známa není;
delší obchod tebe smělejším,
činí v lásce denně vřelejším,
tak se láska v chlipnost mění.

76

*****

zbraň se zvůle – bráň sa svojvůli / **nepanujž** – nech nepanuje, imperatív 3. os. sg. /
vyrazení – zábavu / **tenata** – nástrahy / **snadnoť** – ľahko, enklitika -ť zastupuje
sloveso je a zároveň zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

Byť bys pak se skutkem nezkalil,
v bahno hříchu hned se nezvalil,
zdaž v tvém srdci hříchu není?
Je-li hřích jen zlého páchání?
Ach! I žádosti zlé chování
hřích jest, i zlé pomyšlení.

Citedlné ti srdce odpustí,
pro stud v hřích se ještě nepustí,
tajně však ho předce žádá;
domníváš se dosti silným být,
myslíš: v mále mohu pochybit,
až tvá ctnost tak posléz padá.

Žádosti tě mohou znectiti,
prv, než si je mohl splniti,
přestupuješ povinnosti.
Jestli před hříchem se nestydíš,
rozumem se moudře neřídíš,
můžeš-li se chlubit ctností?

Jestli zdáš se sobě klátiti,
musíš stále na to mysliti:
čisté srdce štěstí vrch jest!
Jestli nevinnost se utratí,
jak živ se mi více nevrátí,
zhynulat' mi života čest!

77

*****

citedlné – citlivé / **klátiti** – byť neistý / **zhynulat'** – zhyňula, enklitika -ť
zdůrazňuje význam slova vo výpovedi

Mysliž často: svazky chlipnosti
před svědomím vždy jsou mrzkosti,
před světem jsou hanba lidí.
Kdybych pak i v husté temnosti
ohavnosti ukryl chlipnosti,
Bůh můj dobrý předc mne vidí.

Chlipnost krátí léta života,
dlouží, blaží život čistota,
chlipnost lidi raní, moří;
chci si zdraví svého chrániti,
Bůh ty hrozí zase zkaziti,
jenžto jeho chrám tu boří.

O, jak květla mladost přemilá,
dokud ctnost ji vedla spanilá,
již se čerstvost její trátí!
Porušenost hyzdí její tvář,
krásu její přivedl hřích v zmař,
tak, hle, ctitelům svým platí!

Tak mstí chlipnost na nestydatých
později, neb spíš zlost činů nesvatých
tresce přísně bez milosti,
nýbrž trápí skutky ohavné
celý život lidi nemravné
hanbou, nouzí, chůravostí.

78

*****

mysliž – myslí, koncovka -ž zdůrazňuje naliehavost⁹ příkazu, želania / **chůra-
vostí** – dlhodobou chorobou

Chlipnost rozum, srdce zemdlová,
chuti k dobrému ní ubývá,
o čest lidí připravuje.
Pod břemenem lstivých žádostí
padá člověk z vrchu hodnosti,
k hovadu se ponižuje.

Utec tedy z cesty chlipnosti,
bdiž a volej k boží milosti,
pros za moudrost v pokušení,
třes se před prvním hned kročením,
ostatní jsou učiněna s nim
k tvému hříchům podmanění.

***Pláč mládence
nad stracenou milenkou***

Tebe pláč můj následuje,
ode mne když utíkáš,
když mé srdce hořekuje,
ty mi slova neříkáš.

S radostí sem očekával
dne, jenž nyní stracen jest,
vše, co sem ti přísahával,
splním tobě na svou čest.

79

*****

zemdlová – zoslabuje / **bdiž** – bdej, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

Pro tebe to srdce hoří,
kteréžs' ty zle poznala,
toho, za nímž tvé se moří,
mysl jestiť nestálá.

Chceš-li pokoj naleznouti,
který ušel z ňader mých,
musíš lípy zabudnouti,*
u nichž zněl hlas slibů tvých.

Zapomeň se na potoky,
u nichž se mnous' chodila,
na mne, na všechny též kroky,
kteréž se mnous' činila.

Než tvůj obraz, milenko má,
přenasleduje mne vždy,
v lesu, na loukách i doma.
Ach, jak zabudnu tě kdy?

Cítím v srdce hlubokosti,
ode mne žes' vzdálena.
Ach, kyž tělo mé i kosti
skryje rakev zelená!

---

* Zabudnouti t. zapomenouti.

80

*****
jestiť – je

*Zpěv při příležitosti posvěcování Pešťanského chrámu
L. P. 1811 dne 3. června v pondělí svatodušní zpívaný*

Recitativ

Znětež Stvořitele chvály!
Ať se lidská srdce hnou,
tam kde smutné pouště stály,
paláce se k nebi pnou.
Aj, zde stojí nový chrám,
on, on daroval jej nám.

Aria

Bože, veliký Tvůj chrám, svět
důstojnost tvou zvěstuje,
anjel, člověk, pták, červ i květ
v chrámě tom Tě schvaluje,
Tebe ctí v něm hvězda jasná,
Tebe slaví duha krásná,
velikost Tvou hlásí hrom,
lásku jeví květlý strom.

Tvé jsme i my zvláštní dílo
moci, lásky, moudrosti,

81

*****

znětež – nech znejú, imperativ 3. os. pl. / Aj – Hřa / schvaluje – chváli /
květlý – rozkvitnutý

předivnou Ty, věčná sílo,
ozdobils' nás schopností.
Ruce, jazyk, oči, uši
ohlašují naší duši,
žes' Ty veliký Bůh sám,
člověk Tvůj jest živý chrám.

Ty v něm myslíš, Ty v něj seješ
símě velkých myšlení,
Ty v něm duchem svatým věješ,
budíš svatá cítění,
křísíš mrtvé náklonnosti,
naplňuješ horlivostí
srdce k ctnosti studené,
hojíš smutkem raněné.

Jakou Tobě, Pane, vzdáme
za to chválu, jakou čest?
K mdlobě své se vděčně známe,
bez Tebe co člověk jest?
Jen Tvá věčná moc ho silí,
bez Tebe se k pádu chýlí
rek, jakž kyneš okem svým,
mizí, jako mha a dým.

Naše vděčnost posvěcuje
Tobě tento nový chrám,
srdce Tobě obětuje,
k vroucnosti je nástroj sám,

82

*****

k mdlobě své se známe – vieme o svojej nedokonalosti / **rek** – hrdina / **mha** –
hmla

zpustiž jiskru z vysokosti,
zhřej je ohněm nábožnosti
v modlitbách i v zpívání,
v svátostech i v kázání.

Tento chrám buď v každé době
milou Tobě svatyní,
Duch Tvůj svatý připrav sobě
svatou v srdci jeskyni.
Veď nás cestou pravdy, ctnosti
do nebeské blaženosti,
kde Tvůj lid Tvá svatá tvář
obleskne jak nebe zář.

Kůr

Bože, Františka nám krále
zdržuj, oslav jeho rod,
na císařském trůně stále
stkvěj se jeho drahý plod,
Ferdinanda jeho syna,
Jozeffa též palatina,
všecky vlasti vrchnosti
posilň, obdař moudrostí.

Pod ochranou jejich květiž
krásně v Pešti tento zbor,
pravda s ctností vždy v něm světiž,
Ty, jenž blažiš každý tvor,

83

*****

zpustiž – spusti, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **kůr** –
chór / **květiž, světiž** – nech kvitne, nech sa svätí, imperatív 3. os. sg.

dej nám blaženější časy,
vyslyš proseb našich hlasy,
    dejž všem poznat, žes' Ty sám
veliký Bůh, my Tvůj chrám.

Na smrt Michala Institorisa Mošovského

Smutnou píseň zavzniž, loutno milá,
vlasti! Obleč roucho smutkové!
Obledla tvář otce ušlechtilá,
skonat, plačte synové!

Ach, on s přehlubokou učeností
překrásnou ctnost stále spojoval,
plný lásky k Bohu, důvěrnosti,
v němž se stále radoval.

Věrný sluha Krista, vůdce svého,
Jeho cti a slávy hledal jen,
chodil po šlepějích svatých jeho,
každíčký mu sloužil den.

Milý, drahý přítel človečenství,
láskou obsahoval celý svět,
poznáv velku cenu náboženství,
čtyřidcet je hlásil let.

84

*****

dejž – daj, koncovka -ž zdůrazňuje naliehavost' příkazu, prosby / **zavzniž** – zaznej, koncovka -ž zdůrazňuje naliehavost' příkazu, prosby / **obsahoval** – obopinal, objímal / **poznáv** – poznajúc, prechodník minulý

Svítil lidu světlem pravdy jasným,
zaháněje bludů mrákoty,
stkvěl se míle živobytím krásným,
pílen mravů čistoty.

Květu školy, církve žádostivý
štědře jměním obě fedroval,^{a)}
pilných žáků přítel dobrotivý,
nuzné oděl, přechoval.

Věrná manželka ho neplakala,
ani upřímný plod života,
z drahého nám muže pozůstala
moudrost jen a dobrota.

---

a) Pěkné o tom svědectví i kšaft tohoto výborného muže vydává. Snad milou vlastencům svým věc učiním, jestli zde k věčné jeho památce poznamenám, jaková ustanovení kšaftem svým učinil a co komu v něm odkázal, totiž:

1. církvi Prešporské uhersko-slovenské, které již před tím několik let před smrtí osm tisíc zlatých pod tou výminkou daroval, aby její kazatel jako řádný professor při tamějším gymnaziu učil, nyní přidal 4000 zl., spolu tedy 12 000 zl.,

2. Prešpurskému ev. alumneum 2000,

3. chudým alumnistům na šaty 2000,

85

*****

zaháněje – zahánějúc, prechodník prítomný / **pílen** – starostlivý, dbajúci o niečo / **fedroval** – podporoval / **přechoval** – živil / **neplakala** – neoplakávala / **upřímný** – priamy / **kšaft** – záveť / **alumneum** – internát pod cirkevnou správou

Ach, on věk svůj užitečný světu
v tiché, pracné trávil samotě,
až i přišel k poslednímu létu
v milé živý prostotě.

Ted', hle! Ostrá bledé smrti kosa
přesekla běh jeho tichých let,
ztratil nám se jako ranní rosa,
zvadnul jako krásný květ.

Rcete vy, jenž ste ho slýchávali
cestám božím učícího vás,
zda-li duše vaše neplésaly,
když zněl jeho svatý hlas.

Rcete, s jakou vroucí horlivostí
zlé z sna bezpečnosti vzbuzoval,
bludné napravoval s upřímností,
ctnostné v dobrém stvrzoval.

-
4. slavnému ev. prešporskému konventu 2000,
  5. na městský špitál 2000,
  6. k placení z uroku hospody knihovny své, konventu darované 1000,
  7. stražci tetěž knihovny uroky z 1000,
  8. k rozmnožení též knihovny 1000,
  9. k odměně pilnosti žáků uroky z 1000,
  10. pro žebráky v Prešpurku 1400,
- k nimž přidána fundací pana Valentina Vereše 500 zl., což spolu 1900
zl. učiní,

86

*****

v **prostotě** – v miernosti alebo aj v mravnej neporušenosti / **vzbudzoval** – prebúdzal / **s upřímností** – priamo, s čistou vierou / **stvrzoval** – upevňoval / **konvent** – v ev. cirkvi najvyšší orgán cirkevného zboru, tvoria ho všetci plnoletí členovia zboru / **k placení hospody knihovny** – na zapletenie sídla knižnice (prenájom priestorov) / **fundací** – donácia, finančná podpora

Rcete, kterak šíře známost čistou
oslepenou trestal pověru,
ukazoval k nebi cestou jistou,
hanil, bořil nevěru.

Vypravujte jeho svaté činy
pozdným vnukům srdcem převděčným,
prostež té, jenž ho kryje, hlíny
pláčem lásky srdečným.

Rcete školy, jak se radovaly
múzy, když je našťivením ctil,
jeho moudré řeči pronikaly
vnitřek srdce, kostí, žil.

Pověž, jak ti milý vzáctný býval
Institoris, světe učený,
jak ho krajan, cizozemec cťoval,
byl muž od všech vážený!

-
11. chudým na řemeslo odcházejícím učňům zl. 1000,
  12. zprávci těchto fundací 1000,
  13. exekutorům tohoto kšaftu 400,
  14. kuchařce své, mimo 100 zl. hned se jí vyplatiti majících, ročně 30 zl., 600,
  15. modranskému alumneum 300,
  16. k spořádání konzistoře, jestli akta sněmu Pešťanského potvrze-
na budou 200,
  17. na protokola též konzistoře 400,

87

*****

šíře – šíriac, prechodník prítomný / **bořil** – búral, ničil / **pozdným** – najmladším / **prostež** – oslobodzujte od, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **fundací** – donácií, finančných podpôr / **kšaftu** – závetu / **konzistoře** – poradného zboru / **akta** – úradná listina / **na protokola** – na zapisovateľa

Rcete, kterak spisy učenými
obraňoval říši Kristovu,
církve vzdělal zpěvy líbeznými,
šířil slávu Otcovu.

Tvrdí osudové, ach, proč odnímate
muže církvi, obci vděčného?
Jakové nám nahrazení dáte
osíralým za něho?

Kdo tak horlivě již vystříhati
bude školskou mládež jako on?
Kdo to smutným Prešporčanům vrátí,
čehož strátu hlásí zvon?

Kdo tak bude nad Sionem bdíti,
kdo tak moudře církve zastávat,
kdo tak věrně Spasitele ctíti,
kdo nám rady podávat?

-
18. Společnosti slovenské 100 zl.,
19. svému vlastnímu bratru Ladislavovi v Polště se zdržujícím 100,
20. důstojnému panu sup. Krudimu 100,
21. třem sl. bož. kazatelům prešporským, každému 50. zl., 150,
22. osmi školy prešporské učitelům, každému 25 zl., 200,
23. čtyřem děvčat ev. učitelům, každému 12 zl., 30 kr., 50 zl.,

88

*****

kterak – ako / **obci** – spoločnosti / **nahrazení** – náhradu

Než ach! Přestaň smutné srdce lkáti,
přej mu odpočinku milého,
musil, by mohl k větší slávě vstáti,
do hrobu jít tmavého.

Ale nezůstane věčně v hrobě,
skončí se mu tvrdý smrti sen,
vrátí nám se v přeradostné době,
krašší mu zas svítne den.

V nebi, kdež se rány smutných hojí,
kde ctné láska boží oblaží,
tam se všechny svaté duše spojí,
tam se Bohu ukáží.

-
24. Mikuláši Marečkovi sv. martinskému měštěnému 50 zl.,
25. Gabrielovi Institorisovi, měštěninu a knihaři pešťánskému 50,
26. Barbaře Šándorce a Zuzaně Dědinských, rozeným Institorisovým, dcerám Jana Institorisa svého strejce, po 50 zl., 100,
27. na nemocné žáky 100,
28. kostelníkovi při uhersk. chrámě 5,
29. žákovi (z Čech rodilému), jenž nyní u p. Institorisa bytem byl, zcela nové šaty,
30. z prodaných jeho věcí utrženo 797,
31. knihy v desíti policích (kasnách) větším dílem ve dva řády kladených; jejich poznamenání naplňuje 32 archů.

89

*****

lkáti – nariekat' / **krašší** – krajší / **jejich poznamenání** – ich zoznam / **archů** – listov

Tam, tam shládame se v nové sláve
s milým naším Institorisem,
poznáme tam cíle boží práve,
kteréz kryje nízká zem.

Postavte mu, štědrí Prešporčané,^{b)}
sloup cti, sáhající k věčnosti,
při němž dobrý krajan pozastane,
probudí se k vděčnosti.

Na něj napištež: „*Tu lidský přítel
leží, sluha Kristův pokorný,
pravdy, ctnosti ustavičný ctitel,
mudřec, křesťan výborný.*”

---

b) Prešporští evanjelíci od r. 1606, v němž Vídeňský pokoj jest učiněn, pořád své služby božské, ačkoli z počátku v soukromních (privátných) měšťeninům náležejících domích, konali. Poněvadž pak od nejstarších časů v tomto městě Uhři, Slováci i Němci bydleli, ve všech těchto třech jazycích i služby božské od počátku se vykonávaly. Němci a Uhři vždy společného kazatele a zvláštní dům od církve německé rozdílňý k svým schůzkám měli zpořádaný. Sloužili této uhersko-slovenské Prešpurské církvi následující kazatelé:

1. Mikuláš Mařík od r. 1612 až do 1618

90

*****

napištež – napište, koncovka -ž, zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania /
Vídeňský pokoj – Viedenský mier / **zpořádaný** – zriadený

*Mrtev, ale v spisých, skutcích živý,
otec sirotků, vdov podpora,
nadatel škol, chrámů dobrotivý,
utištěných obora.“*

Spětež tiše drahé jeho kosti,
bděte u nich strážní duchové,
vneste duši jeho do radosti,
svatí nebes sluhové.

Aria
z němčiny

Rci, co jest tvé živobyті,
člověče? List stromu, květ,
jenž se rozkošně dnes svítí,
zítra již jest špatná smět.
Považ toho, člověče,
než ti život uteče.

---

2. Štěpán Šági od r. 1618 – 1623

3. Michal Iváni od r. 1623 – 1624

4. Gabriel Suchay od r. 1625 až do 1634

5. Gabriel Benedikti od r. 1634 – 1640

6. Jan Teutonydes od r. 1640 – 1655; za času tohoto kazatele r. 1653
vystavila tato uherskoslovenská církev z gruntu nový

91

*****

nadatel – podporovateľ / **obora** – hradba, ochranný múr / **spětež** – spite, kon-
covka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **svítí** – žiari, skvie sa

Co jest rodu panská sláva,
co jest urozeným být?
Pán i sluha jsou jen tráva,
oba budou rovně hnit,
rytíř, král i císař sám
vstoupiti v hrob musí k nám.

Co jsou statky, stříbro, zlato?
Nic, jen břinkající smět.
Jaký grunt jest štěstí bláto?
Ach, jest marný všecken svět,
všecko zžije dlouhý čas,
s pokladem smrt loučí nás.

---

chrám s věží u zdi městské, blízko kláštera patřů františkánů, na
témž místě, kdež se až posavad k službám božím scházeli, kterýžto chrám
r. 1672 evanjelíkům odňat, mniškám řeholy s. Uršuly jest odevzdán.

7. Danyel Abramides od r. 1655

8. Jiří Stephanides Lidkovský od r. 1664

9. Stěpán Horecký od r. 1672, v kterémžto chrám utratili; roku však
1682 skrze královského komissaře Draškociho grunt k stavení nového na
předměstí chrámu jim vyměřen, v kterémžto zmíněný Horecký, vrátiv se
z desítiletého vyhnanství, až do r. 1609, v němž tu skončil, sloužil

10. Valentín Jeletneky od r. 1700 až do 1703, v němž umřel

92

*****

grunt – základ / **zžije** – požiera / **vrátiv se** – navrátiac sa, prechodník minulý

Co jest rozumem se stkvíti,
co jest velkým mudrcem být,
u královských dvorů žiti,
u panů čest, vážnost mít?
Žadná čest, ni umění
smrti soudu nezmění.

Co jest pěknost, vnada krásy?
Ach, jest vodná pěna jen!
Líbezný zvuk, sladké hlasy?
Ach, jen mámíci nás sen!
Zdaž se s smrtí nestratí?
V špatný puch se obrátí.

Co jest čerstvost, mladá smělost,
v nejlepším co kvěť žit?
Udatnost a šedin bělost?
Do hrobu vše musí jít.
Smrt se neptá: jsi-li kmet?
Mladých roků láme kvěť.

---

11. Daniel Kirini od r. 1703 až do 1707, v němž do Modry byl
za Sl. b. kaz. povolán

12. Martin Vodilai od r. 1707, v němž Kirinimu nastoupil; r. 1730 jest
do pokoje položen

13. Eliáš Milec r. 1730 dvoru svob. pana Kaliziusa do Prešporku po-
volaný, kdež r. 1757 skonal

93

*****
kmet – stavec

Smrtečníče, považ toho,
připusť k srdci vážnou věc,
slavný jsi, máš statku mnoho?
Předce jsi jen kostlivec.
Zde se krásným býti zdáš,
pokrm červů tam být máš.

Co se popel rozumností,
co prach pýší uměním?
Hlina co lic červeností,
zlatem, drahým kamením?
To-li člověk poběře,
smrt když klopá na dvěře?

Človče! Beř v povážení,
že tu život, smrt tam jest,
radost zde, tam zarmoucení,
trápění-li nechceš nest.
Často na smrt vzpomínej,
žádost zlou tak zemdlívej.

---

14. Michal Institoris Mošovský od r. 1757 až do r. 1803, v němž dne 7. října usnul; paměti jeho viz v díle III-tím těchto poezí na str. 54 – 63, za jeho času jest nynější evanjelický chrám slovensko-uherské církve postaven

15. Pavel Bilnica od r. 1803. kněz a professor

94

*****
poběře – zoberie so sebou / **zemdlívej** – oslabuj

Závist z srdce lakomého
vyvrz, libuj pokoru,
nechati zde musíš všeho,
nah jít v hrobu komoru.
Dnes jsi pánem v domě svém,
zitra nemáš bydlet v něm.

V paměti měj, člověče, to,
jako pravý křesťan ži,
pomni na své smrti léto,
střez se pýchy, klamu, lži,
bys' mohl nebes dojíti,
uč se šťastně zemřítí.

Jezu! Nauč poznati nás,
jak žít máme, skonat jak!
Pomoz činit pokání v čas,
věčně bídě ujít tak,
po cestě nás ctností ved',
do smrti svým duchem řed'.

Horlení

Manželství i nejšťastnější,
milé dívky, má svůj kříž,
na manželky nejkrásnější
největší se valí tíž.

95

*****

vyvrz – vyvrhni / nah – nahý / střez – maj sa na pozore / v čas – v tejto dobe /
řed' – riad' / horlení – nadchnutie, oduševnenie

Kdo si od růžové lásky
růžové dni slibuje,
zle zná její marné svazky,
jež si mladost libuje.

U pokoje svatebního
s fakulí bdí horlení,
není soka hroznějšího,
než jest nedověření.

Šalba sladké lásky mizí
po veselí v krátký čas,
brzo vloudí se host cizí,
potom slyšet' pláče hlas.

Život zdejší příprava k lepšímu

Tys' mi, Otče, život daroval
nejen abych na zemi žil,
Ty, o, nejmoudřejší, mis' ho dal,
abych jednou v nebi živ byl,
zde mám símě věrné síti,
ovoce tam teprv žíti.

Tys' mi rozum, tys' mi vůli dal,
světla k pravdy nalezení,
učils' mne, bych povinnost svou znal,
dals' moc k její naplnění,

96

*****

s fakulí – s fak'ou / nedověření – nedůvera / šalba – klam, mámenie

Tebou cítím, co' jest ctného,
volím, co jest prospěšného.

Tvá moc zem sic mnohou libostí,
mnohou krásou ozdobila,
ona mnohou drahou schopností
stánek těla zbohatila,
smyslů obzvláštních cítění
podala mi k potěšení.

Než přec jednou musím umřítí,
tělo vezme porušení,
protož zde mám světa užiti,
bez duše však ublížení,
odporovat smyslnosti
mám, tak vyhnu nepravosti.

Otče, dej, ať ve mně slovo Tvé
působí vždy, ať je plním,
ať dle něho zemské činy své
řídím, dám se k nebi vest ním,
pravé radosti zde není,
u Tebe jest v oslavení.

Blaze mi, té jestli radosti
snažuji se hodný státi,
jestliže se v této časnosti
v ctnosti snažím vždy zrůst bráti,
jestli z cesty pobožnosti
nevykračuji s lehkostí.

97

*****

coť – čo, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi

Blaze mi, zlé jestli žádosti
těla, světa udušují,
v poddanost pak náruživosti
duchu svému podrobují,
v nebi za ctné bojování
dojdu okorunování.

O, Ty, jenž svou moc v mdlých zjevuješ,
dejž mi ducha svého sílu,
Ty mou nestatečnost spatřuješ
k tomu velikému dílu,
uč mne marnost potupovat,
lepších statků pozorovat.

Dejž, ať dokud zdraví požívám,
často chodím k svému hrobu,
tam se na budoucnost podívám
v radostnou i smutnou dobu,
bych jsa věrný povinnosti
došel vyšší blaženosti.

*Uspokojení při smrti přátel podlé Vossa**

Setřetež pláč smutku svého,
vyjasněte mračný vzhled,

---

* Může se zpívat, jako: Všickni lidé zemřít musí a t. d.

98

*****

statků – majetkov/**dejž** – daj, koncovka – ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania/
podlé Vossa – podľa nemeckého originálu Johanna Heinricha Vossa (1751 – 1826) /
setřetež – zotrite, koncovka – ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

toužba srdce tesklivého
mrtvých nepřivede zpět.
Ach, ten líbezný hlas, ta řeč
se vši příjemností jsou přeč,
jasný zrak, tvář spanilá
v tmavý hrob teď vstoupila.

Všecko, na zemi co žije,
hyne jako v poli květ,
přítele teď rakev kryje,
pominul mu jeho svět.
Jako stařec o své holi,
tak jde mladý do udolí
hrobu hrouzy plného,
i my vstoupím' do něho.

Ač se jako kvítí v poli,
co se rodí, poruší,
tělo jde jen v hrobu rolí,
pečuje Bůh o duši.
Naši miláčkové žijí
nad hvězdami, oni čijí
u hrobu svých přátel hlas
v pohřební plačících čas.

Silná žádost pozdvížení
vzhůru k dokonalosti,
tato toužba, předcítění
duše nesmrtnosti.

99

*****

těsklivého – clivého / čijí – počujú / **pozdvížení** – posilnenia, pozdvihnutia /
předcítění – precítienie

Duch náš, jenž si světy tvoří,
žit má, nic ho neumoří!

Neb zdaž všecko stvoření
přijítí má k zmaření?

I ne! Bože, nechceš toho,
by tvůj obraz zahynul,
ducha, jemužs' dal sil mnoho,
v tělos' moudře zavinul;
necht' se tělo poboří v rum,
svobodně duch v nebeský dům
zaletí v kůr anjelů,
v spolek milých přátelů.

Vzhůru! Z prachu porušení
vznes se k nebi duchu můj,
tam tě čeká po trápení
radost, tam jest podíl tvůj;
tam, kde přenásledování,
nemoc, hlad, mor, utiskání,
smrt, ni přátel loučení
radosti tvé nezmění.

O, dni radosti, jenž znovu
otce, matku s dítkami,
kteří kvílí u hřbitovu,
bratří milé s sestrami
spojíš, tam kde z lásky boží
radost plyne, vždy se množí,
100

*****
poboří v rum – zruťi / **v kůr** – v chór / **ni** – ani

kde ctnost, pravda přebývá,
smutku nikdy nebývá.

Brzo snad, ach, brzyčko čas
života nám uplyne!
Ach, snad ještě boží dnes hlas
k zesnulým nás přivine!
Nuže, žimež k boží chvále,
vůli jeho plňme stále,
tak když Bůh nás povolá,
duch náš smrti odolá.

Pláč mládence nad zesnulou milenkou

Celá ves se shromáždíuje
v pěkném řádu k posvickám,
všecko plésá, prospěvuje,
jenom já se rmoutím sám.

Pro mne hry a tance není,
smíchu, jenž byl vezdejší,
nenavidím, místo pěni
práce jsou mi milejší.

Milenky mé smrt mne raní,
jak ji zabudnouti mám,
jakový sem poklad na ní
měl, ach, já to dobře znám!

101

*****

žimež – žime, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želanía

Bylať jako holoubátko,
jiným neublížila,
ctnostně žila, neviňátko,
až se ves z ní těšila.

Líčka měla okrouhloučká,
krásná jako broskvičky,
černé oči, červenoučká
usta jako střešničky.

Pohlédla-li na někoho,
hned ho láskou pojala,
nemohl snést žádný toho,
když se komu zasmála.

Jak sem ještě v májový den
vesele s ní tancoval,
do samého večera jen
hral sem se s ní, radoval.

Tu mi širák z hlavy sňala,
zelenou krom nadání
stušku* mi naň uvázala,
byloť milé dívání.

Když já líbal děvče v ten čas,
kdoby byl mohl mysliti,

---

* Čechům sluje pentle, pentlička, ale zněměile, stuška slovenštěji zní.

102

*****

bylať – bola, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **střešničky** – čerešničky / **krom nadání** – znenazdajky / **byloť** – bolo, enklitika -ť zdôrazňuje význam slova vo výpovedi / **slovenštěji** – slovenskejšie, bližšie k slovenskému

že bych stušku zelenou zas
musil s florem změnit.

Na širáku nebudeš mém,
milá stuško, šustití,
zložit tebe v zármutku svém
musím, za flor změnit.

Hřbitov za místečko sobě
nejmilejší vyvolím,
večer, Aničko, sem k tobě
k hrobu přijdu udolím.

Majorány s jiskřičkami
v hojnosti naň naseji,
černý křížek s rytmičkami
v prostředu stát musejí.

Myrtový se v našem chrámě
věnec na stěně má stkvít,
zelenou tu stušku dáme
k památce naň zavěsit.

Budu proti věnci tomu
na kázáních seděti,
s slzami v tom božím domu
na ten věnec hleděti.

Až se posléz splní žádost
srdce mého jedinká,

103

*****

s florem – s ľahkou, priehľadnou látkou na závoje, tu smútočná

že mne smrti v věčnou radost
přivede k ní hodinka.

Spisovatel

Tebe, všemohoucí králi,
který všecko zdržuješ,
miliony světů chválí,
Ty je moudře zpravuješ,
Tebe slaví zem i moře,
Tebe každý strom ctí v hoře,
smrt i život, den i noc
velikou tvou hlásí moc.

Ještě víc Tě zvelebuje
člověk, hlavní dílo Tvé,
jenž zde pánem země sluje,
v nebi najde štěstí své,
ducha jeho dary krásné
převyšují slunce jasné,
na široké zemi nic
není, než on, slavné víc.

Věci podstatu on stíhá,
celé tvorstvo prohlédá,
k knize boží směle číhá,
čta cest božích ohlédá,

104

*****

zdržuješ – držíš při životě / **sluje** – sa nazýva / **stíhá** – usiluje sa pochopiť /
prohlédá – skúma / **čta** – čítajúc, prechodník prítomný / **ohlédá** – spoznáva

dělí, spojuje a mění
formu, věc též, kterou cení,
nalézá a zlepšuje
kunštem, co mu chybuje.

Zemský život nezmezuje
jeho k dokonalosti
běhu, vždy výš vyletuje
k nebi se vší vážností.
Jak strom u tekuté řeky
po všecky duch růst má věky,
ve všeliké známosti,
z zvláštní boží milosti.

Rcete, lidé, kdo vás řídí
na té cestě vysoké,
kdo vám jeví, když je vidí,
bludů cesty široké,
kdo vás světlem osvěcuje
umění, kdo potěšuje,
kdo dá myslí pokoje,
kdo ji strojí do boje?

Kdo boj vede s nepravostí,
na trůně kdo tresce hřích,
přátely mdlé sílí ctností,
když z nich strojí zlostní smích?
V pravdy chrám kdo směle jede,
národy k ní celé vede,
105

*****

kunštem – umením / **nezmezuje** – neobmedzuje / **rcete** – povedzte / **síli** – posilňuje

pravdu, ctnost kdo v krajině
šíří v městě, dědině?

Vizte, tam, hle, v poutech sedí,
tu se hladem sužuje,
prchá, retovat se hledí,
tam se kladbou morduje;
politika, jenž tu klame,
křídla ducha jeho láme,
závist, blud ho otáčí,
odolati nestačí.

Mzda tvá nevděk jest a hana,
važný, lidský příteli,
ještos od života rána,
držel s pravdy ctiteli,
v poledni se neraduješ,
vděčně jí ho obětuješ,
až jsa pravdou osloněn,
duch tvůj k nebi letí jen.

Málo to tě zarmucuje,
nechceš zisku mrzkého,
víc než zlato odměňuje
svědomí mzda čistého.
Totě nadevšecko zboží,
když se bližních štěstí množí,
jakáť plnost radosti,
stírat slzy žalosti.

106

*****

vizte – hľad'te / **otáčí** – obkľučuje / **jsa osloněn** – súc osvetlený, osvietený /
totě – to je, enklitika -tě zastupuje sloveso je / **jakat'** – aká, enklitika -t' zastupuje
zámeno ti

Ted' již hledíš s usmíváním
na velikých nádhernost,
nechceš, přenásledováním
by Bůh trestal nevěrnost,
živ jsi nad ně povýšený,
v světě duchův oslavený,
lepší dary zvěstuje
než rek, který morduje.

Při mdlém blesku lampy v noci
psávals' neznám, v samotě;
žádná rozumu se moci
nemůž' vrovnat v pravotě.
Kdyžs' ty v moudrých, krotkých slovích
k srdci mluvil, v opravdových,
po světě tisk zvěstoval,
cos' ty moudře spisoval.

Než těm běda, jenž ctnost cení,
jenž moc ducha zlehčují,
k hanbě svého pokolení
za zisk bludy spisují.
Nevinu ctnou kazí jedem,
vábí k hříchům řeči medem,
kteří strojí z pravdy smích,
tropí rozbroj, množí hřích.

107

*****

rek, který morduje – hrdina, který vraždí / **vrovnat v pravotě** – připodobnit
v spravedlivosti / **ctnost cení** – zapředává cnost' / **tropí rozbroj** – způsobují nepokoj

*Prosba k Bohu
podlé Zacharie*

Všemohoucí, Ty si trůn svůj
na nebesích vystavil,
ach, slyš mne, ač mdlý jsem tvor tvůj,
prach, ježž přede si oslavil.

Prach jsem. Prach ten povýšiti
míníš jednou k andělům,
smrti udolím mám jíti
k nebes obyvatelům.

Co jest člověk? Nehodný jen
nahý, bídný země man,
k svobodě ho v poslední den
vzbudí všemohoucí Pán!

Z pouhé dobrotivosti své
rozumems' mne ozdobil,
by mne jasný známosti tvé
blesk víc Tobě zpodobil.

Uč mne, Pane, štěstí mého
pravou poznat povahu,
srdce mé i žádost jeho
moudře brátí na váhu.

Abych nebes blaženosti
více vážil nežli hřích,

108

*****

Zacharie – správná podoba mena Justus Friedrich Wilhelm Zachariae (1726 - 1777) / **man** – poddaný, otrok, sluha / **zpodobil** – připodobnil

posilň mne, bych v ohavnosti
měl zlost, vědomý cest Tvých.

Dejž mi srdce lítostivé
k bližním nouzi trpícím,
k snášení křivd trpělivé,
přejné i mně škodícím.

V štěstí rač mi dáti bázeň,
v neštěstí pak zmužilost,
poddávám se pod tvou kázeň,
dejž mi v ní jen trpělivost.

Pomáhej mi pilnou prací
poctivě se živiti,
naučiž mne z zemské štací
šťastně, tiše odjíti.

O, Ty, před nimž uklánějí
andělů se kůrové,
svatých se všech hvězd Ti znějí
věčné chvály zpěvové.

Koleno mé též se kloní
před Tebou, prach poctils' můj.
Blaze mi. Jsem duch jak oni,
chválit smí Tě obraz tvůj.

109

*****

dejž – daj, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **poddávám se pod tvou kázeň** – odovzdávam sa do tvojich rúk / **naučiž** – nauč, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **z zemskej štací** – z pozemského pôsobiska / **kůrové** – chóry, zástupy

Ctnost v kříži

Necht' se neřest, jakž chce, vztěká,
zdaž se ctnostná duše leká
odporností velikých?
Ctnost má nejstálejší cíle,
nezklátí jí smutná chvíle,
ne tíž křížů všelikých.

Bolesti sic tělo čije,
když červ jedovatý ryje
v tajných skrýšech vnitřností,
trpělivost bolest hojí,
když se nemoc v těle rojí,
leví břímě žalosti.

Pelynek vždy hořkost mívá,
prospěšný však tomu bývá,
kdož ho pít se nezdráhá;
tak kříž, ješto srdce raní,
hřichu v něm se zsilít brání,
k zrůstu ctnosti pomáhá.

Hořekujem na své kříže,
vinou duši k nebi blíže,
vedou k dokonalosti,
na Boha nám ukazují,
lásku k ctnosti rozpalují,
učí božské moudrosti.

110

*****

čije – cíti / leví – uľavuje / pelynek – rastlina horkej chute, uživa sa pri žalúdoč-
ných ťažkostiach / zsilít – silniet'

Když se tělo bídou koří,
žádost zlá se v srdci moří,
    bujná vášeň omdlévá;
ona v dobrých dnech se silí,
spěje, kráčí k zlosti cíli,
    číré jedy rozlévá.

Plamenem kdo ctnosti hoří,
nebe sobě v srdci tvoří,
    jest i v kříži blažený,
peklo sobě v srdci staví,
kdo věk v mrzkých hříších tráví
    jedem hřícha zkažený.

Svědomy si nezkaliti,
grunt jest k štěstí založiti
    nepohnutý na skále,
pravé v světě blaženosti
není bez spokojenosti,
    šalba trvá na mále.

Byť se pohly země grunty,
celý svět se zrotil v punty,
    ctnostných ostane předc dům;
byť se nebe povalilo,
byť se peklo pobořilo,
    jím nic neuškodí rum.

111

*****

koří – pokoruje, podriaďuje sa / **šalba** – omámenie / **byť** – aj keby / **grunty** –
základy / **celý svět se zrotil v punty** – celý svet sa rozpadol na malé čiastočky /
povalilo – spadlo / **rum** – zručanina

Oda na orbu

Matko řemesl i vzácných kunstů plodná,
sloupu vděčnosti všech si krajin hodná,
tobě loutna má zavzniž, orbo, mile
majové chvíle!

Prv než silné zdi města ohradily,
prv než zpučníci v nich se osadili,
ty si na zemi měla sídla slavná
od starodávna.

Orba v straceném počátek má ráji,
ona před hladem padlých lidí hájí,
Bůh když požehná, rolník orat chtivý
tisíce živí.

Slavni králové vážili ho draze,
při něm přeslavným bylo městům blaze,
on chléb vyvodí z země pilnou prací
na zemské štací.

Slavný Lykurg se orbou živit kázal,
moudrým zákonem rozpustilost svázal,
mravů čistotu orbou v Špartě zhradil,
roztržky zhladil.

112

*****

kunstů – umení / **zavzniž** – nech zaznie, imperatív 3. os. sg. / **hájí** – ochraňuje / **vyvodí** – vydáva / **na zemské štací** – na zemskom pôsobisku / **Lykurg** – slávný spartský zákonodarca / **rozpustilost** – neviazanosť, roztopašnosť / **v Šparte** – v Spar-te

Staří Římané orbu zvelebili*,
vlasti od pluha zprávce vyvolili**,
ten, jenž bohatství země pluhem množil,
slavné cti dožil.

Vůz i radlici uměl zpravovati,
znal i nepřátel pluky přemáhati,
jejich stáda když silnou rukou zmlátil,
k pluhu se vrátil.

Ten, jenž pověru v Panonii klidil,
císař Jozeff pluh v České zemi řídil,
cti tak dokázal sedlskému stavu
jeho i právu.

Císař František, mocnár přelaskavý,
svého poddanstva orbě sochu staví,
dělání rolí spolek nařizuje,
otcem svých sluje.

---

* Nejslavnější Římané k. p. radní páni a t. d. děláním rolí se zanášejíce k nejpřednějším úřadům dosazování bývali.

** Tento vzáctný muž byl L. Quintius Cincinnatus, jenžto právě toho času oral, když poslové římsí s tím poselstvím k němu přišli, že za dik-tatora jest zvolen, a prosili, aby sobě této hodnosti netížil přijíti. Utřev pot a prach s obličejce, vzal na se togu, do Říma, aby vlasti před nepřáteleli ochránil, veden byl.

113

*****

v **Panonii** – označení Uhorska, odvozené od původního názvu římskej provincie / **zanášejíce se** – zaoberajúci sa / **netížil** – nebránil / **utřev** – utrúc, prechodník minulý / **togu** – vrchný odev římských občanov, ktorý nosili na verejnosti

Přejte, nebesa, orbě všudy květu,
přejte hojnosti chleba všemu světu,
zblažte dostatkem bohopusté země
tvorů všech plémě.

***Děkování a prosba k Bohu za přátely
podlé Niemayera***

Každý křesťan nechat' zpívá!
Zvučtež díky převděčné
tomu, jenž se na prach dívá,
slyší hlasy srdečné.
Nemám-li ho oslavovat,
Toho, jenž mi z milosti
od mé první mladosti
ráčil štědrost prokazovat?
Všeho, co jsem, a co mám,
On jest štědrý původ sám.

Jaková by radost byla,
jíž by přítel neužil,
v žalost by se proměnila,
kdybych v samotnosti žil.
Jako na poušti bych bloudil,
v kládbu zemi oddaný,
od žádného neznany,
bez přítele bych se troudil.
Veseleji, zpěve můj,
zniž, vy bratří, spojte svůj.

114

*****

podlé Niemayera – podľa nemeckého originálu Augusta Hermanna Niemeiera (1754 - 1828) / **nechat'** – nech / **zvučtež** – nech zvučia, imperatív 3. os. pl. / **v kládbu** – v kľatbu / **troudil** – rmútil sa / **zniž** – znej, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

Díka tobě z duše celé,
že sem v lůnu rodiny
mnohé dožil převeselé
zemských let svých hodiny.
Díka za všecku tu radost,
jíž sem požil z lásky těch,
jenžto nejvěrnější všech
se mnou strávili svou mladost.
Ruka Tvá mne spojila
s nimi, svazek stužila.

Díka, žes' mi mnohého dal
na mé cestě přítele,
by mne v ctnosti posiloval,
když bych kráčel nesměle,
jenž by radost se mnou dělil,
jíž mu ruka daruje
Tvá, když kříž mne sužuje,
jenžto by mne obveselil,
mne, když padám, pozdvíhal,
k předu se mnou pospíchal.

Tobě obětují radost,
jenž mi z srdce přítele
plyne, zhřívá duše žádost
jako slunce vesele;
v milé přátel společnosti
cestu zemskou dokonám,

115

jenž mne k Tobě vede, znám,
pozdívihu se k vysokosti,
potom dojdu u trůnu
Tvého přátel korunu.

Všem, jenž blíž neb v vzdálenosti
milují mne srdečně,
požehnej sám z vysokosti,
ach, Ty žehnáš převděčně.

Nerač, Pane, oslyšeti
jejich prosby, žádosti,
jež Ti budu v tichosti,
snad i za mne přednáseti,
i když tajně vzdychají,
necht' tvou pomoc poznají.

Když pak po vši zemské strasti
s nimi předc se rozloučím,
uveď do ctných přátel vlasti
duše, kteréť poroučím.

Po nynějším utrpení
dejž se nám tam shledat zas,
kdežto nezní pláče hlas,
kde víc není rozloučení,
Bohu vždy se vzdává čest,
přátelství pak věčné jest.

116

*****

oslyšeti – prepočut' / **kterét'** – ktoré ti, enklitika -t' s datívnou platnosťou zastu-
puje zámeno ti / **dejž** – daj, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

*Pláč nemocného na oči**

Milý zraku, drahé světlo,
míníš-li mne nechati?
Tebou mi jen štěstí květlo,
ach, jak mám tě plakati!

Tys' mne rozdíl dne i noci
v dětinství znát naučil,
tmu a světlo tvou sem mocí
poznal, jakž Pán poručil.

Probuzené přirození
tys' mi v máji odkrýval,
sladké dals' mi občerstvení
večer, když den zadřimal.

Milou jasnost nebeského
klenutís' mi zjevoval,
měsíčka sem tichoučkého
tebou světlo spatřoval.

---

* Spisovatel těchto poezií r. 1811 zemdlev oči své dlouhým nočním bděním a psáním, do nebezpečné očí nemoci upadl, v níž mu čísti i psáti za drahý čas zbraněno bylo, což příležitost k tomuto pláči zavdalo.

117

*****

probuzené přirození – prebudenú prírodu / **klenutís' mi** – klenbu si mi / **zem-**
dlev – zoslabnúc / **drahný** – značný

Chodě po širokém poli
tebou sem se kochával,
přihlédáv k své malé roli,
již sem v létě zdělával.

Tys' mne vedl dolinami,
kdež sem Boha spatřoval,
seděv mezi květinami,
ach, jak sem se radoval!

Moudrosti a lásky jeho
tu sem vídal velkou moc,
dokud slunce nebeského
nepostihla tmavá noc.

Když zas usvit nebe zlatil,
tys' mi novil radosti,
tebou sem si dlouhý krátil
večer, znikl sem žalosti.

Z knihovny, své pokladnice,
nabýval sem známosti,
tebou sem si ze studnice
svaté vážil moudrosti.

Okras kunstu malířského
líbostí sem požíval,
umění pak hvězdářského
vnadami sem ožíval.

118

*****

chodě – chodiac, prechodník prítomný / **přihlédáv** – venujúc pozornosť, prechodník minulý / **zdělávala** – obrábal / **seděv** – sediac, prechodník minulý / **novil** – obnovil / **znikl sem** – unikol som / **okras kunstu malířského** – krásy výtvarného umenia

Krásných lidí obličej
okem rozsuzoval sem,
skoumal staré obyčeje
národů, jež živí zem.

V milé přátel společnosti
hrami sem se vyrazil,
stratil sem těch blažeností,
když zrak se mi pokazil.

Ted' mé smutné oči lejí
hořké slzy každý den.
Ach, kyž se mi jak dřív smějí!
Zhořkl mi život jako blen.

Zřítelnice obtahuje
zakalený smutku mrak,
Ach! Kyž se mi vyjasňuje
zamračených očí zrak!

Ted' již před rozkoší světla
slabé oči zakrývám,
kde jest radost, jenž mi květla,
jíž v tak náhle pozbývám!

Mně se nejasní již nebe,
nestkví se mi krásný květ,
ve tmách schválných zkrývám sebe,
dům můj jest můj celý svět.

119

*****

rozsuzoval – rozpoznával / vyrazil se – zabavil sa / zřítelnice – zorničky

Na obloze nevychází
pro mne tichý měsíček,
noc mne na vrch nevyvází
k vyšetření hvězdiček.

Božská krása přirození
nemá pro mne vnady již,
bíd jen hledám ulevení,
ach, kdo můj mi sejme kříž!

Zahrady a malování
ducha mého netěší,
přestalo mé radování,
když mé oči nepléší.

Pro mne v růžovém se májí
louky nezelenají,
konvalinky v blízkém hájí
pro mne nerozkvetají.

Ač i slyším libé hlasy
přemilého slavíčka,
nevidím však ptáčků krásy,
jejichž zpěv zní z lesíčka.

Kde již hledat spomožení,
kde ho naleznouti mám?
Ach, Ty, Pane, potěšení
v smutné srdce nalej sám.

120

*****

k vyšetření – k poznání / přirození – stvořenstva / nepléší – neplesajú

Navrať milou jasnosť zraku,
navrať silu očím mým,
smutného dejž pozbyt mraku,
hynouti mi nedej ním.

Jináč, spustiž na mé oči
tiché smrti libý sen,
duch můj nechť v to miesto kročí,
v němžto spatřím věčný den.

***Památka zesnulých
podlé Krámera***

Kdo s svou hřivnou věrně těžil,
světu prospěšným se stal,
jenom pro sebe sám nežil,
svět se zblažit snažoval,
toho památka buď věčná,
potomstva pak láska vděčná
navštív jeho tmavý hrob,
ctnými slzami ho skrop.

Každý žehnej jménu jeho,
na bezbožných hana stůj,
každý příkladu važ ctného,
horlivě ho následuj.
Jeho blesk svět libě, jasně,
jako večerní zář krásně
121

*****

dejž pozbyt – daj zmiznúť, zažeň, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **spustiž** – spusti, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania / **s svou hřivnou věrně těžil** – kto správne nakladal so svojím majetkom

svítí, prv než zhasne den,
noc zem ukolíbá v sen.

Tak se na svět život ctného
s požehnáním vracuje,
símě ctnostných skutků jeho
hojnou žeň nám daruje;
Bůh, ten soudce všechných světů,
mzdu mu v posledním dá létu,
jenž ctnost míní zjeviti,
mdloby lásku přikryti.

Takových mdlob muže ctného
nerozsuzuj všetečně,
zdali křehkost smrtedlného
nedrží se bezděčně?
Jeho ne vždy čisté cíle
pláštěm lásky zastříž mile,
kdo se těší dobrému,
snadno promine je mu.

Chvalte z toho lásku boží,
že smrt jeho žalostná
k dobrému v nás chuti množí,
budí hnutí milostná.
Chvalte Pána s skroušeností,
že ho po cestě vedl ctnosti,
pomohl unavenému
k hrobu přijít tichému.

122

*****

nerozsuzuj všetečně – neodsuzuj nerozvážne / **bezděčne** – nedobrovoľne /
zastříž – zastři, zahaľ, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

A tak ctětež, bratří milí,
muže, jenž již mrtev jest,
i vám při poslední chvíli
potomstvo vzdá toutéž čest.
Vaše jméno zachovati,
vaše ctnosti schvalovati,
z vás si dobrý příklad brát
svět se bude snažovat.

Skonáte-li, slzou vděčnou
skropí hrob váš studený,
Bůh mu zaplat' slávou věčnou,
řekne, život blažený
rač mu Nebe darovati,
nám dejž šťastně dokonati,
čest a nesmrtnost
všem, jenž libují si ctnost!

*Zpěv na památku Jeho císaře krále Jasnosti
Františka prvního
dědičným Rakouským císařstvím zvelebení**

Bože, jenž sám od věčnosti
nejslavněji kraluješ,

---

* Tento zpěv r. 1804 dne 7. října aneb v neděli XIX. po Sv. Trojici
v chrámě evanj.

123

*****

ctětež – ctíte, koncovka -ž zdůrazňuje naléhavost příkazu, želaní / **dejž** – daj,
koncovka -ž zdůrazňuje naléhavost příkazu, želaní / **Nebe** – vo význame Boha, preto
veľké začiatkové písmeno / **libují** – obľubujú

v jasném světle na výsosti
trůn máš, všechno zpravuješ,
vyslyš písní nábožných hlas
v nastalý nám radostný čas,
zahřej naše vnitřnosti
ohněm božské milosti.

Ty se v jasném slunci třpýtiš
každodenně přejasně,
v měsíčku nám v noci svítíš,
dělíš světla překrásně,
v hvězdách stkvěješ nám se míle,
kveteš v kvítí jarní chvíle,
libou vůni vydáváš,
vždycky s námi zůstáváš.

---

skalickém před kázáním zpívaný spolu i s jinou po kázání zpívanou písní po prvé v Uh. Skalici pod tímto titulem tlačen byl: TE DEUM LAUDAMUS t. j. Chvály Boží za příčinou jeho jasnosti císař král. Františka druhého dědičným Rakouským císařstvím zvelebení. V Uherské Skalici vytištěné u Frant. Xaveria Škarnicla. v 8u. 8 stran. Teď se pro nedostatek exemplářů tohoto spisu, na žádost milovníků duchovních zpěvů místem ponapravený přetlačil.

124

Ty, jenž v nepamětná léta
člověka si postavil
na divadlo velké světa,
duši si ho oslavil.
Jaks' Ty řekl: Buď! Hned vše bylo,
člověk, červ i ptactvo žilo,
na nebi pak duchové
stálit' k službám sluhové.

Ty si lidské pokolení
po vší zemi rozložil,
když chceš, kaziš v okamžení
národ, jež si rozmnožil;
jako vítr hází prstí,
tak Ty lidmi, máš je v hrsti,
musí se, co Ty chceš, stat.
Ach, kdož se Tě nemá bát!

Pošlým z chaterného stavu
jasnou slávu daruješ,
korunuješ jejich hlavu,
když ctnost jejich spatřuješ,
štěstí bohobojným tvoříš,
nešlechtné hubíš, moříš,
oko tvé když pokyne,
království hned pomine,

Ty si setřel Balsazaře
z tváří země jednu noc,
125

*****

stálit' – stáli, enklitika -t' nahrádza zámeno ti / **Pošlým** – pochádzajúcim / **Balsazaře** – Baltazára, posledného kráľa Babylonu pred porážkou Peržanmi v 6. st. pred K.

nedočkal ranní záře!
Ach, tvá jest to, Bože, moc,
Sedechiáše pak zlého
svrhls' z trůnu důstojného,
dav mu vyloupiti zrak.
Hle, tak světlo měníš v mrak.

Davidu pak chudičkého
Izraelis' představil,
Šalomouna vznešeného
mnohem vícés' oslavil.
Pověst jeho v prudkém letu
rozhlásila všemu světu
jeho moudrost, jmění, moc,
až tam, kdež jest věčná noc.

Po dnes, Bože, korunuješ
slávou ctnostné mocnáře,
vítězstvím je ozdobuješ,
z králů činíš císaře;
nízkých na trůn pozdvíhuješ,
jasnou slávou osloňuješ,
rozděluješ koruny,
sázíš krále na trůny.

Aj! Hle, Františkovi zase
nový trůn si postavil,
milý Ti byl v každém čase,
ach, jak si ho oslavil!

126

*****

Sedechiáš – poslední žudejský král před babylonským zajatím / **dav** – dajúc,
prechodník minulý / **Aj!** – Hľa!

Na vznešenou hlavu jeho
císařství si Rakouského
vstavil novou korunu,
sedí dědic na trůnu.

Rakouský se radujž světe
z dědičného císařství!
Františkova sláva květe,
šíří se mu mocnářství;
stkví se jasně korunami,
vládne mocně krajinami.
Ty to činiš, Bože, sám,
pod Františkem blaze nám.

Kdož nám nyní může škodit,
když Bůh nás tak miluje?
Když on lid svůj ráčí vodit,
kdo nám štěstí stavuje?
Před ním hynou nepřátelé,
slovem poráží je cele,
pohlednutím umoří
obry, světy poboří.

Přijmiž obět myslí vděčné
od nás, Pane důstojný!
Zvučte chvály boží věčné
z našich ust v čas pokojný
za milost nám prokázanou,
za korunu novou danou
127

*****

vstavil – nasadil / radujž – nech sa raduje, imperatív 3. os. sg. / stavuje – zaka-
zuje, bráni v / přijmiž – přijmi, koncovka -ž zdôrazňuje naliehavosť príkazu, želania

Františkovi císaři,
laskavému mocnáři.

Pane, rač mu darovati
zdraví žádostivého,
by mohl dlouho panovati
k štěstí lidu věrného;
zdržuj celý rakouský dům,
dokavadž svět nepadne v rum,
zvelebujž jej vysoce,
by se rozstkvěl široce.

Připust', připust' naše hlasy
před trůn velebnosti své,
obradujž nás v tyto časy,
Pane, všecko jesti' Tvé;
Hospodine! Naše sílo!
Učiň šťastné každé dílo
rakouského císaře,
dědičného mocnáře.

Konec dílu čtvrtého.

128

*****

žádostivého – žiadaného / **zvelebujž** – zvelebuj, koncovka -ž zdůrazňuje naliehavost' prikazu, želania / **rozstkvěl** – rozmohol, oslávil / **obradujž** – poteš, koncovka -ž zdůrazňuje naliehavost' prikazu, želania

Na záver...

Bohuslav Tablic svojimi básnickými aktivitami výrazne prispel k novému vnímaniu umenia ako prejavu estetického čítania jeho tvorcu i príjemcu, a tým aj k zmene vnímania hodnoty literatúry. Jeho vedomé a cielené úsilie o docenenie významu estetickej hodnoty nielen ako didaktického prostriedku, ale predovšetkým ako reprezentanta tvorivého subjektu privádza umenie (a teda aj poéziu) na počiatok novej epochy.

Tablicova poézia jednoznačne dokumentuje, že nebol len bezduchým skladateľom veršov, ktorého vnímanie estetickej hodnoty bolo determinované čisto praktickými záujmami. Neposudzuje kvalitu básnického diela len z hľadiska jeho didaktickej účelnosti a využiteľnosti, ale prisudzuje mu aj kvality iného charakteru, ktoré dnes vnímame ako hodnoty estetické. S týmto vedomím do značnej miery rozšíril tematický diapazón literárnej tvorby a najmä jej formálnu rozmanitosť na pomerne slušnej umeleckej úrovni, vyhovujúcej umeleckým kritériám vyspelejších európskych literatúr tej doby.

Edičná poznámka

Vzhľadom na dominantné kritérium čitateľskej prístupnosti, teda čitateľnosti, sme v tejto edícii zvolili podobu transkribovaného prepisu originálu (originály prvého vydania všetkých štyroch zväzkov sú uložené v Slovenskej národnej knižnici v Martine pod signatúrou snk SD 159/1–4). Formu súbežného publikovania pôvodnej podoby textov z ich prvých vydaní (teda z rokov 1806, 1807, 1809 a 1812) prostredníctvom fotografických reprodukcii originálov spoločne s transkribovaným prepisom, v akej vyšlo aj nami pripravené vydanie Palkovičovej *Muzy ze slovenských hor* v roku 2016, sa však vzhľadom na veľký rozsah Tablicovej zbierky nepodarilo zrealizovať (pochopiteľne, z celkom praktických dôvodov).

Pevnou súčasťou originálneho vydania každého zväzku Tablicovej básnickej zbierky je aj literárno-historická reflexia *Paměti česko-slovenských básnířův aneb veršovcův, kteří se buďto v uherské zemi zrodili, aneb aspoň v Uhřích živi byli*. No keďže táto Tablicova reflexia už bola samostatne sprístupnená aj vo forme faksimile (Martin : Matica slovenská, 1972), aj vo forme prekladu do súčasnej slovenčiny, a to dokonca dvakrát (*Paměti česko-slovenských básníkův alebo veršovcov, ktorí sa alebo v Uhorsku narodili, alebo aspoň v Uhorsku žili, 1806, 1807, 1809, 1812* Bratislava : Tatran, 1974 a 2000, ed. R. Brtáň), rozhodli sme sa v našej edícii túto reflexiu vypustiť (aj kvôli tomu, že cieľom našej edície bolo v prvom rade sprístupniť básnickú produkciu Bohuslava Tablica).

***

Pri transkripcii pôvodných Tablicových básnických aj nebásnických textov (venovaní a predhovorov jednotlivých zväzkov) sme sa pridržali tradičných pravidiel prepisu literárnych textov zo starších období. Avšak v samotnom názve zbierky sme ponechali pôvodnú už zaužívanú podobu s ypsilonom – *Poezye*. (V tejto podobe ho používame aj v Tablicových komentároch vždy, pokiaľ je z kontextu zrejmé, že ide výlučne o názov zbierky.) Vo všeobecnom mene vo význame básnickej tvorby/poézie používame upravenú podobu s jottou a s malým začiatočným písmenom – *poezie*.

Pri prepise sme sa usilovali zachovať čo najviac osobitostí a dobových špecifik Tablicovho jazyka. V slovách neopravujeme slovtvorné a tvarotvorné odlišnosti od súčasnej jazykovej normy (rôzne redukcie či vokalizácie v základoch slov, či rôzne odchýlky od skloňovania a časovania slov). V čo najväčšej možnej miere teda zachovávame pôvodné tvary slov. Dôvodom je úsilie minimálne narušiť grafickú podobu zápisu textu, aby sa dala čo najvernejšie rekonštruovať metrická organizácia veršov. Avšak pokiaľ ide o nesystematický jav (napríklad graféma *v* v predložkovej pozícii, ktorá by sa mala prepísať ako *u*, no z kontextu je zrejmé, že ide o predložku *v*), resp. ak sa objaví taký jav, ktorý jednoznačne odkazuje na omyl (väčšinou ide o chýbajúci mäkčeň v slove a pod.), identifikujeme ho ako tlačovú chybu, na ktorú upozorňujeme vo vysvetľujúcej poznámke pod textom na konkrétnej strane.

V edícii vypúšťame pôvodné Tablicove errata, pretože sa netýkajú len básnickej časti zbierky, ale aj literárnohistorickej reflexie *Paměti česko-slovenských básnířův aneb veršovcův...*

Citáty z cudzích jazykov neopravujeme, nechávame ich v pôvodnej podobe bez akýchkoľvek zásahov, t. z. zachovávame identickú grafickú podobu, všetky grafémy i veľké písmená.

Rešpektujeme tiež pôvodné podoby Tablicových zápisov vlastných mien. Čo najdôslednejšie zachovávame pôvodnú podobu originálu vo vlastných menách osobností z okruhu domáceho i zahraničného spoločenského života či kultúrneho diania (často sa objavujú v názvoch príležitostných básní). Týka sa to predovšetkým písania *y* a *i*, napríklad v mene *Pavla Synkentálera*. Len vo výnimočných prípadoch, ak je už v súčasnosti zaužívaná upravená podoba mena niektorej osobnosti, ako napr. pri *Michalovi Institorisovi Mošovskom*, používame túto upravenú podobu a nie podobu z originálu: *Instytorys*. Rovnako tak v mene *Frideriky Zmeškalovej* upravujeme podľa dnešného úzu originálnu podobu *Fryderyka*.

Číslovanie strán a grafická podoba tlačeneho textu

V edícii presne zachovávame pôvodné stránkovanie z Tablicových originálov – čo sa v origináli nachádza na jednej strane, to je aj v edícii na samostatnej strane. Výnimkou sú obsahy jednotlivých zväzkov, kde sme zlúčili dve, prípadne tri strany, ktoré sú v origináli nepaginované. Keďže každý zväzok mal svoje vlastné číslovanie

strán, v edícii sme ho kvôli prehľadnosti zmenili, zachovávajúc následnosť jednotlivých zväzkov. Pôvodné číslovania strán z jednotlivých zväzkov sme však pre zachovanie čo najvernejšej autenticity originálneho textu predsa len rešpektovali: na každej strane je v rámci prepisu zachovaná presná grafická podoba každej strany originálu, t. z. pod textom básne a autorovým poznámkovým aparátom je číslo strany z originálu (I., II. a IV. zväzok začínajú počítanie strán od čísla 1, III. zväzok od čísla 88, keďže nadväzuje na číslovanie predchádzajúcich *Paměti...*). V prípade nečíslovanej strany v origináli sme na každej takejto strane doplnili skratku „nepag.“

Následne až pod pôvodné číslovanie strán z originálu sme umiestnili naše edičné poznámky a vysvetlivky a posledným údajom na strane je číslo strany v edícii. V Obsahoch jednotlivých zväzkov zbierky sme preto upravili údaje o stranách tak, že pri názve konkrétnej básne sú uvedené čísla strán v edícii a nasleduje pôvodné číslovanie každej básne podľa originálu.

Grafickú podobu básnických textov – strofické členenia, odsadenia jednotlivých veršov či vyčlenenia jednotlivých odsekov – zachovávame podľa originálu. Rovnako zachovávame aj podobu Tablicových pôvodných poznámok a ich rozloženie na jednotlivých stranách. (Avšak text Tablicovej poznámky z tretieho zväzku *Poezyí*, zo strán 130 – 132 sme premiestnili na stranu 130; z technických príčin sa nedala umiestniť na stranu 129, ku ktorej sa viaže.)

Jediným výraznejším zásahom do grafickej podoby jednotlivých strán pri prepise je odstránenie incipitov textov z nasledujúcich strán.

V prvom zväzku *Poezyí* sa v originálnom vydaní z roku 1806 medzi stranou 86 a 87 nachádza vsunutý zložený hárok s notovým záznam niekoľkých piesní označený ako *Hudba od Zdražilka* – dve z nich sú zhudobnené básne Bohuslava Tablica: *Čtrnáct let sem stará byla* ako Tablicova báseň *Nevinné děvče* (s. 90 – 92) a *Zhurta, sestry milé* ako báseň *Procházka* (s. 93 – 94). Z technických príčin tento notový záznam do našej edície nezaradujeme.

Pre zachovanie čo najvernejšej vizuálnej podoby originálu a rovnako aj pre presné zaznamenanie pôvodnej paginácie jednotlivých zväzkov Tablicovej zbierky v tejto edícii sme sa rozhodli z celkom praktického dôvodu: táto edícia má byť nielen prostriedkom na sprístupnenie pôvodných Tablicových básnických textov, ale záro-

veň má byť aj dôveryhodným zdrojom pri citovaní z nich – literárnym historikom i bežným čitateľom má priniesť čo najúplnejšiu informáciu o originálnom vydaní Tablicových zbierok.

Úpravy grafém a zložkového pravopisu

Okrem tradičných úprav zápisu grafém *j* na *í*, *g* na *j*, *w* na *v*, *v* na *u*, *au* na *ou*, *ay* na *aj*, *ey* na *ej* nahrádzame aj pôvodný zložkový pravopis *ss* grafémou *š* (napr. výraz *ssěstí* prepisujeme v podobe *štěstí*).

Pôvodnú grafému „š“, ktorá sa objavuje buď v pozícii na konci slov (*osvěcuješ*), alebo v slovách s dvomi *š* (kde prvé je zapísané touto grafémou a druhé zložkovým pravopisom ako *ss* – *nejblišší*) nahrádzame súčasnou grafémou *š*.

Slová, v ktorých sa v origináli objavujú dve *ss*, ale vyslovujú sa ako *s*, ponechávame obe grafémy – napr. *masso*, *vessele* ai.

Ďalšou špecifickou grafémou použitou v origináli tlače je „*ǵ*, *ǧ*, prípadne *ǧ* (tieto varianty sa pritom objavujú nesystematicky) – používa sa na zaznačenie fonémy *g*. V prepise ju zaznamenávame pomocou grafémy *g* (napr. *ǧroš* prepisujeme ako *groš*, *ǧazdině* i ako *gazdině* a pod. V origináli slúžili tieto varianty na rozlíšenie od grafémy *g* (teda samostatnej grafémy bez akéhokoľvek diakritického znamienka), ktorou sa zaznamenávala hláska *j*. Zaujímavosťou je, že v niektorých slovách cudzieho pôvodu (zväčša prebratých z latinčiny alebo priamo v latinských výrazoch) sa hláska *g* zapisuje grafémou *g* bez diakritického znamienka – *insurgentská*, *Germánie*, *magna charta*. Avšak v menách *Jungmann*, *Wagner* i napriek cudziemu pôvodu je použitá graféma *g* s diakritickým znamienkom.

Písanie pôvodnej českej grafémy *ů* zachovávame podľa originálu.

Slová s dvomi *ff* ponechávame v pôvodnej podobe – *houff*, *douffám*, *Joseffa* ai.

Písanie joty a ypsilonu upravujeme podľa súčasných pravidiel českého pravopisu, predovšetkým pôvodné *y* po hláskach *c*, *s* a *z* prepisujeme na *i* (napríklad *mezy* na *mezi*, *prosyl* na *prosil* a pod.). V prípone slovesného tvaru 3. os. pl. (tzv. -lové prídastie minulé) rovnako upravujeme pôvodné *-ly/-li* podľa dnešného českého pravopisu (teda ak je podmetom životné podstatné meno mužského rodu, majú tvary slovies podobu s *-li*: *mohli*, príponu *-ly*

ponechávame len v prípade, že je podmet v ženskom alebo strednom rode, prípadne je ním neživotné podstatné meno mužského rodu).

Ak sa ypsilon objavuje v úlohe spojky nahrádzame ho jotou.

Písanie veľkých písmen

Veľké písmená na začiatku každého verša sme nahradili malými písmenami, zachovávame ich jedine v prípade krytia začiatku verša so začiatkom vety.

Upravili sme tiež písanie veľkých písmen vo vlastných menách podľa súčasnej normy. V označeniach stolíc ako organizácii štátnej správy, prípadne „cirkvi“ ako cirkevných organizácií evanjelickej cirkvi a.v. sme aj v inverzných podobách zachovali písanie veľkého písmena v prídavnom mene a malého písmena v podstatnom mene (*stolica Trenčanská, cirkev Myjavská* a pod.). Ostatné organizačné jednotky, ako napr. bratstvá, panstvá a i. ponechávame s malým začiatočným písmenom.

Začiatočné písmeno prídavných mien v označeniach geografických objektov a území, ktoré sú odvodené od vlastných mien, no samy osebe nie sú vlastnými menami, vždy upravujeme na malé – napríklad *myjavské vrchy*.

Prídavné mená odvodené od názvov obcí pozostávajúcich z viacerých slov – napr. *Kostelno-Moravecký, Dolno-Strehovský* ai. prepisujeme v podobe zložených výrazov a s malým začiatočným písmenom: teda *kostelnomoravecký, dolnostrehovský* ap.

Veľké písmená ponechávame, resp. upravujeme v tých slovách, ktoré označujú kresťanského Boha – *Boh, Otec, Kráľ*.

V špecifických prípadoch ponechávame, resp. systematicky upravujeme malé písmeno na veľké v závislosti od kontextu, resp. preneseného významu niektorých slov: napríklad v slove *Nebe* nechávame veľké začiatočné písmeno vtedy, ak je z kontextu zrejmé, že ide o označenie kresťanského Boha. Ak bolo evidentné, že ide o význam oblohy, prípadne raja, vtedy sme ponechali malé *n*.

Veľké začiatočné písmená v zámenách *Ty, Vy, Vám, Ti, Vaše, Jeho* ai. ponechávame predovšetkým vo venovaniach jednotlivých zväzkov, resp. v tituláciách adresátov týchto venovaní. Pravidelne ponechávame veľké začiatočné písmeno v titulácii cisára, resp. kráľa – *Jeho cis. kral. milost* ap.

Rovnako upravujeme aj písanie začiatočného písmena titulov, resp. označení funkcií v štátnej či cirkevnej sfére, ako napríklad *as-sesor, superintendent, inspektor, kazatel* ai. – vždy ich upravujeme na malé písmeno. Skratky titulov však ponechávame v pôvodnej podobe, t. z. zachovávame presne ich grafickú podobu z originálu bez akýchkoľvek úprav (napríklad *D. B. F. Comitis* ai.), výnimkou je označenie *P.* vo význame *pán*, resp. *pani*, kde ho vždy upravujeme na malé písmeno *p.*

Interpunkcia

Písanie čiarky a ostatných interpunkčných znamienok upravujeme podľa súčasných syntaktických pravidiel – predovšetkým ich odstraňujeme z tzv. prednesových pozícií, t. z. z tých pozícií, kde nemali syntaktickú funkciu, ale prednesovú funkciu pauzy.

Výkričníky za osloveniami, citoslovcami a časticami, za ktorými v origináli nasledovalo slovo s malým začiatočným písmenom, nahrádzame zväčša čiarkou. Len výnimočne ponechávame výkričník, v tom prípade však začiatočné písmeno nasledujúceho slova upravujeme na veľké.

Podobne tak odstraňujeme z textu aj časté dvojbodky a pomlčky s prednesovou funkciou (teda s funkciou pauzy) a nahrádzame ich zväčša čiarkami, prípadne výkričníkmi, resp. celé vetné konštrukcie upravujeme podľa súčasných syntaktických pravidiel. Zachovávame ich len mimoriadne v niektorých prípadoch, keď v texte plnia istú významotvornú funkciu, resp. funkciu v istom zmysle poetickú, nie iba syntaktickú: napríklad v jednej slohe básne *Lubinský z Lubin* a *Rozina Milovská*:

*Schopíc se – odchází – dítěte chce
nechat tu – brzo však umysl mění,
krutými bolestmi přemožená,
trpkými starostmi utrápená.*

Dlhé súvetia kvôli prehľadnosti a lepšej zrozumiteľnosti v niektorých prípadoch rozdeľujeme na kratšie samostatné vety – niektoré čiarky sme teda vzhľadom na kontext celej výpovede nahradili bodkami.

V dátumoch vždy za číslicou určujúcou deň v danom mesiaci

doplňame bodku; v letopočtoch ponechávame oba varianty číselného záznamu roku z originálu: aj variant s bodkou (*léta 1597.*), aj variant bez bodky (*léta 1774*).

V radových číslovkách zapisovaných formou rímskej číslice spolu s derivačnou morférou doplňame spojovník, napr. *V-ty*.

Bodky za názvami básní odstraňujeme.

Kvantita

Do kvantity hlások nezasahujeme, t. z. zachovávame ju podľa originálu.

Lexikálne a morfématické úpravy

Upravujeme písanie predpôň *z-* a *s-* podľa dnešného českého pravopisu, napríklad v slovese *ztrávil* predponu *z-* meníme na *s-*, teda na *strávil*.

Predložky *s* a *z* upravujeme podľa súčasných pravidiel: predložku *s* v inštrumentálnej väzbe a predložku *z* v genitívnej väzbe.

Pôvodné zložené výrazy rozdeľujeme na niekoľko samostatných výrazov. Ide predovšetkým o zložené tvary s podmieňovacou časticou *by* (napríklad pôvodné *jenžby*, rozdeľujeme na *jenž by*) alebo zložené predložkové tvary (pôvodné *kemně, předemnou* rozdeľujeme na *ke mně, přede mnou*).

Zložené výrazy utvorené spojením určitého tvaru slovesa s podmieňovacou spojkou *-li* (napríklad vo výrazoch *budešli, máli*) rozdeľujeme prostredníctvom spojovníka (vo forme *budeš-li, má-li*).

Pri skrátených tvaroch pomocného slovesa *si* v zložených výrazoch doplňame apostrof (napríklad pôvodné *abys* upravujeme na *abys', jaks na jaks', se mnous* na *se mnous'*).

Zachovávame tiež slovotvorné a tvarotvorné osobitosti textu, ktoré sú výsledkom častého používania priklonky *-t'* (*takt', vímt', nikdýť*). Tá je v niektorých prípadoch nositeľkou významu *ti/tebe*, teda zastupuje zámeno v datívnej väzbe (ako napr. *těchtoť* vo význame *týchto ti* alebo *vděčněť* vo význame *vdľačne ti*), prípadne zastupuje zámeno *to* (napr. *bylot'* vo význame *bolo to*), ale vo väčšine prípadov je jej funkciou zdôrazniť význam slova vo výpovedi, na čo upozorňujeme vo vysvetlivkách pod textom.

Rovnako sme zachovali aj podobu imperatívnych tvarov sloves s koncovkou *-ž/-iž* (napr. *přijmiž*). Nie vždy však ide o historické

tvary imperatívu 3. os. sg. – ako je to napríklad pri výraze *světiž* vo význame *nech svieti*. Často dochádza len k formálnej zhode s týmto tvarom – napr. výraz *dejž* použil básnik vo význame imperatívu 2. os. sg. *daj* alebo výraz *podtež* použil vo význame *podte*, teda imperatívu 2. os. pl. V takýchto prípadoch nemá koncovka *-ž* tvarotvornú funkciu, ale používa sa na zvýraznenie naliehavosti príkazu, resp. želania.

Vo vysvetlivkách tiež upozorňujeme na rôzne tvary prechodníkov, ktoré majú dôležitú úlohu pre správne pochopenie významu syntakticky komplikovanej výpovede – označujeme ich zjednodušene ako prechodník minulý, ktorý vyjadruje dej predchádzajúci deju prísudku (*poznav, zmocnivšise, byvše, měvše* ai. vo význame *poznajúc, zmocniac sa, súc, majúc*), a prechodník prítomný, ktorý označuje dej súbežný s dejom prísudku (*řkouce, stroje*, vo význame *rieknuc, strojac* ai.).

A napokon vo vysvetlivkách pod textom tiež objasňujeme menej známe výrazy, ktoré by mohli komplikovať príjem básnickej výpovede a následne aj jej interpretáciu.

Systematickejší popis Tablicovho jazyka ešte stále zostáva výzvou pre historickú lingvistiku. Nemožno ho zjednodušene a jednoznačne označovať ako češtinu, ale skôr ako istý variant česko-slovenského jazyka, Tablic vedome a zámerne do českého základu vkomponoval aj pôvodné slovenské prvky. Táto reedícia by však mohla byť východiskovým bodom pre následný výskum nielen v oblasti historickej lingvistiky, ale vôbec pre interdisciplinárny výskum bohatej Tablicovej (a nielen Tablicovej) literárnej produkcie.

Bohuslav Tablic: *Poezye* (Lenka Rišková, ed.)

Summary

The edition of the poem collection by Bohuslav Tablic *Poezye* (1806, 1807, 1809 and 1812) is published at the occasion of the 250th anniversary of the poet's birth. Bohuslav Tablic (1769 – 1832) significantly contributed with his poetic activities to the new perception of poetry as an expression of the aesthetic taste of both its author and its target audience in our cultural context. His poetic works are an important testimony of the criteria-forming process of the modern poetry in the Slovak literary environment at the turn of the 18th and 19th century that, in the end, led to the gradual establishment of the poetic creation as a separate kind of artistic work. Therefore, the poem collection *Poezye* must be perceived as one of the essential works of the Slovak literature. (Together with *Muza ze slovenských hor – The Muse from the Slovak Mountains* by Juraj Palkovič from 1801, or with the collection *Tatranská múza s lýrou slovanskou – The Muse of Tatras with a Slavonic Lyre* by Pavol Jozef Šafárik from 1814, they constitute, by and large, the first poem collections of secular nature in the history of the Slovak literature.)

This edition aims primarily at making Tablic's poetic works accessible, the larger part of which he comprised particularly in his four-volume collection, to the widest possible circle of readers and, at the same time, at contributing to the reappraisal of Bohuslav Tablic as a poet. Last but not least, the edition could attract more intensive interest in the literary works of older periods and lead to fuller appreciation of their value and meaning in the development process of the Slovak literature.

Zoznam prameňov a literatúry

BERNOLÁK, Anton: Predhovor. In: *Grammatica slavica*. Bratislava 1790, s. III – XIV.

DOBROVSKÝ, Josef: *Geschichte der Böhmischen Sprache und Literatur*. Praha, 1792.

DOBROVSKÝ, Josef: Prosodie. In: PELCL, František Martin: *Grundsätze der Böhmischen Grammatik*, Praha, 1795, s. 209 – 246.

Důvod vědecké myslí: kteroužto ... Štěpánovi Fábrymu, ... když památku jména svého dne 26. prasince léta 1786. ... světil, ... od Jiřího Furdíka vysvětlený ; skrze Michala Kolbáního, Jana Pauera, Jiřího Boboka, Bohuslava Tablice. V Presspúrku : vytištěno u Šimona Petra Wëbera. (Vo fondoch Lyceálnej knižnice, sig. BB 432, priv. 2.)

Dva zpěvy, kteréž důstojnému a vznešenému dvojctihodnému pánu, pánu Danieli Krudimu, sl. Prešpurské evanjel. a.v. cirkvi nejpřednějšímu Sl. b. kazateli a vel. Bratrstva Prešpurského výborně zasloužilému seniorovi, když roku 1802. dne 12. ledna za superintendenta Předdunajského Okolí, větším počtem hlasův zvolen a posvěcen byl, svým a veleb. duchovenstva jménem oBěToval Bohuslav Tablic. Ve Vacově 1802. Tištěno u Antonína Gottlíba.

HNĚVKOVSKÝ, Šebastián: *Zlomky o českém básnictví zvláště pak o prosodii v šesti listech*. Praha, 1820.

HRDLÍČKA, Jan: Vznešenost řeči české neb vůbec slovenské. In: *Staré noviny literárního umění*, 1785, s. 417 – 438.

JUNGSMANN, Josef: *Historie literatury české*. Praha, 1849.

PALKOVIČ, Juraj: *Muza ze slovenských hor*. Vacov, 1801.

PALKOVIČ, Juraj: *Muza ze slovenských hor*. Ed. Lenka Rišková. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2016.

PALKOVIČ, Juraj: Vlastencům literatury naší milovným. In: *Tatránka*, roč. I, 1832, II. díel, s. 99 – 114.

PALKOVIČ, Juraj: Literární zprávy In: *Tatránka*, roč. I, 1832, II. díel, s. 115.

Poesien von Gottlob Tablitz. Erster Theil. (Poezye od Bohuslava Tablica. Díl první.) In: *Annalen der Literatur und Kunst des In- und Auslandes*, 1810, zv. 2., s. 50 – 54.

Poesien von Gottlob Tablitz. Viert Theil. In: *Wiener allgemene Literatur Zeitung*, 1815, s. 1581 – 1582.

PUCHMAJER, Antonín Jaroslav: *Nové básně 1*. Praha, 1798, s. 29, 36, 74, 91, 106, 116, 167.

PUCHMAJER, Antonín Jaroslav: *Nové básně 2*. Praha, 1802, s. 23, 103 – 107 a 115 – 118.

Ratio educationis 1777 & 1806. Prel. Ján Mikleš a Mária Novacká. Bratislava : SPN, 1988.

Štvrtý diel Tablicových poezýí. In: *Intelligenzblatt zur Wiener allgemeine Literatur Zeitung*, 1815, č. 31, s. 251 – 252.

TABLIC, Bohuslav: Slávia vñcem zdobená. In: *Poezye IV*. Vacov, 1812, s. 13 – 27.

TABLIC, Bohuslav: Na smrt Michala Institorisa Mošovského. In: *Poezye IV*, Vacov, 1812, s. 84 – 91.

TABLIC, Bohuslav: Předmluva. In: BOILEAU, Nicolas: *Umění básniřské*. Budín, 1832, nepag.

Týdenník, roč. IV, 1815, č. 41.

VALASKÝ, Pavol: *Conspectus republicae literariae in Hungaria ab initio regni ad nostra usque tempora de lineatus a Pavlo Walaszky*. Budín, 1808.

***

BAČKOVSKÝ, František: *Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové I*. Praha, 1886.

BOBEK, Władysław: K problému periodizácie slovenských literárnych dejín. In: *Sborník Matice slovenskej*, roč. XV, 1937, č. 4, s. 486 – 501.

BRTÁŇ, Rudo: *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1970.

BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769 – 1832). Život a dielo*. Bratislava : VEDA, 1974.

BUJNÁK, Pavel: Estetické snahy Bohuslava Tablica. In: *Prúdy*, roč. 7, 1923, s. 335 – 346 a 402 – 406.

CURTIUS, Ernst Robert: *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha : Triáda, 1998.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Československá literatura toleranční I*. Praha : Čin, 1933.

Dejiny slovenskej literatúry. Bratislava : Obzor, 1984.

Encyklopédia slovenských spisovateľov. Bratislava : Obzor, 1984.

FORDINÁLOVÁ, Eva: *Problematika a problémy slovenskej klasicistickej poézie*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2008.

FRIED, István: K počiatkom slovenskej a maďarskej literárnej histórie. In: *Tradície a literárne vzťahy*. Ed. R. Chmel. Bratislava : SAV, 1972, s. 116 – 121.

HAMADA, Milan: Na prahu modernej lyrickej poézie P. J. Šafárika a J. Kollára. In: *Zrod novodobej slovenskej kultúry*. Bratislava : VEDA, 1995, s. 272 – 285.

HURBAN, Jozef Miloslav: *Dielo II*. Bratislava : Tatran, 1983.

KÁŠA, Peter: Raná poézia medzi invenciou a zručnosťou. In: KÁŠA, Peter – RUSNAK, Juraj: *Dve štúdie o Pavlovi Jozefovi Šafárikovi*. Prešov : Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika, 1995, s. 28 – 35.

KOLLÁR, Ján: *Dielo I*. Ed. Cyril Kraus. Bratislava : Slovenský TAT-RAN, 2001.

KOWALSKÁ, Eva: Michal Institoris Mošovský a jeho miesto v evanjelickej a.v. komunite v 18. storočí (Pokus o portrét osobnosti). In: KOWALSKÁ, Eva: *Evanjelické a.v. spoločenstvo v 18. storočí. Hlavné problémy jeho vývoja a fungovania v spoločnosti*. Bratislava : VEDA, 2001, s. 141 – 165.

KRAUS, Cyril: *Kritika v slovenskom národnom obrodení*. Bratislava : VEDA, 1990.

KRČMÉRY, Štefan: *Stopäťdesiat rokov slovenskej literatúry I*. Martin, 1943.

KRČMÉRY, Štefan: *Dejiny literatúry slovenskej II*. Bratislava : Tatran, 1976.

KRČMÉRY, Štefan: *Výber I*. Bratislava : Tatran 1982.

LOMBARDÍNÝ, Alexander: Slovenský plutarch. In: *Slovenské pohľady*, roč. 7, 1887, s. 180.

MARČOK, Viliam: Vývinový prínos Šafárikovej poézie. In: *P. J. Šafárik a slavistika*. Prešov : Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika, 1997, s. 131 – 135.

MIŠIANIK, Ján: *Bibliografia slovenského písomníctva*. Martin : Matica slovenská, 1946.

MIKULA, Valér: Bohuslav Tablic a osvietenstvo. In: *Slovenská literatúra*, roč. 44, 1997, s. 153 – 163.

MIŠIANIK, Ján: *Pohľady do staršej slovenskej literatúry*. Bratislava : SAV, 1974.

MIŠIANIK, Ján – MINÁRIK, Jozef – MICHALCOVÁ, Milena – MELICHERČÍK, Andrej: *Dejiny staršej slovenskej literatúry*. Bratislava : SAV, 1958.

MRÁZ, Andrej: *Dejiny slovenskej literatúry*. Bratislava : SAV, 1948.

MRÁZ, Peter: Príležitostná poézia Bohuslava Tablica. In: *Poetika príležitostnej poézie Bohuslava Tablica a Jána Hollého*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010, s. 20 – 59.

NINGER, Karel: *Historie literatury české*. Praha, 1880.

PIŠŮT, Milan – ROSENBAUM, Karol – KOCHOL, Viktor: *Dejiny slovenskej literatúry II. (Literatúra národného obrodenia)*. Bratislava : SAV, 1960.

Riegrův slovník naučný IX. Praha, 1872.

RIŠKOVÁ, Lenka: Zuzana Babylonská – Tablicov literárny experiment? In: *Slovenská literatúra : revue pre literárnu vedu*, roč. 56, 2009, č. 4, s. 249 – 270.

RIŠKOVÁ, Lenka: K otázke žánrovej charakteristiky Tablicovej básne Lubinský z Lubině a Rozína Milovská. In: *Slovenská literatúra : revue pre literárnu vedu*, roč. 59, 2012, č. 4, s. 277 – 296.

RIŠKOVÁ, Lenka: Princíp „ordo bonus“ v básnickej tvorbe Bohuslava Tablica. In: TUREČEK, Dalibor – ZAJAC, Peter: *Český a slovenský literárni klasicismus : synopticko-pulzační model kulturního jevu*. Brno : Host, 2017, s. 409 – 430.

SZEBERÍNY, Ondrej: Pantheon slovenských cirkevných augsb. Vyznání spisovateľů. In: *Korouhev na Sionu II*, 1879, s. 322 – 323.

Slovník slovenských spisovateľov. Praha : Libri, 2000.

Spisy Pavla Jozefa Šafárika – dejiny slovenského jazyka a literatúry všetkých nárečí. Ed. K. Rosenbaum. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo Košice, 1992.

ŠAFÁRIK, Pavol Jozef: *Básnické dielo*. Ed. Peter Káša. Bratislava : Kalligram, 2005.

ŠKULTÉTY, Jozef: Príspevky a doplnky k životopisom slovenských spisovateľov. Opravy textov literárnych diel. In: *Slovenské pohľady*, roč. 33, 1913, č. 3, s. 436 – 439.

ŠMATLÁK, Stanislav: Poznámky k vývinu slovenskej epickej poézie. In: *Slovenská literatúra*, roč. 4, 1957, č. 1, s. 3 – 34.

ŠMATLÁK, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry od stredoveku po súčasnosť*. Bratislava : Tatran, 1988.

ŠMATLÁK, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry II*. Bratislava : LIC, 1999.

TANCER, Jozef: Pamäť a kánon. Apológia literárnych suvenírov. In: *OS*, roč. 10, 2006, č. 1 – 2, s. 34 – 41.

TIBENSKÝ, Ján: *Pavol Jozef Šafárik – život a dielo*. Bratislava : Osvetový ústav, 1975.

TIEFTRUNG, Karel: *Historie literatury české*. Praha, 1874.

VLČEK, Jaroslav: Palkovič a Tablic ako veršovci. In: *Slovenské pohľady*, roč. 11, 1891, s. 93 – 99.

VLČEK, Jaroslav: *Dejiny literatúry slovenskej*. Martin, 1933.

VLČEK, Jaroslav: *Dejiny české literatury*. Praha, 1960.

VOJTECH, Miloslav: Osudy jedného básnického textu (česko-slovenské súvislosti poézie Bohuslava Tablica). In: *Literatura v kontaktech (jazyk – literatura – kultura)*. Ed. I. Pospíšil. Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 88 – 97.

VOJTECH, Miloslav: *Od baroka k romantizmu. Literárne smery a tendencie v slovenskej literatúre v rokoch 1780 – 1840*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2003.

VOJTECH, Miloslav: Slovenská literatúra národného obrodzenia a európsky literárny kontext. In: *Česko-slovenské vzťahy, Evropa a svet*. Brno : Masarykova univerzita, 2004, s. 171 – 189.

VOJTECH, Miloslav: *Slovenská klasicistická a preromantická literatúra*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2017.

VOJTECH, Miloslav: K otázke prototextu Tablicovej balady Lubinský z Lubiné a Rozína Milovská. In: *Literárnohistorické kolokvium IV. Klasicizmus*. Ed. E. Brtáňová. Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2017, s. 19 – 42.

VYVÍJALOVÁ, Mária: *Juraj Palkovič (1769 – 1850). Kapitoly k ideovému formovaniu osobnosti a pôsobeniu v národnom hnutí*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1968.

O autorke

Lenka Rišková, PhD. je samostatnou vedeckou pracovníčkou Ústavu slovenskej literatúry SAV a členkou Oddelenia literárnej histórie. Svoj výskum zameriava predovšetkým na básnickú tvorbu z druhej polovice 18. a prvej tretiny 19. storočia. Je autorkou monografie *Básnické umenie podľa Bohuslava Tablica* (2014) a edične pripravila vydanie básnickej zbierky Juraja Palkoviča *Muza ze slovenských hor* (2016).

Bohuslav Tablic: Poezye (Ed. Lenka Rišková)

Editorka textovej časti, autorka komentárov a štúdie:
Lenka Rišková, PhD., Ústav slovenskej literatúry SAV

Jazyková redakcia: Adelaida Mezeiová

Preklad resumé: Martin Aksamít

Preklad z latinčiny: Oľga Vaneková

Recenzenti: Prof. PhDr. Miloslav Vojtech, PhD.

Prof. PhDr. Peter Káša, CSc.

Obálka: Lukáš Chovanec

Zalomenie: Lukáš Chovanec

Edícia vyšla ako výstup grantového projektu VEGA 2/0117/17 Príležitostná básnická tvorba Juraja Palkoviča, Bohuslava Tablica a Pavla Jozefa Šafárika.

Vydala a vytlačila VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Centrum spoločných činností SAV, Dúbravská cesta 5820/9, 841 04 Bratislava, v roku 2019 ako svoju 4480. publikáciu.

Všetky práva vyhradené. Ani jednu časť tejto publikácie nemožno reprodukovať, kopírovať, uchovávať či prenášať prostredníctvom elektronických, mechanických, rozmnožovacích či iných médií bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa a editorky.

www.veda.sav.sk

ISBN 978-80-224-1798-3